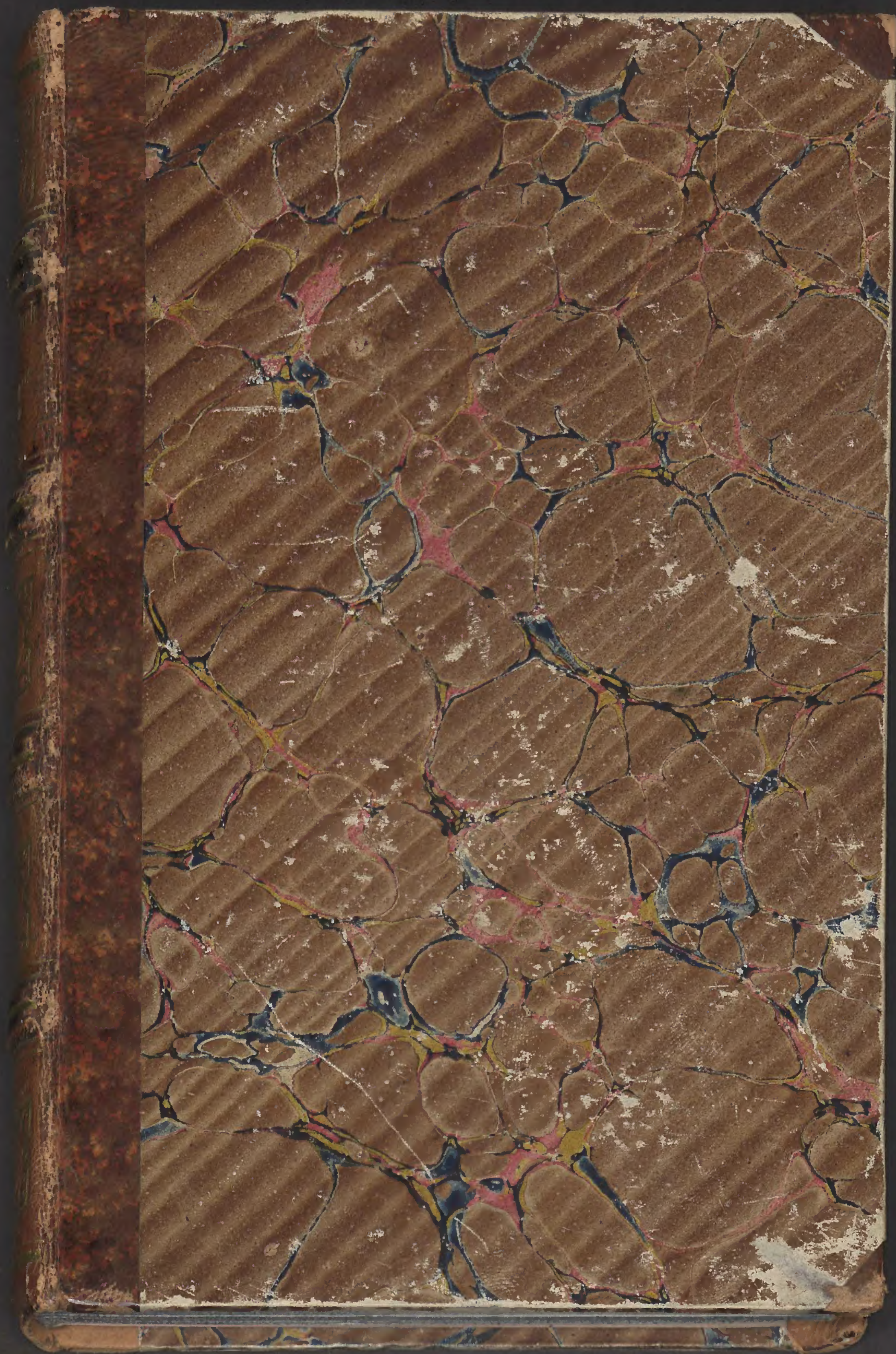

OM EIENDOMS ARV.

TRYKT HOS KONGELIG HOFBOGTRYKKER BIANCO LUNO.

OM

EIENDOMS ARV:

INDBEFATTENDE UNDERSÖGELSER OM

INDFLYDELSEN AF FÖRSTEFÖDSELS-RET, ARVBAAND, TVUNGEN ARVDELING, STIFTELSER &c.

PAA

DE OFFENTLIGE INTERESSER.

VED

J. R. Mc CULLOCH, Esq.
MEDLEM AF DET FRANSKE INSTITUT.

OVERSAT AF

THORL. GUDM. REPP.

KJÖBENHAVN:
ANDR. FRED. HÖST, UNIVERSITETS-BOGHANDLER.
1852.

Et Sendebrev

Til Landmænd og Lovgivere.

Den Eder herved forelagte Bogs Engelske Titel er: „A Treatice on the Succession to Property vacant by death Including Inquiries into the Influence of Primogeniture, Entails, Compulsory Partition, Foundations &c. Over the Public Interests, by J. R. Mc. Culloch, Esq. Member of the Intitute of France. — [Motto:] „Je m'étonne que les publicistes anciens et modernes n'aient pas attribué aux lois sur les successions une plus grande influence dans la marche des affaires humaines" — *De Tocqueville.* London 1843. (d. e. En Afhandling om den ved Dödsfald ledigblevne Eiendoms Arv: indbefattende Undersögelser angaaende Indflydelsen af Förstefödselsret, Arvbaand, Tvungen Arvdeling, Stiftelser &c. paa offentlige Interesser). Jeg har forkortet denne Titel i nærværende Danske Oversættelse, vel tildels af typographiske Grunde, for at faae et smukkere Titelblad, men dog tillige af vigtigere Hensyn. Egentlig synes Udtrykket „den ved Dödsfald ledigblevne" overflödigt, siden dette ligger i Ordet „Arv", dog er det ikke usandsynligt, at denne tankerige og sindige Forfatter har med fuldt Overlæg vedtaget denne Distinction. Arv betegner nemlig et Begreb som omfatter mange flere Ting end Eiendom. Saavel onde som gode Ting kunne arves: Sygdomme, Lidenskaber, Fjendskab og Venskab, Sjæls- og Legems-Lyder og Dyder ere ofte arvelige, og i en omfattende philosophisk Afhandling om Arv i det Hele, maatte alle disse komme under Overveielse, ja selv Arvesynden med; dog det nærmest beslægtede, sideordnede Begreb som Forfatteren sandsynligviis her har tænkt

paa, turde være en Adels-Titel; og der kunde vistnok en nyttig og lærerig Bog skrives „om den ved Dödsfald ledigblevne Titels Arv", som vilde danne et smukt Sidestykke til nærværende Værk, og vor Forfatter kunde vist bedre end mangen en anden udvikle og belyse Adels-Titlernes Historie, saavelsom disses politiske Betydning og Værd. Det er ingenlunde usandsynligt, at det kan ligge i Mr. Mc. Cullochs Plan, at udarbeide et saadant Værk, da ogsaa en Titel-Arv, hvor Landadelen er i Besiddelse af vigtige politiske Rettigheder, er af overmaade stor Betydning, ikke blot for den selv som særegen Klasse, men for hele Samfundet, hvori den udgjör et nundværligt organisk Led, hvis Samfundet skal kunne kaldes politisk. Nu er „Den ved Dödsfald ledig blevne" en Distinction, som er mere nödvendig for „Titel" end for Arv", da der gives en Mængde Titler som ikke ere arvelige. Men selv om Mr. Mc. Culloch skrev en Bog om ved „Dödsfald ledig blevne Titler", saa er det mere end tvivlsomt, at en saadan vilde blive oversat paa Dansk, da her næppe vilde være Marked for en saadan Bog. Jeg har altsaa paa Titelen af nærværende Oversættelse udeladt en Distinction, som kun under den her angivne Forudsætning vilde blive nödvendig.

Vi föle os overbeviste om, at enhver iblandt Eder som har Leilighed til med Eftertanke at gjennemlæse foreliggende lille Værk, vil snart blive overtydet om, at det indeholder Lærdomme og Oplysninger, som for nærværende Tid ere i höieste Grad fornödne — fornödne for Sverrig, Danmark, Tydskland, Ungarn, Italien, Belgien — og som for tredsindstyve Aar siden vilde have været af uendelig stor Vigtighed for Frankrig, men som nu for dette sidstnævnte Land komme for sildigt, da de falske Lærdomme som Mr. Mc. Culloch bekjæmper, have udbredt sig over hele Landet, gjennemtrængt alle Klasser, alle Gemytter, alle Sæder, al Lovgivning. Her kan man med fuld Föie anvende Kong Eysteins Udraab til hans Broder Kong Sigurd: „Nu rörte du ved Bylden!" Ja tilvisse, Mr. Mc. Culloch har mere en rört ved, han har aabnet Frankrigs sociale og Lovgivnings Byld, og saa sikker

var denne indsigtsfulde politiske Tænker i sin Sag, at han kunde allerede i 1847 forudsige i rigtig Tidsfölge de Ulykker, som siden have overvældet Frankrig indtil denne Dag. (S. 153). Saa sikker var hans saavel Prognose som Diagnose af Sygdommen, at han kunde med Nöiagtighed forudsige dens Udvikling i de tilkommende Stadier, endog indtil Enkeltheder.

Mr. Mc. Culloch har i dette Værk tydeliggjort, at *Arvelov* og *Arveskik* ere i ethvert Land en Grundsteen for de vigtigste politiske Institutioner, saa at hvis man kjender Arvelovens Beskaffenhed i et givet Land, saa kan man med temmelig Sikkerhed beregne hele Stats-Organismens Slægt og Art. Ja vel have de siden 1848 forlöbne Aar bidraget ikke lidet til at oplyse Verden om Englands saavel som Frankrigs Arvelovs, baade nærmere og fjærnere Fölger, og hvorledes Friheden kan bestaae med hiin, og er derimod aldeles uforenelig med denne — at den förste er conservativ, den sidste derimod revolutionair og destructiv — at den förste gjemmer i sig Spiren til Udvikling, Fremskridt, Velstand, og at den sidste er Begyndelsen til en fortlöbende Spiral af Revolutioner, som före til stigende national Armod og tilsidst til intellectuel og moralsk Degradation.

Vi ere overbeviiste om, at de allerfleste af vore Læsere först ved nærværende Værk faae en god Leilighed til at gjöre sig bekjendte med den Franske saavel som Engelske Samfundsorden i landoekonomisk Henseende. Denne bliver her betragtet fra alle Sider og fra de forskjælligste Standpunkter. Det vigtigste af Det, som de meest oplyste Mænd i Frankrig have yttret om denne Sag, findes her samlet; de competenteste Engelske Vidnesbyrd blive heller ikke forbigangne. Det Hele fremstilles med en saadan Haandgribelighed og Klarhed, at der ikke levnes Modstandere mindste Haab om at kunne omstöde nogen Part af Mr. Mc Cullochs System.

Ved at gjennemlæse denne Bog, haabe vi ogsaa, at man vil komme til at erkjende, hvor aldeles umueligt det er for nogensomhelst anden Nation at tilegne sig Stumper og Stykker af det Engelske Statssystem — at man enten maa

have det helt eller slet intet deraf. Hvor man vil indflikke visse Dele deraf paa Institutioner, som ere helt forskjellige derfra, kommer det Hele til at tage sig ud som en ny Lap paa et gammelt Klædningsstykke.

Til Eder, Danske Landmænd og Lovgivere, kan denne Bog anbefales som en Bog der er Eder aldeles uundværlig. Landbo-Lovgivningen har alt længe i Danmark som paa det övrige Europæiske Fastland taget en Retning som ligner den Franske, og siden 1848 har man stræbt at komme endnu længere frem i den Franske Retning: det er da tilvisse ikke af Veien at erhverve sig nogen Kundskab om det Maal, hvortil denne förer — om vi have Grund til forud at glæde os over de Velsignelser, som vore Efterkommere ville udtale over vort Minde for vore vise Love — om den Tilstand, som disse forberede dem, er önskelig eller det modsatte. Mc. Cullochs Undersögelser og Resultater forsyne os her med alle fornödne Data for en klar og afgjörende Dom. Det kan vel være, at Udstykningen hos os ikke saa meget viser sig som en Fölge af den existerende Arvelov, som af andre kortsynede legislative Forholdsregler, men dette gjör ikke stort til Sagen. Hvor Udstykning engang har begyndt, der vil det vise sig som en Naturlov, at man gaaer bestandig videre og videre, og hvis nu ovenikjöbet Arveloven er den gunstig, selv om ikke i saa höi en Grad som den Franske, saa vil man temmelig hurtigt nærme sig den Franske og Irske Tilstand. For Folke-Repræsentanter, for Lovgivere og Landmænd kan det ikke andet end være i höieste Grad interessant at sammenligne Agerdyrkningens Tilstand i England og Danmark, og dog endnu hellere i Skotland og Danmark. Hertil giver Mr. Mc. Culloch, Side 131, og paa flere Steder adskillige nyttige Vink. Adskillige Yttringer af Mr. Oliver af Lochend (Tillæg Nr. IV.) ere ogsaa særdeles lærerige, og det saameget desmere, som han var en praktisk Jordbruger, efter en Skotsk Maalestok. Den Danske Agerdyrker maa finde sig paa den kraftigste Maade opfordret til at have sin Opmærksomhed henvendt paa den Skotske. Thi

selv om det Skotske Klima befindes at være noget mildere og navnlig Vinteren kortere, saa opveies dette i Danmark ved et bedre Jordsmon, da der findes saa at sige neppe en Qvadrat-Alen i hele det Danske Rige, som den Skotske Jordbruger ikke vilde finde dyrkeligt, og gjöre frugtbart. Hvormeget af denne Driftighed der skyldes de Skotske Arvelove og Landbolove, vil kunne erfares af Mr. Olivers oven citerede Brev, samt af de to Parlements-Acter, Tillæg Nr. I & II, som og paa mange andre Steder i denne Bog, især Kapitel IV & V.

Til Statsmandens og Lovgiverens særdeles Opmærksomhed anbefales S. 149—53, hvor den Franske Arvelovs politiske Virkning beröres med nogle faa kraftige og kjærnefulde Ord. Erfaringen har paa den utvetydigste Maade, siden den lærde Forfatter skrev, bekræftet hvert Ord, som han her har yttret.

Resultatet af den hele Undersögelse er: en Stat for at blomstre og bestaae behöver en viis af Erfaringen prövet og billiget, og ikke theoretisk, Arvelov, thi en saadan er Basis for et uundværligt Livsorgan i Staten, nemlig *Aristokratiet.* Hvor den fornuftige Arvelov er tilstede, der haves den förste, den uundværligste Betingelse for et Aristokraties Dannelse, d. e. *opsamlede Rigdomme i fast Eiendom.* Hvor denne Betingelse haves, vil Aristokratiet lettelig dannes af sig selv, dersom man ikke lægger Hindringer i Veien derfor. Saaledes bliver Arveloven en Grundvold for den organiske Stat — for den sande Republik. — Og det andet Resultat er hvor en viis Arvelov er indfört: der haves en Grundbetingelse for en sig i det Uendelige forbedrende Agerdyrkning i. e. en Grundbetingelse til materielt Velvære, og deraf naturligt flydende physisk, intellectuel, og moralsk Udvikling. Den vitale Sammenhæng mellem disse Ting vil Læseren bedst erfare af Bogen selv.

Mr. Mc Culloch har et saadant Navn i den literaire Verden, at enhver Anbefaling burde være overflödig. Dog turde det være urigtigt her at undlade en Liste af hans vigtigste Værker. Disse ville findes anförte bag paa Indholdslisten.

De tre förste af de i Listen anförte Værker omfatte det meste af det Videværdige i den materielle Verden, og ere af meget stort Omfang. Den Geographiske Ordbog alene udgjör over 2000 Sider af compress Petit i stor 8vo. Ved igjennem en Række af Aar uophörlig at samle til saadanne Værker, og siden efter udvide dem gjennem flere Udgaver, fik Forfatteren naturligviis meget Material i Hænde til nærværende Værk, som det vilde have været ham let, at give langt större Omfang, hvis han ikke havde anseet det for tjenligere, at indskrænke sig til de vigtigste Landes Arvelove saavel i Oldtiden som i nyere Tider. Her har han forelagt Læseren Resultater af Erfaringer, som ere omfattende nok baade i Tid og Rum — fra Moses indtil vore Dage — fra den Persiske Havbugt indtil Atlanter-Havet. —

Bogen er allerede oversat i de fleste Europæiske Sprog og vil uden Tvivl med Tiden stifte megen Nytte. At den ogsaa i Danmark skal komme til at stifte Nytte, vil for största Delen beroe paa Eder Danske Statsmænd, Lovgivere og Landmænd.

Med Hensyn til Oversættelsen bemærkes, at jeg fik et Manuscript i Hænde, som var i den Grad feilagtigt, at det heelt igjennem maatte rettes, med langt större Arbeide og Tidsspilde end om jeg havde oversat lige fra Originalen. Og hvorvel Oversættelsen saaledes blev til min, saa at jeg aldeles bærer Ansvaret for den, er det dog en Fölge af den her anförte Omstændighed, at Oversættelsen ikke overalt har Udseende af at være *aus einem Guss*, fordi man ved at corrigere et saadant Arbeide gjerne lader Det staae, som rigtigt udtrykker Meningen, selv om Maneer og Udtryksmaade skulde röbe en mindre övet Skribent.

De nummererede og med R. betegnede Noter ere mine; de övrige tilhöre Original-Forfatteren.

Kjöbenhavn i April 1852.

Thorl. Gudm. Repp.

INDHOLD.

Af **Mr. Mc Culloch** haves, foruden det nærværende, fölgende Værker:

1. *Dictionary of Commerce & Commercial Navigation.* **1850.**
2. *Dictionary Geographical, Statistical & Historical.* **1851.**
3. *An Account Statistical & Descriptive of the British Empire.*
4. *A Treatise on the Principles & practical Influence of Taxation & the Funding System.*
5. *Smiths Wealth of Nations with a Life of the Author. Notes & Supplemental Dissertations.*
6. *The Principles of Political Economy.*
7. *Literature of Political Economy. &c. &c.*

FORORD.

I den fölgende Afhandling have vi bestræbt os for at opspore Aarsagerne til, og de practiske Virkninger af de vigtigste Regler og Betingelser, ifölge hvilke Eiendom er bleven og endnu bliver overfört fra de Döde til de Levende. Det er indlysende, hvor vigtig en saadan Undersögelse er, saavel fra et historisk som politisk Synspunct. Tidligere Granskere have kun fjærnet faa af de Vanskeligheder, som Sagen frembyder, thi skjöndt enkelte Dele af samme (som Loven om Stamgods) vel gjentagne Gange ere blevne dröftede, er den dog ikke bleven behandlet som et Hele eller underkastet nogensomhelst omfattende Undersögelse. Vi fordriste os ikke til, at tillægge os selv den Fortjeneste, at have taget alle de Hensyn i Betragtning, der knytte sig til en saa indviklet Sag, men vi nære gjerne det Haab, kun at have udeladt faa af materiel Vigtighed. Hvorledes man end vil bedömme de Resultater, hvortil vi ere komne, ere de dog ikke fremgaaede af forudfattede Meninger eller Theorier, men udledede af en omhyggelig Vurdering af de forskjellige Systemers saavel fjærnere som nærmere Virkninger. Og da vi ansee samme for velbegrundede og

harmonerende med Samfundets höieste Interesser, have vi fremstilt dem fuldstændigt og uforbeholdent.

Uden nogen særlig Forkjærlighed for de Love og Vedtægter, som ligge til Grund for Arvefölgen i England, ere vi i vore Undersögelser komne til den Erkjendelse, at de i det Hele vel egne sig til, at tilfredsstille de forskjellige Interesser og til at befordre det almindelige Velvære, og at de kun udkræve ringe Forandring for at komme Fuldkommenheden saa nær, som Sagens Natur vil tilstede.

Med Hensyn til Reglerne for Arvefölgen hos vore nærmeste og mægtigste Naboer, have vi derimod seet os nödsagede til at komme til ganske andre Resultater. Og skulde det vise sig, at vi rigtigt have bedömt sammes Indflydelse, maatte vi jo deri see en forögeт Opfordring til at knytte os endnu fastere til vore egne.

Hovedprinciperne i denne Afhandling have i Korthed været fremsatte i en Artikel i "Edinburgh Review" for Juli 1824, og i et Anhang til vor Udgave af "Wealth of Nations". Först nu ere de forelagte Læseren i en systematisk Form med Oplysninger, Forbedringer og Lempelser, tilveiebragte ved en fortsat og mere opmærksom Iagttagelse og Undersögelse.

London. December 1847.

OM EIENDOMS ARV.

FÖRSTE CAPITEL.

Om Love og Anordninger angaaende Testamenter, og om Dispositioner tagne med Intestat-Eiendom i Jödeland, Athen, Rom og England. — Om Testamentering til Fremmede. — Om mandlige Arvingers Fortrin fremfor qvindelige. — Om Oprindelsen til den Lov eller Skik, ifölge hvilken Arven tilfalder den Förstefödte.

De Vedtægter eller Love, som bestemme Arvefölgen i Afdödes Eiendom, afvige betydeligt i forskjellige Lande og i de samme Lande til forskjellige Tider. I nogle Tilfælde synes disse Afvigelser at være fremkaldte af tilfældige eller uberegnelige Omstændigheder; i andre maae de tilskrives de Samfunds særegne Tilstande og Fornödenheder, hos hvilke de ere blevne optagne, medens de sjældnere ere foraarsagede ved Övrighedens directe Mellemkomst under dens Bestræbelser for at faae dem afpassede efter sin egen politiske Synsmaade. Hvorledes de nu endog kunne være fremkomne, om ifölge blotte Tilfældigheder eller ifölge en vis Plan, saa udöve de Maader, hvorpaa Eiendom overföres fra de Afdöde til de Levende, dog en mægtig Indflydelse paa Samfundet. "Det forundrer mig", siger en indsigtsfuld For-

fatter, "at ældre og nyere Jurister ikke have tillagt Arvelovene en större Vigtighed. Vel sandt, at de henhöre under de civile Anliggender, men desuagtet bör de dog stilles i Spidsen af enhver politisk Forfatning; thi medens de politiske Love ikkun ere Symboler paa en Nations Vilkaar, udöve Arvelovene en overordentlig Indflydelse paa dens sociale Forhold. De virke eensformigt og sikkert. Man opnaaer ved deres Hjælp en ligesom overnaturlig Magt over ufödte Slægters Skjæbner. Har Lovgiveren fuldfört Arvelovene, da lad ham hvile paa sit Arbeide. Er Maskineriet först sat i Gang, vil det blive ved at gaae i flere Menneskealdere og styrende sig selv stadigt skride frem imod et vist Maal, ifölge den Retning, som det oprindelig fik"*. Derfor er det af störste Vigtighed omhyggeligt at undersöge disse Loves Principer og Virkninger, for, om muligt, at kunne paavise hvilke af dem, der ere bedst skikkede til at fremme Samfundets Velvære.

Det vil ikke være nödvendigt i dette Öiemed at optage Læserens Tid ved at forsöge paa at udvikle de Fordele, som ere forbundne med Indstiftelsen af den private Eiendomsret. Disse ere iöinefaldende og ere blevne almindeligt anerkjendte. Forinden en saadan Ret er bleven givet, kan der ligesaalidt tænkes Industri som Cultur. Hvo vilde vel föle Lyst til at begynde noget möisommeligt Foretagende, som f. Ex. at tæmme vilde Dyr eller rense og dyrke Jorden, dersom det efter Maaneders eller Aars Anstrengelser, naar hans Hjorder vare blevne talrige og hans Korn modent til at höstes, var tilladt en Fremmed at tilegne sig Frugten af hans Vindskibelighed. Nytten eller rettere Nödvendigheden af at sikkre Enhver i en uforstyrret Nydelse af sine

* M. de Toqueville, de la Démocratie en Amérique, c. III.

Hænders Gjerning, af den Jord, han har dyrket og forbedret, er saa öiensynlig, at den maa have gjort sig gjældende ved Stiftelsen af det förste Samfund. Forfatteren til Jobs Bog stiller dem, som forflyttede deres Naboers Grændseskjel överst paa sin Liste over Forbrydere, og de ældre Græske og Romerske Lovgivere stillede disse Skjel under Guden Terminus's særegne Beskyttelse og straffede deres Borttagelse med Döden*.

Det er noksom bekjendt, at al Slags Eiendom i de ældste Tider ved Eierens Död som en selvfölgelig Sag gik over til hans Börn eller nærmeste Slægtninge. Det er overeensstemmende med Retfærdighedsfölelsen, at saadant fandt Sted. En Mands Börn staae i et nærmere Forhold til ham end alle andre; sædvanligt opholde de sig for længere Tid i deres Faders Huus, ja hyppigt indtil hans Död, og bidrage ofte ved deres Flid til at foröge, hvad da med Rette maa betragtes som Familiens Fælleds-Eiendom. At den hele Eiendom eller Störstedelen deraf under saadanne Omstændigheder testamenteres til Fremmede, synes at være en höist uforsvarlig Fremfærd, som neppe vil kunne retfærdiggjöres ved nogensomhelst Forseelse fra Börnenes Side. Saaledes synes det ogsaa almindeligt at være blevet betragtet i Samfundenes ældre Perioder. Magt til at afstaae Eiendom ved Testamente, kjendte man den Gang ikke til. I Athen, indtil Solons Tid, kunde ingen Eiendom ved Testamente afstaaes til andre end de naturlige Arvinger, og denne Lovgiver tilstod alene dem, som ikke efterlod sig Börn, saadan Forrettighed. I Rom, hvor Familiefaderens Myndighed oversteg alle Grændser, var Börnenes Ret til at tage Arv efter deres Fædre i lang Tid uomstödelig, undtagen ved et Testamente, affattet i en

* Goguet de l'Origine des Loix, &c. lib. I. Art. 2.

Folkeforsamling, men i saa Tilfælde, som Montesquieu har bemærket, var Testamentet ikke en Enkeltmands, men Lovgivningens*.

Romerske Börn bleve kaldte deres Fædres nödvendige Arvinger *(necessarii heredes)*[1], og, endog medens disse levede, betragtede som en Slags Medeiere eller *con-domini*, saa at deres Arvetagen ved Fædrenes Död havde mere Udseende af en Vedbliven og Udvidelse af allerede besiddede Rettigheder, end af en Erhvervelse af nye. — *Post mortem* patris, non hereditatem percipere videntur, sed magis liberam bonorum administrationem consequuntur; hac ex causa licet non sint heredes instituti, domini sunt**. De samme Grundsætninger herskede hos vore Germanniske Forfædre. *Heredes successoresque* sui cuique liberi*** et nullum testamentum; si liberi non sunt, proximus gradus in possessione fratres, patrui, avanculi. (Tacit. de Morib. Ger. § 20.)

I Tidens Löb har imidlertid det særdeles Mislige ved saa strenge Arveregler efterhaanden givet sig til-

* Esprit de Lois, liv. XXII.

1 *Heres necessarius* udtrykkes dog vel rettest ved "nær paarörende Arving"; thi Ordet *necessarius* har ogsaa Bemærkelsen "nærpaarörende" eller "nærbeslægtet". *R.*

** Digest. lib. XXVIII. tit. II. § 11. Det bör dog lægges Mærke til, at det nys Fremsatte angik alene de Börn, som i alle Henseender vedbleve at være underkastede Forældrenes Myndighed, ihvorvel Undtagelserne vare af ringe Betydning, da Saadanne udgjorde den store Fleerhed. I den Romerske Histories tidligere Perioder blev Börnenes ubetingede Underkastelse betragtet som en saa væsentlig Bestanddeel af Slægtskabet mellem Forældre og Börn, at naar dette blev emanciperet, ophörte det at blive betragtet som hörende til Faderens Familie og mistede med den erhvervede Frihed alt Krav paa hvilkensomhelst Part af Fædrenegodset. I Tidens Löb mildnedes efterhaanden den gamle Lovs Strenghed, og virkeligt emanciperede og efter deres Fædres Död födte Börn bleve indsatte i lige Rettigheder med Andre. (Terasson histoire de la jurisprudence Romaine p. 127; Gibbon cap. XLIV, etc.)

*** Ved *liberi* i denne Sætning skal forstaaes Sönner.

kjende, og der er som Fölge deraf tilstaaet Eiendomsbesidderne Ret til, ved Testamente at afstaae en Deel af deres rörlige eller faste Eiendele. Det er klart, at Liniearv ikke lader sig fremtvinge, med mindre at det samtidig dermed forbydes at afhænde Eiendom; thi hvis en Mand i levende Live har Ret til at afhænde eller frit at raade over sin Eiendom, da ville hans lovlige Arvinger derved lige saa fuldstændigt kunne blive gjorte arvelöse, som naar det var ham tilladt at forbigaae dem i sit Testamente til Fordeel for andre. Ret til at afhænde rörlige Eiendele er imidlertid en væsentlig Betingelse, for at et Samfund skal kunne gjöre Fremskridt eller endog blot rive sig lös fra en barbarisk Tilstand, og afseet fra, at Ret til at afhænde er af en saa stor Betydning og fra det saagodtsom Umuelige i at forebygge det, eller i at erholde rigtig Kundskab om Bevæggrunden dertil, saa er det Fornuftige og Billige i, at de, som ikke have nære Slægtninge, eller som have staaet i dyb Forbindtlighedsgjæld til Fremmede, kunne overdrage i det mindste en Deel af deres Eiendom til Venner og Velgjörere, dog snart blevet anerkjendt. Saaledes blev den Grundsætning, ved Testamente at tilstaae fri Raadighed over Eiendom, nödvendig, omendskjöndt kun gradeviis og langsomt, den herskende. Den levende Fölelse af at Börn havde en Rets-Fordring paa deres Fædres Efterladenskaber foraarsagede imidlertid, at den i længere Tid omhyggeligt blev bevogtet og begrændset. Som allerede seet tilstod Solon alene dem, som ikke efterlode sig Börn, fri Raadighed over Eiendom ved Testamente; hvor der derimod fandtes Börn, var Testators Magt enten indskrænket saaledes, at han ikke kunde gjöre deres Arvelodder, som han foretrak, saa store, at de Andre derved bleve gjorte arvelöse, eller, hvis han turde indföre Fremmede i Testamentet, disse

da kun kunde tilstaaes en forholdsviis ringe Deel af Eiendommen.

Efter den bogstavelige Fortolkning af en af de tolv Tavlers Love, der udkom i Rom, A. U. C. 304 (B. C. 450) synes der at være tilstaaet en ubegrændset Testationsfrihed — Pater familias, uti legassit super familiæ, pecuniæ, tutelæve suæ rei, ita jus esto: det er, "Lad de Bestemmelser, som en Familiefader tager med sin Eiendom eller med Formynderskabet for sine Börn, have Lovskraft". Dog ere vi enige med dem, som mene, at Testators Magt, omendskjöndt tilsyneladende ubegrændset, dog har været indskrænket saaledes, at Börn, som vare ilive ved Faderens Död, altid vilde blive sikkrede en Deel af Eiendommen uafhængigt af Testamentet. Börns formeentlige Ret til at tage Arv efter deres Fædre var dengang altfor dybt rodfæstet i den offentlige Mening, til at den ganske kunde lades ude af Agt i en Lov af denne Natur. Vel er det vist, at man senere benyttede sig af denne Lov eller maaskee rettere, af det Omslag i den offentlige Mening, angaaende Börns nödvendige Arvetagen, til at indsætte Fremmede til Arvinger i deres Sted; dog var der intet Tidsrum i den Romerske Historie, hvori dette ubetinget var tilladt. Furii, Voconii og Falcidii Love vare udgaaede, hines under Republiken og dennes under Augustus, i det Öiemed at værne om Börnenes Interesser ved at indskrænke Fædrenes Magt til at oprette Testamenter til deres Skade. Det var nödvendigt i Roms senere Dage for at et Testamente kunde blive kjendt gyldigt, at alle Testators Börn, af begge Kjön, kjödelige som adopterede, bleve nævnte deri, og at de, som ikke udpegedes til Arvinger eller Legatarvinger *, udtrykkeligt bleve gjorte arvelöse, og

* Den Romerske Lov gjorde stor Forskjel paa en Arving og en Legatarving (*legatee*). Den, som i et Testamente var udnævnt til Ar-

at Grundene dertil nöiagtigt bleve anförte *. Men da det tilsyneladende var ligesaa uretfærdigt og hadefuldt som usædvanligt at gjöre Börn arvelöse, saa vare de, som havde dette Uheld, bemyndigede til at anlægge Sag (*Querela inofficiosi testamenti*) og fik da Testamentet kjendt ugyldigt, naar de kunde godtgjöre dets Mangel paa naturlig Kjærlighed (*officium pietatis*) og bevise, at de uden skjellig Grund vare blevne berövede deres Rettigheder, det vil sige, den Part af Forældres Efterladenskaber, hvortil lydige og velopdragne Börn vare berettigede **. Vare de heldige i denne Sag, blev Testamentet deelviis tilsidesat, og den omtvistelige Part, som til Justinians Tid udgjorde en Fjerdedeel af Faderens Eiendom, blev da overgivet dem ***. Naar en Mand, efter Justinians Lov, efterlod sig fra eet indtil fire Börn, arvede disse som en Ret indtil en Trediepart af Eiendommen; efterlod han sig flere end fire, arvede de indtil det Halve ****.

ving, blev anseet for at repræsentere, ja endog at være identisk med Testator i hans Egenskab af Borger, og skulde derfor ikke alene betale de forskjellige Legater, som Testamentet indeholdt, men endog den Afdödes Gjeld og andre af ham indgaaede Forpligtelser. Men da Arvinger kunne blive ruinerede ved at paatage sig saadant Ansvar, blev der tilstaaet dem et Aars Frist til at erklære sig, om de vilde modtage Arven eller ikke, og sluttelig gav Justinian dem Fuldmagt til at overtage den *beneficio inventarii*, eller med en Begrændsning af deres Forpligtelser til Belöbet af Testators rörlige Eiendele, som bestemtes ved en Fortegnelse derover, optaget ved hans Död. (Instit. lib. II. tit. 19. Cod. lib. VI. tit. 30 &c.)

* Saaledes foreskriver Justinians Lov; men i længere Tid forinden var det ikke nödvendigt, at Döttre bleve navngivne i Testamentet, for at det kunde blive kjendt gyldigt. Efterat Voconii Lov var bleven forældet eller tilsidesat, bleve disse, uden at være nævnte i Testamentet, tilstaaet lige Andele med deres Brödre (Instit. lib. II. tit. 13. Jvfr. ogsaa Gaii Instit. lib. II. tit. 3. De Exheredatione.)

** Instit. lib. II. tit. 18.

*** Spence: Equitable Jurisdiction of the Court of Chancery, I, 310

**** Terasson, Histoire de la Jurisprudence Romaine p. 125.

Testationsfriheden er ogsaa i de nyeste Stater gradeviis og langsomt bleven udvidet. I England under Henrik II's Regjering, blev en Mauds rörlige Eiendele deelt i tre lige Parter, af hvilke een gik til hans Arvinger eller Descendenter i lige Linie, den anden til hans Kone, medens den tredie stod til hans egen Raadighed, og, naar han döde uden at efterlade sig Enke, kunde han raade over den ene Halvpart, medens den anden gik til hans Börn. Ligeledes, *e converso*, hvis han ikke efterlod sig Börn, var Konen berettiget til den ene Halvpart og han selv til den anden; döde han derimod uden at efterlade sig Enke eller Börn, stod det Hele til hans egen Disposition. Konens og Börnenes Lodder kaldtes deres fornuftige Lodder, og Rescriptet, *de rationabili parte bonorum*, blev udstedt for at sikkre dem samme*.

Denne var nu i en lang Tid Landsloven, og, ihvorvel umærkeligt forandret, vedblev den dog til en forholdsviis sildig Tid, til Begyndelsen af forrige Aarhundrede, at være Lov for Yorkshire, Wales og Londoner-City. Derpaa blev den efterhaanden afskaffet ved en Række Parlements-Acter, saa at en Mand hvorsomhelst i England for nærværende Tid ligesaafuldt kan raade over alle sine rörlige Eiendele, som han tilforn kunde over sin Tredie- eller Halvpart**.

Den scotske Lov angaaende Disposition over rörlige Eiendele, er for nærværende Tid næsten identisk med den gamle engelske Lov. Hvis saaledes efter hiin en Mand döer og efterlader sig Enke og Börn, ligegyldigt af hvilket Ægteskab, da arve Börnene en Trediepart af de rörlige Eiendele, som *legitim* (efter Romernes legi-

* Blackstone, book. II. c. 32.

** Saaledes finde vi det fremstilt hos Blackstone; dog er det tvivlsomt, om denne gamle Skik ikke endnu hersker i Byen Chester. (Stephen's Comment. II. 229 Note.)

tima pars) og Enken en anden Trediepart. Er der ingen Enke, eller har hun ved sin Ægteskabscontract afstaaet *jus relictæ*, da belöber Börnenes legitime Part sig til det Halve af den personlige Eiendom. Fremdeles maa man lægge Mærke til, at Börnenes Retskrav paa deres legitime Lodder ikke kan omstödes ved Testamente; dog kan Faderen beröve samme al Betydning, ved at foranstalte en *de presenti* Overdragelse af de rörlige Eiendele til Andre. Skulde det imidlertid vise sig, at saadanne Forholdsregler vare tagne uden særligt Hensyn til en god Bestyrelse af Eiendommen, men alene i det Öiemed at modsætte sig Börnenes retmæssige Fordringer, da vilde de blive gjorte magteslöse ved Dom *.

Retten til at tage testamentariske Bestemmelser med fast Eiendom eller Jordeiendom, har i alle Lande langsommere fundet Indgang, end Retten til at disponere over den rörlige. Fölelsen af det Fornuftige i at overlade til Grundeierne at tage saadanne Bestemmelser med deres Eiendom efter deres Död, som deres Familiers Tarv eller Retfærdighed mod Creditorer maatte gjöre önskelig, ledede imidlertid efterhaanden til Omgaaen og Slappelse og i nogle Tilfælde til fuldstændig Afskaffelse af alle Baand paa Dispositionen. I England vedbleve disse Indskrænkninger at udöve stor Indflydelse ned til Henrik VIII's Regjeringstid, da de for en Deel bleve afhjulpne, og efter Restaurationen blev Testationsfriheden med Hensyn til fast Eiendom, omendskjöndt indirecte tilstaaet, dog næsten lige saa ubegrændset, som for nærværende Tid**. I Scotland var indtil for ikke længe

* Erskin's Principles of the Law of Scotland, 12 Udg. p. 435. Bell's Dictionary, sub voce *legitim*, o. s. v.

** Det synes næsten overalt, som om de Jorder, Individerne selv havde erhvervet sig, og som af den Grund med mere Ret antoges at være deres egne, end de, som de havde arvet fra deres Forfædre, tid-

siden næsten al Landeiendom uadskillelig fra Linie-Arvingerne *.

Det vilde være hensigtslöst i længere Tid at opholde Læseren, ved at opregne de Fordele, der opstaae af at der indrömmes, om ikke en fuldstændig, saa dog en meget udstrakt Testationsfrihed til dem, som önske

ligst have været de, som det har været tilladt at borttestamentere. I Henrik I's Love (Nr. 70) hedder det: *Acquisitiones suas det cui magis velit; si Bocland*[2] *autem habeat quam ei parentes sui dederint, non mittat eam extra cognationem suam.*" Er Testationsfriheden imidlertid först bleven givet med Hensyn til visse Slags Jordeiendomme, saa er den ogsaa gjerne bleven udvidet til alle Slags, ligemeget om de ere erhvervede ved Arv eller Kjöb. Forinden Henrik VIII's Regjering blev det muligt at testamentere al Slags frit Jordegods, ved den Skik at overdrage Land til Fide-Commissarer *(trustees)*, eller som det technisk hedder, ved at bortskjöde det til Brug. Statuten 32 Henrik VIII c. I.[3], tilstod Enhver Dispositionsret ved Testamente over Jorder, som havdes i Besiddelse ved Tjeneste-Lehn *(soccage)* (eller Jorder, som ikke besaddes ved militairt Lehn), og da en Parlements-Act, som blev udstedt under Charles II's Regjering (12 Charles II. c. 44) forvandlede al Slags Besiddelsesret i frit og almindeligt Tjeneste-Lehn *(soccage)* kunde fölgelig al Slags fast Eiendom henföres under Bestemmelserne i Henrik VIII's Forordning. Fordommen imod at borttestamentere Fædrenegodser havde dog ikke ganske tabt sin Indflydelse. "Et gammelt Gods", siger Johnson, "burde altid gaae til mandlige Arvinger. Det er höist taabeligt at give det til en Fremmed, fordi han ægter din Datter og antager dit Navn. Hvad derimod det Gods angaaer, som du nylig har erhvervet dig ved Kjöb, da kan du skjænke det, om du saa vil, til Hunden Towser og lade den beholde det under sit *eget* Navn. (Boswell's Johnson II. 225. Pickering's ed.)

[2] Registreret fast Eiendom, eller maaskee Eiendom, som findes anfört i *Doomsday book*. *R.*

[3] Den Danske Læser gjöres opmærksom paa, at overalt hvor Engelske Parlements-Acter citeres, betyder det Tal, som staaer foran Kongens eller Dronningens Navn altid Sammes Regjerings-Aar. Altsaa 32 Henrik VIII c. I. bör læses: Parlements-Acten af Henrik den Ottendes to og tredivte Regjerings-Aar, Förste Capitel. *R.*

* I Scotland kan for nærværende Tid fast Eiendom ikke disponeres over ved Testamente. Alligevel er Forskjellen mellem den scotske og engelske Arvegangsmaade uvæsentlig; thi i Scotland bliver et Document, som findes efter en Afdöd, og som indeholder testamentariske Bestemmelser med Jordegods, anseet for gyldigt.

at gjöre Brug deraf. Magten til at kunne testamentere vor Eiendom til dem, som staae bedst anskrevne i vore Hjærter, eller hvem vi föle os mest forbundne, er uundværlig for Samfundets Fremskriden i Velstand og Cultur. *"Nihil enim tam conveniens est naturali æquitati"*, sige de Romerske Lovkyndige, *"quam voluntatem domini volentis rem suam in alium transferre, ratam haberi."* (Instit. lib. II. tit. I. c. 40.) Uden denne Magt er en Mand ikke Herre over sin egen Eiendom; men den vil, naar han ikke disponerer over den i levende Live, tilfalde (saafremt han ikke efterlader sig Börn) ukjendte Arvinger, om hvilke han ikke bekymrer sig, eller, i Tilfælde af at han efterlader sig Börn, vil den kunde gaae til dem, hvis pligtstridige Opförsel kan have gjort dem til Gjenstande for hans billige Mishag. Hvem der endog maatte blive hans Arvinger, saa er det dog klart, at han i de fleste Tilfælde kun vil bekymre sig lidt om at foröge det, hvorover han ikke har fri Raadighed. Heldigviis forholder det sig ganske anderledes, hvor testamentariske Bestemmelser angaaende Eiendoms Overdragelse tillægges fuld Gyldighed. Ved at tilfredsstille den Kjærlighed til Magt, som er Enhver medfödt, vil denne Ret til at testamentere kraftigt anspore til Virksomhed, foranledige Udkast til Fremtidsplaner og, som Blackstone har paaviist, "stille Lidenskaberne i Pligtens Tjeneste". Alle Classer föle dette. Arbeideren bestræber sig for at foröge sit Indskud i Sparekassen, Agerdyrkeren og Smaahandleren blive mere driftige og stræbsomme, og Pengemændenes Speculationer ophöre at være indsnevrede ved det menneskelige Livs korte Varighed. Retten til at kunne nævne sin Arving bringer ham til med Lyst og Iver at forsöge sig paa Foretagender, hvoraf först de kommende Slægter ville komme til at höste væsentlig Fordeel. Han nyder forud den Lykke,

at blive velsignet af sine Arvinger; han föler sig hævet ved Forestillingen om deres Anseelse, og vil derfor, for deres Skyld, med varm og utrættelig Iver stræbe efter at opsamle Midler, langt ud over sine egne Fornödenheder eller personlige Önsker. Sandheden af disse Sætninger er for indlysende til at blive omtvistet, og har desuden været anerkjendt af alle Publicister og Granskere i Samfundets Historie *. Den sagkyndige Forfatter til "*Richesse de la Hollande*" tilskriver Testationsfriheden at have foranlediget en stor Deel af denne Republiks Velstand. "Ogsaa Testationsfriheden", siger han, "kan henföres blandt de Aarsager, som have bidraget til at befordre Befolkningens Industri. Hvor ligegyldig man end kan være for hvorledes eens efterladte Eiendom deles, saa er dog Bevidstheden af, at man kan lade den komme dem tilgode, som man önsker at lade nyde Godt deraf, utvivlsomt en Spore, som vil opmuntre til Arbeidsomhed, eller i alt Fald forebygge, at der vises Ulyst til at opsamle Midler. Hvorfor skulde jeg bestræbe mig for at foröge mit Gods, dersom jeg var nödsaget

* Der er dog Ingen, som har skildret dette bedre, end Craig: "Hominum non tantum ea cura est, ut liberi educentur, sed etiam, ut post sua fata, eis quam maxime consulatur. Hinc illæ in vita curæ, anxietates, labores, fatigationes, discrimina etiam vitæ, non ut sibi solis, sed posteris etiam provideant: arbores etiam serunt, quarum fructibus nunquam vescentur; ædificant etiam quibus brevis habitandi usus relictus est; opes cogunt, quibus nunquam usuri sunt; supellectilem parant, cujus viliori parte, ipsi dum vivunt, fruuntur, melior pars ad heredes perventura: neque enim, ut nobis tantum consulamus, tam misere cogendis opibus immorimur et tabescimus, sed ut posteris bene sit, quibus prospectum anxie cupimus. Hæc itaque successio ex æquitate naturali, et charitate sanguinis descendit, et per omne jus, quod inter homines colitur, tam altas radices agit, ut difficulter, quassari, difficilius evelli possit: citius enim naturam ipsam ex animis hominum expellemus quam jus et curam successionis." (De Feudis, lib. II. Dieg. XIII. § 3.)

til at efterlade det til dem, som vilde modtage det uden Taknemlighed og som ikke have fortjent det. Den fri Dispositionsret over Eiendom ved Testamente er maaskee den fornemste Aarsag til, at de private Formuer ere langt större i Holland, end i noget andet Land." (I. 304.)

"Derfor", for at bruge John Dalrymples Kraftudtryk, "bliver det Lov, fordi det er Enhvers Interesse, at det maatte blive Lov, at Mænd i deres Testamenter kunne udnævne til Arvinger, hvem de selv önske" *.

Det lader sig dog ikke nægte, at en saa udstrakt Testationsfrihed, som for nærværende Tid findes i England, leilighedsviis leder til Resultater, der vanskeligt lade sig forene med vore Begreber om Ret og Billighed. En agtværdig Familie bliver saaledes undertiden gjort arvelös ved Faderens Lune eller Grille, og undertiden derved, at han er bleven et Bytte for interesserede Parters Rænker og Smiger. Saadanne Tilfælde opröre den almene Fölelse. For at forhindre samme, har man foreslaaet, at fölge Romernes Exempel: at Ingen, som besad Formue, maatte efterlade sine Börn brödlöse i Samfundet, for at Frygten for fuldstændigt at blive gjort arvelös, ikke skulde blive til et Tvangsredskab i en tyrannisk Faders Haand, og dernæst, at Enhver skulde være forpligtet til, forinden det var ham tilladt at testamentere til Fremmede, at bestemme en passende Andeel til dem, som han havde sat i Verden, og til hvem han, uden Hensyn til om de ere gode eller slette, staaer i de helligste Forpligtelser **. Ihvorvel det nu maa indrömmes, at dette er et Spörgsmaal af stor Vanskelighed, ved hvis Besvarelse det ikke er muligt at komme til et Resultat, hvorimod jo et eller andet maatte kunde ind-

* Essay on Feudal Property, 3d. Udg. p. 154.

** Dette Princip er til en vis Grad blevet hyldet af den Scotske Lov. Jvfr. *ante* p. 10.

vendes, saa vil det dog for et uhildet Blik vise sig, at de Grunde, som anföres til Forsvar for en ubegrændset Testationsfrihed, ere de mest tilfredsstillende. Det vilde maaskee være hensigtsmæssigt (uagtet vi ikke lægge stor Vægt paa en saadan Anskuelse) at anordne, at, naar nogen Formuende döde og efterlod sig Börn i Umyndigheds-Alderen, disse da skulde være berettigede til Underhold og Opdragelse paa Formuens Regning, indtil de bleve myndige eller istand til at sörge for sig selv*. Og vi föle vistnok ingen stor Tilböielighed til at afvige fra deres Mening, som stride for, at en legitim eller bestemt Part af Fædrenegodset kan blive sikkret ugifte Döttre. Men det vilde være uklogt at gaae endnu videre. Alene de mest paatrængende Grunde kunne undskylde en Lovgivning, naar den giver sit Samtykke til Foranstaltninger, der i nogen Maade kunne svække Folkets Lyst til at virke og opspare, eller Börns Agtelse og Lydighed mod Forældre. Men det er dog klart, at hvis den lægger sig imellem for at indskrænke Testationsfriheden vil den i en större eller mindre Grad fremkalde disse Virkninger. Lad os antage, at der blev anordnet, at, hvor uværdigt en Mands Börn eller Slægtninge end kunne have opfört sig, skulde de dog være lovligt berettigede til hans hele Efterladenskab eller til en Deel deraf, da vilde dette for det förste have til Fölge, at der vistes mindre Iver i at opsamle Midler, og for det andet vilde en saadan Betryggelse for et Udkomme, uden Hensyn til Opförsel, gjöre Börn uafhængige og svække Fædrenes Myndighed, som, ihvorvel undertiden misbrugt, dog i de allerfleste Tilfælde udöves med den störste Overbærelse og de bedste Fölger**. Saaledes ere vi

* Grotius og Puffendorf forfægtede dette Princip. Jvfr. Grotius lib. II. c. 7. § 4. Puffendorf, lib. IV. c. 11. § 4.

** Burlamaqui beretter, at i Waadlandet i Schweitz arvede Börn

i det Hele taget tilböielige til at antage, at, jo mere dette Spörgsmaal undersöges, desto rigtigere vil det vise sig, at man overlader til dem, som oprette Testamenter, efter Forgodtbefindende at bestemme deres umiddelbare Arvinger. Lovens Humanitet er kun et kummerligt Substitut for Forældre-Kjærlighed. Dersom Börn opföre sig nogenlunde vel, og ikke ganske ere blottede enten for barnlige Fölelser eller almindelig Klogskab, kunne vi være overtydede om, at kun faa Forældre ville findes at være tilböielige til at overdrage deres Eiendom til Fremmede med Forbigaaelse af Börnene. En saadan Adfærd, der ikke alene fordömmes af nogle af de virksomste Principer og Fölelser, der ere nedlagte i vor Natur, men ogsaa af Samfundets Anskuelser og Fölelser, vil i intet Tilfælde hyppigt forekomme. Dertil er der vel Grund til at antage, at Oprettelsen af en legitim Arvepart til Fordeel for Börn, idet den formidsker den almindelige Uvillie, som for nærværende Tid knytter sig til deres uretfærdige Udelukkelse ved Testamente, i Virkeligheden vil være dem til mere Skade end Gavn. Lovgivningens Indblanding for at værne om deres Interesser vil altid være af tvivlsom Nytte, og i Almindelighed unödvendig eller skadelig. I Lande, som England, hvor der findes den mest uindskrænkede Testationsfrihed, gives kun faa Exempler paa, at kjærlige og lydige Börn have maattet lide under, at Fædrene have Magt til at efterlade deres Formuer til Fremmede, og, hvormeget vi endog maa beklage saadanne Tilfælde, saa er det dog saare tvivlsomt, hvorvidt det i det Hele taget vilde være

Halvparten af deres Forældres Efterladenskaber, som *legitim*, og han tilföier: "derfor maae vi ikke forundre os over, om vore Börn alt i en tidlig Alder betragte sig som Herrer over deres Forældres Eiendom, til stor Skade for deres Opdragelse." (*Principes du Droit de la Nature et des Gens*, III. 211. Udg. 1820.)

hensigtsmæssigt at forsöge paa at afhjælpe Onder, som til al Lykke kun ere sjældne, ved at inddrage eller indskrænke Magten til at gjöre arvelös. Dette kan ikke iværksættes, uden at Börn derved unddrages den stadige Indflydelse af en gavnlig Töile paa deres slette Tilböieligheder, og at Eiendom, som sædvanlig er Frugten af, og en naturlig Belönning for Retskaffenhed, Stræbsomhed og god Öeonomie, undertiden bliver bortödslet paa Udsvævelser og Lediggang.

Omendskjöndt man saaledes fordeelagtigt kan overlade til Eiendomsbesidderne, ganske eller for Störstedelen at fölge deres egne Tilböieligheder i at testamentere til umiddelbare Arvinger, saa kan det dog være, at de ikke afbenytte denne Magt, og saare mange afbenytte den slet ikke, og i saa Tilfælde eller især, naar en Mand döer uden Testamente og efterlader sig flere Deseendenter, eller naar han ingen efterlader sig, maa Loven træde til for at afgjöre deres Ret, som gjöre Fordring paa at være Arvinger, og for at forhindre Trætte og Sögsmaal, som ellers vilde opstaae mellem dem. Men det er unödvendigt i Lovene og Vedtægterne angaaende Arv *ab intestato* at söge efter almindelige Regler eller Grundsætninger, der kunne anvendes i saadanne Tilfælde. De, som findes i de forskjellige Lande beroe for en Deel paa de særegne Maximer og Meninger, der ere de herskende i hvert især, og for en Deel paa de Omstændigheder, hvorunder disse respeetive tilfældigt ere stillede. Da disse Meninger og Omstændigheder afvige meget betydeligt, saa er det samme ogsaa Tilfældet med de Love og Vedtægter, som heraf ere oprundne.

I de fleste Lande ere mandlige Arvinger blevne foretrukne ved Ordningen af Arvefölgen i Intestat-Eiendom, ligesom ogsaa i testamentariske Dispositioner, og

i nogle Lande i Oldtiden, men i en endnu höiere Grad i nyere Tider, har der viist sig en tydelig Forkjærlighed for den ældste Sön, eller som man sædvanligen udtrykker sig, for Förstefödsels-Retten eller Förstefödsels-Skikken. Den ældste eller förstefödte Sön hos Jöderne var berettiget til en dobbelt Lod af Fædrenearven. Det er forövrigt Værd at lægge Mærke til, at der indtil Mosis Tid ikke gaves nogen bestemt Regel for, hvo der skulde ansees som den Förstefödte, eftersom Fædre, der havde flere Hustruer, havde Tilladelse til at vælge hvilkensomhelst Hustrues ældste Sön, de fandt for godt, til at nyde denne Udmærkelse. De Cabaler, den Skinsyge og det Had, som en saa forhadt Myndighed maa have foraarsaget i Familierne, er alt for meget iöinefaldende til at behöve nogen nærmere Skildring. Som Fölge heraf lovbefalede Moses dens Afskaffelse, og fastsatte den Regel, at den Sön, som, med Hensyn til Tid, var först födt, ogsaa skulde ansees derfor, uafhængig af den Anseelse, som Moderen nöd, og have dobbelt Broderlod*.

En sær Begunstigelse af mandlige Arvinger kunde i en usleben Tidsalder lettelig reise sig af den större Vægt, der lagdes paa Legems-Styrke og personligt Mod; og i Lande, hvor Familiernes Bestaaen og Eiendoms Forbliven i bestemte Linier betragtes som Gjenstande af national Betydning, vil den ældste Sön naturligviis blive foretrukken, og hvor der baade findes Sönner og Döttre, vil disse blive udelukkede fra den större Deel af Arven, om ikke fra den Hele, fordi de ved Giftermaal nödvendigt maa adsplitte Familiegodset og bringe det i Fremmedes Hænder. Hvilket Öiemed man end kan have tilsigtet med at give mandlige Arvinger Fortrin fremfor qvindelige, saa har dette dog været meget

* Deuteronom, XXI, 15, 17.

almindeligt. Hos Jöderne og Grækerne (idetmindste hos Athenienserne) havde Qvinder ingen absolut Ret til noget af Fædrenearven, naar der var en Sön ilive. De bleve overladte til Brödrenes Velvillie og Gavmildhed; dog forudsattes det, at de gave dem Udstyr; i modsat Fald kunde de af Övrigheden blive tvungne dertil*. I Judæa arvede Döttre, i Tilfælde af at der ikke efterlodes mandlige Arvinger, deres Fædres Eiendom; dog kun under den Betingelse, at de ikke ægtede i en anden Stamme. I Athen vedtoges en anden og endnu strengere Regel for Qvinders Arvetagen. Hensigten dermed var at fastholde Eiendommene ved de samme Familier, hvorfor de nærmeste Slægtninge paa Faderens Side bleve berettigede til at fordre Arven efter ham, naar han kun efterlod sig Döttre; dog faldt dette bort, naar han i sit Testamente havde afstaaet sin Eiendom til deri navngivne Mænd, med den Forpligtelse, at de ægtede Döttrene. Naar intet saadant Testamente var i Veien, eller det blev kjendt ugyldigt, da fik de omtalte Slægtninge Arven paa den Betingelse, at de ægtede de qvindelige Arvinger eller gave dem en passende Medgift. Sidstnævnte synes ikke at have været tilstaaede noget Valg i en Sag, hvori de vare i saa höi en Grad interesserede. Det gik til en saadan Yderlighed med dette Princip, at, naar en Mand döde og efterlod sig Gods og gifte Döttre, men ingen legitime Sönner, kunde Slægtningene, hvad de ogsaa undertiden gjorde, ikke alene fordre Godset, men endog tage Döttrene fra deres Mænd og Familier, og tvinge dem til at ægte sig! Som noget Vederlag mod en saa uhört Behandling, vare Döttre berettigede til at fordre, at de, som toge Arven efter

* Michaelis, on the Laws of Moses, I. 421, Eng. Overs., og William Jones lærde Commentar til hans Oversættelse af Isæus Taler p. 170.

deres Fædre, enten skulde ægte dem, eller give dem passende Forsörgelse *.

Vedtægts-Loven hos Araberne indtil Muhammed forpligtede Brödre til at give Söstre en vis Medgift; men denne Forpligtelse unddrog man sig ved Afslutning af dobbelte Ægteskaber: en Mand tog en Andens Söster uden Medgift og gav sin egen paa de samme Vilkaar. Propheten forkastede denne Skik som ulovlig, og fastsatte, at Qvinder skulde have lovlig Adkomst til en vis Andeel af deres Fædres eller Slægtninges Efterladenskaber; men mandlige Arvinger skulde arve *dobbelt* saa meget, paa Grund af, som Propheten er ugalant nok til at sige, den Overlegenhed, som Gud har givet dem overfor det andet Kjön **.

Man har almindeligt været af den Formening, at en forskjellig Politik gjorde sig gjældende i Rom, den nemlig, at Sönner og Döttre vare berettigede til lige Andele af Fædrenegodset. Ihvorvel dette stemmer med Justinians Anordning angaaende Fordeling af Intestat-Eiendom ***, saa er det dog tvivlsomt, hvorvidt det gjaldt i det Romerske Folks ældre og bedre Dage. Nogle have været af den Formening, at Qvinder ved en af de tolv Tavlers Love vare udelukkede fra Arv af Intestat-Eiendom; og uagtet den modsatte Mening har store Autoriteter for sig, er Spörgsmaalet ikke frit for Vanskelighed ****. Men da det antoges, at Qvinders

* Isæus, af Jones, p. 175 &c. Potter's Grecian Antiquities, book IV. c. 15. Hermans Political Antiquities of Greece § 121. I Lacedæmon, hvor Qvinderne bleve bedre behandlede, end i Athen, vare qvindelige Arvinger pligtige at ægte de Mænd, som deres Fædre eller Formyndere fandt for godt at vælge. (Aristot. Politica lib. II.

** Sales Koran, I, 94 og 100, ed. 1764.

*** Instit. lib. tit. III, l. c. 6.

**** Den Lov i de tolv Tavler, som fornemmelig skulde tjene til at löse dette Spörgsmaal, findes hos James Godfry (lat. Gothofredus) og

Arvetagen af de höiere Classer eller hvis Fædre vare optagne i Census, medförte forskjellige Ulemper, blev deres Arveret ophævet af Voconii Lov, der udgik A. U. C. 584, og som tillige indskrænkede de Legater, der maatte testamenteres til Qvinder *. Selv om de tilstedeværende Fragmenter af denne Lov havde været mindre tydelige, end de synes at være, saa synes dog nogen Indskrænkning i Qvinders Arvetagen at stemme saa godt med Romernes Politik, at den vel kunde forudsættes. Disse, idetmindste Patricierne, betragtede en fortsat Nedstigen af Navne, Familier og Eiendom i de samme mand-

lyder som fölger: "Ac si intestato moritur pater-familias, neque ei suus hæres erit tum agnatus proximus suus hæres esto: si agnatus non erit, tum gentilis hæres esto". Mathew Hale er en af dem, som have meent, at Qvinder i den Romerske Histories tidligere Tider vare udelukkede fra Arv i Intestat-Eiendom (Hist. Common Law p. 246, ed. 1779) og dette var ogsaa oprindeligt Hugo's Mening (Hist. Roman Law § 115). Sidstnævnte frafaldt efterhaanden denne Mening; men det er tvivlsomt, hvorvidt han gjorde det af fyldestgjörende Grunde. Hos hans Franske Oversætter hedder det: "Hvad der havde bevæget mig til at antage denne Mening (at Qvinder ikke kunde arve Intestat-Eiendom) var, at Voconii Lov udelukkede Qvinder fra Arv efter Testamente, og at Qvinder hos Germanerne aldrig arvede fast Eiendom. Hvorfor skulde det Motiv, *at Qvinder ikke kunde afgive nogen Beskyttelse*, og ifölge hvilket de i Tydskland nægtedes at tage Arv, ikke have havt ligesaa stor Vægt hos Romerne, som ikke vare mindre krigerske end Germanerne?" Og han vedbliver derpaa at forfægte sin oprindelige Mening ved Hjælp af andre Argumenter, som ikke let lade sig besvare.

* Forskjellige Meninger ere blevne forfægtede med Hensyn til den Bestemmelse i denne Lov, som sætter Grændser for, hvormeget Qvinder maatte arve. Forcellins Forklaring, hvor kort den end er, synes dog baade at være klar og tilfredsstillende. "Voconia lex de coercendis mulierum hæreditatibus, lata fuit a Q. Voconia Saxa Trib. Pleb. Sancitumque in ea, ne qui census esset, virginem, neve mulierem, supra qvadrantem suorum bonorum hæredem instituerit, plusve cuiquam legaret, quam ad hæredes perveniret, item ne feminæ cuiquam ab intestato succederent." Cicero omtaler i sin Afhandling *de Finibus* lib. II. c. 17, et mærkeligt Tilfælde, som denne Lov foraarsagede. Jvfr. Cicero, in Verr. 1. c. 42, Montesquieu, lib. XXVII, Gibbon, book X liv. &c.

lige Arvelinier som en Sag af största Vigtighed, og for at forebygge at Kjeden blev brudt, blev der tilstaaet Mænd, som hverken havde Sönner eller rimelig Udsigt til at faae samme, Ret til at adoptere, det vil sige, at antage Andres Sönner i Egnes Sted, som da kom til at bære deres Navn, blive Medlem af deres Familie, og ved deres Död arve Eiendom og Privilegier, som om de havde været deres legitime, kjödelige Börn. Det er ikke let at forstaae, at de, som betjente sig af saadanne Midler for at bevare Arven i de samme Linier, almindeligt skulde anvende lige Fordeling af Arv mellem Sönner *. Men Qvinders Indsættelse i lige Arverettigheder med Mænd, vilde ikke alene have staaet i Strid med Liniearv i de samme Familier, men og i den samme *gens* eller Slægt, og det af den Grund, at de, ved at indtræde i Ægteskab, vilde kunne bringe deres Fædres

* At Fædrene-Arven deeltes lige mellem Sönnerne, har vel almindeligt været antaget; dog findes der ikke tilstrækkeligt Beviis herfor. Tvertimod er der stor Rimelighed for, at saadant ikke fandt Sted. Forudsat at Sönnerne modtoge deres *legitime* Arveparter, som Loven tilstod dem, havde de intet videre at fordre. Deres Fædre kunde testamentere det Overskydende til hvilkensomhelst af deres kjödelige eller adopterede Sönner, de fandt for Godt, eller de kunde forbigaae dem til Fordeel for Fremmede. Godsernes Störrelse under Keiserdömmet og deres Fastholden ved de samme Arvelinier, bærer dog tilstrækkeligt Vidne om, at det omtalte Overskydende gjerne blev overdraget til en eller anden af Sönnerne. Havde det været Skik at dele Godserne lige mellem disse, saa vilde det have været umuligt, at de kunde have naaet en saadan Störrelse, som i den nævnte Periode og i Republikens sidste Dage var Tilfældet. "Man maa undre sig", siger M. Dureau de la Malle, "at Ophavsmændene til de agrariske Love ikke til deres Haandhævelse have foreslaaet: Arvegodsernes lige Deling, saavel i qvindelige som mandlige Linier, samt Testationsfrihedens Begrændsning". (Economie Politique des Romains, II, 285.) Havde de imidlertid gjort dette, da vilde de agrariske Love (Talemaaden taget i sin almindelige Betydning) have været ganske overflödige. Et lige Delingssystem tilsteder hverken store eller middelstore Jordeiendomme.

hele Eiendom til andre og maaskee rivaliserende Huse. Under Republikens Udvikling, da Rigdom og militair Dygtighed opnaaede en saa overveiende Indflydelse, og Familiernes Ælde og Navnkundighed stode mindre i Anseelse, bleve rigtignok forskjellige Midler udfundne, saasom Unddragelse af Forpligtelse til at lade sig optage i Census, Fideicommisser og deslige, for at tilintetgjöre Voeonii Lovs Betingelser; men desuagtet vedblev denne endnu i lang Tid at udöve stor Indflydelse*. Indtil Justinians Tid var Döttres Arveret ingenlunde eens med Sönners; först da bleve de berettigede til at gaae lige i Arv med disse, og alle forhen gjældende Distinctioner mellem Sidelinier af lige Slægtskabsgrad, hvad enten de vare paa fædrene eller mödrene Side, bleve afskaffede.

Selv om der nu intet fandtes i Samfundsforholdene, der kunde retfærdiggjöre det Fortrin, som Lovene eller Vedtægterne give de mandlige Arvinger fremfor de qvindelige, saa vilde man dog maaskee undskylde os, naar vi bemærke, at den Uret, som Sidstnævnte siges at vederfares, mere er tilsyneladende end virkelig. De to Kjön holde altid hinanden temmelig godt i Ligevægt i Henseende til Antal, og naar Mænd, som besidde Formue, nödsages til at tage sig Koner iblandt Qvinder, som ingen have, da vil Uligheden for Arveloven for saa vidt være ophævet. I et saadant Samfund ville Skjönhed og Talenter blive tillagt det Værd, som tilkommer dem, og de ville ikke, hvad man ofte træffer i mere

* Augustus erholdt Senatets Bevilling til at testamentere en Trediepart af sin Formue til Livia, uagtet der fandtes Lovbestemmelser, som forböd saadant. Hermed sigtes sandsynligviis til Voconii Lov, som fastsatte en Fjerdepart som Grændse for saadanne Legater; dog er denne Antagelse ikke ganske sikker. (Suetonius, Vit. Aug. c. 102, ed. Pitisci.)

civiliserede og derfor ogsaa mere fordærvede Samfund, blive upaaagtede, fordi de ikke ere forenede med Penge.

Efter flere Autoriteters Sigende vare vore Saxiske Forfædre mindre fordomsfulde. Tacitus bevidner deres Agtelse for Qvinder, og man har sagt, at de tydeligt have lagt samme for Dagen ved ikke at gjöre Forskjel paa mandlige og qvindelige Arvinger, men give alle Börn lige Adkomst til Forældregodset, det faste som det rörlige. Ved den ringeste Undersögelse vil man dog finde det Ugrundede i en saadan Mening. Hos Germanerne udgjorde forinden og efter det vestlige Riges Fald Jordegods og Hjorder den eneste Slags Eiendom af nogen Betydning, og da Regjering og Politi vare lige ufuldkomne, er det naturligt at antage, at hine maatte gaae i Arv til Mænd, fordi disse vare bedst istand til at forsvare dem. Dette finde vi ogsaa at have været Tilfældet. Der ere forskjellige Meninger om hvorledes Udtrykket Salisk Land *(terra Salica)* bör fortolkes; det er mest rimeligt, at det indbefattede Jorder, som vare nedarvede fra Forfædre *(terra aviatica)*; men, hvad det end har været, saa var det meget udstrakt og udbredt overalt i de Lande, som vare underlagte Germanerne og, som bekjendt, kunde det kun arves af Mænd. Thyringernes, Ripuariernes, Saxernes, Frankernes, Burgundernes og overhovedet alle de Germaniske Folkestammers Love helde til samme Side. Alle disse, alene med Undtagelse af Visigothernes*, give mandlige Arvinger et afgjort Fortrin, for saa vidt som det angaaer Arv af Jordegods: i nogle Tilfælde vare Qvinder under alle Omstændigheder udelukkede fra saadan Arv, og naar de bleve mindre ugunstigt behandlede, beroede

* Visigothernes Lovbog skylder denne Undtagelse og dens forholdsvise Regularitet til den Omstændighed, at den tildeels var affattet efter den Romerske Lov.

deres Arvetagen næsten ganske paa, at de ikke havde Brödre *.

De samme Grundsætninger synes at have været de gjældende i England. Det har viist sig ved de bedste Undersögelser, at den Lov eller Skik, som benævnes *gavelkind*[4], og som endnu hersker i Kent, forefandtes

* Blandt andre henvises Læseren til fölgende Autoriteter: Anhang til Brotier's Tacitus, IV, 188. (4to ed.); *De Successionum Legibus apud Germano*; Montesquieu, liv. XVIII. c. 22; Meyer, Institutions Judiciaires, I. 66; Guizot Essais sur l'Histoire de France, p. 95; Spence's Inquiry into the Origin of Laws, &c. pp. 393—398; Laboulaye, Histoire du Droit de Propriété, p. 417; Hallam's Middls Ages, I. 145. 1st. 8vo. ed. &c.

[4] Der er meget skrevet om dette Ords Derivation og Betydning, hvorom Læseren kan overtyde sig ved at eftersee "Mr. Silas Taylor's History of Gavelkind with the Etymology thereof etc." London 1663. 4to. Bogen er meget sjælden, men findes dog her·paa det store kongelige Bibliothek. Den er skrevet i en tvungen og forkunstlet gammeldags Stiil af en Mand, som synes at have været Officeer, og langt mere vant til at bruge Sabel end Pen. Af bemeldte Bog seer man dog (S. 130) at den efter *Lambard* vedtagne Mening om Ordets Etymologi, som var den meest gjængse paa Mr. Taylors Tid, var den, at Ordet var opstaaet af de tre Saxiske Ord **giv-eal-cyn**, som man oversatte ved *give to all the kindred* (giv til hele Slægten); og hvorvel Mr. Taylor selv har meget at indvende mod den förste Deel (**giv-eal**) af denne Derivation, saa troer jeg dog den er den, som endnu meest begunstiges af de Britiske Lærde. Taylor derimod paastaaer, at han er vis paa, at *Gavel* bör udledes af det Britiske (d. e. Welske) Verb **Gafaelu** (S. 92 flg.), som oversættes ved *tenere*, *prœhendere*, og at dette Ord bör oversættes ved *tenura*, Eng. *tenure* eller Besiddelse; saaledes faaer han da *Gavelkind* til at betyde *kind of tenure*, d. e. Slags, eller Art af Besiddelse.

Blackstone indlader sig ikke paa etymologisk Undersögelse, men behandler Begrebet som praktisk Jurist. Han siger: "Udstykning af Jorder ved *Gavelkind*-Skikken, som endnu finder Sted i mange Dele af England, og var almindelig i Wales indtil Henry VIII's Regjering, er upaatvivlelig af Britisk (d. v. s. ikke Saxisk, Anglisk eller Normannisk) Oprindelse."

Alligevel turde dog den Omstændighed, at Gavelkind-Skikken har holdt sig længst og været meest udbredt i Grevskabet *Kent*, fortjene nogen Opmærksomhed af den upartiske Historie-Grandsker. Det er bekjendt af "Saxon Chronicle", at Grevskabet *Kent* og Öen *Whight*, samt nogle Dele af *Wiltshire*, blev ved den Nord-Germanisk-Danske

förend Erobringen, og efter al Sandsynlighed var gjældende i den större Deel af England og Wales *. Ifölge denne Skik tilfalde Jorder i Grevskabet Kent, med mindre Lovgivningen udtrykkeligt gjör en Undtagelse dermed, i lige Lodder Sönner med Forbigaaelse af Döttre, dog kun i Tilfælde af at Faderen döer uden Testamente og efterlader sig Sönner og Döttre; efterlader han sig derimod kun Döttre, da dele de Eiendommen lige mellem sig **. Denne Arvegangsmaade findes endnu i *Copyhold*-Eiendomme [5] i Districterne Stepney og Hackney,

Udvandring indtaget og besat af Joterne, en Folkestamme, som beboede en Deel af Chersonesus Cimbrica, norden for Anglerne. Er nu Gavelkind-Skikken indfört i Kent ved disse Joter? Eller er den optaget af dem fra de gamle Britter (Kelterne)? Dette er et Problem, som vel fortjener de Brittiske og Danske Grandskeres Dröftelse. Denne Bemærkning frembyder sig dog strax, at Joterne vare af de tre indkomne Sammer den Stamme, som var meest adskilt fra Britterne, altsaa mindst udsat for at paavirkes af deres Skikke. Derfor kan den Conclusion dog være for dristig, at Gavelkindskikken, Pseudodemokratiets Rod, var Dansk.

Jeg vil i denne lange Note dog ikke undlade at bemærke, at Skotterne ogsaa have deres Gavelkind, men dog kun paa et forhenværende Norsk, siden Dansk Biland, Shetlandsöerne. Dette Gavelkind erklærer *Jameson sub voce* at være en Skik, ifölge hvilken ved Faderens Död den *yngste* Sön erholdt Vaaningshuset, hvorimod den övrige Eiendom gik til lige Deling. *R.*

* I sine Anordninger til Fyrstendömmets Bestyrelse, der udkom 1284 fra Rhydlond i Flintshire, gav Edvard I. udtrykkeligt Löfte om at opretholde Gavelkind-Skikken i Wales. Alligevel blev den undertrykt ved en Statut *, som anordnede, at Jorder i Fyrstendömmet for Fremtiden skulde gaae til Arv i Overeensstemmelse med den engelske Lov.

* 34 og 35. Henrik VIII, c. 26. § 91.

** Hasteds Kent, 8vo. ed. I. 311—321. Det er forövrigt værd at lægge Mærke til, at Qvinder i Wales, ganske modsat hvad der fandt Sted i Kent, aldrig toge Arv; naar der ingen Sönner fandtes, gik Eiendommen over til de fölgende mandlige Arvinger. (Robinson on Gavelkind, 2d. ed. p. 19.)

5 *Copyhold* betegner i Engelsk Lov, ifölge Blackstone, en særegen Besiddelsesmaade af Jordegods, nemlig den Omstændighed ved Besiddelsen, at de oprindelige Adkomst-Documenter mangle, og at der haves kun en *Copi* af disse, som er opbevaret i Rets-Archiverne.

R.

i Middlesex og paa nogle faa andre Steder ved Grændsen af Kent*. *Borough-English*-Skikken[6], ifölge hvilken den yngste Sön, med Udelukkelse af Brödre og Söstre, gaaer i Arv, naar der ingen Optegnelse findes efter Faderen, har været gjængs i Byen Stamford og paa nogle enkelte andre Steder i umindelig Tid; den bestaaer endnu i nogle Godser i forskjellige Dele af England**.

Hvad enten nu Arvegodset forinden Erobringen tilfaldt Sönner alene, eller uden Forskjel Sönner og Döttre, saa ledede dog Indförelsen eller rettere Udvidelsen af Feudalsystemet efter denne Begivenhed nödvendigt til en Forandring med Arv af Landeiendom, og banede Veien for en almindelig Indförelse af den Skik, at Arven tilfalder den Förstefödte. At en Qvinde kom i Besiddelse af et egentligt Lehn *(proper fief)****, stred imod Feudalsystemets Principer, da det vilde være umuligt for hende at gjöre den Krigstjeneste, som paahvilede Lehnsbesidderne. Qvinder bleve derfor i flere Lande ganske udelukkede fra Arv i Lehn; men i England afveg man dog saa vidt fra dette Princip, at de gaves Fortrinet fremfor Slægtninge af Sidelinier; saa at de först da bleve forbigaaede, naar der var Sönner til at arve. Lehns Deling mellem disse blev ogsaa meget tidligt fundet at være enten uudförlig, eller at medföre de störste Ulemper. Da Titler og Hæderstegn allerede

* Robinson, *ubi supra*, p. 34. o. s. v.

6 Dette er i Engelsk Lov den techniske Benævnelse for den her beskrevne besynderlige Skik. Det strax paafölgende Citat af Montesquieu synes at begunstige den Formening, at Skikken er af keltisk Oprindelse. *R.*

** Montesquieu fortæller, at denne Skik fandtes i hans Tid i Hertugdommet Rohan i Bretagne. (Liv. XVIII. c. 21.)

*** Ved "proper fief" forstaaes et Lehn, som er givet og besiddes imod at yde Krigstjeneste. Men uagtet dette som oftest var Tilfældet, saa gaves der dog mange andre Slags Lehn. (Til Oplysning heraf tjener: Wright on Tenures, pp. 22—34. ed. 1792; og Ducange voc. Feudum.)

tidligt begyndte at knyttes til flere af de store Lehnsbesiddelser *, var det nödvendigt, at en Deling af Godser, der vilde være det samme som en Deling af Titler, blev forhindret; og Keiser Frederik I. (Barbarossa), som besteg Tronen 1152, udgav en Lov i den Hensigt **. Desforuden var Lehnsgodsernes Deling forkastelig, fordi den formindskede Lordernes Midler til at holde en bevæbnet Styrke, der var tilstrækkelig til Forsvar mod de Angreb, hvorpaa man da altid maatte være forberedt. I hine urolige Tider beroede et Landgodses Sikkerhed og den Beskyttelse, som dets Eier kunde forskaffe dets Beboere, paa dets Störrelse. At dele det, var at tilintetgjöre det og udsætte enhver Deel af samme for at blive ödelagt og udsuget ved Naboernes Overfald ***. Dets Udstykning ledede desforuden baade til en Formindskelse og Deling af den Krigstjeneste, som skyldtes Regenten eller Lehnsherren ****, til en Forögelse af mindreaarige Besiddere, som ikke vare

* Oprindeligt vare alle Baronier territoriale, og besaddes udelukkende ifölge Belehning, og ikke ifölge Brev eller Patent.

** Schmidt, Hist. d'Allemagne, VII. 400. Grevskaber og Baronier vare dog gjorte udelelige, saavel i Frankrig som i England, forinden denne Lov udkom; dog undtages herfra de Tilfælde, hvor en Baron kun efterlod sig Döttre. (Lyttelton, Henry II, vol. III, 122. 8vo ed.)

*** Wealth of Nations, p. 170.

**** Ihændehaveren af et Riddergods var pligtig aarlig i 40 Dage at stille en fuldt bevæbnet og udrustet Rytter til sin Lehnsherre, og paa sin egen Bekostning. Men Ihændehaveren af en Halv- eller Fjerdepart af et Riddergods var kun pligtig at stille samme i 20 eller 10 Dage, alt efter det givne Tilfælde. Som Fölge heraf bevirkede Lehnsgodsernes Udstykning en uhensigtsmæssig Forögelse af Krigsmagten ved Begyndelsen af et Felttog, og en Formindskelse i Krigernes Tjenestetid, saa at disse bleve ubrugelige, med mindre det kom an paa et *coup-dé-main*. Fremdeles bevirkede Lehnsgodsernes fortsatte Deling, at der stilledes slette Krigere, da Ihændehaverne af smaae Jorder ikke vare istand til, selv ikke for den korteste Tid, at stille en fuldstændigt udrustet Rytter. (Lyttelton, Henry II, vol. III. pp. 83—92, 8vo. ed. etc.)

istand til at paatage sig nogen Forpligtelse, og endelig til at Besidderne af saadanne Godser, der vare undergaaede en fortsat Deling, bleve uvirksomme og forarmede. Det laae saaledes baade i Eiernes og Kronens Interesse, at Lehnsgodsernes Deling blev forebygget. Vi finde derfor, at de, med Udelukkelse af Brödre, tidlig gik i Arv til den ældste Sön, som snarest var istand til at kunne opfylde Lehnspligterne, og derfor gik ogsaa Tjeneste-Lehn, omendskjöndt senere, dog i en meget fjærn Fortid, som en Efterligning af Riddergods, til Arv i Overeensstemmelse med Förstefödselsretten. Det var i Virkelighed kun ved at slutte sig til en eller anden Lehnsherre og blive hans Vasaller, at Eiere af Allodialgodser kunne forskaffe sig nogen Part af den Sikkerhed, som hverken Loven eller den kongelige Myndighed var istand til at skaffe tilveie *.

ANDET CAPITEL.

Om Indflydelsen af Förstefödsels-Loven eller Skikken.

Hvor fordeelagtig eller nödvendig denne Skik end kan have været, da den blev indfört, have Dr. Smith og andre Philosopher ** dog fældet en saare ugunstig

* Hale's Hist. Common. Law, c. 11; Blackstone, Book II, c. 14; Hallam's Middle Ages, Part I. c. 2. etc.

** Det er en Forfængelighedens Aand hos Europæerne, som man maa tilskrive Indförelsen af den uretfærdige Förstefödselsret, der er saa ugunstig for Slægternes Formerelse, idet den nemlig fængsler en Faders Opmærksomhed til eet af hans Börn og lader ham glemme de Andre; bringer ham til at nægte flere af Samme Understöttelse til at komme i Vei, for at den Enes Formue kan blive saa meget desto större, og endelig, fordi den tilintetgjör den Lighed mellem Borgere, som er den sande Kilde til al Velfærd. (Montesquieu, Lettres Persanes, let. 119.)

Dom over dens Virkninger i nyere Tider. "Love", siger Smith, "forblive hyppigt i Kraft længe efter at de Omstændigheder, som fremkaldte dem og som alene kunne gjöre dem fornuftige, ere ophörte. Under Europas nuværende Forhold er Eieren af en eneste Aere Jord lige saa sikker i sin Besiddelse, som Eieren af hundred Tusinde. Alligevel vedbliver Förstefödsels-Retten at staae i Anseelse, og da den af alle Indretninger bedst egner sig til at nære Familiestoltheden, er den istand til endnu at holde sig i Aarhundreder. Forövrigt kan intet være en talrig Families sande Interesser mere til Skade, end en Ret, som, for at berige eet af Börnene, gjör de andre til Tiggere." (Wealth of Nations, p. 171.)

Uagtet denne Menings tilsyneladende Rigtighed og Forfatterens Autoritet, maae vi dog tilstaae, at vi ikke kunde ansee den for synderlig vel begrundet. Tvertimod nære vi den Overbeviisning, at meget af det nyere Europas Industri, större Velstand og Oplysning er foranlediget ved Förstefödsels-Rettens Anvendelse paa Arv af Jordegods, og at, naar denne Arvegangsmaade blev afskaffet eller fortrængt af den modsatte, hvorefter Godset gaaer til lige Deling mellem alle Börnene eller alle Sönnerne, vilde disse i det Hele taget tabe ved Forandringen, de Yngste med de Ældste, samtidigt med, at de andre Classers Interesser paa det Föleligste vilde lide derved.

Det er hjemlet i den mest udstrakte Erfaring, at Besiddelsen af et Udkomme fra Barndommen af, eller blot af en Betryggelse mod Mangel, frembyder en af de störste Hindringer for Virkelyst og Stræbsomhed. De, som ere i nævnte Tilfælde, attraae sjeldent nogensomhelst Udmærkelse, men forblive for Störstedelen tilfreds med den beskedne Stilling, hvori de ere blevne hensatte. Rigtignok er det en væsentlig Anke mod

Stamgodser, at de let gjöre de ældste Sönner örkeslöse og udsvævende; men hvis den ligelige Arvegangsmaade almindeligt blev bragt i Anvendelse og hjemlet i den offentlige Mening, vilde den i nævnte Henseende paa lignende Maade paavirke en heel Familie, og skabe tre, fire eller fem Dagdrivere, medens Förstefödsels-Retten kun skaber een. Den vilde forskaffe dem, hvis Forældre vare nogenlunde velhavende, et sorgfrit Udkomme, men dette kunde den ikke gjöre, uden til samme Tid at indgyde dem mindre Virkelyst, end de vilde have fölt, om de vare blevne overladte til at sörge for sig selv ved Hjælp af de Midler, som en god Opdragelse giver, og et hensigtsmæssigt Udstyr; fremdeles vilde den gjöre Börnene mindre lydige og pligttroe, og saaledes svække og undergrave Forældrenes Myndighed*. Disse Slutninger synes saa uomstödelige, at det næppe kan slaa feil, at de maa almindeligt indrömmes; og de Ulemper, som nödvendigen reiste sig af Arvens lige Deling, vare i Sandhed nogle af de Aarsager, som saa mægtigen bidrog til Indförelsen af den modsatte Skik. Dette er paaviist af Sir Mathew Hale i hans History of the Common Law, hvori han fremstiller den ligelige Arvegangsmaade** mellem samtlige Börn (Sönner) som höist mislig. "For det Förste", siger han, "udtærede den Statens Kræfter; thi ved Eiendommenes hyppige Deling og Underdeling bleve de i Tidens Löb saa smaae og ubetydelige, at der kun levnedes faa Mænd med anseelige Godser til at beklæde offentlige Embeder og Bestillinger; for det Andet havde den lidt efter lidt til Fölge, at Befolkningen kom til at före et usselt Landboliv, at Familierne gik til Grunde og at de yngre Sönner, som vilde have beskjæftiget sig med

* Jvfr. Burlamaqui's Bemærkninger, *anté*, p. 16.

** Forinden og umiddelbart efter Erobringen.

Handel eller uddannet sig for den militære, civile eller geistlige Stand, hvis de ikke havde havt disse smaae Jordlodder at stole paa, forsömte disse Leiligheder til at opnaae större Fordele, til at berige sig selv og Staten. Derfor" o. s. v.*.

Den Irske Skik, *gavelkind*, afveg vel i flere vigtige Puncter betydeligt fra den Engelske, men dette havde de dog tilfælles, at de foraarsagede, at Landet blev udstykket i smaae Lodder og at Befolkningen aldeles stolede paa dem for et Udkomme. Den Fattigdom og Barbari, som fremgaaer af saadanne Samfundsforhold, er blevet træffende skildret af John Davis: "Endnu et andet Onde", siger han, "udsprang af denne Irske Skik *gavelkind*, idet Enhver, som var födt til at modtage et Stykke Jord, saavel uægte som legitime Sönner, gjorde Fordring paa at ansees som *gentlemen*. Om deres Arvelodder end vare nok saa smaa og de selv nok saa fattige (*gavelkind* maatte nödvendig i Tidens Löb skabe en fattig *gentlemens*-Stand), var det dog med Ulyst, at de befattede sig med Agerbrug eller Handel eller med at lære en eller anden mechanisk Kunst eller Videnskab. Dertil hang disse fattige Herrer med en saadan Lidenskab ved deres smaae Jordlodder, at de heller valgte at leve paa dem ved Tyveri, Udsugelse og Gjæsteri, end söge sig bedre Lykke andetsteds" **.

* Cap. XI. p. 253. Runningtons edit. 1779.

** Discovery of the true cause, why Ireland, was never brought under Obedience, p. 130, ed. 1787. *Gavelkind*-Skikken findes endnu paa Jersey, Guernsey og de andre Canalöer, og har der havt ganske lignende Virkninger, som de ovennævnte. Landet er udstykket i Lodder, hvis Störrelse vexler mellem een, to til ti *acres*, men sjeldent mere. Dets fortsatte Udstykning frembyder en uoverstigelig Hindring for Indförelsen af et forbedret System i Agerbruget. Kartofler, Roer og Kaal voxe i en uhyre Udstrækning og udgjör Befolkningens vigtigste Næringsmidler. Denne er, uagtet dens sparsommelige Levemaade og uagtet

Hvilke Mangler Förstefödsels-Retten end kan lægge for Dagen, er den dog i ethvert Tilfælde fri for disse alvorlige Misligheder. De ældste Sönner vide, at de ikke have nogen ubestridelig Arveret til deres Fædres Godser, men at de udsætte sig for den Fare at blive gjort arvelöse, hvis de opföre sig slet. Det er dertil klart, at Önsket om at efterlade et Gods ubetynget til den ældste Sön uden dog derfor at lade de andre Börn staae hjelpelöse i Samfundet, vil være en Spore til Industri og god Huusholdning. Det staaer neppe til at vænte, hvad man vel heller ikke kan önske, at de til Understöttelse for de yngre Börn opsamlede Pengemidler skulde belöbe sig til saa meget som den ældre Broders Arvelod. Det er tilstrækkeligt, naar de blive forstrakte med de fornödne Midler til deres Uddannelse for et eller andet Embedsfag eller for Handel. Derved er Muligheden til at opnaae en höiere Stilling givet dem i Hænde, og deres Underordnethed i pecuniær Henseende i Sammenligning med Husets Repræsentant, som de ikke kunne undgaae at föle, vil da anspore dem til overordentlige Anstrængelser, som aldrig vilde have fundet Sted, naar deres Fædrenearv havde været af samme Störrelse, som deres ældre Broders. Denne Omstændighed er af væsentlig Betydning. Naar Du vil gjöre alle de medfödte Hjelpekilder, som et Menneske eier i sin Sjæl, frugtbare, naar Du vil bringe alle hans Evner og Kræfter til fuld Virksomhed, da skal Du gjöre ham hans Ubetydelighed overfor Andre indlysende og bestræbe Dig for at fremkalde en Beslutning hos

Öernes værdifulde Privilegier og fordeelagtige Beliggenhed for Fiskeri og Skibsfart, for Störstedelen yderst fattig og i Almindelighed stolt, trættevorn og hengiven til Slendrian. Megen Jord er gaaet tabt ved de talrige Grændseskjel mellem de forskjellige Eiendomme og ved den nödvenddiggjorte store Mængde af Veie.

ham til at hæve sig til det samme eller et höiere Trin. Det er ikke dem, som paa Grund af deres Rigdomme indtage de höieste Stillinger i Samfundet, men dem, der fra mere beskedne Stillinger have arbeidet sig op til Storhed, at Menneskeslægten skylder en overveiende Deel af de Forbedringer og Opfindelser, der i saa höi Grad have udvidet vor Synskreds og forögет Kilderne til menneskelig Velvære. Men naar de store Formuer bleve sönderlemmede ved et lige Delings-System og bragte til en forholdsviis ubetydelig Störrelse, vilde der, paa Grund af at Uligheds-Drivefjedren manglede eller var slappet, fremkaldes mindre Kappelyst, og en Standsning i Samfundets Udvikling vilde efterhaanden indfinde sig. Det er ikke altid, at en Mand er driftig, udholdende, sparsom og opfindsom, fordi han er fattig; i mange Tilfælde er det den allerede Formuende, som alene anstrenger sig for at naae det Trin, som Andre, der eie endnu mere, indtage. Men naar denne rigere Classe ikke fandtes, vilde disse Mennesker ikke föle denne Opfordring til Anstrengelse, men være tilfredse med at være underkastet samme Vilkaar, som de, de leve sammen med. Heraf synes nu uimodstaaeligt at fölge, at naar Förstefödsels-Retten blev afskaffet og en ligelig Arvegangsmaade indfört i Landeiendomme, vilde der hverken være givet de yngre Sönner saa mange eller saa kraftige Bevæggrunde, som for nærværende Tid, til at anstrænge alle deres Kræfter for at opnaae Ære og Rigdom, og de vilde följeligen lægge forholdsviis mindre af en saadan Aand for Dagen.

Man har anfört til Forsvar for en Landeiendoms lige Deling mellem en Families forskjellige Medlemmer, at det er paa den Maade, at Kjöbmændenes, Fabrikanternes og overhovedet de Næringsdrivendes og Pengemændenes Formuer gaae i Arv, uden at der derved ere

opstaaede skadelige Fölger. Der er dog kun ringe Analogie i denne Sammenstilling. En Kjöbmands eller Banquiers Börn kunne, efterat have deelt Fædrenearven lige mellem sig, uden at forandre deres Leveviis drive Forretningerne i Fælledsskab med samme Fordeel som Faderen. En Godseiers Börn kunne neppe gjöre dette. Selv om Lodderne ved Fædrearvens Deling skulde befindes at være for smaae til med Fordeel at kunne drives særskilt, ere dog Vanskelighederne ved at dyrke dem eller lade dem dyrkes i Fælledsskab paa Grund af Medarvingers forskjellige og modstridende Synsmaader, sædvanligt befundne at være saa godt som aldeles uoverkommelige. I de fleste Tilfælde, hvor Godser ifölge Testamente ere undergaaede en lige Deling, er Fædrenehuset blevet forladt af Alle med Undtagelse af den ældste Sön, og der ere da i Almindelighed lige saa mange særskilte Boliger og Familier, som der findes Börn, og samtidig hermed kunne de yngre af disse ikke föle den særegne Opfordring til Stræbsomhed som de vilde have fölt, naar Godset var gaaet til den ældre Broder og deres Midler blevne færre, end hans. Vi ville dog feile meget hvis vi antog, at Fordelene ved at bevare store Landeiendomme fra at blive sönderlemmede ved et lige Delings-System, alene vilde komme Eiernes Börn til Gode. Deres Störrelse forhöier, forstörrer overalt Maalestokken for Det, som ansees for godt Udkomme, og giver derved en ny Kraft til de Fjædre, der anspore til Industri. De store Godseieres Leveviis önsker Enhver at kunne efterligne, og deres tilvante Udgifter, hvor skadelige de endog kunne være for dem selv, virke som kraftige Midler til at fremskynde Stræbsomhed og Opfindsomhed hos de andre Classer, som aldrig ansee deres Formuer for tilstrækkeligt store, förend de ved dem sættes istand

til at maale sig i Pragt med de rigeste Godsejere. Förstefödsels-Retten gjör saaledes alle Classer mere driftige og foröger paa samme Tid Massen af Rigdom og Nydelse.

Man har anført, at en saadan ivrig Stræben efter Rigdomme og de materielle Interesser som derved vækkes, foraarsager at enhver Bestræbelse, som ikke netop har dette Formaal, bliver undervurderet, og at Penge blive betragtede som det Eneste, der er værd at tragte efter. Dette er imidlertid en meget overdreven og falsk Fremstilling. Det er ingenlunde vor Mening, at Önsket om at overgaae sin Nabo i Opsamling af Midler skulde være det bedste Motiv til Arbeidsomhed, eller at det ikke vilde være langt at foretrække, om en lignende Kappelyst kunde blive vakt ved Önsket om at udmærke sig ved Lærdom, Godgjörenhed og Retskaffenhed. Der vilde dog neppe være god Grund til at antage, at Önsket om Overlegenhed i aandelige Goder eller i sociale Dyder nogensinde vil være istand til at skabe denne varme, rastlöse og alt-omfattende Arbeidsiver, som opstaaer af Önsket, at arbeide sig op i Samfundet til det samme Trin i Henseende til Formue, som de der befinde sig i dets höiere Sphærer indtage. Men det er en falsk Paastand, at Dyder som Arbeidsomhed og Tarvelighed vilde blive dyrkede paa alle andre Dyders Bekostning, naar en saadan Aand er den herskende. I Sandhed, Enhver, som lægger Mærke til, hvad der foregaaer for hans Öine, maa ogsaa vide, at dette ikke er Tilfældet. De, som arve betydelig Formue, lægge snarere Vind paa at give ud end paa at lægge op, og, medens paa den ene Side Önsket om at opnaae en lignende Rigdom er en kraftig Spore til Virksomhed, forhindrer paa den anden Side den Leveviis, som ved dem bliver gjængs, Opkomsten af disse

sjofle og gnieragtige Sæder, som ödelægge enhver ædel Drift. Mange Rigmænd og mange, hvis Bestræbelser stadigt gaae ud paa at opnaae den Anseelse, som Rigdom forskaffer, uden Tvivl for en stor Deel drevet dertil af Forfængelighed og Pragtsyge, men for en endnu större Deel af renere Bevæggrunde, ere Konstens liberale Beskyttere og hæderligt udmærkede ved deres Gavmildhed. Exemplet, som saaledes sættes af de höiere Classer, virker tilbage paa dem, som staae lavere, og meddeler og udbreder sig fra den ene Classe til den anden, indtil det har gjennemtrængt hele Samfundet. Herpaa grunder sig den almindeligt udbredte Sands for Pragt og Forfinelser her i Landet (England). En Mand som har en aarlig Indkomst af 3000, 5000 eller 10000 £ kan, hvorledes han end bærer sig ad, næppe undgaa at forskaffe mange af de dygtigste Mænd betydeligt Erhverv. Smaa aarlige Indtægter opsluges af de nödvendige Udgifter og de mindst bekostelige af Livets Behageligheder. Men det er kun en ringe Deel af betydelige Indkomster, som forbruges paa denne Maade: den större Deel bliver anvendt paa Jorders og Bygningers Forbedring, paa Indkjöb af Böger, Malerier, Statuer, kostbart Bohave og tusinde andre Ting, hvorved de forskjellige Konster, som danne, forædle og pryde Samfundet underholdes og anspores. En höi Grad af Cultur eller af Fremskridt i liberale Studier, har man aldrig fundet, uden hvor der vare store private Formuer. Disse ere aldeles uundværlige for hine. Fattige Lande eller Lande, som for Störstedelen bestaae af Smaaeiendomme eller som kun kunde fremvise faa Rigmænd, ere, sammenligningsviis altid barbariske. Deres Beboere ere raae og uslebne i deres Sæder og Tilböieligheder, og de maa undvære mange af de Behageligheder og Nydelser, som give Culturen fortrinligt

Værd. Midlet til at hæve et Folk bestaaer i at udbrede Smag hos det for alle Slags höiere Beqvemmeligheder, og at indgyde det en kraftig Lyst til at stræbe derefter. Hertil egner vort System sig netop fortrinligt. I det Förstefödsels-Retten sörger for Eiendoms Opsamling og Vedbliven i Familierne, sörger den til samme Tid for, at det mest Ophöiede i Konsten, Literaturen og Videnskaben finder Dyrkere og overhovedet for Alt, hvad der kaster Glands og varig Berömmelse paa Nationerne. Medens den virker saaledes, vækker den hos alle Classer en Virksomheds- og Stræbsomheds-Aand. Ved at gjöre den Ene afhængig af den Anden i en stor Deel af sine Behageligheder og Nydelser, knytter den Samfundet sammen, og bringer den Ene til at befordre eget Velvære ved den Andens. En rig Lords Forpagtere og Haandværkere ere ligesaa uundværlige for ham, som han for dem. I et Land, som dette, findes der intet isoleret eller uafhængigt, og derfor har Kappelystens, Stræbsomhedens og Opfindsomhedens Aand, uagtet den maaskee intetsteds er stærkere fremtrædende end hos os, ikke udslukket de sociale Dyder, men synes tvertimod snarere at have givet dem nyt Liv.

Man vil maaskee indvende, at Forældre ikke bör lade sig paavirke af saadanne Hensyn, men at det er deres Pligt at see mere paa deres Familiers end det Almenes Tarv, og behandle deres Börn, forudsat at deres Opförsel har været lige god, med samme Kjærlighed og Omhu. Det er dog Tvivl underkastet, i hvorvidt en Mand kan undskyldes, naar han indretter en Deel af sine Handlinger udelukkende med Hensyn til eget eller Familiens Tarv, uden at raadföre sig med de sandsynlige Fölger for det Almindelige. "*Cari sunt parentes*, cari liberi, propinqui, familiares: sed omnes omnium caritates PATRIA UNA COMPLEXA EST:

pro qua quis bonus dubitat mortem oppetere, si ei sit profuturus?"* Det er imidlertid tilstrækkeligt at paavise, at der ligger en Modsigelse i at erklære, at en Række Handlinger som ere fordeelagtige for Almeenheden, kunde være skadelige for Familierne. En Fader, som har rigtige Begreber om hvad han fornemmeligt skylder sine Börn, vil vælge en saadan Maade at overdrage sin Eiendom paa, som han, alt vel overveiet, maa ansee for bedst skikket til at nære deres særegne Tilböieligheder til Virksomhed og gjöre dem til nyttige Medlemmer i Samfundet. Men naar undtages de Familier, som udelukkende bestaae af Döttre, vil der forholdsviis kun gives faa Tilfælde, hvor dette Öiemed bedst lader sig fremme ved en lige Deling af Eiendom. Er en Formue ubetydelig, vil det være uvæsentligt, hvorledes den overdrages. Er den derimod af större Omfang eller, i Særdeleshed, bestaaer den ganske eller fornemmeligt af fast Eiendom eller Landeiendom, da vil en lige Deling være skadelig for Familien, hvis den bestaaer af Sönner eller af Sönner og Döttre. Ved at sikkre Enhver af dem et Udkomme vilde man, hvad vi ovenfor have seet, indvirke forstyrrende eller ödelæggende paa deres Videlyst og Stræbsomhed, ja, man vilde efter al Rimelighed derved opstille en aldeles uoverstigelig Hindring for dem, til at arbeide sig op og udmærke sig i Samfundet. Overdrager man derimod Kjernen af Formuen til den ældste Sön, da bliver han et Overhoved, en Stötte og Foreningspunct for Familien, medens de Andre blive stillede under saadanne Vilkaar, som bedst egne sig til at bringe dem frem. Det er en falsk Paastand, at de yngre Sönners Interesser blive opoffrede ved en saadan Fremgangsmaade. Tvertimod

* Cicero de Officiis, lib. I. c. 19.

blive de derved öiensynligt befordrede. En Mand, der har 400, 500 eller 10000 L. Strl. om Aaret i faste Indkomster er i en sikkrere Stilling end de, der alene har Lykken at stole paa i Udövelsen af en eller anden Konst, Videnskab eller Haandværk, men der er ingen Grund til at erklære hiin for at være lykkeligere eller i en bedre Stilling end disse. Han kan, og sandsynligt vil, han föle sig tilfreds med de Indkomster, der ere skjænkede ham; men der gives andre Glæder, end de, som tilfalde den passive, halvdaarske Tilværelse. Det vilde være en Bespottelse af Forsynet at indbilde sig at *fruges consumere nati* skulde have Monopol paa Tilfredshed:

Cui sit conditio dulcis sine pulvere palmæ?

Virksom Stræben er ikke alene i de allerfleste Tilfælde Betingelsen for et lykkeligt Liv, men desforuden, i og for sig, og ganske afseet fra andre Hensyn, et væsentligt Gode. Men naar det virkeligt forholder sig saa, at en virksom Stræben gjör os deelagtige i flere Glæder end hvilketsomhelst andet, hvorledes kan man lægge Forældre til Last, at de betjene sig af en Lov eller Skik, som mest egner sig til at fremkalde samme? En Mand er, i at befordre sin Families Interesser, forpligtet til, at overveje dem saavel fra et fjærnere som fra et umiddelbar nærliggende Standpunkt. For et overfladisk Blik kan det synes uretfærdigt, at en Fader giver een Sön 10,000 L. Strl. og en anden kun 1000 L. Strl. Men naar han istedetfor deelte de 11,000 L. Strl. lige mellem dem, vilde han derved forskaffe dem begge et Udkomme, og saaledes tilintetgjöre eller i höi Grad svække Önsket hos dem om at forbedre deres Stilling, hvorimod han, ved at fordele dem, som han har gjort, sikkrer den Ene et godt Udkomme og sætter den anden i en Stilling, hvor de utallige Goder,

som belönne en heldig Flid, ville foresvæve ham, fordi han er nödsaget til at arbeide; og Haabet om at tilegne sig nogle af samme, selv om det skulde blive skuffet, opfylder ham da med en Iver, som gjör Anstrengelse til positiv Lyst. Forældre, som handle i Overeensstemmelse hermed og gjöre deres ældste Sönner til Godseiere og de andre til Lovkyndige, Læger, Geistlige, Militære, Handelsmænd eller Haandværkere, forskaffe saavel deres Familier som Offentligheden de störste Fordele. De kunne ikke med rimelig Grund blive beskyldt for Uretfærdighed mod nogle af deres Börn. Ved at gjöre disses Arveparter og Leveveie forskjellige, fremkalde de de forskjellige Talenter, som de maatte besidde, og anvende kraftige Midler til at gjöre dem virkelystne og til at befordre deres Fremtids Hæder og Lykke[7].

[7] Og vi föle os fristede til at tilföje: den saaledes ulige fordelende Fader tager netop ved sin ulige Fordeling Forsynet til Mönster: *thi **Menskenene ere** sandelig ikke **alle lige**:* denne Revolutions Sophisme er heelt igjennem grundfalsk. Ved Siden af den generiske Lighed i Meget, fremtræder der overalt en stor speciel og Varietets-Ulighed i utallige Ting. Den forstandige d. e. den ægte aristokratisk-sindede Fader undlader desuden ikke tidligt at indprente sin Förstefödte, at han med den större Formue er en Arving til et större Ansvar, en byrdefuldere Forvaltning, og at han, i det Tilfælde at Lykken viser sig særdeles ugunstig mod et eller andet yngre Medlem af Familien, altid har at betragte sig selv som hele Stammens egentlige Stötte. I det Gud lod ham födes först, og först opnaa physisk og intellectuel Modenhed, gjorde han fra sin Side den Förstefödte tidligst skikket til at succedere Familiefaderen i at forestaa og vejlede Familien, og Familiefaderen synes kun rigtig at opfatte det fra oven givne Vink ved at tildele ham den störste Part af sin Formue, og derved fra sin Side sætte ham istand til at fuldbyrde de vigtige ham paaliggende Pligter. Han modtog jo de ti Talenter, og der fordres, paa Regnskabsdagen, mere af ham end af den som modtog kun fem eller eet. Der er kanskee ingen menneskelig Institution bedre skikket end Förstefödselsretten til at bringe Menneskene til den rette, fornuftmæssige Vurdering af Rigdom, eller til at före dem til et christeligt Brug deraf. En anden Omstændighed fortjener ogsaa her at komme

Man har undertiden erklæret Förstefödsels-Retten forkastelig, fordi den gjör Landets ledende Familier interesserede i at opretholde saadanne kostbare offentlige Indretninger, hvor de sædvanligt faae deres yngre Sönner anbragte. Der gives imidlertid ingen Indretning, hvorved der jo kan opdages en eller anden Mangel, og om vi ogsaa antage at Förstefödselsretten giver Adelen og Gentlemansstanden den herantydede Tilböielighed, vilde dette dog kun være en uvæsentlig Anke overfor dens mange Fordele. Men denne Tilböielighed, om den virkelig existerer, mærkes kun lidet. Forsaavidt som der sigtes til Justitsfaget, have de fornæmme Familiers yngre Sönner ikke lagt synderlig Iver for Dagen i den Hensigt at anmasse sig de mange indbringende Poster, som det har at tilbyde. Disse ere altid ganske eller for en stor Deel blevne besatte med Individer af Middelclassen eller de lavere Classer, og dog kan der vel neppe være Tvivl om, at Justitsfaget i langt höiere Grad er overfyldt med unyttige Formaliteter, unödvendige Poster og urimelig höje Salarier, end noget andet Departement for den offentlige Tjeneste, og at disse Misbrug ere de vanskeligste at faae afskaffede. Fordelene, der ere forbundne med Lönningerne i Armeen eller Marinen ere tilvisse intet mindre end lokkende. Mangen ubekjendt afgaaet Jurist oppebærer hyppigt en Pension, der overgaaer Halvdelen af et Regiments eller

i Betragtning, nemlig denne: at i Lande, hvor Udviklingen er hurtig og Cultur-Fremskridtene store, er det en betydelig Fordel at være födt f. Ex. ti Aar senere. Denne Fordeel kan Ingen beröve de yngre Sönner, den har Forsynet tildeelt dem, og saa vist som det er, at der virkelig gives Fremskridt i Menneske-Racens Udvikling, og at en saadan Fremadskriden, i det Mindste hos nogle Nationer, er en klar og tydelig Kjendsgjerning, saa vist er det ogsaa, at det bliver en stor Fordeel at komme sildigere ind i Verden.

R.

Linieskibs Officerers fulde Lönning. Og havde den heromtalte Tilböielighed været saa indgribende, som man har fremstillet den, maa det virkelig synes besynderligt, at de höiere Classer ikke have gjort sig det mere magtpaaliggende at faae den usle og uforholdsmæssig ringe Lönning, hvormed Officerer i Armeen og Marinen blive aflagte, forhöiet. Man har ogsaa havt meget at indvende mod Besættelsen af Posterne i Colonierne. Disse vare imidlertid fra först af ikke erhvervede i det Öiemed at forskaffe en særegen Classe Ansættelser, men for at udvide Handelen, og for nærværende Tid ere, maaskee med Undtagelse af nogle faa af de höiere Poster, de övrige lige saa almindeligt bortgivne til Kjöbmænds og Fabrikanteres Sönner som til Landadelens. Og forudsætte vi, at de Veie, som staae disse aabne i Armeen, Marinen og Kirken, bleve gjorte mindre tilgjængelige for dem, vilde dette alene foranledige mange flere af dem til at forsöge sig paa den mere lovende Handel og Fabrikdrift; en Forandring, som, hvadenten den blev fordeelagtig for Andre, eller det Modsatte vilde være meget langt fra at befindes skadelig for dem selv.

Det synes saaledes ikke, at de Indvendinger, som man almindeligt har fremfört mod Förstefödselsskikken, kunne gjöre Fordring paa at tillægges nogen synderlig Vægt. Det vilde være noget ganske forskjelligt, hvis det var lovbefalet, at den ældste Sön skulde være Arving til Jordegods eller anden fast Eiendom, men det er kun en Skik og ikke nogen Ret, og kan derfor saafremt han opförer sig slet tilsidesættes ved Testamente. Saaledes betinget, synes denne Arvegangsmaade at være ulige bedre skikket til at befordre et Samfunds Velvære, end det lige Delingssystem, og navnlig at

have fortjent Adkomst til den indireete Billigelse, som Loven om Intestat-Arv indeholder.

Denne Lov foreskriver den Regel, at den rörlige Eiendom efter en Mand, som ikke har gjort Testamente, skal (med Fradrag af Enkens Part, hvis hun lever) gaae til lige Deling mellem alle Börnene, men den faste Eiendom desforuden til den ældste Sön. Da det nu staaer Enhver, som har Eiendom, frit for at efterlade den til hvem han önsker, ligger den Formodning nær, at han, hvis han döer uden at gjöre Brug af sin Testationsfrihed, bifalder de Bestemmelser, som han vidste, at Loven vilde tage med hans Eiendom*. Men vi have netop bestræbt os for at vise, og vi haabe ikke uden Held, at disse Bestemmelser bedst egne sig til at befordre de almene Interesser. Naar derfor yngre Börn komme til at lide under en Intestat-Arvs Fordeling, kan Daddelen ikke med Föie træffe Loven, men maa tilskrives Faderens Hensigter eller Ligegyldighed. Man har önsket at Loven blev forandret derhen, at den kom til at fordele al Slags Intestat-Eiendom lige mellem Börnene, uden dog at forgribe sig paa Testationsfriheden eller, hvad der kommer ud paa eet, det Fortrin, som almindeligt gives den Förstefödte. Men en saadan Forandring vilde, uagtet den ikke ligefrem anfegtede Förstefödselsretten, dog underkaste den en meget betydelig indirecte Paavirkning. Det vilde være en ligefrem Erklæring af Lovgivningen, at den hyldede Principet for lige Deling, og Exemplet, saaledes givet af Nationens collective Viisdom ved Ordningen af Intestat-Arv, vilde da upaatvivleligt blive efterfulgt af Mange, og muligt lede til, at samme almindelig blev optaget. Men vi have seet, at en eller anden Forandring af

* Montaigne antager saadan Opförsel for i Almindelighed at være den rette (Essays. vol. II. No. 8.)

denne Slags i en ualmindelig Grad vilde modvirke saadanne nationale Interesser, som Lovgivningen fornemmelig er pligtig at varetage. Vi nægte ikke, at der leilighedsviis indtræffe Exémpler paa haard Medfart under den nuværende Lov om Intestat-Arv. Men dette er et Resultat, som ingen Omhu er istand til at forebygge. Love ere eller burde idetmindste være indrettede saaledes, at de kunne forskaffe den store Masse af deres Undergivne et Velvære, men de hverken ere eller kunne være afpassede efter nogle enkelte sjældne Tilfælde. Overhovedet ere de Familiers Interesser, hvis Overhoved döer uden at gjöre Testamente, i ingen Henseende forskjellige fra deres, som arve efter Testamente i Overeensstemmelse med Förstefödsels-Skikken. Og ifölge vor Synsmaade af Sagen, vilde det være höist utilraadeligt for Legislaturen at foretage nogensomhelst Forandring i denne.

I een Henseende synes imidlertid Loven om Intestat-Arv höiligen at trænge til Revision. Den bliver fortolket saaledes, at den i mange Tilfælde maa forskaffe den ældste Sön mere end den faste Eiendom og hans Andeel i den personlige. For Exempel, en Mand döer uden Testamente og efterlader sig et Gods til en Værdi af 100,000 L. Strl., hvori indestaae af ham udstedte Panteforskrivninger til et Belöb af dets halve Værdi eller 50,000 L. Strl., og desforuden 50,000 L. Strl. personlig Eiendom. I dette Tilfælde er Eiendommen öiensynlig kun 50,000 L. Strl. værd, og i Fölge de ovenfor anförte Grundsætninger skulde den ældste Sön arve den faste Eiendom med indestaaende Gjæld, og den personlige Eiendom fordeles mellem *alle* Börnene. Men man har tilladt en anden Regel at gjöre sig gjældende. Den uden Testamente Afdödes personlige Eiendom er det Fond man först griber til, for at afbetale hans Gjæld, omendskjöndt den er sikkret i hans faste Eiendomme,

og det er alene Overskudet, hvis saadant findes, der bliver fordeelt mellem samtlige Börn; i ovennævnte Tilfælde vilde de yngre af disse altsaa intet erholde. En saadan Fremgangsmaade synes i enhver Henseende at være aldeles forkastelig. Et Gods, hvoraf en Deel er pantsat, er i Værdi lige med et mindre Gods, som er frit for Gjeld, og Overskudet, efter Fradrag af Pantegjeld eller anden Gjeld, er öiensynligt det Hele, hvorover den nominelle Eier har Raadighed, eller som kan betragtes som hans Eiendom, og naar saadan Eier döer uden at have gjort Testamente, da er det omtalte Resterende Alt, hvortil den ældste Sön ifölge Princip kan være lovligt berettiget. Derfor burde, i Tilfælde af Arv *ab intestato*, den indestaaende Gjeld altid fölge med Godset. Der gives kun faa Exempler paa at Godser have været forgjeldede til deres fulde Værdi, men indtræffer et saadant Tilfælde, saa er man ogsaa berettiget til at slutte, at Arveladeren ikke har efterladt sig fast Eiendom, og som Fölge deraf har den ældste Sön ikke andet at gjöre, end tage sin Andeel af den rörlige Eiendom. Saaledes foreskriver den Skotske Lov. Den personlige Eiendom efter dem, der dö uden Testamente, har ifölge samme ingensinde noget at gjöre med Afbetalingen af Gjelden, som ved Panteforskrivning er sikkret i Godset; dette, saavelsom Forskrivningerne gaae i Arv til den ældste Sön*..

* Ogsaa i andre Henseender er den Scotske Lov om Intestat-Arv mindre gunstig for den ældste Sön, end den Engelske. Denne tilstaaer den ældste Sön foruden Godset eller anden fast Eiendom efter Faderen lige Andeel med de andre Börn i de efterladte rörlige Eiendele. Men i Scotland arver den ældste Sön intet af det rörlige, saafremt han overtager det faste. Det beroer paa ham selv, om han vil overtage dette eller faae det vurderet og modtage lige Andeel med Brödrene og Söstrene af hele Efterladenskabets samlede Værdi. I de Tilfælde, hvor den faste Eiendom er ubetydelig i Sammenligning med den rörlige, foretrækker han som oftest at benytte sig af sin Valgret.

TREDIE CAPITEL.

Arvbaands Oprindelse. Om Characteren og Indflydelsen af de Arvbaand (Stamgodssystemer), som gjælde i England og i Scotland.

Magten til at bortgive Eiendom ved Testamente er i Almindelighed enten bleven tilstaaet ud over de Grændser, der vise sig som de fordeelagtigste eller ogsaa for meget bleven indskrænket. Saaledes har Anerkjendelsen af den Ret, at kunne testamentere Eiendom til en særegen Arving, i forskjellige Lande været paafulgt af Anerkjendelsen af den Eiere af Godser tilkommende Ret til at belægge dem med Arvbaand, eller af disse at kunne oprette Stamgodser, det vil sige, at testamentere samme til en begrændset, ja endog en ubegrændset Række Arvinger, af hvilke Ingen skal have Magt til at afhænde Eiendommen eller betynge den med Gjæld, men alene besidde den som en Slags Livrente. I andre Lande er man atter vendt tilbage til den antique Skik, og Testationsfriheden er bleven betydeligt indskrænket. De Principer, som i det Foregaaende ere opstillede, vilde maaskee være tilstrækkelige til ganske i Almindelighed at kunne fælde en Dom over de respeetive Systemers sandsynlige Virkninger. Men da de omfatte en viid Kreds og udöve en mægtig Indflydelse paa dem, blandt hvilke de ere indförte, og da de have foranlediget de mest modsatte Theorier og Paastande, er det nödvendigt at gaae nærmere ind paa Grundene saavel for som mod dem, og paa deres praetiske Resultater.

Arvbaandenes Historie er indhyllet i meget Mörke. Efter Adam Smith bleve de indförte for at bevare en vis Liniearv, som först opkom med Förstefödselsretten,

og, i den Hensigt at forhindre, at noget af det oprindelige Landgods blev skilt fra den foreskrevne Linie, enten ved Gave, Testament eller Afhændelse; enten ved en af de paafölgende Eieres Letsindighed eller Uheld" (p. 171). Han tilföier: "De vare den Romerske Lov ganske ubekjendte" og i dette Udsagn understöttes han af Gibbon. "Enhver Romer", siger Historieskriveren, "som var kommet til Skjels Aar og Alder, besad et ubetinget Herredömme over sin Arv, og Civillovens simple Bestemmelser bleve aldrig omtaagede af de langvarige og forviklede Arvbaand, som begrændse ufödte Slægters Lykke og Frihed*. Hvor voveligt det nu end kan synes, at afvige fra en saadan Authoritet, saa fremstille der sig dog vægtige Grunde til at betvivle denne Paastands Rigtighed. Hverken Rigdomme eller Privilegier kunne fuldkomment tilfredsstille noget Menneske. Naar Retten til at testamentere Eiendom til en særegen Arving er bleven anerkjendt, vil Eiernes Synskreds ogsaa forholdsviis udvides. De bestræbe sig da efter at foröge den Magt, de have opnaaet, og gjöre Fordring paa, som en Ret, at udvælge saavel deres fremtidige som förste Arvinger, og at opsætte de Betingelser, hvorunder deres Formuer til alle Tider skulde besiddes. Lykkes dette dem, da vil deres Magt strække sig ud over Graven og deres Forfængelighed og Egenkjærlighed föle sig smigret ved Bevidstheden om, at de gjöre deres Besiddelser stedsevarende, og saaledes paavirke fjærne Slægters Skjebner**.

* Decline and Fall. c. XLIV.

** Ben fù detto, che l'uomo è l'animale della superbia. Ecco come egli vuol commandare anche dopo morte, anche per secoli e secoli: quando egli è sotterra. (Murattori, Difetti della Giurisprudenza, c. 17.) ("Det er et sandt Ord, at Mennesket er Hovmodens Dyr. See hvorledes han vil befale endog efter sin Död; ja endog i mange Aarhundreder efter han er lagt i Graven. Muratori om Lovkyndighedens Mangler. *R.*)

Det vilde i Sandhed have været besynderligt, om Romerne havde været ubekjendte med disse Fölelser. Men saadant var heller ikke Tilfældet. Eiendom kunde vel ikke ligefrem belægges med Arvbaand efter den Romerske Lov; dog skete det paa en indirecte Maade ved Tillids-Bestemmelser eller Fideicommisser (*fidei commissa*). Disse fandt man paa, deels for at kunne overföre Eiendom paa dem, til hvem den ikke ligefrem kunde testamenteres, og deels for at bevare samme i den Arvelinie, der var anordnet af Testator. I Keiserdömmets sildigere Periode blev det Skik at indföre forbydende og ugyldiggjörende Clausuler i Testamenter i sidstnævnte Öiemed, lignende dem som indföres i Nutidens Arvbaands-Documenter, og da de havde Lovens Medhold, sikkrede de de betegnede Arvinger i en bestandig Besiddelse af den tilsigtede Eiendom. Justinian, som var stemt imod en saadan stedsevarende Besiddelse, indskrænkede slige Testamenters Gyldighed til fire Generationer, hvori da indbefattedes deres Opretteres*.

De Omstændigheder, som ifölge hvad der allerede er bemærket, foraarsagede Förstefödselsrettens almindelige Indförelse i det moderne Europa, forhöiede ogsaa nödvendigviis, som Adam Smith har anfört, det Önske,

* Vi tilföie en Pröve af et Romersk Arvbaandsbrev (Erectionsbrev), der er mærkeligt ved dets Korthed, Sammentrængthed og Tydelighed: *Volo meas* ædes non vendi ab hæredibus meis neque fænerari super eas; sed manere eas firmas simplices meis filiis et nepotibus universum tempus. Si autem aliquis eorum voluerit vendere partem suam, vel fenerari super eam, potestatem habeat vendere cohæredi suo, et fænerari ab eo; si autem aliquis præter hæc fixerit, erit quod obligatur inutile atque irritum. (Digest. lib. XXXI. c. 88. § 15.)

I Leeuwens Udgave af Gothofred's Corpus Juris (p. 448) finde vi fölgende Bemærkning knyttet til Ordene *universum tempus* i ovennævnte Brev: ‚Substitutiones perpetuæ et in infinitum, jure civili approbatæ, ut hic. Hodie inter quartum gradum restricta. Nov. 159. Jvfr. ogsaa Sandford on Entoils, p. 12. 2 ed.

at fastholde Eiendommene ved de samme Familier. Disse Omstændigheder skabte vel ikke den Skik at oprette Stamhuse; men de bevirkede uden Tvivl en ikke ringe Udbredelse deraf*.

Det var, fra en tidlig Tid, Skik i England at testamentere Godser til betegnede Mænd og deres Efterkommere under visse Betingelser og Indskrænkninger**. Men da det var lykkedes de Retslærdes Spidsfindighed at udfinde Midler, hvorved disse kunde omgaaes, blev der udstedt den anden Westminster-Statut, 13. Edvard I. c. I, hvis Titel er *De Donis Conditionalibus*, i det Öiemed at forhindre en saadan Omgaaen. Den indförte et System af stedsevarende Arvbaand ved at forbyde Afhændelse af Jorder, som vare givne paa Betingelser, og ved at erklære, at disse udeelt skulde falde tilbage paa Giveren eller hans Arvinger, saafremt den Belehnede ikke efterlod sig Börn. Denne Statut blev opfunden af de höiere Baroner, ikke alene i den Hensigt at forebygge deres Godsers Afhændelse, men ogsaa deres Confiscation, hvad der i hine usikkre Tider var

* Förstefödselsretten findes omtalt i den Samling af Love, der benævnes "Laws of Henry I. Nr. 70, hvortil vi alt have henviist (ante p. 12) og hvor der er foreskrevet, at den ældste Sön skal arve det fornemste Lehn. *Primum patris feodum primogenitus filius habeat.*

** "Hos Angel-Sachserne", siger Mr. Spence, "var det tilladt at bortgive Jordegods paa Livstid, eller paa Aaremaal, eller paa Betingelser, eller det var tilladt at knytte det saaledes til Giverens Efterkommere, at disse ikke kunde afhænde det". (Inquiry into the Origin of Laws etc., in Modern Europe, p. 392.) Den lærde Forfatter henviser til Bekræftelse af sit Udsagn til Alfreds Lov Nr. 40, som senere er udkommen med en Oversættelse i det fortræffelige Værk (p. 39), som er samlet af Mr. Torpe: on the ancient Laws and Institutions of England. Fremdeles antager Mr. Spence, at Statuten (*De Donis Conditionalibus*) idetmindste tildeels var et Forsög paa at gjenoplive de gamle Love, der havde til Hensigt at vedligeholde Arvegodset i de samme Familier. (Inquiry *ubi supra*; jvfr. ogsaa The Equitable Jurisdiction of the Court of Chancery, I, 141, af samme Forfatter.)

af störste Vigtighed. En *Attainder*[8] kunde alene bevirke, at den Domfældte havde forbrudt sin personlige Eiendom, det vil sige, den, som han var berettiget til at afhænde. Derfor bleve Besidderne, naar Arvbaandet kraftigt haandhævedes, reducerede til et Slags Livrente-Ejere, og Godserne gik ved deres dödelige Afgang uagtet deres Blodsfordærvelse til næste Arving. Denne Statut, som blev udstedt 1285, vedblev at være i Kraft i over to hundrede Aar. Den havde imidlertid skadelige Fölger af forskjellig Art. "Dens Mangler", siger Bacon, "vare store; thi paa den Maade blev Landeiendommen saa fast knyttet til Arvingen, at Faderen ikke kunde skille ham fra samme; den gjorde Sönnen ulydig, forsömmelig og ödsel; ofte giftede en Sön sig uden Faderens Samtykke og fremturede i Laster, da han vel vidste, at han ikke behövede at frygte for at blive gjort arvelös. Den gjorde desforuden Godseierne mindre frygtsomme for at begaae Mord, grove Forbrydelser, Forræderi og Manddrab, da de vidste, at ingen af disse Handlinger kunde for Arvingen have Arvens Forbrydelse til Fölge. Den hindrede dem, som besadde Stamgodser fra at drage den fulde Nytte af deres Jorder ved Hjælp af Contracter og Landforbedring, da Ingen vilde give nogen Godtgjörelse af Betydenhed paa en saa usikker Besiddelse, som kun var gyldig for den nærværende

8 *Attainder* er et technisk Udtryk i den Engelske Lov, som forklares ved Blodsfordærvelse (*corruption of blood*). Naar en Mand bliver dömt til Döden for en stor Forbrydelse f. Ex. Höiforræderi, siges han at være *attainted*, det vil sige "hans Blod fordærvet", og ved denne juridiske Fordærvelse mister han sin Adel, sin Arverettighed saavel som andre civile Rettigheder. Selv om han bliver benaadet, saa at Dödsdommen ikke bliver fuldbyrdet, vedbliver dog Blodsfordærvelsen. Dog staaer det i Kronens Magt ogsaa at borttage den; men dette fandt ikke lettelig Sted förend lang Tid efter at Dödsdommen var bleven afsagt. *R.*

Ejers Livstid eller forsyne Jorden med en stor Qvægbesætning, for derved at opnaae en höjere Afgift. Endelig blev saavel Kronen som mange Undersaatter ved disse Arvbaand bedragne for deres Tilgodehavende, da Jorderne ikke vare gjeldbundne længere end for Besidderens Livstid, hvad der havde til Fölge, at Kongen ikke med Sikkerhed kunde betroe Oppebörsler til dem, hvis Jorder vare Stamgods, eller Andre betroe dem nogen Pengesum til Laans*.

Vi ville senere faae at see, at Arvbaand kunne være indrettede saaledes, at Eiendoms Afhændelse forebygges, og dens Fastholden ved en given Arvelinie betrygges saaledes, at dog derved undgaaes nogle af de skadelige Fölger, som Bacon anförer. Men tiltrods for deres Indflydelse saa forhindrede den Sikkerhed, som bemeldte Arvbaand forskaffede Adelens Godser imod Confiscation, dog disse fra at give deres Samtykke til, at Statuten enten blev tilbagekaldt eller modificeeret. Omendskjöndt Lovgivningen intet foretog sig i sidstnævnte Öiemed, saa skeete det dog omsider ved en Foranstaltning eller som Blackstone har betegnet det, ved en *pia fraus* af Domstolene. Da Edvard IV havde erfaret, at Attainder for Höiforræderi kun havde ringe Indflydelse til at sikkre de Familiers Troskab, hvis Godser ved Arvbaand var betrygget mod Hjemfald, gjorde han de Retslærdes Dom, som gik ud paa at bryde Arvbaandet, gyldig, hvilken Dom blev afsagt i en fingeret Sag, som kaldtes *Recovery*. De Angreb, som saaledes heldigt gjordes paa Arvbaandene, bleve efterfulgte af Andre under Henrik IV og Henrik VIII's Regjeringer. Og de Principer og Regler, som saaledes

* Jvfr. the Treatise on the Use of Law. (Bacon's Works, IV. 73, de. 1730.) Blackstones har omskrevet dette Sted. (Commentaries, book II, Cap. 7.)

bleve indförte, ere blevne simplificerede og förte endnu videre ved de nylig udstedte Parlements-Acter, 3 & 4 Will. IV. c. 74, og 1 & 2 Victoria c. 110. En mere forviklet Maade at arvbinde Godser paa, eller bestemme deres Arvegang, er dog bleven indfort og opretholdt inden visse Grændser af Domstolene. Uden at ville gaae ind paa Smaaligheder, være det sagt ganske i Almindelighed, at saavel fast som personlig Eiendom for nærværende Tid kan blive arvbunden paa en saadan Maade, at den bliver uafhændelig for Livstid, eller for visse for Tiden existerende Livstider og for 21 Aar derefter. Med andre Ord: En Englænder kan arvbinde sit Gods til enhversomhelst Arving eller Række af Arvinger, og bestemme Arvbaandet ved Varigheden af det længste Liv, som gives iblandt visse i Documentet benævnte og klarligen betegnede Personer, og som vare ilive dengang Testamentet blev oprettet, og indtil 21 Aar efter den længstlevende Navngivnes Död. Det er ligegyldigt, om Parterne, der saaledes navngives, ere Parter, hvem Godset engang tilfalder i Arv eller ikke. Ved Udlöbet af de 21 Aar efter den Sidstnævntes Dod ophörer Baandet, og Godset kan da overdrages ved et almindeligt Skjöde, uden at man behöver at tage sin Tilflugt til indirecte Midler, saasom en ny Lehns-Contract eller Recovery (Arvbaands Lösning), som nu er afskaffet (3 & 4 Will. IV. c. 74). Man maa endvidere lægge Mærke til, at, uagtet de specielt betegnede Arvinger ikke kunne afhænde Godset, eller betynge det med Gjæld, (uden til Belöbet af deres egen Besiddelses-Ret i samme) saa indrömmes dem dog sædvanligt ved dertil sigtende Bestemmelser i Arvbaands-Documentet, at udstede Forpagtnings-Contracter, som ere bindende for deres Efterkommere, undertiden endog at foranstalte Bytte, ja selv Salg af Eiendom, dog kun under den

Betingelse, at den indkomne Sum atter sættes fast i andre Jorder.

Forpagtnings-Contracter af arvbundne Jorder kunne være höist forskjellige efter den Borforpagtningsret, som er bleven tilstaaet ved Testamenterne, og efter Besiddernes forskjellige Synsmaader. Dog, i Betragtning af den store Masse Eiendom, som er underlagt testamentariske Baand, og paa Grund af Vigtigheden af, at Udtryk og Vilkaar i Forpagtnings-Contracter ere nöie bestemte og utvetydige, vilde det være önskeligt, at noget blev gjort for at opklare og simplificeere denne Deel af Loven. Dersom Bortforpagtningsretten, med Gyldighed overfor Efterkommere, er udeladt i Testamentet, da kan den ikke forudsættes at være given og ikke erholdes paa anden Maade end ved en Parlements-Act, og dette er en altfor bekostelig Udvei til at kunne tænkes anvendt, uden i Tilfælde af yderste Vigtighed. Det er ogsaa nödvendigt til Overholdelse af deres Arvingers Ret, som bortforpagte Jorder, der henhöre til et Stamgods, som ogsaa til Beskyttelse af Remainder men's[9] Ret, saavelsom Andres, der ere fjernere interesserede deri, at Bortforpagtningsretten ikke bliver misbrugt, og det er end ydermere önskeligt for de almene Interesser, at Forpagtnings-Contracter tilstaaes en Varighed, og at de indeholde Betingelser, som opmuntre til at anlægge Capitaler i Jorderne og anspore Forpagterne til Driftighed. Den bedste Maade at opnaae disse vigtige Öiemed paa, at udelukke Tvistigheder og forskaffe Forpagterne en sikker Besiddelse, vilde maaskee være, om Lovgivningen anordnede visse almindelige Regler med Hensyn til Bortforpagtningsretten paa arvbunden Eiendom, og bestemte

[9] *Remainder men* kaldes i Engelsk Lov, ifölge Blackstone, de Mænd, som komme i Besiddelse af et Gods, efterat en vis Tilstand er fuldbragt. *R.*

de Grændser, indenfor hvilke den turde variere. Dette er ingen uoverkommelig Vanskelighed, og vare först Reglerne sindrigt udtænkte og satte i Virksomhed, vilde de have de gavnligste Fölger, deels ved at afskaffe de Tvivl og Retstrætter, som for nærværende Tid saa hyppigt opstaae ved Fortolkning af Bortforpagtnings-Retten, deels ved at forhindre og afskrække fra at opstille ukloge og urimelige Betingelser i Forpagtnings-Contracter.

Hvor vigtige disse Hensyn end ere, saa ere de dog underordnede, og, naar man vil tillade os at udtale en Mening herover, da ville vi sige, at der i Almindelighed kun synes at udkræves lidt med Hensyn til Forbedringen af den Engelske Arvbaands-Lov. Havde Lovgivningen sörget for retslig Protokollering af Arvbaand, og udstedt Formularer for Affattelsen af Testamenter eller Arvbaands-Documenter, (samt blandt andet nöie bestemt Bortforpagtnings-Retten), som Vedkommende skulde være pligtige at holde sig efterrettelige, da vilde den maaskee have opnaaet al den Fuldkommenhed, som den er modtagelig for. Den synes at have truffet den önskeligste Middelvei for at forsone Interesser, der ere hinanden modsatte, ved at tilstaae Enkeltmænd en saa udstrakt Magt over deres Eiendom, som er nödvendigt for at indgyde dem den kraftigste Attraa efter at opsamle en Formue, paa samme Tid, som den nægter dem Magt til at udnævne en ubegrændset Række Arvinger og til at opstille de Betingelser, paa hvilke deres Eiendomme til alle Tider skulle besiddes *.

* Dette er ogsaa de dygtigste af de nyere Lovkyndiges Mening. "De Grændser", siger Mr. Butler, "som det Engelske Testationssystem sætter for Indskrænkninger i Afhændelse, forhindrer en utilbörlig stor Deel af National-Eiendommene fra at unddrages Handelen, og levner saa meget deraf i Omlöb, som udfordres for deres Fornödenheder, der

Ved at nævne et tilstrækkeligt Antal unge Individer i Documentet, er det muligt at gjöre Arvbaandet gyldigt for et Aarhundrede eller længere; dette skeer dog sjælden, og 50 til 60 Aar kan maaskee antages at være deres sædvanlige Gjennemsnits-Varighed. Endskjöndt saaledes begrændset, bidrager Systemet dog, ved Hjælp af Ægteskabs-Contracter og deslige Midler, væsentligt til at fastholde Eiendom ved visse Familier. Hos et saa handels- og fabrikdrivende Folk, som det Engelske, har aabenbart Bevaringen af Jordegods i de samme Familier og den Betydning, som tillægges saavel deres Ælde som Rigdomme, den gavnligste Indflydelse. Hvadsomhelst der bidrager til at styrke og udvide Aristocratiets Grundlag, uden at tillægge det forhadte, skadelige eller trykkende Privilegier, sætter det bedre istand til at modstaae og mildne disse pludselige og farlige Impulser, for hvilke Stædernes Befolkninger ere saa modtagelige, og saaledes forskaffer det paa samme Tid, som det kraftigt bidrager til den almindelige Sikkerhed og Rolighed, den offentlige Mening större Vægt, Consequents og Besindighed. Vi ville strax bestræbe os for at vise, at for at fremme de her paapegede Öiemed, adelige Familiers Godser eller visse Dele deraf med Fordeel kunde forvandles til Majorater eller belægges

önske at kjöbe; og paa samme Tid som evigvarende Arvbaand forhindres, kunne saadanne Stamhuse oprettes, som tilstede alle de Forskrifter og Bestemmelser, som ere forenelige med den menneskelige Klogskabs Begrændsning; og naar Arvbaands-Tiden er udlöben, skeer det som oftest, at de i Eiendommen interesserede Parters Rettigheder og Anskuelser ganske eller tildeels lede til en Fornyelse af Arvbaandet; og saaledes bliver, samtidig med at Enkeltmænd have Midler ihænde til at træffe fornuftige Foranstaltninger, en saadan Slægtfölge af anseelige Eiere bevaret, som bidrager saa overordentligt til den offentlige og private Lykke." (Citeret af Mr. Lewis i hans "Treatise on the Law of Perpetuity, p. 5.)

med stedsevarende Arvbaand. Men see vi hen til den nuværende Engelske Indretning af Arvbaand fra et almindeligt Synspunct eller som paavirkende alle Nationens Classer og Stænder, synes samme at være overordentlig vel egnet til at befordre de offentlige Interesser *.

Arvbaands-Praxis i Scotland i dens nuværende Form opkom först i en forholdsviis sildig Tid, og det ældste oprettedes for Godset Roxburgh 1648 **. Dette paafulgtes snart af andre; men da de oprettedes ifölge Vedtægts-Loven (*Common law)* og ikke bleve beskyttede af nogen Parlements-Act, nærede man Tvivl om de virkelig vare gyldige. I Aaret 1662 reistes i Sessions-Retten [10]

* Stamgodserne i Frankrig bleve ved en Lov, der ver samlet af den berömte Kantzler D'Aguessau, og udkom 1747, indskrænkede til to Generationer mellem Testator og Arvinger, at regne fra de Individer, som först tiltraadte dem. Dette havde dog ikke stor Betydning; thi da i Frankrig saavel Adelens som Menigmands lovgivende Magt var blevet dem frataget, havde det kun ringe Indflydelse paa det Offentlige, om de store Familier geraadede i fortrykte Omstændigheder, og Hoffet maa snarere have været veltilfreds med at dette blev Tilfældet, da det gjorde dem mere afhængige, og fölgelig ogsaa mere tjenstvillige til at fremme dets Hensigter.

** Sir John Dalrymple omtaler et Exempel fra en saa tidlig Tid som 1489 paa et Document, som indeholdt en forbydende Clausul *de non alienando;* men dette var et enestaaende Exempel; thi paa den Tid og længe efter forstod man ikke andet ved Arvbaand (Erectionsbrev), end et Overdragelses-Document, som forandrede Arvegangsmaaden fra Arvinger i Almindelighed til mandlige Arvinger. Men i Tidens Löb betjente man sig af forskjellige Midler, i den Hensigt at forhindre Afhændelse og Optagelse af Gjæld, hvilket omtrent i Midten af det 17de Aarhundrede endte med Indförelse af Arvbaandsbreve med ugyldiggjörende og oplösende Clausuler. Sidstnævntes Gyldighed blev, som ovenfor anfört, retlig undersögt i 1662. I de nyere Tider har man dog almindeligt været af den Mening, at den Dom, som blev afsagt i nysnævnte Sag, var urigtig, og at Stamgodserne ikke havde noget sikkert Grundlag, förend Acten af 1685 blev udstedt. (Dalrymple on Feudal Property, 3 rd. ed. p. 170 Sandford on Entails, p. 39 &c.)

10 *Court of Sessions* kaldes Skotlands överste civile Ret. Den bestaaer, eller har nylig bestaaet, af et *outer house* og et *inner house,*

et Spörgsmaal om deres Gyldighed, og en Sag förtes i Löbet af samme Aar, som gik ud paa at ophæve et Stamgods. Ihvorvel Arvbaandslösningen ikke blev sat igjennem — Retten havde med en ringe Majoritet afsagt en Dom i Faveur af Stamgodset — fölte flere af de dygtigste Retslærde sig dog ikke overtydede om Kjendelsens Rigtighed, saa at man kun fik ringe Tiltro til denne nye Slags Arvedocumenter. I 1685 bleve disse Tvivl imidlertid ryddede af Veien, idet nemlig en Parlements-Act af det Aar, 1 Jacob VII, c. 22, gav Arvbaandene et sikkert Grundlag. Arvinger til Stamgodser bleve (næsten) stillede under samme Vilkaar som Forpagtere paa Livstid, og Oprettere af Stamgodser tilstodes fri Raadighed over deres Eiendommes bestandige Skjæbne, naar de kun overholdt at indtegne Erectionen med dens forskjellige Clausuler og Bestemmelser i et offentligt Register, hvor de skulde forblive, eftersom Ordene lyde: *ad perpetuam rei memoriam.* (See denne Act i Tillægget.)

Denne Act synes, ligesom den Engelske under Edvard I, eller maaskee endnu mere, at have havt til Formaal, ikke alene at forhindre Stamgods-Opretternes Eiendom fra at blive afhændet, men fremfor Alt at beskytte samme mod Confiscation. Paa den Tid, da den udkom, var Scotland underkastet det mest oprörende Despoti. Undersaatternes Liv og Eiendomme besaddes som Lehn, som Kronen kunde inddrage, naar den fandt for godt. Handlinger, som tidligere bleve betragtede som uskyldige eller som tilgivelige Smaaforseelser bleve erklærede for Höiforræderi; Statuter udgik med Be-

og dette sidste igjen af to *divisions* eller Afdelinger, og holder sine Sessioner i det gamle Parlementshuus i Edinburgh. Domme, som afsiges i denne Ret, kunne appelleres til det Britiske Overhuus (House of Lords) i London. *R.*

stemmelser, som havde tilbagevirkende Kraft og som gik ud paa at ramme dem, som intet havde gjort, der stred imod nogen bestaaende Lov, medens Dommernes Servilitet, i Tilfælde af at de övrige Tyranniets Redskaber skulde findes at være utilstrækkelige, gjorde det umuligt for Nogen at undslippe, mod hvem Kronens Sagförere foranstaltede Sag anlagt. Heraf lader det sig forklare, som ellers vilde synes utroligt, at Kronen hyppigt skjænkede deres Godser bort, mod hvilke man stod i Begreb med at anlægge Sag, og forinden Dommen faldt: man vidste nemlig Resultatet meget godt forud! Under disse sörgelige Omstændigheder greb Parlements-Stænderne med Glæde til et Middel, som lovede dem en större Sikkerhed, ved at beskytte deres Godser mod Confiscation, hvorfor de vare saa meget udsatte; og i dette Öiemed, som ogsaa for at forebygge deres Afhændelse, blev ovennævnte Act udstedt, hvori den Tanke var underforstaaet, at et Stamgodses Confiscation alene kunde ramme Arvbaands-Besidderens personlige livsvarige Interesse, men at det ved hans Död vilde gaae til næste Arving *.

At dette var Hovedformaalet er tydeligt deraf, at det Stuartske Dynasti aldrig saasnart blev styrtet, förend en Statut (Act 1690, c. 33) udkom, som udtrykkeligt fritog Stamgodserne for Confiscation, af den Grund, som anföres i Indledningen, at "det er billigt, at Enhver lider for sine egne Feil, og at ikke de Uskyldige lide med eller for den Skyldige, og at saadanne Rettigheder, som det ikke staaer i Nogens Magt at afstaae efter Overeenskomst, ikke skulle fortabes ved hans Forbrydelse."

Denne Lov hævdede dog kun en kort Tid sin Plads i Statut-Bogen. Under Unionen blev det anseet for

* Laings History of Scotland, vol. IV. p. 166, 3d. ed.

gavnligt, at Loven om Höiforræderi i Skotland blev gjort liig med den Engelske og at Straffen for denne Forbrydelse blev eens i begge Kongeriger. Nu har den Engelske Lov fastsat, at de, som gjöre sig skyldige i Forræderi, forbryde deres egen og deres Arvingers Ret til Stamgodset, dog uden at de andre Liniers (*Remainder men*) Interesser krænkes, og Overhuset stillede ved en Dom i 1747 et betydeligt Antal, som de i Skotland benævnes, eventuelle Arvinger til Stamgodser under samme Vilkaar, som *Remainder-men* i England.

Da de Confiscationer, som vare foranledigede ved Opstanden i 1715 og 1745, mægtigt havde hendraget den offentlige Opmærksomhed paa denne Sag, blev den Rets-Regels Billighed og Klogskab, som fastsattes ved Dronning Anna's Statut, frit discuteret. Den blev forsvaret med lige saa meget Talent som Skarpsindighed af Charles Yorke i hans berömte Afhandling: "Betragtninger over Loven om Confiscation for Höiforræderi" *. Dog ere vi, trods den Agtelse, som tilkommer hans Argumentation og Autoritet, tilböielige til at hylde den Mening, at Reglen angaaende Confiscation, som indeholdes i den Skotske Parlements-Act af 1690, passer bedre til det stedsevarende Arvbaand, og stemmer ogsaa mere med Retfærdighed og klog Politik, end den Rets-Regel, hvoraf den blev aflöst. Dette er imidlertid en Sag, som vilde kræve altfor megen Plads til her at afhandles, og som desuden er temmelig fjærn fra nærværende Arbeides Formaal **.

* Considerations on the Law of Forfeiture for High Treason.

** Mr. York's Afhandling kan siges at være en Commentar over Texten hos Cicero: "Nec vero me fugit, quam sit acerbum parentum scelera filiorum pœnis lui; sed hoc præclare legibus comparatum est, ut caritas liberorum amiciores parentes rei publicæ redderet". (Ep. 12. ad Brutum.) Men den lærde Forfatters Slutninger vilde have været

Det Arvbaands-System, som indförtes ved Parlements-Acten af 1685, er siden forblevet i Kraft uden nogen Forandring i dets strenge Principer, og er blevet meget almindeligen afbenyttet. Der viser sig af Registret, at ikkun 24 Stamgodser vare oprettede i Scotland indtil det Aar, men Antallet har senere tiltaget progressivt og hurtigt. Der var indregistreret mellem

Aarene	1685 og 1705	...	79	Docum.	vedk.	Stamgodser,
—	1705 — 1725	...	125	—	—	—
—	1725 — 1745	...	158	—	—	—
—	1745 — 1765	...	138	—	—	—
—	1765 — 1785	...	272	—	—	—
—	1785 — 1805	...	360	—	—	—
—	1805 — 1825	...	459	—	—	—
—	1825 — 1845	...	400	—	—	—

Fölgende Tabel viser Systemets Fremskridt siden 1830.

1830 ...	23	Stamgodser,	1839 ...	29	Stamgodser,
1831 ...	24	—	1840 ...	28	—
1832 ...	32	—	1841 ...	19	—
1833 ...	26	—	1842 ...	25	—
1834 ...	20	—	1843 ...	20	—
1835 ...	20	—	1844 ...	26	—
1836 ...	25	—	1845 ...	25	—
1837 ...	19	—	1846 ...	30	—
1838 ...	24	—	Ialt	414	Stamgodser.

Det viser sig af disse Optegnelser, at 2046 Arvbaandsbreve ere blevne indregistrerede siden 1685. Men vi maa dog ikke deraf slutte, at der for Öieblikket findes 2046 Stamgodser i Scotland. Dette er Totalsummen af alle de Slags Documenter, betræffende Arv-

endnu mere afgjörende, dersom han havde betjent sig af Moses til Veileder." Forældre", siger den Jödiske Lovgiver, "skulle ikke dödes for Börn, og Börn skulle ikke dödes for Forældre; de skulle dödes hver for sin Synd". (Deuteronom, XXIV. 16.)

baand, som indeholdes i Registret; men et betydeligt Antal af dem angaae Stamgodser, som senere ere ophörte som saadanne eller nedlagte; atter andre ere Tilbagekaldelses- eller yderligere Oplysnings-Documenter; Documenter angaaende Bytte af Stamgodsjorder mod andre, som ikke vare arvbundne, etc.

Der gives ingen Midler, hvorved man kan forskaffe sig en nöiagtig Kundskab om hvormeget Jordegods der er arvbundet i Skotland. Dr. Smith og forinden ham John Dalrymple anslog Stamgodsernes samlede Gebeet til henved en Femtepart af hele Landet. Den anförte Tabel viser imidlertid, at deres Antal næsten er blevet tre Gange saa stort siden 1785, og det er höist sandsynligt, at for nærværende Tid (1847) godt det Halve, ja mere af Skotlands Jordeiendom er arvbunden. Til dette Overslags Bekræftelse kan anföres, at General-Indberetningen om Skotland fra 1814 paaviser, at den anslaaede Rente af Stamgodser belöb sig til 1,213,279 L. Skotsk[11], medens Renten af det hele Land udgjorde 3,804,221 L. Skotsk. Af denne Beretning fremgaaer saaledes, at i 1811, som er det Aar, hvori den beregnedes, var omtrent en Trediepart af den Skotske Eiendom Stamgods, og da en betydelig Tilvæxt er skeet siden 1811, kan man med Rimelighed slutte, at Stamgodserne for Öieblikket optage Halvdelen af hele Landet.

Man har til forskjellige Tider forsögt paa at tilveiebringe nogen Forandring i den nuværende Arvbaands-Lov. I Aaret 1764 opsatte *Advocaternes Facultet*[12], efter med en stor Majoritet (43 mod 4) at være blevne enige

[11] Et Pund Skotsk udgjör 1 sh. 8 d. Engelsk eller omtrent 71 Rbsk. = 4 Mk. 9 Sk. Men den i Texten anförte Sum synes at være meget for lille. *R.*

[12] *Advocaternes Facultet* i Skotland er en indflydelsesrig og tildeels meget aristocratisk Corporation, som tæller en meget stor Deel af

om at modarbeide samme, Hovedpuncterne til en Bill, som skulde indskrænke Magten til at oprette Stamgodser, efter en Plan, foreslaaet af Lord Kames, som, naar de vare blevne sanctionerede ved en Parlements-Act, vilde have stillet Skotsk Stamgods næsten under samme Vilkaar som det Engelske. Forslaget fremkaldte megen Discussion i den Tid; sluttelig blev det dog forkastet, og senere er der ikke foretaget noget Skridt af Betydning for at indskrænke denne Skik. Daglig skeer en Tilvæxt i Stamgodsjorderne, og i mange store og folkerige Districter findes der neppe en Acre Jord, som jo er belagt med samme Baand.

Loven om Stamgods, sige de Retslærde, er opfört paa Civillovens Grundsætning, at Enhver har en naturlig Ret til ubetinget at raade over sin Eiendom, unusquisque est rei suæ moderator et arbiter. Naturlig Ret kan dog uden Skade lades ude af Agt ved Behandlingen af dette Spörgsmaal. Magt til at tage testamentariske Dispositioner med Eiendom efter Döden er ganske og aldeles en borgerlig Ret, og er overalt bleven indrömmet, ordnet og begrændset ved Lov*. Vi bör derfor ikke bestemme

Landadelen iblandt sine Medlemmer. Disse Skotske Adelsmænd underkaste dem en Advocat-Examen, deels for at erhverve sig de fornödne juridiske Kundskaber, for deres faste Eiendommes rette Administration, deels for at erhverve sig Advocaternes Privilegier, hvoriblandt et af de vigtigste er den frie Afbenyttelse af Advocaternes Bibliothek, som er det störste i Skotland og bestaaer af over 200,000 Bind. Til dette Bibliothek, saavelsom til Facultetets övrige Udgifter, erlægger hvert Medlem ved sin Indtrædelse en Sum af Lstr. 300 Engelsk. For 10 Aar siden talte dette Facultet omtrent 400 Medlemmer. *R.*

* *Testamenti factio non privati sed publici juris est.* (Digest. lib. XXVIII. tit. I. § 3.) Eiendoms Arvdeling, Reglerne derfor og Arvefölgen i den ledigblevne Eiendom, kunne ikke være blevne ordnede af Andre end Samfundet eller, fölgelig, af de politiske eller civile Love. (Montesquieu, Esprit des Loix, liv. XXVI. c. 6.) Jvfr. ogsaa Blackstone, book II. c. 32.

det Politiske eller Upolitiske ved Stamgodser ved Hjælp af abstraete eller imaginaire Prineiper, men ved en Undersögelse af deres reelle Virksomhed og praetiske Indflydelse paa Samfundet. I dette som i alle lignende Tilfælde maae vi tage vor Tilflugt til Nyttens Prövesteen*, som denne er eonstateret ved en omfattende Erfaring; det vil sige, vi maae omhyggeligt sammenligne Fordelene og Ulemperne, som vise sig ved Arvbaands praktiske Anvendelse og stemme for eller imod det, alt eftersom vi finde de förste eller de sidste at være overvejende. De fölgende synes at være nogle af de vigtigste Gjenstande som maa tages i Betragtning ved en saadan Sammenligning.

For det förste har man paastaaet til Forsvar for Stamgodser, at de anspore til Flid og Sparsomhed, at de ere de kraftigste og sikkreste Drivefjedre til Virkelyst og Ambition, idet de aabne Udsigt til at grundlægge et uforgjængeligt Navn og en mægtig Familie, til at blive erindret og æret af tallöse Slægter som disses Stamfader og Velgjörer; og for det andet har man anført, at Stamgodser forsyne Staten med en kraftig Stötte, ved et anseeligt Aristokrati, og fritage Slægter fra at ruineres ved en Enkelts Letsindighed eller Uheld.

Hvad den förste af disse Paastande angaaer, da kan det ikke betvivles, at det Önske, at grunde en Familie og sikkre Eiendom, som er opsamlet ved en mangeaarig stræbsom og heldig Flid, fra at blive adsplittet ved en eller anden senere Eiers ubesindige Foretagender eller Ödselhed, vil kraftigt tilskynde de fleste Mennesker til Stræbsomhed og god Huusholdning. Systemets gavnlige Indflydelse i denne Henseende strækker sig dog ikke ud over Arvbinderen eller Familiens

* Ipsa utilitas justi prope mater et æqui. (Hor. 1 Sat. III. 98.)

Stamfader. Dets Indvirkning paa de paafölgende Ihændehavere af Eiendommen er ganske forskjællig. Arvingen til et Stamgods er for en stor Deel emanciperet fra Fadermyndighedens Indflydelse. Hans Arveret til Faderens Eiendom beroer ikke paa, om han har gjort sig fortjent dertil, eller ikke, om han er lydig eller ulydig, afholdende eller udsvævende. Arvefölgen i Stamgodser er hverken opfört paa Principet *detur digniori* eller paa den Skik, at den Förstefödte arver Jordegodset. Besidderne have ikke Magt til at forandre den fastsatte Arvegangsmaade; de kunne ikke udelukke den daarligste af deres Sönner for den dygtigste, men maae undertiden, uden at kunne forhindre det, see paa, at Eiendommene, som de besidde, gaae i Arv til den af Börnene eller Slægtningene, som mindst havde fortjent det. Idet vi derfor indrömme, at stedsevarende Stamgods har en Tendents, som det virkelig har, til at gjöre een Generation stræbsom, tarvelig og foretagende, er det tillige klart, at det fritager enhver paafölgende Generation eller Arving til Stamgodset fra, at föle sig kraftigt paavirket af nogle af de mægtigste Drivefjedre til saadan Opförsel. Det lader Arvegangen beroe, ikke paa Arvingernes gode eller slette Opförsel, men paa Udtryk i Documenter, der ere opsatte maaskee et Aarhundrede för end de kom til Verden. Saaledes gaaer det umiddelbart ud paa, at opstille en Slags Fatalisme, at gjöre det ligegyldigt, om Eiendom kastes i Hænderne paa den Værdige eller Uværdige, og det er klart, at saadant ikke kan skee uden for saavidt at slappe de Drivefjedre, der tilskynde Menneskene til at optræde paa Livets Skueplads, som gode Borgere. Naar vi derfor adspörge Nyttens Criterion, ville vi strax see, at een Generations overordentlige Driftighed kan betales for dyrt dersom den kommer til at befordre de paafölgendes Örkeslöshed; og, ihvorvel

denne Stamgodsets Indvirkning paa de senere Arvinger tildeels opveies af forskjellige Omstændigheder, som senere skulde komme under Overvejelse, saa hæves den dog ikke ganske.

Hvad det andet Punct angaaer, da tilveiebringer stedsevarende Stamgods utvivlsomt den önskeligste Sikkerhed for Eiendoms Fastholden ved visse Familier, og vi have seet, at dette er en Omstændighed, som fortjener at tillægges stor Vigtighed. Gamle Godsejer-Familier nyde en Anseelse i deres respective Omgivelser, som sjelden i nogen betydelig Grad tildeles *Parvenufamilier*, selv om disse skulde være langt rigere. Hine have Fortidens Trylleri paa deres Side; de have maaskee i Aarhundreder levet i den samme Familiebolig, de kjendes af Enhver i Nabolauget og have maaskee ofte knyttet Mange til sig ved Velgjerninger; og der viser sig, ikke alene hos dem, som de have gjort sig forbundne, deres Forpagtere, og Andre, som staae i Afhængighedsforhold til dem, men overhovedet hos deres Naboer en Tilböielighed til at formindske deres Feil og forstörre deres Fortjenester. De nære for det Meste nedarvede Anskuelser og Fordomme, ligesom de besidde nedarvede Godser, og disse ere de vante til at hænge fast ved med en Haardnakkethed, som de andre Classer i Almindelighed ikke kjende til. Derfor nyde de i en ualmindelig Grad deres Tillid, som dele deres Anskuelser. De udgjöre rigtignok en Classe for sig, hvorvel en som er meget talrig, og som saadan have de egne Interesser. Men disse falde i alle væsentlige Puncter sammen med Almeenhedens sande og varige Interesser. Hvad der endog kan være Tilfældet i andre Lande, saa er dog i England Adelen og Gentlemenstanden ingen isoleret, eller en yppig Udvæxt dannende Classe, men en integrerende og væsentlig Deel af Samfundet. De vilde

saavel tabe i Indflydelse, som Anseelse, hvis Kronen eller Folket modtog nogen utilbörlig Tilvæxt i Magt. De modsætte sig fölgelig ligesom instinctmæssigt ethvert Extrem, hvor det endog monne fremtræde; den store Majoritets Politik, Whiggers som Toryers, har saaledes altid været væsentlig conservativ, hvad den ogsaa nödvendig maa vedblive at være. Saaledes lægge de en velgjörende Skepticisme med Hensyn til Forandringer for Dagen, hvilken vel maa adskilles fra en tankelös, overtroisk Fastklæben ved det Bestaaende. Hvor udmærkede endog menneskelige Indretninger kunne være, saa udkræve de dog, saafremt de skulde vedblive at bestaae, leilighedsviis Revision og Forbedringer. Og, uagtet i Almindelighed utilböielige til Forandringer, have de höiere Klasser og Godsejerne dog aldrig systematisk eller haardnakket modsat sig saadanne velbegrundede Reformer, som ere nödvendiggjorte ved de forandrede Omstændigheder og ved Samfundets vexlende Fornödenheder og Trang. Det er navnlig i politisk Henseende, at de ere gavnlige, idet de danne en naturlig Modvægt mod den demokratiske Anmasselses stærke og evigt frem- og tilbagebrusende Havström. Omendskjöndt Almeenhedens Interesser undertiden kunne befordres ved at Demokratiet gjennembryder den Dæmning, som standser dets Fremskriden, saa foraarsage dog de aristokratiske Klassers Bestræbelser efter at hævde deres Plads, at Gjennembruddene blive mere gradvise, milde og sikkre. Eftersom vi betragte Sagen, vilde det være höist uklogt, om man vilde formindske den saaledes ved Hjælp af den bestaaende Arvegangsmaade tilveiebragte Sikkerhed mod overilede eller lunefulde Beslutninger. For at blive til sand Nytte, burde enhver vigtig Forandring i Nationens Anliggender vel pröves og först antages efter moden Overveielse. Altsaa, selv om den

Skik, at oprette Stamgods i Skotland, kan være bleven bragt til en feilagtig Yderlighed, saa ville vi dog ikke anbefale dens ubetingede Afskaffelse, men kun, at den maatte omdannes i Lighed med det Engelske eller et lignende System. Og da formuende Mænd, paa Grund af deres mindre Trang, ikke i saa höi Grad ere udsatte for at paavirkes af egennyttige Hensyn og i Almindelighed lægge mere Uafhængighed for Dagen, end de, som befinde sig under ugunstigere Vilkaar, saa vilde det synes, som om Privilegiet at oprette stedsevarende Stamgods fordeelagtigt kunde overlades til de adelige Familier. Overhuset skylder den störste Deel af den Indflydelse, det nyder, den gamle Herkomst, nedarvede Navnkundighed, eller nærværende Berömmelse og store Rigdomme, som Majoriteten af dets Medlemmer have i Besiddelse. Disse Anbefalinger gjöre Folket tilböieligt til at betragte dem med Agtelse og Ærbödighed; men ikke noget enkelt eet af disse Attributer vilde være tilstrækkeligt. Höi Byrd og Mindet om store Fortjenester maae efter den offentlige Mening være knyttet til Rigdomme, som ere uadskillelige fra den Glands, der bör omgive dem. Personer uden Formue som er fuldkommen tilstrækkelig til at opretholde deres Værdighed, vise sig paa en paafaldende Maade at være anbragte paa urette Sted iblandt Pairerne. Disse burde være i en saadan Stilling at de uden Hensyn kunne offre deres Tid og Kræfter, naar det gjöres fornödent, paa de offentlige Anliggender, uden at forstyrres ved et ængsteligt Hensyn til eget eller Families Underhold. Fattigdom og Uafhængighed kunne ikke let forenes i nogensomhelst Stilling, og allermindst i een, der er saa ophöiet. Pairer kunne ikke med Sömmelighed drive nogen Forretning, som gaaer ud paa at opsamle Formue, og naar de derfor ere i fortrykte Omstændigheder

og ikke besidde overordentligt Talent eller en höi Grad af Selvfornægtelse, noget, som altid er sjeldent, kunde de neppe undgaae at blive afhængige af et Parti eller det for Tiden bestaaende Ministerium. Der er sjælden noget, som mere maa beklages, end denne Afhængighed. Et Folks Friheder ere aldrig bedre varetagne, end naar Magt og Privilegier, de störste som de mindste, ere knyttede til og grundede paa Eiendom. Det vilde derfor være god Politik om man, i det Öiemed at sikkre Pairernes Uafhængighed, som er saa önskelig, anordnede, at Ingen maatte beklædes med denne Værdighed, med mindre han var istand til at oprette et Majorat eller testamentere et saadant Belöb af Jordegods, eller anden fast Eiendom til Saadanne af sine Efterkommere som ere Arvinger til Titlen, som maatte ansees for tilstrækkeligt til at betrygge dem, forudsat at de handlede med sædvanlig Klogskab, mod at blive stædt i Forlegenhed, og saaledes blive afhængige af Kronen.

Men selv om det Önskelige i at fastholde et vist Belöb af Eiendom i adelige Familier skulde blive anerkjendt, kan man dog sige, hvad der ogsaa af og til er bleven sagt, at Stamgodser ere ikke fornödne til dette Öiemeds Opnaaelse, og at deres egen Fölelse af hvad de skylde sig selv, deres Arvinger og Offentligheden vilde være tilstrækkelige til at gjöre Medlemmerne af den arvelige Deel af Lovgivningen utilböielige til at adsplitte deres Godser eller testamentere dem til Fremmede. Saadanne Paastande stemme dog slet ikke overeens med Erfaringen. At mange Familiers Overhoved paavirkes af saadanne Hensyn, er ganske vist, men disses Indflydelse er langt fra at være almindelig. Og dersom det ikke var odieust at anföre Exempler paa Noget, som maa være Enhver velbekjendt, vilde det

være let at paavise flere adelige Huse, som ere blevne i höi Grad reducerede og andre som aldeles ere blevne ödelagte ved en eller anden af deres Forfædres Letsindighed eller Vanskjæbne. Endog den sikkreste Eiendom, hvad enten den saa tilhörer Adelige eller Borgerlige, er altid udsat for utallige tilfældige Omstændigheders Paavirkning.

Godser ha' Vinger, hængt i Lykkens Haand,
Til Tiden knyttes de med svage Baand.

— — — — — — —

Skygger som Bacon kjölig Tilflugt gav,
En Dosmer Lord dem snart sig bryster af;
Buckinghams Lyst var Hemsley, brat en Snog
Af Procurator did hver Söndag tog.

Det maa derfor, hvor en Deel af den lovgivende Magt er arvelig, ansees for hensigtsmæssigt, at foranstalte en Deel af dens Medlemmers Eiendom gjort uadskillelig fra de liniaire Arvinger.

Vi ere ikke de eneste, som vove at bringe en saadan Forholdsregel i Forslag. I sin "Fremstilling af Kilderne til Folkets Misfornöielse" * har Sir William Temple godtgjort, at meget af de adelige Familiers Anseelse skyldes deres Godsers Omfang, der, paa samme Tid som det hæver dem over Fristelsen til at gjöre noget lavt og uværdigt, sætter dem istand til at uddele Gunstbeviisninger og udmærke sig ved Gavmildhed. I den Hensigt at bevare Pairernes Indflydelse og Uafhængighed, foreslaaer han derfor, at Ingen skulde kunde blive Baron med mindre han var istand til at testamentere til sine Efterkommere, som arve Værdigheden, et Gods, paa mindst 4000 L. Strl. om Aaret, ingen Viscount under 5000 L. Strl., en Jarl 6000 L. Strl.,

* Essay on Popular Discontents.

en Marquis 7000 L. Strl. og en Hertug 8000 L. Strl. om Aaret.[13] Dr. Johnson har omtalt dette Forslag med Bifald.* Var det blevet antaget, vilde det sikkert betydeligt have foröget Lordernes Indflydelse og Uafhængighed; endog nu vilde dets Antagelse have de vigtigste og gavnligste Fölger.

"Hos os", siger Mr. Burke, "er Pairskammeret udelukkende sammensat af arvelig Eiendom og arvelig Udmærkelse, og staaer derfor i Spidsen for Lovgivningen og er i sidste Instants den eneste Dommer over al Slags Eiendom i alle dens Underafdelinger. Selv Underhuset er for en stor Deel sammensat paa en lignende Maade, skjöndt saadant ikke er nödvendigt. Lad disse store Landeiere være hvad de ville, der er da nogen Sandsynlighed for, at de ere iblandt de Bedste,[14] i værste Tilfælde blive de Ballast i Statsskibet. Thi uagtet arvelig Rigdom og den Rang, som fölger dermed, bliver altfor overdrevent tilbedt af krybende Smigrere og blinde, nedrige Beundrere af Magt, saa blive de dog ofte altfor letsindigt undervurderede i de indbildske og anmassende, kortsynede philosophiske Narres overfladiske Speculationer. Nogen sömmelig regelbunden Forrang, noget Fortrin (dog uden exelusiv Adkomst) kan tilstaaes Födselen; og dette er hverken unaturligt eller uretfærdigt eller upolitisk." (On the French Revolut.).

Men selv om man indrömmede eller anordnede, at adelige Familier skulde have Magt til at lægge et evigvarende Baand paa deres Godser, synes der dog ikke

[13] Dette var vist passende paa den Tid Sir W. Temple skrev, men disse Indkomst-Summer vilde nu vist ansees for temmelig lave i England, især for Marquiser og Hertuger. *R.*

* Boswell's Life of Johnson, II, 369, Picherings ed.

[14] "For alle vigtige politiske Öiemed," burde Burke dog have tilföiet. Videre bör man ikke gaa. *R.*

at være god Grund til at tilstaae Andre en saadan Magt. Naar man i meget stor Udstrækning anvender stedsevarende Arvbaand, vil det fra et almindeligt Synspunct vise sig som skadeligt, og, omendskjöndt constitutionelle Hensyn kunne udkræve, at man under passende Indskrækninger gav Privilegiet til en særegen Classe, udkræve de dog ikke, at man giver det til Enhver. Det er ikke muligt at befrie de borgerlige Familier fra de Tilfældigheder, for hvilke de naturligt ere udsatte, ved at sanctionere et almindeligt stedsevarende Arvbaaads-System uden at bevirke skadelige Resultater. Det er Regjeringens Pligt at træffe saadanne Foranstaltninger, som bedst egne sig til at sætte Folkets Kræfter i Virksomhed og forskaffe vore Institutioner Fasthed; men det er slet ikke deres Pligt at undersöge, hvorvidt den Tarvelighed, som udmærker Tjenerskabet paa Bukken af et Grevskabs-Medlems Kareth, og den indenisiddende Herres Ödselhed gjör det sandsynligt, at deres Efterkommere komme til at bytte Plads; og endnu mindre er det dens Sag at söge at forebygge et saadant Resultat ved at opstille uoverstigelige Bolværker om Sidstnævntes Eiendom.

Ved at forebygge Salg af Jorder eller ved at stille disse, som de Retslærde kalde det, *extra commercium*, vise Arvbaand sig i en vis Grad at være til Hinder for et forbedret Agerbrug. Naar en Mand, som ikke har Sands for Landlivet eller Kjendskab til Jordens hensigtsmæssige Dyrkning, arver et Stamgods, da kan han ikke overdrage det til nogen Anden, og herved, siges der, unddrager man altsaa Eiendom fra at komme dem i Hænde, som vilde kunne bestyre samme paa bedste Maade.

Dette er nu til en vis Grad vel sandt; dog har man lagt större Vægt paa denne Omstændighed, end den fortjener. Hvor ringe Kjendskab en Godseier end

kan have til Jordens hensigtsmæssige Dyrkning, saa vil det dog aldrig være vanskeligt for ham, at finde en Forvalter eller Forretningskyndig, som er tilstrækkelig dygtig til den Bestilling. Det er en almindelig Kjendsgjerning, at de Godser ere i den bedste Orden, hvor Godsherrerne give de her omtalte Personer den störst mulige fri Raadighed.

Under det Arvbaands-System, som indförtes i Skotland 1685 og bestod til 1770, kunde Testator opstille saadanne Clausuler i Fundatsen, som forböd Bortforpagtning for en vis, om end aldrig saa kort Aarrække, samt Godsets Betyngelse med hvilkensomhelst Slags Gjeld, endog med en saadan, som man kunde önske at paadrage sig for at kunne foretage de uundværligste Forbedringer. Men saadanne Betingelser stode i ingen somhelst Forbindelse med det oprindelige Öiemed for Stamgodsers Indförelse, og vare dog overordentligt til Hinder for alle Forbedringer; og det Önske, at afhjælpe de Ulemper, som befandtes at hefte ved dem, foranledigede 10 Geo. III. cap. 51 hvis Titel er: "En Parlements-Act betræffende strængt arvbundne Jorders Forbedring etc. i Skotland." Denne Act indförte flere viggtige Forbedringer. Den bemyndigede Stamgodsbesiddere, selv om der fandtes modstridende Bestemmelser i Fundatserne, paa 99 Aar at bortforpagte Jordlodder, som ikke oversteg 5 Acres til en Person for at bebygge samme; den bemyndigede dem endvidere til at bortforpagte Avlsgaarde paa 14 Aar og en Levetid og under visse Betingelser paa 31 Aar; den gav endelig den besiddende Arving til Stamgodset Ret til at betynge det med Gjæld til et Belöb af 4 Aars Afgift, til et forbedret Agerbrug, og af 2 Aars Rente til Opförelse af et Vaaningshuus, altsaa i det Hele 6 Aars Rente; dog kun paa den Betingelse, at han selv af sit eget bidrog

en Fjerdepart mod den Gjeld, som saaledes blev lagt paa Godset.

Hvad Bortforpagtningsretten angaaer, da lader denne Statut lidet tilbage at önske. Overhusets Domme have senere, ved at forbyde den fordærvelige Skik at tage Indfæstning (skotsk *grassums*) [15] ved en Forpagtnings Tiltrædelse, saavelsom at udstæde meget langvarige Forpagtninger; stillet Stamgodsets Bortforpagtning under saadanne Bestemmelser, at de vanskeligt lade sig omgaae. * Med Hensyn til Forbedringer forholder det sig dog anderledes. Det er let at see, at naar man ikke anvender kraftige Forholdsregler, vil Stamgodserne under Parlaments-Acten af 1770 kunne blive betyngede med Gjæld ved bedragerisk Overeenskomst, det vil sige, med Gjeld, som ikke er contraheret for Forbedringer paa Godset. For nu at forebygge saadanne Misbrug, er det nödvendigt, for at godtgjöre en Gjeldsfordring paa et Gods formedelst udförte Forbedringer, at man har opfyldt visse Betingelser, i Henseende til en offent-

15 "*Grassum*" siger Dr. Jameson "er en Sum Penge som betales til Godsherren af Leieren, i det denne tager Forpagtningen i Besiddelse. Scottish Dict. *snb voce*. *R.*

* Domstolene i Skotland have sjældent, selv ikke i nyere Tider, ladet sig nöie med at haandhæve de gjeldende Love nöiagtigt og upartiskt, men de have hyppigt ladet det være sig magtpaaliggende, at afsige deres Domme overeensstemmende med deres egne Anskuelser, om hvad der er rigtigt og gavnligt. Og da de i længere Tid havde været indtagne imod Stamgodserne, holdt de for, at de besiddende Arvinger vare berettigede til at træffe Foranstaltninger med Godset, som kun en absolut Eier kunde gjöre, dog kun under den Forudsætning, at Erectionsbrevet ikke ligefrem forböd saadant. Paa Grund heraf tillod de Bortforpagtning mod Indfæstning (*grassums*) og paa stort Aaremaal, uagtet saadant öiensynligt var til stor Skade for de paafölgende Arvinger, og ikke mindre for det Offentlige. Overhuset erklærede imidlertid en saadan Praxis for lovstridig, og gav Sessionsretten meget tydeligt Vink om, at det var dens Pligt at haandhæve Loven som den var given, og at overlade Forandringer og Forbedringer til Lovgivningen.

lig Kundgjörelse om Forbedringerne, Regningernes Protocollering o. s. v.; Forsömmelse af ethvertsomhelst saadant Punkt gjör Fordringen paa Godset ugyldig. Som Fölge af den Resico, der er forbunden med at indgaae paa saadanne Betingelser, er denne Deel af Acten ikke i den Grad bleven afbenyttet, som man maaskee havde væntet. Folk ere ikke meget tilböielige til at forstrække med Penge mod en Sikkerhed, som kan blive kjendt for ugyldig naarsomhelst det skulde vise sig, at de behörige Formaliteter ikke bogstaveligt vare blevne overholdte. Flere Tilfælde af denne Slags ere indtrufne, som have medfört store Ulemper for Vedkommende; og det vilde derfor være önskeligt, om man udfandt nogle Midler, hvorved Formaliteterne ved at bevisliggjöre Gjeld efter Acten af 1770 bleve simplificeerede, og fölgeligt Indförelsen af Forbedringer gjort lettere. Det vil iövrigt ikke være nogen let Sag, paa samme Tid at lette Adgangen til at optage *bonâ fide* Laan og med Sikkerhed at forebygge Bedrageri og Optagelse af opdigtet Gjeld, som dog er saa vigtigt. Denne Vanskelighed udgjör i Sandhed en af de vægtigste Anker mod det nuværende Stamhuus-System*.

Man har undertiden anfört, at, selv om man forskaffede de besiddende Arvinger til Stamgodser et Lettelsesmiddel til at foretage *bonâ fide* Forbedringer, saa kan man dog ikke antage, at de ville foretage saa-

* En nylig udkommen Act, 9 og 10, Victoria c. 101 bemyndiger Godseierne i Skotland, i Lighed med dem i England og Irland, at optage Laan hos Regjeringen til at fremme Vandafledning, selv om der skulde findes Bestemmelser i Erectionsbrevene, som forböd sligt. Disse Laan skulle da tilbagebetales Regjeringen i Löbet af 22 Aar med 6 L. Strl. 10 sh. Afgfgiftsbyrde om Aaret for hver laante 100 L. Strl. Maaskee vilde det være tilraadeligt, at forvandle en Deel af den Gjæld, som Forordningen af 1770 tillader at contrahere til lignende begrændsede Rentebyrder.

danne, som ikke lovede dem umiddelbare Fordele, eller at de enten ville bygge eller plante med samme Lyst, som naar de besadde Godserne som fri Eiendom, og saaledes kunde raade derover, som de selv önskede. Ihvorvel denne Bemærkning har noget for sig, saa vil man dog ved nærmere Undersögelse finde, at Stamgodserne i nævnte Henseender langtfra ere saa skadelige, som man ved förste Öiekast skulde formode. I mange Tilfælde, ja maaskee tör vi sige i de allerfleste vilde Stamgodsbesiddere, selv om de havde Magt dertil, ikke forsöge paa at forandre den Arvegangsmaade, som er nedlagt i Godset, og i disse Tilfælde har dens Tilstedeværelse kun ringe Indflydelse paa deres Opförsel som Godsherrer. Uagtet deres Lyst til at foretage Forbedringer kan blive betydeligt nedstemt, naar det træffer sig at deres Anskuelser staae i Strid med deres Arvingers, saa see de dog ofte deres Fordeel, skjöndt kun Livrente-Nydere, ved at anvende Bekostninger paa deres Godser. Selv om vi antoge, at de ikke vilde gjöre dette, saa vilde Skaden dog ikke være saa betydelig, som man i Almindelighed fremstiller den. Med Undtagelse af Forpagter-Boliger og Veie, gaae den overveiende Deel af Godseiernes Forbedringer mere ud ud paa at forskjönne Godset, end at forögе dets sande Værdi og Productivitet. De fleste Forbedringer af Jordbund og Drift skyldes Forpagterne. Mr. Robertson siger i sine "Landlige Erindringer" (Rural Recollections) angaaende Lothianerne: "Den store Masse Forbedringer, som skyldes Indförelsen af et forbedret Agerbrug og en hensigtsmæssigere Sædfölge, maae næsten udelukkende tilskrives Forpagterne, og kun sjældent have Godsherrerne givet Exemplet." (p. 352.) Denne Bemærkning er anvendelig overalt. For Öieblikket kan man overalt i Skotland finde Exempler paa, at For-

pagtere, som have fæstet paa 19 Aar, bekoste fra 5 til 10 L. Strl. og mere pr. Acre paa Vandafledning. Nu da Stamgodserne bortforpagtes paa en passende Aarrække, og Forpagternes Capitaler ikke opsluges af Indfæstninger ved Forpagtningernes Tiltrædelse, er Arvbaandenes Indflydelse i at forsinke Forbedringer, skjönt endnu kjendelig, dog i höi Grad formindsket.

Det er ikke sjældent, at man hörer den Paastand af Folk, som have gjennemreist Skotland, at en Fremmed aldrig har Vanskelighed ved at skjelne mellem Jorder, som ere, og Jorder, som ikke ere arvbundne, da disse altid skulle være i en langt bedre Stand, end hine. Dog, der er i Virkeligheden kun saare liden, hvis der dog er nogen Grund til saadanne Paastande. Enhver, som har det ringeste Kjendskab til Skotland, veed ogsaa, at nogle af de meest oplyste og liberale Godsherrer* findes blandt Stamgodsbesidderne, og at de fleste af disses Godser for nærværende Tid ere, hvad de altid have været, i en höilig forbedret Tilstand, og at deres Brugere forholdsviis staa sig godt. At dette ikke allevegne er Tilfældet med Stamgodser, er vist; men vi have ikke fundet, at de hyppigere ere i en uforbedret Tilstand, end de, som ikke ere arvbundne, og som tilhöre fortrykte og fattige Eiere. Da Stamgodser for det Meste ere udstrakte, bemærker man i de Egne, hvor flere saadanne findes, kun faa Boliger og Lystskove; hvorfor de maaskee frembyde et mindre rigt Skue, end de, hvor disse ere mere almindelige. Men der fölger paa ingen Maade deraf, at Jorderne

* Vi mene ikke hermed denne forlorne Liberalitet, der er saa meget i Mode, og som indskrænker sig til Talemaader og Forsikkringer, koster intet og er lige saa lidt værd; men vi mene denne ægte Liberalitet, som kommer fortjenstlige Undergivne til Hjælp og gjör dem deelagtige i væsentlige Goder.

skulde være mindre productive. Der er tvertimod Rimelighed for at antage det Modsatte. Dyre- og Lysthaverne, som omgive Landadelens Herresæder, ere sjældent productive, og, naar et Land er velforsynet med solide Forpagter-Boliger og Ladebygninger, med gode Vandledninger, Inddigninger og godt Agerbrug, saa kan det ikke skade, om der kun haves faa Jordstykker blot til at stadse med.

At Agerbruget har faaet et forbausende Opsving i Skotland siden 1760, omendskjöndt Stamgodserne have været i stærk Tiltagen, er en Kjendsgjerning, som ikke tilsteder nogen Tvivl. Dog vilde det være en uberettiget Slutning, at Arvbaandenes Tilvæxt havde bidraget til Forbedringernes Fremskridt, fordi de have været samtidige. Tvertimod kan der kun være ringe eller aldeles ingen Tvivl om, at Arvbaandene have i det Hele taget virket skadeligt paa Agerbruget. Dog vidne de fortsatte og overordentlige Forbedringer, som ere blevne iværksatte paa de allerfleste Stamgodser, som paa Landet i Almindelighed, tilstrækkeligt om, at man har i höi Grad overdrevet Stamgodsernes skadelige Indflydelse. Naar man kaster et Öie i de Skrifter, som Lord Kames og andre Modstandere af Stamgodser have udgivet i Midten af forrige Aarhundrede, og sammenholder de Beretninger, som de give, om deres skadelige Indvirkning med det virkeligt Bestaaende, da vil man ikke alene finde deres uhyre Overdrivelser aabenbare, men latterlige*. Den större Deel af de Paastande,

* I et Anhang til Sketches of the History of Man, der udkom 1774, yttrer Lord Kames sig som fölger: "Den Masse Jord, som er bleven dynget sammen i Stamgodserne i Skotland, har virket hæmmende paa den ellers tiltagende Agerdyrknings Aand. Der bliver ikke produceret tilstrækkeligt Korn til vort Forbrug, og det vil blive værre og værre, efterhaanden som nye Stamgodser opstaae, *til omsider Agerbruget og Industrien ganske er gaaet til Grunde*". For nærværende Tid er den

som nu ofte höres, om den samme Gjenstand, have i Sandhed ikke större Krav paa vor Tiltro. Havde Stamgodserne været halvt saa skadelige, som man har og endnu vedbliver at paastaae, saa vilde de være blevne afskaffede som en utaalelig Plage for halvhundrede Aar siden.

Vi have alt omtalt den Indflydelse, som det stedsevarende Arvbaand har paa at svække Forældres Myndighed og gjöre de umiddelbare Arvinger mindre lydige, virksomme og stræbsomme, end de ellers vilde være blevne. Man kan med Rette sige, at Arvingen til et Stamgods er en Medeier, under alle Omstændigheder har han en begrundet Interesse i Arven, som vil tilfalde ham, saafremt han ikke döer för end hans Fader, eller en anden besiddende Arving. Overlever han dem, da er han sikker paa Arven; og da denne Omstændighed altid vil være af en vis Værdie, kunne Arvingerne i Almindelighed laane Penge paa den forventede Arv; hvorfor denne Hjælpekilde ogsaa ofte afbenyttes, omendskjöndt næsten altid til egen Skade. De fleste Forlegenheder, som Stamgodsbesidderne föle sig besværede af, have deres Grund i de Forskrivninger, som de have udstedt i deres Ventetid, og som det er dem vanskeligt senere at frigjöre sig for. Denne fordærvelige Tendents af deres Indflydelse paa de ventende Arvinger udgjör i Virkeligheden den væsentligste Anke mod stedsevarende Arvbaand, da det er meget vanskeligt at blive den qvit. Samme föles kun lidet i de Engelske Stamgodser paa

Masse Jord, som ligger under Stamgodserne i Skotland, ganske sikkert bleven fordobblet, ja maaskee tredobblet, siden denne Paragraph blev nedskreven, og dog har Agerbruget og Fabrikkerne gjort langt större Fremskridt i Skotland i denne Mellemtid og navnlig i de sidste 30 Aar, hvor Arvbaand have været mest fremherskende, end i England eller hvilketsomhelst andet Land.

Grund af deres forholdsviis korte Varighed; hvor derimod Arvbaand ere stedsevarende eller hvor de strække sig ud over mange Generationer, bliver den meget fölelig.

Man har været af den Formening, at Midlet til at bortrydde eller mildne nysnævnte Onder vilde være at tilstaae den umiddelbare Arving til et Stamgods, som havde naaet 18 eller 21 Aars Alderen, en aarlig Pension i Forhold til Godsets Værdi, hvortil han er Arving, dog under den Forudsætning, at der ikke paa anden Maade var sörget for ham. Vi mene vel, at en saadan Foranstaltning vilde være fordeelagtig for alle Parter. Men det vilde dog uden Tvivl være det fordeelagtigste, om Systemet blev modifieeret.

Med Undtagelse af de Bemærkninger, som vi nu have forelagt Læseren, kunne vi ikke tillægge de Besværinger eller Ulemper, som Arvbaand siges at paadrage den besiddende Arving, nogen synderlig Vægt. Ingen er tvungen til at modtage Stamgods som Arv. Dersom A. ikke önsker det, kan han gjöre Afkald til Fordeel for B.; og saa fremdeles. Vi höre dog aldrig Tale om et saadant Afkald, og i Grunden indskrænke de omtalte Besværinger sig dertil, at de, som kun have Livrente-Interesse i et Gods, ikke ere saa uafhængige, som de vilde være, naar de vare absolute Eiere. De kunne imidlertid med god Grund önske sig til Lykke ved at være Livrente-Eiere. I utallige Tilfælde, idetmindste under de ældre Stamgodser, vilde de besiddende Arvinger gjöre vel i at erindre, at det er Baandene paa Afhændelse og Gjelds Overtagelse, hvorover de saa ufornuftigt besvære sig, som de have at takke for deres Arvegodser. Havde deres Forgængere havt Lov til frit at raade over dem, vilde Eierne af nogle af de bedste Godser i Skotland for nærværende Tid ikke

have mere at gjöre med dem, end med Godser i Maanen, og vilde maaskee — thi ingen kan bevise det Modsatte — være blevne Brændehuggere og Vandbærere paa de samme Landgodser, hvor de nu ere Herrer. Deres Klager over Ulemper, som de maae lide, ere derfor langtfra at være paa deres rette Sted. Arvbaand kunne maaskee være skadelige for Almeenhedens Interesser; men det er en Modsigelse og Urimelighed at antage, at de kunne være dem til Skade, som have samme at takke for Alt, hvad de eie.

Vistnok höre vi fra alle Kanter, hvis de Baand, som paaligge arvbundne Proprietairer ikke vare, saa vilde de bedre være istand til at forsörge deres Familier. Dette er imidlertid en meget tvivlsom Sætning, og selv om vi antoge, at den altid eller i de fleste Tilfælde var sand, saa er det dog ikke en Omstændighed, som, i Betragtning af de offentlige Interesser, fortjener stor Opmærksomhed. Ihændehaverne af Livrente-Interesse i Jorder ere ikke i nogen værre Stilling, end offentlige Betjente og næringsdrivende Folk, hvis Indkomster ophöre med deres Liv. Disse lykkes det dog, ved Hjælp af Livsforsikkringer og paa andre Maader, at sörge for deres Familier i Tilfælde af deres Dödsfald, og hvorfor skulde Stamgodsbesidderne ikke gjöre det samme. Man har rigtignok indvendt, at naar disse reise et Laan for at tilveiebringe en Forsikkring, for at forskaffe en Datter et Udstyr, eller i et andet Öiemed, de da maae erlægge en större Rente af Laanet, end de vilde have havt at erlægge, hvis de havde været Jordernes absolute Eiere, og denne Indvending er fuldkommen begrundet. Dog betale de ikke höiere Rente, end de andre, som kun besidde livsvarige Interesser, som dog udgjöre den största Masse af Samfundet, og om hverken beklage sig, ei heller vilde blive hörte,

hvis de klagede. Ihændehaveren af et Stamgods, som yder en reen aarlig Indtægt af 1000 eller 2000 L. Strl., er i en bedre Stilling, end en Lovkyndig eller Læge eller Commissionshandler, som tjener en lignende Sum; thi hiins ere sikkrede ham for Livstid, medens disses ikke alene afhænge af deres Liv, men ogsaa af, at de bevare deres Sundhed til at fortsætte deres forskjellige Beskjæftigelser, samt derpaa at deres Popularitet og Credit forbliver usvækket. Fremdeles maa man erindre, at næringsdrivende Folk skulle forsörge alle deres Börn, medens Stamgodsbesidderen kun behöver at forsörge de Yngre, da den ældste Sön arver Godset. Intet kan derfor være mere ubeföiet, end Klager over den Uret, som Arvbaandene tilföje Besiddernes Familier. Naar de blive utilstrækkeligen forsörgede, hviler Skylden alene hos Faderen.

Man maa endvidere lægge Mærke til, at de besiddende Arvingers Uberettigelse til at paalægge Stamgodset Udredelsen af en passende Understöttelse til Enker og yngre Börn, vil kraftigt anspore dem til at opsamle Capitaler. Eieren af et Gods, som er fri Eiendom, föler ikke denne særegne Opfordring til at opspare en Deel af sine Indkomster, da han ved at betynge Godset med Gjeld uden Vanskelighed vil kunde forsörge sine Börn. En Stamgodsbesidder er derimod berövet denne Hjelpekilde; han er ikke istand til at kaste Byrden af at forsörge sin Enke og yngre Börn over paa sin ældste Sön eller Godset, og da dette er Tilfældet, vil han föle sig paatrængende opfordret til at stræbe efter at opspare en Deel af sine Indkomster, for dermed at kunne forsörge dem. I denne Henseende viser Stamgods-Systemet sig intet mindre end skadeligt. Det er vanskeligt at paavise nogen mægtigere Drivefjeder til Industri og god Huusholdning, end den stærke

Attraa at forsörge Börn, som man ellers vilde efterlade forholdsviis trængende eller afhængige af Andre.

Lovgivningen har imidlertid saa temmelig gaaet Haand i Haand med de almindelige Fordomme med Hensyn til denne Deel af Sagen; en Aet blev udstedt 1824, 5 Geo. IV. e. 87, som tillagde Ihændehaverne af Stamgodser Magt til, ved Hjælp af disse, at forsörge Enker og yngre Börn, selv om dette skulde være forbudt i Arvbaands-Fundatserne. Störrelsen af saadanne Forsörgelses-Summer beroede paa, hvor stort et Afdrag i Godsets Indtægter Forbedringerne foraarsagede ifölge Aeten af 1770; men for nærværende Tid kan en Stamhuusbesidder tilstaae sin Enke en aarlig Pension, som belöber sig til en Trediepart af Godsets aarlige netto Værdi, det vil sige efter Fradrag af de offentlige Afgifter, af Renterne af Gjelden, som indestaaer i Godset, og af alle tidligere Forsörgelses-Summer; desforuden kan han til en vis Grad forsörge sine yngre Börn. Det hele Belöb af de forskjellige Byrder, som kan paalægges Godset under disse Aeter (af 1824 og 1770) maa ikke overskride to Trediedele af dets aarlige netto Værdi, og undertiden, naar et bestemt Paalæg er foranlediget ved Forbedringer, og der er tilveiebragte Pensioner for een Arvings Enke og yngre Börn, er det ingen let Sag at udfinde, om noget, og hvis noget, hvor stort et Belöb der kan udredes i Pension for den næste Arvings Enke og Familie. Men selv om nu denne Vanskelighed med de Proeesser, som deraf opstaa kan overvindes, mene vi dog, at det vilde være fordeelagtigere for alle Parter, saafremt Stamgods-Systemet vedbliver, hvis 5 Geo. IV. e. 87 blev afskaffet eller betydeligt modifieeret. Under dens Beskyttelse samt Aetens af 1770 vil den besiddende Arving til et Stamgods kunde see sine Indkomster redueerede til en Trediepart

af dets netto Indtægt; og hermed skal han da vedligeholde Familieboligen, udrede Bekostninger, der ere forbundne med Godsets Bestyrelse, hvori er indbefattet de Tab, som opstaae af Forpagteres Fallit og saadanne lignende Tilfældigheder. Heraf fölger, at de Indkomster, som staae den besiddende Arving til et Stamhuus paa 12000 L. Strl. om Aaret til fri Raadighed, muligen ikke overstige og i Virkeligheden ofte ikke overstige 1500 eller 2000 L. Strl. aarlig! * Men det er ikke fordeelagtigt for Samfundet, ei heller for Eiendommene eller Familierne, at Ihændehavere af Stamgodser komme i en saadan Stilling; og Ophævelsen af Acten af 1824 vilde paa een Gang være det letteste og bedste Middel til at gjöre en Ende paa de Ulemper, som den har foraarsaget. Hvis dette skeede vilde Stamgodser alene komme til at tilsvare Renterne af Gjælden, (hvilke, som et Maximum, kan belöbe sig til omtrent en Trediedeel af deres netto Indtægt), som er bleven contraheret for Forbedringer, saa at Besidderne vilde have Overskudet (omtrent to Trediedele) til selv at leve af og til at forsörge deres Enker og yngre Börn. Medens saaledes Forpligtelsen til at tilveiebringe disse nödvendige Forsörgelser under saadanne Omstændigheder gjöre Stamhuusbesiddere forsynlige og oeconomiske, vilde de tillige, — hvad der for nærværende Tid ofte ikke er Tilfældet, — være istand til at sammenspare Noget. Acten af 1824 er udstædt i den bedste Hensigt **, og kan i flere Tilfælde vist ogsaa have været til Nytte. Men den er bygget paa det usunde Princip, at gjöre *Det* til et bestandig Paalæg paa Jorder, som i ethvert.

* Til mere detailleret Oplysning heraf, jvfr. Patrick Cockburn, Esq. Report of the Commons Committee on Scotch Entails, 1828.

** Da den blev indbragt af Jarlen af Aberdeen, bliver den som oftest kaldet "Lord Aberdeen's Act".

Tilfælde burde tilveiebringes ved Opsparing af Indkomster. I de fleste Tilfælde har dens Indflydelse været skadelig, og dens Afskaffelse vilde være af materiel Nytte, ikke alene for Arvingerne, men ogsaa for det Offentlige.

Man har hyppigt sagt, at Stamgodser give besiddende Arvinger Leilighed til at bedrage og snyde deres Creditorer. Ihvorvel dette tidligere, og endnu indtil en vis Grad er sandt naar Talen er om Stamgodser i England, hvor de ikke ere offentligt indregistrerede, saa forholder det sig dog ganske anderledes i Skotland. Acten af 1685 befaler, at ethvert Erectionsbrev *med alle dets Clausuler og Bestemmelser* skal indföres i et offentligt Register og være ugyldigt, naar denne Forskrift ikke bogstaveligt bliver efterlevet. Dette Register er tilgængeligt for Enhver mod at erlægge et ringe Gebyr; og da saaledes Enhver, som kommer til at staae i Forretningsforhold til Besidderen af et Gods, om hvis Vilkaar han nærer en eller anden Tvivl, ved Hjælp af Registeret strax vil kunne faae Kundskab om det er Stamgods, og da hvilke Betingelser det er underkastet, saa er det klart, at han maa dadle sig selv og ingen Anden, dersom han taber ved at laane til Besidderen. Det behöver næsten ikke at tilföies, at dette sjeldent indtræffer. Stamhuusbesidderes Forlegenheder saavel som deres knappe Kaar blive snart bekjendte, saa at de, der træde i Forretning med dem, kun sjeldent sætte Penge til.

Der fremgaaer saaledes af disse Bemærkninger, at det stedsevarende Arvbaands-System i Skotland ikke er halvt saa skadeligt, som man i Almindelighed har fremstillet samme. Men hvad de borgerlige Godseieres Besiddelser angaaer, ere vi dog rede til at indrömme, at dets Indflydelse i det Hele taget er skadelig. Det

fremmer og nærer Udsvævelser hos Stamgods-Arvingerne, knytter Landeiendom fast til dem, som vilde være glade ved frit at kunne afhænde samme, forhindrer at Andre erhverve det, og lægger Baand paa Capitalers Anvendelse paa Jorder. Ihvorvel nu denne skadelige Indflydelse er bleven saare meget overdreven, og tildeels modvirkes paa andre Maader, er den dog endnu langtfra at være ubetydelig. Det maatte derfor ansees for god Politik at forbyde det stedsevarende Stamgods-System, og i dets Sted at indföre det Engelske System med saadanne Modificationer, som maatte ansees for nödvendige. Dette har de fleste af det Skotskes gode Sider, og er næsten ganske frit for dets Mangler. Det ansporer Opretterne af Stamgodser kraftigt til Driftighed og Stræbsomhed, og har kun i en ringe Grad en modsat Tendents i Henseende til deres Arvinger. Det begunstiger Eiendoms Vedbliven i Familierne, hvad der fra et politisk Synspunct er af störste Vigtighed, og samtidig indskrænker det Forudbestemmelsen inden fornuftige Grændser, og tillader Besidderne senere at overdrage Ejendommen til Andre, naar deres Fordeel eller Tarv maatte udkræve det.

Omendskjöndt det nu er en let Sag at forbyde stedsevarende Arvbaand for Fremtiden, saa er det dog ikke saa let at binde an med de existerende Fundatser af denne Slags. Disse have opstillet en Eiendomsret, ikke alene for de nærværende Besiddere og deres Familier, men ogsaa i Almindelighed, for mange Arvinger af Sideliniere; desuden kunne de ufödte Stamgods-Arvingers Rettigheder ikke angribes, uden ved at annullere de Clausuler, som findes i en stor Mængde Testamenter, saavelsom i Ægteskabs-Contracter og andre Documenter *inter vivos*. Det er derfor neppe muligt væsentligen at lösne Baandene paa Stamgodser

saa at stræng Retfærdighed mod alle Parter skeer Fyldest, ihvorvel det maaskee vilde kunne udföres, naar det skete lempeligt og lidt efter lidt, uden at Nogen skete synderlig Uret. Vi mene, at dette lettest vilde kunne udföres ved at haandhæve de nuværende Stamgods-Arvingers Rettigheder, saavelsom saadanne Arvingers, der födes under *endnu bestaaende* Ægteskabs-Contracter. De ufödte Arvingers Interesser, som maatte kunne blive krænkede ved Antagelsen af saadanne Forholdsregler, ere for lidt væsentlige til at komme i Betragtning.

I Overeensstemmelse med hvad der allerede er anfört ville vi protestere imod, at Adelens Godser i Skotland, paa hvilke der hviler et Arvbaand, blive fritagne for de Indskrænkninger, som de ere underkastede med Hensyn til Afhændelse og Optagelse af Gjeld; og vi vilde tvertimod ogsaa have disse Baand lagte paa de Godser, der besiddes af Pairer som fri Eiendom[16]. Det stedsevarende Arvbaand forskaffer, idet det foranlediger Eiendoms Bevarelse i bestemte Familier, den eneste solide Stötte for et arveligt Aristocrati. Det rodfæster dette fuldstændigt. Og saalænge det haandhæves kunne Pairerne ikke beröves den Rigdom, som maaskee endnu sikkrere end gammel

[16] Her kunde det dog maaske synes, at hvis den lærde Forfatter önsker at sætte dette igjennem ved en Parlements Act, at han gik vel vidt. Thi det er dog billigt, og overeensstemmende med Aanden i al Engelsk Lov, og harmonerende med Engelske Frihedsbegreber, at enhver tager saadanne testamentariske Bestemmelser med det fri Gods han besidder, som han finder for godt. Dersom en Marquis ejer en heel Deel Gods i *fee simle* eller frit, og derimod saalidet arvbundet Gods, at han anseer det for utilstrækkeligt til at vedligeholde Marquis-Værdigheden, saa vil han sikkert af sig selv arvbinde det frie, eller tilraade sin Sön at gjöre det. Det er bedre at saadant skeer i Fölge et frit Valg end ved en Parlements-Act. *R.*

Byrd og höi Rang forskaffer dem Indflydelse og Anseelse. Afskaffede man Stamgodserne og saaledes udsatte Familierne for fuldstændigt at kunne blive ödelagte ved Enkeltes Letsindighed eller Uheld, vilde man om föie Tid see Adelen gaa rent til Grunde, en Fuldendelse af Historien som ikke kunde finde Sted uden at medföre de alvorligste Fölger*.

FJERDE CAPITEL.

Om tvungen Deling af Arv. Dens Indflydelse i Frankrig o. s. v.

Hvilket Værd man end vil tillægge de Principer og Slutninger, hvortil vi ere komne i denne Afhandlings foregaaende Capitler, saa vil man dog indrömme, at de ere ganske forskjellige fra dem, som for nærværende Tid gjöre sig gjældende i Frankrig og i adskillige andre Lande. Istedetfor at lösne de Baand, som i en tidligere og mindre oplyst Tidsalder vare lagde paa Testationsfriheden, have nyere franske Lovgivere betjent sig af en modsat Fremgangsmaade, og givet dem for-

* De Kræfter man opböd 1764 og 1765 for at bevirke en Forandring i Loven om Stamgods i Skotland, fremkaldte forskjellige Skrifter. De bedste (i det mindste af dem, vi have seet), ere betitlede: "A Free Disquisition concerning the Law of Entail in Scotland" og "Considerations on the Polity of Entails in a Nation, by John Dalrymple, Esq." (senere Sir John Dalrymple). Hiin hörer til Stamgodsets Modstandere, denne forfægter dem. Af nyere Skrifter over den samme Sag, er Mr. Irvings "Considerations on the Inexpediency of the Law of Entails in Scotland", som udkom 1826, et af de bedste. Sir John Dalrymples Afhandling er, omendskjöndt kun lidt brugbar for Nutiden, dog maaskee det bedste Forsvar for Stamgodser, som er kommet for Dagen.

öget Virksomhed. De synes at have valgt den Romerske Lovgivning angaaende Intestat-Arv til Mönster. Saavel Förstefödsels-Retten som det ene Kjöns Fortrin fremfor det andet ere blevne afskaffede som forældede og skadelige Fordomme; Börn ere blevne deres Fædres *nödvendige* Arvinger; Faderens Magt til at testamentere til Fremmede med Forbigaaelse af sine Börn er bleven betydeligt mindre, end den var i Rom; Börn kunne ikke under nogen Omstændighed beröves deres legitime Arveparter, og Romernes Plan ved Hjælp af fideicommissariske Testamenter (trust settlements) at oprette indirecte Arvbaand, har man aldeles forkastet.

I Fölge den Franske Lov har en Mand, som kun har eet Barn, fri Dispositions-Ret over Halvparten af sin Eiendom, medens Barnet arver den anden Halvpart som *legitim* (Pligtdeel) eller som en Ret; den derimod, som har to Börn, har kun fri Dispositions-Ret over en Trediepart af sin Eiendom, og de, som have flere end to Börn, skulle dele Tre Fjerdeparter af deres Eiendom lige mellem dem, saa at de selv kun beholde een Fjerdepart at raade over. Döer en Fader uden Testament, da skal hans efterladte Eiendom fordeles lige mellem alle Börnene, uden Hensyn til Kjön eller Alder.

Intet kan mere aabenbart end denne Lov staae i Modsætning til de Principer, som vi have bestræbt os for at opstille, og til det System, som man fölger i England. Det er derfor heldigt, at den Franske Lov ikke længer er ny. Det er over et halvt Aarhundrede siden den blev indfört, saa at vi altsaa ere istand til at opspore og paavise dens practiske Indflydelse paa den udstrakte Befolkning, som er undergivet dens Herredömme. Et saadant Experiment bliver kun sjældent anstillet; men skeer dette, da er det uskatteerligt. Og hvis dets Resultater skulde bekræfte de Slutninger,

hvortil vi alt ere komne, vil dette bidrage ret meget til at fasstille disse paa en urokkelig Grundvold.

Tvangs-Arveloven i Frankrig, som oprindeligt blev udstædt 1791, fremgik ikke af nogen omfattende og dybsindig Betragtning af det Almindeliges Tarv, men af et fjendsk Sindelag mod Aristocratiet, og man kan ikke forundre sig över, at en saadan Aand lagde sig for Dagen. Oprindeligt var Frankrigs Forfatning ikke væsentligt forskjellig fra Englands, men, medens Adel og Menigmandsstand her i Landet erhvervede og bevarede en særegen Andeel i constitutionel Indflydelse, bleve de i Frankrig lidt efter lidt berövede al deres Indflydelse, og al Magt i Staten blev monopoliseret af Kronen. Det indtraf dertil saa uheldigt, at Adelen, samtidigt med at den blev berövet al politisk Magt og sat ud af Stand til at byde Fyrstens vilkaarlige Handlinger nogen virksom Modstand, forblev dog i fuld Besiddelse af sine Rettigheder som feudale Godsherrer. I denne Egenskab besadde de Magt til at haandhæve Retten paa deres Godser, og en Masse trykkende Privilegier med Hensyn til offentlige Arbeider, Jagt, Kornets Malning o. s. v.; dertil vare de fritagne for militair Tjeneste, for at svare Tiende og for adskillige directe Skatter, som hvilede med deres fulde Vægt paa alle Andre. Indtægterne af mange Godser bestod indtil Revolutionen ikke i stort andet, end Hoveri og Lehnsafgifter, ved hvis fordærvelige Indflydelse Besiddernes Industri næsten ganske gik til Grunde. Landbefolkningen fandtes overalt i en virkelig undertrykt Tilstand, og, medens Adelen og Geistligheden væltede *taille*, *corvées* og andre trykkende Paalæg ganske over paa Borgerstanden eller *tiers état*, optog de for sig selv enhver Stilling hvormed der var forbunden Magt og Fordeel, saa at Ingen lige indtil Revolutionen, hvor fortjenstfuld han end var, kunde

blive Officeer i Armeen eller forfremmet saa at sige til noget offentligt Embede, med mindre han forskaffede sig et Adelspatent. Regjeringen berövede den höiere Adel og Landadelen Alt, hvad der kunde gjöre dem til nyttige Borgere, paa samme Tid som den lod dem beholde alt, hvad der kunde gjöre dem til smaa Tyranner og en Plage for Landet. Heraf kom Aristocratiets og de privilegerede Classers yderligere Upopularitet i Frankrig paa Revolutionens Tid; og herfra skriver sig samme Revolutions altomvæltende blodige og ödelæggende Characteer.

Det er imidlertid Enhver noksom bekjendt, at det ikke er de heromtalte feudale Rettigheder, som udgjöre noget Væsentligt ved et Aristocrati. Tvertimod deres Snylteplante-Indflydelse qvæler dets Væxt; da de nemlig, ved at vække de andre Classers billige Fortörnelse, udsætte det for idelige Angreb, som efterhaanden ville undergrave dets Magt. Nogle af de meest intelligente og sindige Ledere af det revolutionaire Parti i Frankrig havde Skarpsindighed nok til at skjelne mellem Aristocratiet og de Misbrug, der vare forbundne dermed, de indsaae Vigtigheden af at bevare det og styrke det i sin Grundvold ved at afskaffe hine.* Reformen kom imidlertid for seent. Aristocratiet og dets trykkende og skadelige Privilegier, som havde vakt Fol-

[17] Dette gjaldt f. Ex. om Mirabeau. Af hans Correspondence med Grev de la Marck i Aarene 1789, 1790, 1791 som nylig er udgiven af M. A de Bacourt, og som Mr. Mc. Culloch ikke havde seet, da han skrev nærværende Værk, erfarer man, at det var Mirabeaus Overbeviisning, at den Engelske Forfatning var den bedste hidtil kjendte Statsform, og at han oprigtigt önskede at indföre i Frankrig en Constitution som i alle væsentlige Punkter lignede den Engelske. Mirabeaus sande politiske Charakteer, som för var aldeles ukjendt, er först aabenbaret ved denne mærkelige Correspondance, som nu er kommen for Dagens Lys mere, end et halvt Aarhundrede efter hans Död. *R.*

kets Forbittrelse, bleve identificeerede i den offentlige Mening og betragtede som uadskillelige. Derfor blev det Ene som det Andet kastet over Ende, og, for at forhindre Aristocratiet fra nogensinde atter at komme til Kræfter efter det Slag, som havde strakt det til Jorden, blev Förstefödselsretten ophævet og en Tvangslov om Ligelighed i Arv indfört istedetfor! Hvilken Mening man nu end kan gjöre sig om dens Indflydelse i andre Henseender, saa har denne Lov dog fuldstændigt svaret til dens Ophavsmænds oprindelige Hensigter. Den har opstillet en uoverstigelig Hindring for Aristocratiet til nogensinde atter at komme til Kræfter. Pairerne i Frankrig besidde ingen virkelig Indflydelse, og der gives under nærværende System, intet Middel for dem til at forskaffe sig samme.

Det er dog sjeldent, at en Lov, som er forfattet for et ganske særegent Tllfælde, kan bibeholdes med Fordeel som en almindelig Regel for national Politik, og det vilde have været höist besynderligt, hvis en Foranstaltning, der oprindeligt blev truffen i den bestemte Hensigt at adsplitte Landgodser, var bleven funden at være gavnlig som en Regel for den bestandige Ordning af Arvefölgen i et udstrakt Rige. Fra et almindeligt Synspunkt betragtet synes den franske Arvelov at have alle det stedsevarende Arvbaands Mangler uden at besidde en eneste af dets Fordele. Naar man i den Grad modsætter sig den fri Dispositions-Ret over Eiendom, foraarsager man Ulyst til at opsamle Midler, og til samme Tid, ved at gjöre Börn for en stor Deel uafhængige, svækker man Forældres Myndighed, og fremkalder saaledes de samme Virkninger paa en heel Familie, som Arvbaands-Loven har paa den ældste Sön.

Börn, hvis Forældre eie nogen Formue, blive tidligt opmærksomme paa, at den vil blive dem lige til-

deelt, hvad enten de gjöre sig fortjent dertil eller ikke. Og kan der vel være nogen Tvivl om, at denne Vished vil nedstemme deres Arbeidslyst og gjöre dem mindre stræbsomme og mindre lydige, end de vilde være blevne, hvis deres Fremtid væsentligen beroede paa dem selv? eller naar de havde vidst, at de ikke havde anden Fordring paa deres Forældre, end den, deres personlige Fortjeneste forskaffede dem? Disse ere dog ikke dens værste Virkninger. Dette som ethvert lignende System maa uundgaaeligt foraarsage en altfor stor Tilvæxt af den agerdyrkende Befolkning, samtidigt med at det bevirker, at Landet bliver udstykket i saa smaa Lodder, som hverken kunne forskaffe Eierne tilstrækkeligt Arbeide eller blive tilbörlig dyrkede. Den store Forkjærlighed, som de, der ere opdragne paa Landet, nære for at vælge deres Fædres Haandteringer, har Enhver iagttaget, som er fortrolig med Landbosager, og det er aabenbart, at Tilstedeværelsen af en Lov, som gjör Godsernes Deling til en Tvangssag, frembyder en overordentlig Leilighed til at nære denne Forkjærlighed. Den sætter mange, som ellers vilde have været nödsagede til at forlade Hjemmet og vælge andre Leveveie, istand til at forblive der og fortsætte det Liv, hvortil de have været vante fra Barndommen af. Skulde en Familie være usædvanlig talrig eller Fædrenegodset efter dets Deling utilstrækkeligt til at forsörge Börnene saa godt, at de omtrent kom til at leve paa samme Fod som deres Fader, da vilde maaskee nogle af de mere eventyrlige sælge deres Lodder og vælge anden Beskjæftigelse. Men i de fleste Tilfælde blive de boende paa de smaa Jordeiendomme, som have tilhört deres Forfædre, og der er derfor Grund til at antage, at denne Delings- og Underdelingsproces ikke vil ophöre, forinden det hele Land er blevet smaat udstykket, og op-

fyldt med en Befolkning, som er blottet for Midlerne, ja maaskee ogsaa for den Attraa at arbeide sig op i Samfundet.

Man har paastaaet, at en Fölelse af de Ulemper, der opstaae ved en tvungen Deling af de mindre Eiendomme mellem flere Arvinger, og af den Fattigdom, hvorfor disse fölgeligt blive udsatte, frembringer en kjendelig Formindskelse af Ægteskaber mellem saadanne Eiere og bringer dem til at gifte sig senere, end de ellers vilde gjöre. Men den moralske Fölelse er for svag og uregelmæssig i sine Virkninger til med Held at kunne modarbeide en systematisk Tvangslov. Dens Indflydelse, saadan som den er, viser sig fornemmelig hos de middelstore Eiere, da de, hvis Eiendomme ere af större Omfang, ere hævede over den Nödvendighed, at lægge Baand paa deres Tilböieligheder og Instincter af Hensyn til Pligter mod deres Afkom, hvorimod de, hvis Eiendomme alt ere blevne betydeligt udstykkede, ere for det meste for fattige til at blive paavirkede af saadanne Bevæggrunde. Lad os imidlertid antage, at dette ikke var Tilfældet, men at Pligtfölelsen i de fleste Tilfælde var tilstrækkelig til at modarbeide Lovens fordærvelige Indflydelse, vilde dette da være en Undskyldning eller et Forsvar for den? Hvorfor udstede en Lov, hvis Virkninger Samfundet maa bestræbe sig for at bekjæmpe ved Hjelp af saadanne Midler? Hvorfor fordele Eiendom paa en saadan Maade, at Ægteskab bliver umuligt.

I Lande, hvor Förstefödselsretten har en stor Indflydelse blive Familierne identificeerede med Godserne; Familien repræsenterer Godset og Godset Familien. Den Rigdom og Anseelse, som disse nyde, beroe paa, og staae i nöieste Forbindelse med Besiddelsen af de Jorder, som ere gaaede i Arv til dem fra deres Forfædre.

Deres Godser have en anden Værdi for dem, end en blot Pengeværdi. De föle sig knyttede til dem ved de ældste og dyrebareste Baand og skille sig sjældent derved, med mindre de sörgeligste Omstændigheder tvinge dem dertil. Herpaa grunder sig Eiendoms Bevarelse i de samme Familier i England til Trods for Arvbaandets indskrænkede Varighed, og at en stor Deel Godser endnu den Dag idag besiddes af dem, hvis Forfædre erhvervede sig dem under eller kort efter Erobringen.[18] Men i Frankrig ere saadanne Fölelser banlyste, Eiendommene og Familierne staae der ikke i nogen varig Forbindelse. Döer en Mand og efterlader sig mange Börn, da vil hans Eiendom neppe undgaae at blive udstykket. Og denne Virkning af Loven har en Tendents til at indgyde Eierne tilsvarende Fölelser. "Det er ikke nok dermed", siger M. de Toqueville, "at Arveloven gjör det vanskeligt for Familierne at bevare deres Eiendomme samlede, men den qvæler tillige hos dem, den Attraa, blot at forsöge derpaa, og tvinger dem saaledes paa en Maade til at samvirke med sig til deres egen Fordærvelse. * Vel seer man undertiden, at de

[18] Dette udtrykker Satyrikeren, Lord Rochester, i det han synger om Landadelen, paa fölgende Maade:

"Who with strong beer and beef the country rules
And ever since the Conquest have been fools."

"Som med stærk Öl og Oxekjöd regjere Landet
Og bestandig, siden Erobringen have været Tosser.")

Men ved at tale med mangen en Mand af en gammel Familie i England, i hans Bibliothek, vil man let overbevise sig om, at Satiren ikke er særdeles træffende. og at den slet ikke saarer Vedkommende: thi man kan ret godt tage Rochesters Digte ned fra Reolen og more sig ved dem. Dette være sagt til deres Belærelse som ofte bygge overilede Domme om England paa ilde valgte Engelske Citater. En Feil, som er meget udbredt, *R.*

* De la Démocratie en Amerique, I, 80, 4me ed.

faae Individer, som ikke ganske have kunnet frigjöre sig for aristocratiske Fölelser, bestræbe sig for at opsamle Capitaler, for dermed at sættes istand til at forskaffe de yngre Börn deres Arveparter, og for at Godset saaledes kan gaae samlet i Arv til den ældste Sön. Dog er dette kun Tilfældet med nogle faa af de större Godseiere, eller saadanne, som foruden at være Eiere af Jordegods, tillige ere Fabrikeiere eller Handlende; for Andre er saadant umuligt, og jo længere Loven bestaaer, desto svagere vil det Princip blive, som opfordrer til saadanne Forholdsregler. Ja det er unægteligt, at uagtet fast Eiendom begjærligt efterstræbes af de fattigere Classer, bliver den dog for nærværende Tid tillagt mindre Værd af de mere Bemidlede af Borgerstanden end rörlig Eiendom. En Eier af Jordegods, som har flere end eet Barn, og som ikke har et Eqvivalent i rede Penge, veed ogsaa, at hans Gods efter al Rimelighed vil blive solgt eller udstykket, naar han döer, og paa Grund heraf betragter han det blot som en midlertidig Besiddelse og viser ingen synderlig Interesse for at vedligeholde det i en god Stand. Han opförer ingen ny Bolig, anlægger ingen Landskabs-Haver (Parks), ligesaalidt som han foretager mange af de utallige Forbedringer, som han kunde have iværksat, naar han havde været vis paa, at Godset vedblev at være samlet. Hans Ærgjerrighed bliver ikke næret og hans Arbeidslyst ikke ansporet ved Haabet om at grunde en Familie; men han veed forud, at hans Eiendom og Arvinger, om han saa kun har een Sön, omsider og det i en ikke fjern Fremtid ville blive hensjunkne i en uanseelig Masse af smaa Jordlodder og Brugere. Medens Arveloven saaledes paa den ene Side slapper Drivefjedrene til Virksomhed, virker den paa den anden Side til at udjævne og ophæve al Udmærkelse, der knytter

sig til Familier og Rigdomme. Ondet bestaaer deri, at den ikke tilveiebringer Ligheden ved at ophjælpe de Fattige, men ved at nedtrykke de Rige. Den er fjendtlig mod begge Classer, og det næsten i lige Grad.

Det er naturligviis ikke vor Mening at ville erklære, at der ikke ere opsamlede betydelige Formuer i Frankrig. Men de blive sjældent anlagte i Jordegods, og som deres Antal forholdsviis kun er ringe, er det næsten umuligt at holde dem samlede. En Formue i Frankrig er ligesom et Slot, opfört paa Flyvesand; den bliver ikke holdt sammen ved noget Bindemiddel, men vil i Löbet af nogle faa Menneskealdere blive adsplittet i saadanne smaa Atomer, at den kan ansees for forsvunden. Folk og Fattigdom, smaa Jordlodder og tiggefærdige Brugere indbefatte det Meste af hvad der for nærværende Tid kan ansees for permanent i Frankrig.

De, som forsvare Loven om lige Deling, paastaae imidlertid, at den ikke kan gjennemföres til en utilbörlig Yderlighed, men at de Tab, som opstaae af Godsers eller Avlsgaardes Udstykning i Lodder, der ere for smaae til at kunne blive godt dyrkede, enten vilde bevirke, at Medarvinger solgte Eiendommen *en masse,* og deelte den indkomne Sum, eller dyrkede den i Fælledsskab. Denne Paastand stötter sig paa den udaf Luften grebne og ugrundede Forudsætning, at Medarvinger til smaa Landeiendomme altid i deres Forholdsregler udelukkende lade sig lede af Hensyn til pecuniair Fordeel, eller at de betragte deres Arvegods paa samme Maade, som Kjöbmænd paa Londons eller Amsterdams Börs vilde betragte det. Det Urimelige i en saadan Forudsætning er indlysende. Nævnte Hensyn have i de allerfleste Tilfælde saagodtsom ingen Magt over Samarvinger til de mindre Landgodser. De blive i Virkeligheden kun sjældent skjænkede nogen Opmærksomhed, med

mindre flere af Börnene eller de alle tilsammen have forladt Hjemmet, medens Faderen endnu levede, for at overtage andre Gaarde eller for at komme i Vei paa en eller anden Maade; eller at de have giftet sig ind i andre Familier. Disse Börn, som have stiftet Familie udenfor Hjemmet (foris-familiated, som de Retslærde kalde dem) foretrække i Almindelighed at modtage deres Andele i Fædrenegodset i rede Penge, og i saadanne Tilfælde bliver da Godset sædvanligt enten solgt eller uden Afkortning overtaget af en af Arvingerne, som da forpligter sig til at udbetale de Andre deres Arveparter. Med Undtagelse altsaa af saadanne Tilfælde eller naar Fædrenegodset alt er saa lille, at det ikke kan forsörge mere end een Familie, bliver det i Almindelighed deelt. Naar nogle af Börnene eller de alle ere forblevne i Hjemmet og Faderens efterladte Eiendom er af betydelig Störrelse, da skulde de ikke alene undersöge, hvor stor en Pengesum, de hver især kunde erholde, naar de solgte deres Arveparter, men endog, om de kunde anbringe disse Summer saaledes, at de kunde leve deraf, og hvis der tilböd sig andre Leveveie, om de da virkelig kunde beslutte sig til at vælge dem, og saaledes forlade den Beskjæftigelse, hvortil de havde været vante. Og om ogsaa deres forenede Indkomster, i Tilfælde af at Eiendommen blev dyrket i Fælledsskab, vilde blive större, end Summen af deres særskildte Indkomster, naar den blev udstykket i Lodder, vilde de dog ikke blive saa uafhængige; men Enhver af dem vilde være forhindret fra at speeulere paa egen Regning, og före sig sin formeentlige större Klögt til Nytte. Da dette forholder sig saaledes, er det urimeligt at antage, at saadanne Samarvinger vilde ansee den Pengesum, som de ved Salget vilde kunne tilveiebringe, for det eneste eller hovedsageligt attraa-

værdige, naar de overveie, hvorledes de bedst skulle anvende Fædrenearven; og ihvorvel der kan gives nogle faa Undtagelser herfra, bliver der dog ingen fornuftig Grund tilbage til at betvivle, at de Motiver, som bevæge Arvinger, der have levet sammen med deres Fader, til at udstykke deres delelige Arvegods imellem sig, i de allerfleste Tilfælde ville have större Vægt, end de, som tale for at lade det forblive udeelt.

Man burde altid have for Öie, idet man overveier Virkningerne af en eller anden Forholdsregel eller Lov-Regel betræffende Jord-Besiddelse, at den indbildte Sikkerhed, som et Stykke Jord, hvor lidet det end er, forskaffer en ubemidlet Mand, bevirker, at han altid ivrigt vil attraae samme. Nogle af de dygtigste Forsvarere af Tvangs-Arveloven paastaae, at den Sikkerhed, som ved Eiendommens Deling opnaaes af en stor Deel af Befolkningen, udgjör en af dens væsentligste Fortrin.* „Selveiere," har man sagt, „ere fritagne for de fortrædelige Bekymringer, som forbittre Livet saavel for Dagleiere, som Brugere, der kunne opsiges. De forædles ved at vide sig uafhængige. De have Öiet henvendt saavel paa Fremtiden som den nærværende Tid, og det er dem i lige höi Grad magtpaaliggende, at udöve de Pligter, som deres Stilling medförer, og at forsvare deres Rettigheder og Friheder. Jorderne, som de dyrke, ere deres egne, og i Bevidstheden af, at de selv höste Frugterne af en höiere Industri, blive de arbeidsomme, stræbsomme, og foretagende." Saadanne Paastande, hvor passende de kunne være i et „Deserted Village"[19]

* Denne Sikkerhed er i Virkeligheden langtfra saa stor, som man almindeligt har antaget. Dette vil vi dog bedre see i det Fölgende.

[19] *„Den öde Landsby"*, under denne Titel skrev Roman-Digteren, Dr. Goldschmith, i Midten af forrige Aarhundrede et Digt i hvilket allerede indeholdes en heel Deel af de Franske Sophismer som Mr. Mc. Culloch her bekjæmper.

eller en Idyl, ere med Hensyn til de bestaaende Samfundsforhold lige saa illusoriske, som Drömmene om en gylden Alder. Den Sikkerhed, som en lille Jordlod kan forskaffe dens Eier, er værre end Usikkerhed. Den Uafhængighed, der er forenelig dermed, er som oftest ledsaget af Fattigdom og udarter hyppigt til Hjelpelöshed; den foranlediger den afskyeligste af alle Combinationer: en Combination af Armod, Stolthed og Lediggang, og istedetfor at virke oplöftende, lammer og bedöver den alle Evner. Selv naar man tilstaaer, at dens Eier kan være overbeviist om, at Avlen i almindelige Aaringer vil være tilstrækkelig til at ernære ham og hans Familie, vil han dog til samme Tid föle sig overtydet om, at hans Fremtids Skjæbne allerede er bestemt afgjort og uigjenkaldelig, at han ingen Midler har til at arbeide sig op, og at han og hans Efterkommere ville vedblive at henleve deres Dage i den samme Dunkelhed og Fattigdom. Det er ikke muligt, at han kan nære en saadan Overbeviisning, uden tillige at blive uvirksom og forfalde til Slendrian. En Selveierbondes Tilfredshed synes meget at ligne Östersens, — de ere uvidende og tilfredse. Der kunne ikke tænkes virkelige Fremskridt, og der findes heller ikke nogen, i Lande, hvor Jorderne ere underkastede saadanne Vilkaar. Men det forholder sig ganske anderledes med det Land, der er deelt i anseelige Avlsgaarde, hvis Forpagtere svare en fastsat og passende Afgivt. „Disse maa da," som Arthur Young saa kjærnefuldt har udtrykt sig, „enten være driftige eller sulte". Ydelsen af Afgivten er ikke den eneste Forpligtelse, som paahviler dem, thi da de ikke kunne gjöre sikker Regning paa at faae Forpagtningerne fornyede og saaledes blive i Besiddelsen, ere de nödsagede til at anvende större Flid for at erhverve sig en Reservefond, som kan betrygge dem mod Man-

gel, hvis de blive opsagte, da de kun paa denne Maade kunne undgaae den Fare, at kastes som hjælpelöse paa Fattigvæsenet. Men hvorvel saadanne Personer ikke kunne, saa kunne dog de smaa Selveiere ret godt henfalde til Dovenskab og Skjödeslöshed. Selveierne stole paa, at deres Jorder forsörge dem, og da samme ikke kunde tages fra dem, og de *kunne* (og i Frankrig *skulle*) dele dem mellem deres Börn efter deres Död, saa blive de Motiver, der anspore dem til Flid, Vindskibelighed og god Huusholdning langt svagere, end de, hvoraf Forpagtere paa Aaremaal eller paa Opsigelse blive paavirkede.* Den

* Dette kan finde sin nærmere Forklaring ved hvad der indtræffer ved Bortforpagtning af Jorder. Den væsentlige Forskjel mellem Godsherrer og Forpagtere af Avlsgaarde, ligger i den Omstændighed, at hine ikke have at svare de Afgifter af Gaardene, som maa ydes af disse. Forövrigt kunne de være de samme, eller næsten de samme Vilkaar underkastede; og derfor er det klart, at en Formindskelse af de Afgivter, som Forpagtere svare, bringer dem nærmere en Godseiers Stilling. Ogsaa skulde man antage, at den Omstændighed, at en Forpagtningsafgivt var lavt ansat, ikke vilde foraarsage, at Forpagteren blev mindre vindskibelig, da han jo maatte indsee, at Alt det, som han ved Flid og Sparsomhed kunde avle af sine Jorder over det, han skal svare i Afgivt, vilde komme til at tilhöre ham selv. Men dette findes dog ikke at være Tilfældet. Forpagtere paa lav Afgivt blive, navnlig naar de ere satte paa langt Aaremaal eller de ved Godsets Skik eller af andre Grunde föle sig sikkre i deres Besiddelse, deelagtige i en betydelig Deel af den Tryghed og Ligegyldighed for Fremtiden, som opstiller saa stor en Hindring for Landmænds og Selveierbönders Driftighed. For at bringe Forpagtere til at frafalde den Slendrian, hvortil de saa let henfalde, og gjöre dem virkelig driftige og stræbsomme, maa man ikke sætte dem paa alt for langt Aaremaal og den Afgivt, som de skal svare maa være af en saadan Störrelse, at de maa föle sig overbeviste om, at de ödelægge sig selv, saafremt de ikke anstrænge sig. "Jeg har," siger Arthur-Young, "ikke truffet et eneste Exempel paa, at et Agerbrug har været meget godt, hvor Afgivten var meget lavt ansat. Men der gives utallige Exempler paa, at Forpagtere leve usselt, ja selv gjöre Fallit paa Gaarde, hvor de kun havde en ringe Afgivt at svare, og ere blevne efterfulgte af Andre, som bleve antagne paa en meget höiere Afgivt, og som have gjort deres Lykke. Paa min hele Reise har jeg almindeligt gjort den

Sikkerhed, som Selveierböndernes Jorder forskaffe dem, bliver saaledes ingen Kilde til Virksomhed og Rigdom, men til Dovenskab og Fattigdom, og den vil for det Meste qvæle det Önske at udmærke sig og arbeide sig op til en mere uafhængig Stilling, hvilket Önske dog er Oprindelsnn til al Forbedring, til al stigende Dannelse, til alle Cultur-Fremskridt. Selveierbönderne og de smaae Forpagtere i Frankrig „see aldeles ingen Udvei til at forbedre deres Stilling, finde sig derfor i deres Skjebne og henleve deres Liv i Nöisomhed. * For Öieblikket er det, ligesom det var for 3,000 Aar siden, Skik i flere af hiint Kongeriges sydlige Provindser at tærske Kornet ved at lade det træde af Heste og Oxer! og paa nogle Steder ere de nu brugelige Plove tro Afbilduinger af dem, som Virgil beskriver.** Det samme finder altid sted i Lande, hvor de Jorder, som anvendes til reent agerdyrkende Öiemed ere blevne udstykkede i meget smaa Lodder. Det kan hænde sig, at man i England finder daarligt Agerbrug paa store Forpagtergaarde, men paa de smaa er det altid slet. Disses Besiddere arbeide strengt og leve slet, og de kunde hverken gjöre deres Arbeide eller Jorder ret frugtbringende, da de mangle den Energi, Kundskab og Kapital, som er nödvendig til Indförelsen af et forbedret Agerbrug. Det er Enhver bekjendt, at de Egne i Skotland, hvor Eiendomme i höi Grad ere udstykkede, for Exempel Kinross-shire,*** staae altid tilbage i deres Ager-

Erfaring, at de Forpagtergaarde, som vare slettest dyrkede, ogsaa vare bortforpagtede under Værdien." (Tour in the North of England IV. 376, og som yderligere Beviis herpaa jvf. Analysis of Statistical Account of Scotland, part I. 258; Davis Survey of South Wales I. 165 etc.)

* Birkbeck's Tour in France, p. 34.

** Hugo, France Pittoresque &c. Art. Corrèze.

*** Toppen af Benarty-Hill paa Sydsiden af Loch-Leven frembyder en viid Udsigt over Kinross-shire, og man fortæller, at Sir Walter Scott

brug og blive dyrkede paa en langt slettere Maade end i de Egne, hvor Godserne og Avlsgaardene ere af större Udstrækning. Og er dette Tilfældet der, hvor man sjælden afviger fra Förstefödselsskikken, hvad maa da Fölgen blive, hvor denne Skik ganske er ophævet og tvungen Deling af de mindste Eiendomme indfört istedetfor?

Man kan nu vistnok sige, og det med Rette, at Loven om Lighed i Arv er populair i Frankrig; men Popularitet afgiver kun et saare upaalideligt Vidnesbyrd om enhversomhelst Lovs Fortjeneste, og navnlig naar det er en Lov, som denne. Lad os antage, at en Mand, som har fem Börn, eier 5000, 500 eller 50 acres Jord, da ville fire af disse fem ansee Eiendommens lige Deling mellem sig for at stemme langt mere med deres Fordeel, end om den gik til den ældste Broder, og de selv saaledes bleve efterladte uden nogen, eller i alt Fald kun en ringe Forsörgelse. De tage alene Hensyn til egen öieblikkelig Fordeel og spörge ikke om, ligesaalidt som de bekymre sig om, hvilken Indflydelse en saadan Fordeling af Arvegodset vilde have paa deres fremtidige Velfærd eller det Almenes Udvikling og Velvære. Men dette Sidste er netop den Sag, hvis Fremme udelukkende burde fængsle en Lovgivers Opmærksomhed, og det er hans uafviselige Pligt at forkaste eller modsætte sig enhver Plan, der viser sig uforenelig dermed.

skal have staaet paa denne Höi og ved at betragte Kinross-shires flade Egn og sammenligne den med Egnen paa den modsatte Side, have bemærket, "hvor besynderligt det var, at der paa Nordsiden syntes at være gjort saa lidet, skjöndt der findes saa mange Eiere, medens Egnen paa Sydsiden kun havde en eneste Familie (the Adams of Blairadam) i tre Generationer at takke for sit gode Udseende." (Lockharts Life of Scott c. 50).

Dersom Loven om Lighed i Arv kun angik de store Godser, vilde den være mindre skadelig. Men den kan ikke med noget Skin af Conseqvents blive saaledes indskrænket. Det samme Princip, det samme saakaldte billige Hensyn, ifölge hvilket 5000 acres Jord blive tvungent lige deelt mellem fem Börn, maa nödvendigviis underkaste 50 ja endog 5 acres den samme Regel. Systemet har i Virkeligheden ingen naturlig eller nödvendig Grændse, med mindre det skulde være den engang indtrædende Umulighed af yderligere Deling*.

Vi tilstaae alligevel, at det her Fremsatte mere er sandsynlige Antagelser end beviste Kjendsgjerninger, at det ikke saa meget er en Fremstilling af foreliggende Resultater, som en Fremstilling af hvad disse fornuftigviis maa antages at blive. Men i dette Tilfælde stemme den practiske Erfarings Resultater overeens med Theoriens Slutninger; og Eiendoms Udstykning i Frankrig, Agerbrugets Tilstand og Befolkningens Vilkaar svare i alle Henseender til de foregaaende Sætninger og Slutninger.

De officielle Beretninger, der ere udgivne paa Regjeringens Foranstaltning, forsyne os med et paalideligt Kjendskab til Eiendoms Udstykning i Frankrig, og til sammes stigende Tilvæxt. I 1815 for Exempel, hvilede Landskatten eller *contribution foncière* paa 10,083,751 forskjellige Eiendomme, hvorimod den i 1835 lignedes paa 10,893,528 og i 1842 paa 11,511,841 Eiendomme, saa at der altsaa i Löbet af de 27 Aar,

* I Österrig haves en Forordning med den Bestemmelse, at al Jordegods, som i Udstrækning ikke overstiger 140 Metzen (omtrent 66 acres), skal forblive udeelt. Men en saadan Begrændsning findes ikke i Frankrig, og, hvor velgjörende den endog vilde være, kuldkaster den dog ganske det Princip, hvorpaa Loven om tvungen Deling hviler.

der endte med 1842, var en Forögelse af ikke færre end 1,428,090 Eiendomme, saavel store som smaae. Dette, troe vi, er meer end det dobbelte Antal af de særskilte Eiendomme, som for nærværende Tid findes i Stor-Britanien.

Det er imidlertid billigt at lægge Mærke til, at disse Beretninger indbefatte saavel alle Eiendomme, som bestaae i Bygninger, og som særskilt ere beskattede til *contribution foncière*, som dem, der bestaae i Jordegods og Forögelsen af hine forklarer da for en Deel Totalforögelsen af Eiendomme, hvilken desforuden ogsaa tildeels maa forklares ved Deling af Fælleder og Agerbrugets Udvidelse til Heder, öde Strækninger o. s. v. siden 1815. Men disse Omstændigheder, hvorvel deres Indflydelse ikke bör oversees, have dog bidraget langt mindre til at forøge Antallet af Eiendomme, end man skulde have formodet. En stor Deel af de Bygninger, der ere opförte siden 1814, findes nemlig enten paa Eiendomme, som i Mellemtiden ere blevne udstykkede eller ere opförte istedenfor Bygninger, som ere blevne forfaldne og ubrugelige; medens de fleste, som ere blevne opförte paa udstykkede Eiendomme, bleve gjorte nödvendige ved Udstykningen, saa at altsaa forholdsviis kun faa af de Bygninger, der ere blevne opförte, have foraarsaget en yderligere Deling af Eiendomme. Det er vanskeligt at afgjöre, hvor stort et Antal nye Eiendomme der er opstaaet ved Deling af Fælleder og ved öde Strækningers Opdyrkelse; dog er det ikke betydeligt; thi da Fælleder for Störstedelen blive deelte mellem Eierne af de tilgrændsende Jorder, har deres Deling bidraget langt mere til at forøge de tilstödende Eiendommes Störrelse og Værdi, end de Nyopkomnes Antal; det samme har ogsaa været Tilfældet med Agerbrugets Udvidelse til öde Strækninger. Der er paa

Grund af disses Opdyrkelse skeet betydelig Tilvæxt i forskjellige Eiendomme paa forskjellige Steder i Frankrig; men det er kun sjælden indtruffet, at saadanne öde Jorder paa eengang ere blevne forvandlede til nye Eiendomme.

I det Hele taget troe vi paa uomstödelige Grunde at kunne gjöre den Slutning, at fuldt 1,200,000 eller utvivlsomt flere end 1,000,000 af de 1,428,000 nye Eiendomme, der ere opstaaede i Frankrig siden 1815, skyldes den fortsatte Udstykning af Jorder, der alt tidligere havdes i Besiddelse for Landbrug.

Det er fremdeles nödvendigt at lægge Mærke til, at Antallet af Eiendommene i de ovennævnte Beretninger langtfra er identisk med Antallet af Eiere, idet en stor Deel af disse besidde Eiendomme i forskjellige Arrondissementer, der ere beskattede efter Landskatten i hvert især. I saa höi en Grad er dette Tilfældet, at de bedste Autoriteter synes at være enige i, at Totalantallet af alle Slags Eiere maa anslaaes til mellem 5,000,000 og 5,500,000, og at ikke færre end mellem 4,000,000 og 4,500,000 af disse ere Jordeiere! Naar vi derfor anslaae disses Antal til 4,250,000, og deres Familier til i Gjennemsnit 5 Personer hver, ville vi finde, at 11,550,000 eller næsten $\frac{2}{3}$ af hele Befolkningen i Frankrig i 1846, da den belöb sig til 35,400,486, henhörer til Jordeiernes Klasse! Og naar vi hertil föie de talrige Forpagter-Familier og de Arbeideres, der finde Erhverv i de forskjellige Grene af Landhuusholdningen, da vil man see, at den agerdyrkende Befolknings Overvægt er umaadelig stor. I intet andet Europæisk Land findes der en saadan Masse Eiere, og med Undtagelse af Irland eller de Lande, hvor Agerbruget er den eneste Erhvervskilde, gives der intet Land, hvor en saa over-

veiende Deel af Befolkningen umiddelbart er afhængig af Jordbunden.

Den yderlige Grad, hvortil Jördernes Udstykning i Frankrig er fört, bliver, hvis saadant er muligt, endnu tydeligere paaviist af Beretningerne om den de forskjellige Eiendomme paalignede Skat. *Contribution foncière* udgjör, uagtet der finder stor Ulighed Sted med dens Paalæg, i Gjennemsnit omtrent en femte eller sjette Part af Landets Indtægter, og de officielle Beretninger vise, at den i Aarene 1835 og 1842 var ansat, som fölger:

Eiendomme, beskattede med	1835.	1842.
mindre end 5 fr. om Aaret .	5,205,411.	5,440,580.
fra 5 fr. til 10 fr. . . .	1,751,994.	1,818,474.
— 10 - — 20 -	1,514,251.	1,614,897.
— 20 - — 30 -	739,206.	791,711.
— 30 - — 50 -	684,165.	744,911.
— 50 - — 100 -	553,230.	607,956.
— 100 - — 500 -	398,714.	440,104.
— 500 - — 1000 -	33,196.	36,862.
— 1000 fr. og derover . .	13,361.	16,346.
	10,893,528.	11,511,841.

Der fremgaaer af denne Tabel, at næsten det halve Antal Eiendomme i Frankrig ere beskattede med mindre end 5 fr. om Aaret, saa at, naar vi beregne Skatten til $\frac{1}{10}$ Part og ikke til $\frac{1}{5}$ eller $\frac{1}{6}$ Part af Indtægten, fölger deraf, at omtrent det halve Antal Eiendomme i Frankrig ikke er mere værd, end 50 fr. eller 40 sh. = 18 Rbdlr. om Aaret. Og da nu saadanne Eiendomme, som bestaae i Bygninger og som særskilt blive beskattede, sædvanligt overstige dette Belöb, bliver den nödvendige Fölge, at et overveiende Antal af disse smaae Eiendomme bestaae i ganske smaa Stykker Jord med eller uden Bolig. Det

viser sig fremdeles, at ikke færre end 11,018,532 af Frankrigs samtlige Eiendomme i 1842, der udgjorde 11,511,841, vare beskattede med mindre end 100 fr. om Aaret, hvoraf fölger, naar vi som ovenfor beregne Skatten kun til $\frac{1}{10}$ Part af Indtægten, at af hver $11\frac{1}{2}$ Eiendomme ere 11 mindre værd, end 40 L. Strl. om Aaret. Endelig viser det sig deraf, at ikkun 53,208 Eiendomme i Frankrig ere beskattede med mere end 500 fr., eller hvis Værdi er större, end 200 L. Strl. om Aaret!

Disse Beretninger ere afgjörende med Hensyn til Eiendoms yderlige Udstykning i Frankrig, og de, som meest forsvare den bestaaende Arvelov, og som mindst ere tilböielige til at overdrive dens Indflydelse paa at udstykke Landet i ubetydelige Pareeller, have dog godtgjort, at den har havt ovennævnte Virkninger. Blandt dem, vi her sigte til, ere MM. Sismondi og Rossi de dygtigste og sagkyndigste. "Med hver Dag", siger hiin, "skeer der fornyet Udstykning i de store Godser"*. Og denne giver i det andet Oplag af sin "Cours d'Eeonomie Politique" af 1843 fölgende detaillerede Beretning om den Udstrækning, som Udstykningen havde naaet: "Vi kunne, uden at behöve at frygte for at falde i stor Vildfarelse, henföre vore Jordeiere til tre Classer:

1. De smaa Jordeiere, hvoraf der findes henved 3,500,000, besidde Halvdelen af Landets produeerende Jordbund eller i Gjennemsnit omtrent 6 Heetares eller 14,827 (næsten 15) aeres hver (nærved 11 Tdr. Land).

2. De middelstore Jordeiere, hvoraf der findes henved 350,000, besidde halv saa meget Jord, som de smaae Jordeiere, omtrent $\frac{1}{4}$ Part af Kongeriget eller i Gjennemsnit 30 Heetares eller 74,134 Aeres hver.

* Économic Politique. I. 174. ed. 1827.

3. De store Jordeiere, henved 90,000, besidde Resten, ¼ Part af Landet eller i Gjennemsnit 120 Hectares eller 296½ Acres hver."*

Saaledes ere Jorderne efter Mr. Rossi fordeelte i Frankrig. Han bekræfter endvidere (*ubi supra*) at der ikke mere findes store eller middelstore Eiendomme, *ni grande ni moyenne propriété.* Men dette er dog en Overdrivelse. Af de 16,346 Eiendomme, som svare over 1000 fr. i Skat, ere mange meget udstrakte og værdifulde, omendskjöndt de, naar de sammenlignes med det uhyre Antal smaae og middelstore Eiendomme og den Masse Jord, som disse indtage, kun ere saa faa og af saa ringe Udstrækning, at de uden Skade kunde lades ude af Agt ved de fleste Undersögelser, som angaae Landet i Almindelighed.

Mr. Lullin de Chateauvieux, en sagkyndig Skribent over Landhuusholdning og Statistik, har givet fölgende Beretning om Landeiendommenes Fordeling i Frankrig**.

Fordeling af Landeiendom, som tilhörer Enkeltmand***.

De forskjellige Slags Eiendomme.	Minimum af Landskat	Antal af Eiere.	Eiendommenes Gjennemsnits-Störrelse.		Samlet Störrelse.	TOTALSUM.
	Francs.		Hectar.	Acres.	Acres.	Acres.
Store Eiendomme	1,000	8,000	355	877,256	7,018,048	42,819,930
	500	15,000	180	444,806	6,672,090	
	300	67,000	84	207,576	13,907,552	
	200	110,000	56	138,384	15,222,240	
Middelstore Eiendomme	125	220,000	35	86,490	19,027,800	35,633,880
	50	480,000	14	34,596	16,606,080	
Smaa Eiendomme	25	—	—	—	11,103,767	35,171,200
	0,05	3,900,000	3,65	9,018	24,067,433	
		4,800,000				113,627,010

* Vol. II. p. 70. Vi have gjort Hectares i Acres.

** Vi have gjort Hectares i Acres i Tabellens tre sidste Rubrikker; og dette er den eneste Forandring vi have gjort deri.

*** Her indbefattes ikke de Jorder, som optages af Skove o. s. v., og som tilhöre Staten, ei heller de, som optages af Landeveie, Floder, Fælleder o. s. v.

Denne Beretning, som tilhörer en meget tidligere Tid, end M. Rossis, afviger kun lidt fra hans. M. de Chateauvieux henförer under Rubrikken "store Eiendomme" 110,000, hvis Gjennemsnits-Störrelse kun udgjör 138⅓ Acres! Intet kan tydeligere end denne Classification vise, hvor forskjellig Betydning der lægges i Tillægsordet "stor", eftersom det anvendes paa Eiendomme i Frankrig eller England. Her kunde Ingen falde paa, at kalde et Gods paa mindre end 2,500 eller 3,000 Acres en "stor Eiendom", hvorimod en middelstor Avlsgaard i Frankrig paa 138 Acres gaaer under dette Navn, og en paa 34 eller 35 Acres kaldes en middelstor Eiendom*.

Vi vilde imidlertid feile meget, hvis vi antoge, at Landets Udstykning tydeligt var fremstillet ved det Antal Eiendomme, som særskilt ansættes til Land-

* I Betragtning af hvor vidt man har drevet Eiendommenes Udstykning i Frankrig, vilde man med fornuftig Grund kunde antage, at de for det Meste vilde blive drevne af Eierne selv, og at der forholdsviis kun vilde være faa Forpagtere. Saaledes forholder det sig dog i Virkeligheden ikke. Den Skik at udstykke Jorder er saa almindelig, og Efterspörgselen efter Smaalodder saa overordentlig stor, at Eierne af 70, 80 til 100 og 200 Acres og derover udstykke Störstedelen af samme i middelstore og smaa Gaarde, som bortforpagtes til den höieste Byder. "Istedetfor at bortforpagte sin Avlsgaard til en enkelt Forpagter", siger Sismondi, finder den store Jordeier det nutildags for at stemme langt mere med sin Fordeel, at dele sin Eiendom mellem en stor Deel af sine Nabobönder." (Economie Politique, I, 237). Derfor finder man en stor Mængde Forpagtere i Frankrig, og den Maade, hvorpaa de for det Meste besidde deres Jorder, er en uoverstigelig Hindring for dem til at forbedre deres Driftsbrug. At det forholder sig saaledes, er tydeligt af hvad M. de Chateauvieux beretter os, nemlig at ikke færre end 14,500,000 Hectares (35,831,573 Acres) ere bortforpagtede for Halvdelen af Avlen (*métayers*). *Métayer*-Systemet er udelukkende det herskende i de Egne, hvor der ere de fleste Forpagtere. (Jvfr. Patria, ou France Ancienne et Moderne.)

skatten; thi det maa erindres, at disse Eiendomme ikke altid, maaskee ikke engang almindeligt, ere samlede eller forenede. Særdeles mange Eiere have deres Jorder beliggende i flere end eet Arrondissement; og Udstykningen af Eiendomme, som ere beliggende i de samme Cantoner og under samme Communer, er ofte yderst talrig i Lodder og forviklet. En Eiendom for Exempel, der er bleven deelt mellem to eller tre Arvinger, bestaaer ikke efter Delingen af kun to eller tre afsluttede Lodder, men er efter den störste Rimelighed udstykket i sex, otte eller et Dusin saadanne. Det har sin Grund i, at Samarvinger, hvor Jorden er af forskjellig Godhed og bliver dyrket i forskjellige Öiemed, gjöre sig det magtpaaliggende, at erholde noget af hver Slags: at faae lige megen fed Jord, Engjord, Skovland, Jord til Viinavl o. s. v. Den Yderlighed, hvortil denne Slags Udstykning undertiden bliver bragt, vilde findes at være ganske utrolig, naar man ikke kunde paaberaabe sig den gyldigste Authoritet. Der fremgaaer til Exempel af Taxtregisteret (Cadastre), at Argenteuil's Commune i Departementet Seine og Oise, der indeholder 1,550 Hectares (3,830¼ Acres) er udstykket i det uhyre Antal af 36,883 særskilte Parceller! Dette vil kunne tjene til at forklare, hvad M. de Toqueville kalder "at knuse Landet til Democratiets *pulvis subtilissimus*".

Det er saaledes tydeligt, at den tvungne Delings-Lov har paatvunget Frankrig et System som ligner *run-dale* og *run-rig** Systemerne i England og Skotland, og fælleds Forpagtningssystemet i Irland. Ifölge disse Systemer blive de Jorder, som höre til en

* Til Oplysning om dette System tjener Artiklen *Argyle* i det geographiske Lexicon af Forfatteren til dette Skrift.

Avlsgaard fordeelte saa lige som muligt, saavel med Hensyn til Qvalitet som Qvantitet, imellem en Deel Forpagtere, som undertiden dyrke deres Lodder særskilt, undertiden i Fælledskab, eller deels paa een, deels paa en anden Maade. Men paa Grund af denne Fordeling af Jorderne i saa mange adskilte Pareeller, idet hver Forpagter har en Portion af de forskjællige Varieteter af Jordsmon, som tilhöre Forpagtergaarden, og tillige paa Grund af Afdelingernes Antal, saa ruttes der meget baade med Jord og Arbeidskraft, og det bliver saa godt som umuligt enten at bringe Jorderne til at forrente sig godt eller at indföre Forbedringer. Derfor har Afskaffelsen af *run-dale*-Systemet her i Landet altid været anseet for nödvendig, som et indledende Skridt til at kunne indföre et frugtbringende Agerbrug, og, naar undtages nogle Districter i Höilandene, er det nu ganske afskaffet i Stor-Britanien; og der ere ogsaa anvendte kraftige Forholdsregler for at bevirke dets Ophör i Irland. Frankrig kan derimod ikke undgaae dets ödelæggende Indflydelse. Systemet er arvbundet til Frankrig ved en Grundlov, og om der endog kunde gjöres noget til at formilde dets Virkninger ved at lette og opmuntre til de adsplittede Stykkers Gjenforening, er det dog ikke rimeligt at antage, at dets ödelæggende Fölger ville ophöre, forinden Kilden dertil er udtörret*.

Det er i Sandhed ikke lidt besynderligt, at en Lov, som foranlediger saadanne Resultater, kunde blive populair hos et saa intelligent Folk som det Franske. Dette er imidlertid Tilfældet. Lovens Princip er i Folkets Hjærter, og til saadan Yderlighed er det gaaet, at der kun gives faa Mænd, som benytte sig af den

* Læseren henvises til en Afhandling af Mourier, de l'Agriculture en France, I. p. 173—183, hvori de sörgelige Fölger af den fortsatte Udstykning af de samme Eiendomme er træffende belyst.

ringe Magt, man har givet dem, men dele deres Eiendomme lige mellem deres Arvinger. "Ligheden", siger M. Rossi, "er saavel paa Grund af den demokratiske Aand som af Retfærdighedsfölelse, trængt ind i vore Sæder, saa at der kun findes faa Forældre, som driste sig til at berige eet af deres Börn paa de andres Bekostning. Man tænke hvad man vil om denne almindelige Tilböielighed, saa er og bliver den dog en Kjendsgjerning"*.

Vi ere imidlertid overtydede om, at denne Lovs Popularitet mere maa tilskrives dens formodede Indflydelse fra et politisk Synspunet, end fordi den værner om de yngre Börns Rettigheder og Interesser. Den er bleven og bliver endnu betragtet som en vigtig Stötte for de revolutionaire Indretninger. Ethvert Forslag, der gaaer ud paa at forstörre den ældste Söns Arvepart, ja endog paa at foröge Testators Magt over sin Eiendom, er i det Franske Folks Öine beslægtet med Ideerne om feudal Magt, og bliver betragtet som Forlöberen for en Række Bestræbelser, ved hvilke Aristoeratiet efterhaanden haaber at gjenvinde dets Rigdomme og Privilegier. Tiden alene formaaer at fjærne disse Fordomme, og der er Sandsynlighed for, at der, længe forinden de ganske ere blevne udryddede og den nærværende Lovs fordærvelige Indflydelse fuldstændigt afslöret, vil være indtraadt en saa stor Forandring i Folkets Sæder og Meninger, og i Maaden at dyrke Jorden paa, at det vil blive yderst vanskeligt, om ikke umuligt, at vende tilbage til en bedre Tingenes Orden.

Blandt andre indbildte Fortjenester, som tillægges denne Lov, har man anfört, at den tilveiebringer Fred i Familierne, at Börnene, naar "den Förstefödtes hov-

* Economie Politique. II. 82.

modige Fortrin"* ophæves, betragte hinanden som Brödre, og nære den varmeste Hengivenhed for deres Forældre. Men vi ere vel forsikkrede om, og vilde i Sandhed have kunnet forudsige, at den netop i denne Henseende har en ganske modsat Virkning. Lad os antage, at en Mand har tre, fire eller fem Börn, og at de to eller tre ældste, efter tidligt at have forladt deres Faders Huus, ere komne godt i Vei og have erhvervet sig betydelig Formue eller ægtet Qvinder, som have arvet en betydelig Formue, kan der da tænkes noget mere urimeligt end en Anordning, der forbyder Faderen at tage disse Omstændigheder i Betragtning? der formener ham at fordele sin Eiendom eftersom Familiens Interesse og större eller mindre Trang maatte udkræve? men som nödsager ham til at efterlade lige saa stor en Andeel til dem, som alt ere rige, som til dem, der ikke have anden Forsörgelse end den, som han forskaffer dem? Denne saakaldte lige Deling er dog i Virkeligheden höist ulige, og, uagtet den har Loven for sig, bliver den dog i de fleste Tilfælde, hvor saadant lader sig gjöre, omgaaet ved allehaande Kunstgreb. Sandheden er, at Loven om tvungen Deling gjör Börn skinsyge paa hinanden og paa deres Fader. Den skjænker dem Rettigheder, som de naturligviis vil holde meget fast paa. Den kunde gjöres magteslös, hvis det var Faderen tilladt at raade over sin Eiendom i levende Live; sætter han derfor en af sine Sönner i en Levevei eller skjænker ham en Eiendom, da kan en saadan Omstændighed blive en Gjenstand for Undersögelse, og Domstolene have i utallige Tilfælde anordnet, at en ligesaa stor Sum, som Bekostningen belöb sig til eller Eiendommen var værd, skulde lægges til det fælleds Fond,

* Gibbon, Decline et Fall c. 44.

og fordeles i Overeensstemmelse med Lovens Forskrifter. Det er let at see, hvilken vid Dör der paa denne Maade staaer aaben for Trætte, Bedrageri og Meened. Heller ikke behöve vi at forundre os over at höre, at utallige Sager ere blevne förte for Retten paa Grund af formeentlige Begunstigelser, og at disse have afsagt Domme, som vare hinanden ganske modsatte.

Forsvarerne af nærværende Lov erklære, at den fortsatte Deling, som har fundet Sted siden 1815, ikke har retfærdiggjort dens Modstanderes Forventninger. I Sandhed, deres Forventninger maae dog have været höist urimelige, som ikke lode sig nöie med de sidste 32 Aars Udstykning. Det er vanskeligt at begribe, hvorledes den kunde have gaaet for sig med större Hurtighed. Folket kjæmper bestandigt uden dog i Almindelighed at have det til Hensigt, med mere eller mindre Held mod Lovens Indflydelse. Den fortsatte Deling bliver saaledes undertiden modvirket ved at Samarvinger blive enige om, hvad ovenfor er omtalt, at sælge Eiendommen og dele den indkomne Sum mellem sig, og den bliver fremdeles og endnu mere virksomt standset ved Ægteskaber mellem mandlige og qvindelige Arvinger. Naar disses Eiendomme stöde umiddelbart til hinanden, da kunne de, ved at slaaes sammen, faae en saadan Störrelse, som tilsteder Indförelsen af et forbedret Agerbrug. Naar derimod Mandens Eiendom, hvad der ofte indtræffer, er beliggende i een Deel af et Canton eller en Commune og Konens i en anden, da medförer Ægteskabet kun ringe Fordeel for Agerbruget. I saadanne Tilfælde bliver ikke sjælden een af Eiendommene solgt, og da de lavere Classer vise en overordentlig Begjærlighed efter at komme i Besiddelse af smaae Stykker Jord, gaae de som oftest i höie Priser, og kjöbes lige saa almindeligt af Folk,

der have opsparet af deres Fortjeneste i en eller anden Næringsvei, som af de tilgrændsende Eiendommes Besiddere.

Den her omtalte Begjerlighed efter at komme i Besiddelse af smaa Stykker Jord er bleven bemærket af de Fleste, som have havt Opmærksomheden henvendt paa denne Sag. "Attraa efter fast Eiendom", siger M. de Toqueville, "finder man hos Ingen hyppigere, end hos den Fattige. Den mindre Jordeier, som har mindre Oplysning, mindre Indbildningskraft og færre Lidenskaber end den store, er i Almindelighed kun opfyldt af det Önske, at forstörre sin Eiendom" (I. 82). Garnier, den sagkyndige Oversætter af "Wealth of Nations" og en Beundrer af Tvangs-Arveloven, stadfæster, at der i Frankrig viser sig en ivrig Efterspörgsel efter smaae Stykker Jord, men kun en forholdsviis liden efter middelstore Gaarde. Han oplyser dette ved at paavise, at en Avlsgaard, som giver en aarlig Indtægt af 4 til 5000 francs (160 til 200 L. Strl.), ikke vil, naar den sælges som et Hele, indbringe mere end 25 Aars Indtægt, hvorimod den, naar den bliver udstykket i mange Smaalodder, efter al Sandsynlighed vil kunde udbringes til 40 Aars Indtægt*. Derfor blive anseelige Landeiendomme sædvanligt udstykkede, naar de skulle stilles til Auction, og derfor kan man ogsaa gjöre den uforgribelige Slutning, at de smaae Eiendomme i Frankrig attraaes ligesom i Irland alene som et Middel til Livsophold, og ikke i den Hensigt at höste Fordeel af deres Dyrkning.

M. Rossi indrömmer denne Kilde til Udstykningen, men han synes at mene, at Antallet af dem, som gjærne betale overdrevne Priser for smaa Stykker

* Richesse des Nations, IV. 174. ed. 1822.

Jord, vil aftage, eftersom Skoler blive hyppigere og Oplysning mere udbredt*. Vi maa beklage, at vi ikke kunne dele hans Forvæntninger. Paa de fleste Steder i Frankrig er Jord aldeles fornöden for at kunne leve. Agerbruget er den eneste Haandtering, som Massen af Befolkningen kan tage sin Tilflugt til, og deraf kan man forklare sig de uhyre Priser, hvori Landeiendommene staae, naar de blive udstykkede i smaa Lodder. Hvorledes kan Udbredelsen af elementaire Kundskaber hos Landbostanden forandre det saaledes Bestaaende? Vil den udvide Frankrigs Grændser? Vil den forskaffe större Fabriker for at beskjæftige, eller Colonier til at optage en Deel af Befolkningen? og naar den ikke gjör dette, hvorledes kan den da svække den tilstedeværende Attraa efter usle Pletter Jord hos Befolkningen? Irlænderne ere uden Sammenligning mere oplyste for nærværende Tid, end for eet eller et halvt Aarhundrede siden, men have de derfor lært at frigjöre sig fra deres Afhængighed af Jorden, og söge andre Kilder til Erhverv?

Begjærligheden efter at kjöbe smaae Jordlodder, selv naar Kjöberen nödsages til at laane endeel af Kjöbesummen, er uden Tvivl en Hovedgrund til at den större Fleerhed af Jordeiere ere i yderst forknytte Omstændigheder, hvilket dog ogsaa for en Deel, om end ei hovedsagligen foranlediges ved de Laan, som Arvinger optage for at kunne afbetale deres Medarvingers Arveparter. Hvad nu end Aarsagen hertil kan være, saa er Jordeiendom i Frankrig bogstaveligt overlæsset med Gjæld. Dette er i saa höi en Grad Tilfældet, at en stor Fleerhed af Eierne, uagtet deres velbekjendte Sparsomhed, alene see sig istand til at afbetale Renten

* Cours d'Economic Politique, II. 89.

af de Summer, som indestaae i deres Jorder, men ere derimod fuldstændigt blottede for Midler til at foretage nogensomhelst Forbedring, ja endog til at forvinde et tilstödende Ulykkes-Tilfælde, foraarsaget f. Ex. ved en Haglbyge eller en Oversvömmelse. I 1832 belöb den Gjeld, hvorfor der var givet Panteret i faste Eiendomme, i Frankrig sig til den uhyre Sum 11,233,000,000 Francs; i 1840 steg den 12,544,000,000 Francs, og for nærværende Tid (1847) kan den moderat anslaaes til 14,000,000,000 Francs. Ansat til 5 pCt. vil Renten af denne Capital belöbe sig til 700,000,000 Francs eller 28,000,000 L. Strl., men man paastaaer, at Rentefoden varierer mellem 6, 8 og 10 pCt., saa at, naar vi anslaa den i Gjennemsnit til 7 pCt., vil den overstige det uhyre Belöb *ni og tredive Millioner L. Strl.** (eller tre Hundrede.een og halvtredsindstyve Millioner Rigsbankdaler).

Det er ikke muligt at afgjöre, hvormeget der af denne umaadelige Sum indestaaer i Jordegods og hvormeget i Huse, Factorier o. s. v. Dog vilde vi maaskee ikke være langt fra Sandheden, naar vi anslog den aarlige Rente, som paahviler hiint, til mellem 28 og 30 Millioner L. Strl.; og naar vi hertil lægge de directe Skatter eller *contribution foncière*, som Jorderne skulle svare, vil man see, at de Byrder som paahvile Frankrigs Jordsmon, i Sandhed ere kjæmpemæssige. En stor Mængde af de saakaldte Eiere ere ikke andet end Slaver af Creditorer; til disse og Regjeringen have de for det Meste at udrede Alt, hvad deres Jorder yde dem over det, som er fornödent til en ussel Existents. Og naar nu Læseren fremdeles bliver gjort opmærksom paa, at en stor Mængde af de smaae Eiendomme aarligt

* *Dupuynode*, Etudes sur la Propriété Territoriale p. 144; *Mourier* de l'agriculture, I, 162.

bliver solgt til Fordeel for Creditorer, vil det være indlysende, at den Selveierböndernes Sikkerhed, som man gjör saa meget Væsen af, er noget nær lige saa illusorisk som deres gunstige Stilling i andre Henseender.

Man har, til Trods for disse Kjendsgjerninger, paastaaet, at der i Frankrig siden Revolutionen har fundet en stor Forögelse Sted i Productionen, og at Agerbruget har gjort meget betydelige Fremskridt. Ihvorvel vi ere villige til at indrömme, at dette for en Deel har sin Rigtighed, saa benægte vi dog, at det i nogen Maade skulde være uforeneligt med, eller være i Stand til at omstöde de Resultater, hvortil vi ere komne i det Foregaaende. Forbedringen i det Franske Agerbrug siden 1789 har ikke været en Fölge af Loven om Lighed i Arv, men har tvertimod indfundet sig trods dens Indflydelse. I enhver anden Henseende, kun ikke ved at frembringe denne Lov, var Revolutionen overordentlig fordeelagtig for Agerbruget. Den fratog Adelen deres herskabelige Rettigheder, gjengav den indenlandske Handel og Industri Friheden og afskaffede Tiende, *corvées*, *gabelle* og andre partiske og trykkende Afgifter, som undertrykte Landmandens Energi. Og oven i Kjöbet kom en meget stor Deel af Kirkens og de privilegerede Classers Eiendom i Hænderne paa Landmændene til yderlig lave, næsten nominelle Priser; de mindre Eiere bleve forvandlede til Godsherrer, de smaa Eiendomme voxede i Omfang, og friske Kræfter bleve satte i Bevægelse i alle Grene af Landhuusholdningen. Men Tvangsarveloven har i en betydelig Grad opvejet disse overordentlige Fordele, idet den indförte store Ulemper, som tidligere havde været ukjendte. Rigtignok er Jordens Dyrker for nærværende Tid i Besiddelse af de samme Rettigheder og Friheder, som de andre Classer, og ikke mere udsat for ustraffet at blive traadt under Födder,

men han er til samme Tid underkastet saadanne Lovbestemmelser, som modarbeide hans Stræbsomhed og forarme ham tilligemed hele den Classe, som han tilhörer. Det er ham nægtet at disponere over sin Eiendom i Overeensstemmelse med sine Önsker eller Familiens Tarv, og Visheden af, at hans Jorder i en ikke fjærn Tid ville blive udstykkede og ruinerede (i de fleste Tilfælde ere disse Ord eensbetydende i Praxis) er altid tilstede for at lamme hans Bestræbelser, og gjöre ham slöv for Fremtiden.

Det er unödvendigt at gjentage, hvad der alt herom er blevet anfört. Det er tilstrækkeligt at bemærke, at Afskaffelsen af de feudale Privilegier og partiske Byrder, som existerede för Revolutionen, Ligheden i Rettigheder som den tildelte alle Classer, de Forbedringer, som opkom saavel i Constructionen af Agerbrugets Redskaber som i Agerbruget og sammes Videnskab, Udvidelsen af Stæder og Indförelsen af nye og forbedrede Befordringsmidler, vilde have foraarsaget overordentlig Fremgang i alle Grene af Landhuusholdningen, naar ikke et mægtigt modstræbende Princip var hindrende traadt i Veien. Vist er det, at denne overordentlige Fremgang ikke har fundet Sted. Opdyrkningen har tilvisse meget tiltaget, men dens Tiltagen kan ligesaavel ledsages af en Forværring som af en Forbedring i Agerbruget, og vi frygte for, at hiin snarere end denne almindeligt har viist sig i Frankrig. Den störste Deel af Landskabs-Haver[20], Vildtbaner og andre af de gamle Familiers og Landadelens Hovedgaarde og umiddelbare Besiddelser ere blevne udstykkede og bearbeidede af Ploven, og Omfanget af Græsgange og England som ogsaa af

[20] Landskabshave forekommer mig at være et passende Dansk Ord for det Engelske *Park*. *R.*

Creaturhold er blevet meget formindsket. Disse Omstændigheder i Forbindelse med Opdyrkningen af Fælleder og öde Strækninger gjöre det tilstrækkelig forstaaeligt, at man har bragt det til en forög̈et Avl af Korn og Kartofler, uden man behöver at gjöre stort Væsen af Agerdyrkningens Forbedring. Naar undtages nogle faa særegne Productioner, som Silkeavl, Viinavl og Havedyrkning, hvorpaa man med Fordeel kan anvende en Driftsmaade i det smaa, har der kun været indfört liden eller ingen Forbedring i det Franske Jordbrug. I flere Henseender har det endog forværret sig, navnlig i Mængden og Godheden af Creaturbesætningen. Arv-Ligheds Loven har været mægtig nok til at tilintetgjöre alle, eller den störste Deel af de Fordele, som Agerdyrkningen erholdt ved Revolutionen og ved andre Industriens Fremskridt i nærværende Aarhundrede. Hvo kan afgjöre, om dens Virksomhed har været störst i dens Egenskab af antiaristokratisk eller antiagricultural Maskine?

Vi tilföie nogle Beretninger, som for störste Delen ere laante fra practiske Authoriteter, for at belyse denne Lovs Indflydelse paa Agerbruget. Blandt de Engelske Landmænd, som have besögt Frankrig siden 1815, var den afdöde Mr. Birckbeck fra Wanborough en af de mest indsigtsfulde; han beretter fölgende angaaende Lovens Virkning. "Befolkningen i hiint Land" (Frankrig) siger han, "synes at være stillet paa en saadan Fod, at Byernes Underhold afhænger af Landet, som umiddelbart omgiver den. Jordbrugerne, tagne hver for sig, have ikke meget tilovers; thi, da deres Drift er en Slags Havedyrkning, udkræver den stor Landbefolkning, og forskaffer kun et forholdsviis ringe Overskud i Productionen. Paa denne Maade opstaaer der en talrig men fattig Landbostand... Brugeren modtager Beta-

lingen for Overskudet af sin Avl i Skillinger (*sous*) og han udgiver atter kun Skillinger. Det gaaer med Handelsmanden som med Landmanden: de leve fra Haanden og i Munden, og saaledes kunne 50,000 Mennesker boe i et District, i hvis Midte findes en By med 10,000 Indvaanere, og tiltuske sig disses Konstflids- og Fabrikarbeider mod Landets Overskud. Fattige fra Slægt til Slægt og bestandig fattigere, eftersom de tiltage i Mængde, paa Landet, paa Grund af Jordernes Deling og Underdeling, i Byerne paa Grund af Handels- og Næringsveienes Deling og Underdeling, vil de, istedetfor at gjöre Fremskridt fra Livets Fornödenheder til dets Behageligheder, og derpaa til dets forædlede Nydelse, noget, man almindeligt finder i England, snarere gaae tilbage. Der findes intet Fremskridt i det Franske Samfund, ingen Forbedring eller blot Haabet derom" *. Paa et andet Sted siger han: "Jeg har ret godt bemærket de beklagelige Fölger, som de smaae Eiendommes Deling og Underdeling har foraarsaget i et Land, som Frankrig, der allerede er saa udstykket. Jeg vil ikke spilde Eders Tid ved at angive mine Midler til paa den bedste Maade at kunne frigjöre sig for dem. En Lov, som var lige det modsatte af denne afskyelige Arvelov, vilde maaskee være den störste Velgjerning, som en viis Lovgiver kunde yde Frankrig" **.

Mr. J. P. Corbett, som besögte Frankrig omtrent 10 Aar senere end Mr. Birkbeck, udlader sig om samme Lov paa fölgende Maade:

"Jeg hörer allevegne her i Normandiet Folk beklage sig overordentlig over denne revolutionære Lovs Fölger. De sige, at den har ödelagt 1000 og atter 1000 Familier, som havde opholdt sig paa samme Sted

* Tour in France, 4th ed. p. 35.
** *Ubi supra*, Appendix p. 19.

i Aarhundreder; at den daglig forögcr disses Antal; at den for en stor Deel har forandret Avlsgaardene; at Jorderne blive slettere dyrkede, at den har foraarsaget stor Ödelæggelse i Granskovene, og der findes dem, som ikke tage i Betænkning at erklære, at det Franske Folk vil synke umaadelig dybt, hvis Loven i denne Henseende ikke undergaaer en Forandring.

"Det vil letteligt indsees, at denne Udstyknings-Lov naturligt vil lede til Ödelæggelse og Forfald. Det er ikke naturligt at vænte, at Eieren af en Avlsgaard for Exempel, vilde nære den samme Fölelse for den, eller föle sig opfordret til at anvende samme Omhu paa den, naar han havde tilforhandlet sig den af en Fremmed, som naar han var födt og opdragen paa den, og hans Fader havde dyrket den, og han havde arvet den i sin Faders Navn. Heller ikke vil man med större Rimelighed kunne vænte, at Faderen i levende Live skulde drage samme Omsorg for den Gaard, der netop imod hans Önske skal sælges eller smaat udstykkes, som for den, han kan overdrage til sin Sön, naar han döer. Dersom han skal opföre et Vaaningshuus vil han neppe anvende saa megen Omhu derpaa eller bygge det saa solid; Avlsgaarden bliver neppe saa godt indhegnet eller saa meget forskjönnet; han vil ikke anvende saa store Bekostninger paa at plante ziirlige og varige levende Hegn om sine Marker, eller Træer til Boligens fremtidige Prydelse, naar han betænker, at alle disse Tegn paa Velstand, Hyggelighed og Smag inden kort Tid vil komme i Hænderne paa Folk, som han ikke engang kjender, og for hvilke han fölgelig ikke kan nære synderlig Interesse. Paa Grund heraf, fortæller man, har en forbausende Forandring indfundet sig i Provindsen Normandiet siden Revolutionens Udbrud. Avlsgaardene her ere, som man forsikkrer mig, meget

langt fra at være i samme gode Stand, som tidligere, og dog ere de endnu de smukkeste og bedst dyrkede i Frankrig. Folket sætter ikke længer nogen Ære i at dyrke og forskjönne sine Jorder paa bedste Maade. I Alt, hvad der angaaer Avlsgaarde, Avlsbygninger eller Forpagteres og Brugeres Drift, sees nu mindre paa et smukt og anstændigt Ydre.

"Man har forsikkret mig, at forskjellige Medlemmer af mange Jordeieres Familier have sluttet en indbyrdes Overeenskomst om at handle i Overeensstemmelse med den ældre Skik, for derved at forebygge, at deres Eiendomme udstykkes og deres Familier gaae til Grunde. Dette kan vel nu og da lade sig gjöre, dog i Almindelighed ikke, og det er indlysende, at Landet, saafremt nærværende Lov vedbliver at bestaae, vil blive udparcelleret i usle Smaa-Lodder, at en Forpagterbolig vil blive et sjældent Syn, og at et Træ, som fortjener at benævnes Gavntræ, næppe vil blive seet under en heel Dags Ridt"*.

De mest anseete franske Landoeconomers Beretninger om Virkningerne af Arv-Ligheds Loven ere aldeles lignende. "Jeg har", siger M. Bose, "navnlig i det forrige Lothringen seet en stor Mængde Marker, som kun havde een *mètre*** i Breden og to i Længden, og af den dobbelte Störrelse træffer man meget almindeligt, fordi Samarvinger altid ville have Stykkerne deelte, om samme endog ere nok saa smaae***.

M. Rainneville, en af de mest praetiske Landoeconomer i det nordlige Frankrig, skildrer i en Afhandling af 1834, de smaa Jordeieres hjælpelöse Tilstand,

* Ride of eight Miles in France p. 169.

** Omtrent 3 Fod.

*** Dictionnaire d'Agriculture, art. Subdivision des terres tome XIV.

og den Ödslen med Arbeide, som Udstykningen foraarsager, og slutter paa fölgende Maade: "Saa mangfoldige (her vil ikke de, som have erhvervet sig rigtigt Kjendskab om vore Landbo Tilstande, modsige os), ere de Ulemper, som ledsage denne Udstykning, hvis sörgelige Indflydelse ödelægger vort Lands Jorder med en foruroligende Hurtighed".

Hertugen af Rochefoucault-Liancourt, lige navnkundig for sine Dyder og sine Ulykker, gav i en Memoire, affattet i Aaret 1814, en Beretning om Udstykningen af Godset Liancourt, som indtil Revolutionen var et af de bedst dyrkede i Frankrig. "En stor Deel af Canton Liancourt, hvor jeg boer (siger han) har et Slags Driftbrug, som er endnu mindre end den saakaldte lille Drift (petite culture). Der findes smaa Eiendomme, der ere paa samme Maade udstykkede som de, der bestaae af lutter Dale og Bakker; det er vanskeligt at træffe paa Eiendomme paa een *arpent** Land, og mange have ikke större Udstrækning end tolv *verges***, ja undertiden kun to. Den ene Eiers Træer beskygge den Andens Jorder, og dennes atter Naboens. Af Avlsgaarde i dette Canton, som indbefatter 26 Communer, findes der for nærværende Tid næppe et Dusin, af hvilke ikke en eneste har nogen betydelig Udstrækning.

"De allerede temmelig smaa Eiendomme ere blevne endnu mere udstykkede ved Arvefald efter de förste Delinger. Mine Indhegninger og Grövter, paa hvis Anlæg der var anvendt saa megen Omhu, ere, paa Grund af at de formindskede den tilgrændsende Lod, blevne slöifede og opfyldte; og denne Ödelæggelse, der

* *Arpent commun* er næsten $\frac{1}{5}$ af en Dansk Tönde Land.

** *Verge* synes at være det samme som *perche*, hvoraf 100 udgjorde 1 *Arpent*. *R.*

er saa naturlig for de smaae Eiere, vidner om, hvor lidt Indhegninger lade sig forene med den lille Drift. Denne er bleven overordentlig udbredt, men til Skade for den store. Og det som er værst, man har kun slet forstaaet sig selv paa den lille Drift. Det er Korn og altid Korn, som man har fordret af Jorden, der nægtede at yde samme".

Herefter tilföier Hertugen fölgende Bemærkninger om de smaae Jordeieres Kaar og Charaeteer:

"Den lille Jordeier vil have sit Korn, men beregner ikke, at han sikkert kunde kjöbe to Sække Korn paa Torvet for den Sum, som anvendes paa det Saakorn, det Arbeide og den Möie, som udkræves for at avle en eneste Sæk fuld paa sin Eiendom, og desforuden den Arbeid-Lön han kunde have fortjent ved Dagarbeide for en mere bemidlet Eier. Attraaen efter Eiendom, der er saa naturlig og saa fordeelagtig for en Stats Lykke, har forrykket alle Hjærner. I den Ruus, som Revolutionen frembragte, ville Alle være Jordeiere; men de Fleste, som saaledes grebe efter Uafhængigheden og Lykken, og lode den sikkre Vinding, som deres Arbeide hos Forpagterne forskaffede dem, i Stikken, have kun fundet Elendighed. Skuffede i deres Forvæntninger, ere de blevne besværlige og farlige Naboer, og, for at betjene mig af en af mine Correspondenters Kraftudtryk, ere de, med Hensyn til deres Cantons Lykke ikke bedre end rene Deserteurer, som stryge om paa Landeveiene for at tilrane sig hvad der er fornödent for at opholde Livet".

I en godt skreven Afhandling, der udkom i Montpellier 1826, læses fölgende: "Arvegodsernes Udstykning, som gradeviis og uden Ende skrider fremad, truer Samfunds-Ordenen, og har allerede, navnlig i de Egne, hvor det store Agerbrug skulde drives, gjort dybt

Skaar i Landmandens Lykke. Der er ingen Tvivl om, at Agerbruget lider ved Landeiendommenes uendelige Udstykning; derved forsvinde disse Forbedringer i det Store, som, fordi de udkræve store Bekostninger, ikke kunne iværksættes, med mindre der gives store Fordele; derved forsvinder Muligheden af at opdrætte Qvæg, denne Kilde til al Frugtbarhed; derved formindskes Skovene, da det jo kun er den Bemidlede, som er istand til at oppebie det Udbytte, som de yde, og derfor freder om dem; medens den, som kun har lidet, i Attraaen efter Nydelse, og for at kunne have et aarligt Udbytte, forvandler dem til Marker, som een Generation baade see opstaae og forsvinde; derved endelig bliver det umuligt at opnaae en Vinding, som kan tjene til Modvægt for de slette Aaringer og Landproducternes lave Priser. De alvorlige Virkninger af Landeiendommenes Udstykning ville ikke kunne miskjendes, Ondet er forhaanden; Statens Saar er aabent, og nu gjælder det at finde den Salve og de Midler, som kunne tillukke det".

Nord-Departementet antages for et af de bedst dyrkede i Frankrig, og det er med Hensyn hertil, at Agerbrugs-Inspecteurerne sige i en Beretning fra 1843: De, som ubetinget forsvare Landeiendommenes Udstykning, foregive, at Agerdyrkeren intetsteds er i en lykkeligere Stilling end i de Lande, hvor Udstykningen har naaet sin yderste Grændse; den virkelige Tilstand i Nord-Departement gjendriver dog fuldstændigt denne Lyksalighedsdröm. Overalt, hvor Jorderne ere meget udstykkede, er der Mangel paa Capitaler, og Agerbruget drives kun ved Hjælp af Haandkraft".

"Det er bekjendt", siger Mr. Degenerando, "til hvilken Grad denne Udstykning af Landeiendomme er naaet paa de fleste Steder i Frankrig som Fölge af de

politiske Begivenheder og de nye Civillove .... man træffer her paa Lodder, ikke större end en *are* *; Marker, Enge, Viinhaver, som alt ere for smaa til at kunne dyrkes med Fordeel, blive dog yderligere deelte mellem et vist Antal Samarvinger, af hvilke hver enkelt gjör Paastand paa at faae Part i dem alle.

"Det Tiltrækkende ved den Nydelse at besidde Eiendom bidrager fremdeles sit til Udstykningen, og foröger Antallet af Kjöbere. Auvergnaten, som vender tilbage fra Paris, sætter sin Spareskilling i en Jordparcel. En Landboer, som det lykkes at lægge Noget op, kjender ikke nogen anden Maade at anvende det paa. Bliver man ved paa denne Maade, saa kommer man omsider til en saadan Tingenes Tilstand, hvor de til Driften fornödne Gangstier vilde optage det halve Jordsmon, der saaledes vil fordærves for Driften: man vil ende med at erhverve Dom for Eiendomsretten til en Klump Jord." *

Vi ville endnu blot anföre eet Sted hos en fransk Forfatter. M. de Toqueville siger: „Det er sandelig ikke vi, det 19de Aarhundredes Franskmænd, — vi som ere daglige Vidner til de politiske og sociale Forandringer som Arveloven foraarsager — det er ikke vi som kunne nære nogen Tvivl om dens Magt. Hver Dag see vi den jo ile frem og tilbage over vore Jorder, omstyrte paa sin Vei vore Boliger, og nedrive Hegnene om vore Marker." ***

Paa Corsica viser dette System sig lige saa slet, eller, om muligt, endnu slettere, end i Frankrig. I den

* En *Are* udgjör kun 0⁰¹⁸¹ af en Dansk Tönde Land.

** See det ypperlige Skrift: "de la bienfaisance Publique" I. 236. Paris, 1839.

*** Démocratie en Amérique. I. 82.

Britiske Consuls Svar paa Udenrigsministeriets Forespörgsel i 1833 angaaende Agerbrugets Tilstand der paa Öen, finde vi fölgende:

„En ordinair Jordeier paa Corsica, hvor Arbeidets Fordeling endnu er i sin Barndom og Capitaler sjældne, besidder ofte Jorder, som paa en Gang skulle frembringe forskjellige Sorter Korn, Viin, Olie, Valnödder, Kjökkenurter, Træfrugt o. s. v.; men Jordsmon af saa forskjelligartet Capacitet kunne ikke godt tænkes at findes i hinandens umiddelbare Nærhed. Denne naturlige Adspredthed bliver endnu mere, og i en höist fordærvelig Grad foröget ved de fölgende Aarsager: Lovene have allerede i Aarhundreder hævdet Ligheden i Arv mellem Börnene. Da Genueserne vare Herrer paa Öen, gave de dette System i Arvefölgen Medhold, men den franske Arvelov, som fandt Corsica i en yderlig udstykket Tilstand, udvidede og forværrede samme. Disse ældre og nyere agrariske Love have, uden at være understöttede af Capitaler og de forskjellige industrielle Udveie, næsten gjort en Jordeier af hver Corsicaner, og have vistnok forebygget Tiggeri, men de have dertil ogsaa almindeligt foraarsaget knappe Kaar, uden Hjælpekilder, foranlediget Familiestridigheder, blodig Tvist, Kjærlighed til Processer og adskillige andre Hindringer for Folkeformerelsen. I Forbindelse hermed have de næret Grundsætninger, som igjen sigte til det samme Öiemed, nemlig til at befordre Landeiendommenes Usammenhæng. Det er et betegnende Træk i Corsicanerens Character, at han hellere sulter ihjel, end sælger Jord, at Arvegods, som taber i Værdi ved Deling, dog bestandigt bliver underkastet samme, og at fordeelagtige Tilbud saa meget snarere blive afslaaede, jo mere saadan erhvervet Jord vilde forstörre og samle Kjöberens Eiendom. Dette kunde tjene til at forklare,

hvorfor næsten Enhver er Jordeier, og hvorfor en ordinair Eier, hvis Gods er 20,000 Francs (800 L. Strl.) værd, vil have det spredt paa ti eller flere forskjellige Steder i mange Miles Omkreds."

Efter disse Beretninger, som kunne forøges med mange flere, vil Læseren være forberedt paa at erfare, at der, uagtet mange af Frankrigs Jorder ere meget frugtbare og i Almindelighed antages at være af lige Godhed med de Engelske, dog finder den störste Forskjel Sted i Udbyttet af det samme Product, som er fælles for begge Lande af et ligestort Stykke Jord. Dette Udbytte afgiver til syvende og sidst den rigtigste Maalestok til at bedömme et Agerbrugs större eller mindre Fortrin. Hvor langt at foretrække det ene System end kan synes at være fremfor det andet, saa er det dog i Virkeligheden slettere og forkasteligt, saafremt det forskaffer et mindre Udbytte pr. Acre, og omvendt. Det er derfor heldigt, at vi ere i Besiddelse af tilstrækkelige Kjendsgjerninger til at kunne gjöre en Sammenligning, eller rettere et *experimentum crucis*, og dets Resultat taler mere til vor Fordeel, end de foregaaende Oplysninger kunde lade os formode. Gjennemsnits-Udbyttet i gode Aaringer af Hvedehösten i England og Wales er nöiagtigt blevet anslaaet til 32 *bushels** pr. Acre, og det er tilvisse ikke under 30. I Frankrig derimod belöber Udbyttet af Hvedehösten i de frugtbareste og bedst dyrkede Departementer sig ifölge de officielle Beretninger og de bedste private Authoriteter, til kun lidt over 20 *bushels* pr. Acre, og for hele Kongeriget udgjör det i et frugtbart Aar i Gjennemsnit 14 bushels pr. Acre. Dette Resultat er fuldstændig afgjörende.

* Omtr. 64^{36} Skp. Dansk. 32 Bush. = 4 Quarter; men en Quarter er = 2^{0901} Tönde Dansk. En Acre er = 0^{7336} Tönde Land.

Det viser, at een Aere Jord i England yder, paa Grund af dens bedre Dyrkning, betydeligt mere Hvede end to Aeres Jord i Frankrig, og naar vi sammenligne Udbyttet af Byg, Havre, Roer, Hornqvæg eller Uld, vil man see, at den falder endnu mere ud til vor Fordeel. *

Den agerdyrkende Befolknings Tilstand, stemmer ifölge de bedste Franske Authoriteter kun alt for vel overeens med Agerdyrkningens Tilstand. „Dersom vore store Stæders Fabrikanter," siger M. de Lafitte, „virkelig ere saa oplyste og driftige, som Mennesket bör være i vore Tider, saa ere vore Jordbrugere ligesaa uvidende og fattige, som paa Lehnsvæsenets Tider, og vi have saaledes det 14de Aarhundredes fattige Frankrig til at forbruge de Producter, som det 19de Aarhundredes opfindsomme og rige Frankrig frembringer. En stor Deel af Befolkningen nyder hverken Bröd eller Kjöd, men lever kun af nogle grove Plantespiser, og skjuler neppe sin Nögenhed med nogle usle Pjalter."**

Det vilde maaskee synes unödvendigt at dvæle længere ved den Indflydelse, som Tvangs-Arveloven udöver, men Sagens Vigtighed vil undskylde os, naar vi forsöge paa i Korthed at belyse dens Virksomhed i een eller to Henseender, hvortil vi hidtil blot löseligt have hentydet.

Vi ville ikke ödsle med Læserens Tid ved at bestræbe os for at paavise, at Jorder, fra et landöeconomisk Synspunkt, aldrig kunne yde det störst mulige Udbytte, med mindre de have et saadant Omfang, at

* Naar man tager Arbeidet istedetfor Jorden til Maalestok, viser Resultatet sig endnu gunstigere for os. Een Mand og een Hest i England tilveiebringer mere Korn og mere af de andre Land-Produkter, end tre Mand og tre Heste i Frankrig. Arbeidet i sidstnævnte Land bliver ilde anvendt og bortödslet uden Nytte.

** Reflections *sur* la Réduction de la Rente pp. 161—162.

de kunne dyrkes efter en forbedret Agerbrugs-Plan. Paa de smaae Jordlodder er saadant for Störstedelen umuligt. De kunne vel fordeelagtigt dyrkes til at avle Viin, de forskjellige Træfrugter og Kjökkenurter, eller, som de almindeligt benævnes, Havevæxter, der udkræve en höi Grad af Opmærksomhed i det Smaae og bedst lade sig dyrke ved Hjælp af Spaden; men Korn, Hornqvæg, Roer (Næper), som overhovedet alle Agerbrugets Handelsvæxter kunne hverken avles billigt eller fordeelagtigt, med mindre det skeer efter en större Maalestok. En lille Eiendom paa 5, 10 eller 15 Acres Jord, kan, naar den bliver dyrket med Omhu og Udbyttet anvendt sparsommeligt, forskaffe dens Eier tilstrækkeligt til at ernære en Familie; men den kan ikke i eet af halvhundrede Tilfælde sætte ham istand til at opsamle sig en Driftscapital eller til at anvende nye Methoder eller indföre betydelige Forbedringer. „Hvor," spörger Arthur Young, „finder man den lille Avlsbruger, som gjöder alle sine Jorder med Mergel til et Belöb af 100 eller 150 Tons pr. Acre? som afleder Vandet paa alle sine Jorder med en Bekostning af 2 eller 3 L. Strl. pr. Acre? som vil betale By-Gjödning i dyre Domme og före den en 8 danske Miils Vei paa Axel? som vil vande sine Enge med en Bekostning af 5 L. Strl. pr. Acre? som til sin Faareavls Forædling giver 1000 Guineer for at afbenytte en eneste Vædder i een Saison? som vil forskrive nye Redskaber fra Rigets fjærneste Egne, saavel som Folk til at bruge dem? som vil beskjæftige og betale Folk for at opholde sig i andre Provindser, i den Hensigt at gjöre sig bekjendte med Forbedringer som han önsker at indföre paa sine Jorder? Naar man blot nævner saadanne Bestræbelser, som dog i England ere meget almindelige, saa spörger jeg: Hvilken Menneske-Sjæl kan være saa forskruet, at den for

et Öieblik skulde bilde sig ind, at saadanne Ting kunne opnaaes ved smaa Forpagtninger eller Eiendomme? Træk fra Agerdyrkningen alle de Forbedringer, som have bragt den til at blomstre i England, og saa har du et nöiagtigt Billede af Jordbrugets Tilstand paa de udparcellerede Eiendomme.[21] Fordelingen af Arbeidet, som i enhver Green af Industri giver Indsigt og Flinkhed, kan ikke engang paa de största Avlsgaarde blive anvendt i saa höi Grad, som Tilfældet er i Fabrikerne, men paa de smaa Selveierjorder finder den slet ikke Sted. Den samme Mand besörger skifteviis ethvert Arbeide, der skal udföres paa disse; paa de större Landeiendomme er der derimod Plovkarle, Tærskere, Gjerdesættere, Faarehyrder, Ko-Rögtere, Oxe-Rögtere, Kalkbrændere, Grövtegravere, o. s. v. Denne Omstændighed er af stor Betydning, og tydeliggjör, at ethvert Arbeide bliver bedre udfört paa en stor, end paa en lille Avlsgaard. En af de vigtigste Indretninger for et godt Agerbrug, en Faarefold, finder man kun paa en stor Gaard, paa de mindre vilde den udkræve saa megen Arbeidskraft, at Fordelen derved gik tabt.*

I Lande som England, hvor Avlsgaardene sædvanlig have et större Omfang, hvor Arbeidet er fordeelt og et fordeelagtigt System i Agerbruget almindelig afbenyttet, have Landmændene en saa stor Mængde Producter at raade over, at de kunne forsyne Fabrikantere, Kjöbmænd og andre af de store Stæders Indvaanere. Det er anderledes, hvor Landet er smaat udstyk-

[21] Foranstaaende Citat læses i Bladet "Tiden" Side 38 (for 25 Nov. 1848). *Mr. Mc. Culloch* anseer det med rette for at være af en saadan Vigtighed, at han har gjentaget det i flere af sine Værker. Youngs Sætninger ere saa slaaende, at der aldrig er gjort, og aldrig kan gjöres nogen fornuftig Indvending derimod. *R.*

* Travels in France, T. 1 pp. 409, 410.

ket. Dets Capaciteter blive da ikke tilfulde udviklede, paa samme Tid, som det skal föde og underholde tre til fire Gange saa mange Mennesker, som behöves til dets rigtige Dyrkning. Eiernes Familier fortære fölgeligt Alt, hvad det yder, og da de kun beholde lidt tilovers, bliver deres Efterspörgsel efter det, som de andre Classer producere, forholdsviis kun ringe. Dette har til Fölge, at der kun blive faa store Stæder, at Befolkningen langsomt tiltager, og at de Fabriker, som findes i saadanne Lande, kun trives daarligt. Agerbrugets Stillestaaen og Landbostandens Fattigdom virke tilbage paa de andre Næringsveie, og frembringe Forknythed, Dorskhed og Slövhed hos alle Stænder i Landet.

Frankrigs Befolkning belöber sig for nærværende Tid (1847), til henved 35,400,000, hvoraf den Deel, som er beskjæftiget i de forskjellige Grene af Agerbruget, er bleven anslaaet til mellem 26 og 28 Millioner. Vi ville sikkert være Sandheden meget nær, naar vi antage, at den agerdyrkende Befolkning udgjör $\frac{2}{3}$ af Kongerigets samtlige Befolkning. Af denne Forudsætning fölger, (naar vi for et Öieblik lade den fremmede Indförsel ude af Agt), at ethvert Individ, som hörer til den agerdyrkende Classe i Frankrig, tilveiebringer Föde for $1\frac{1}{2}$ Menneske, eller at to Jordbrugere forskaffe tre Personer Föde, det vil sige, dem selv og eet Individ, som hörer til en af de andre Classer. En saadan Tingenes Tilstand staaer i en besynderlig Modsætning til den, som man forefinder i England. I Stor-Britannien udgjör den agerdyrkende Befolkning ikke engang en Trediepart af hele Befolkningen. Tage vi imidlertid dette Forhold, da er det klart, at ethvert Individ af nævnte Classe i England i Gjennemsnit forskaffer 3 Mennesker Föde, eller to foruden sig selv. Medens saaledes to Jordbrugere i Frankrig tilveiebringer et Overskud af

Levnetsmidler over deres eget Forbrug, der er tilstrækkeligt for *een* Person, tilveiebringer det samme Antal Engelske Jordbrugere et Overskud, der er tilstrækkeligt for ikke færre end *fire* Personer; saa at, naar man opstiller de andre Classers Forsyning med Levnetsmidler som en Maalestok, da forholder det Engelske Agerbrug sig til det Franske, som *fire* til *een!*

Man vil maaskee indvende, at vi ikke ere berettigede til at uddrage en saadan Slutning, saasom en stor Deel af vor Befolkning sædvanligt bliver ernæret ved indfört Korn. Forskjellen i denne Henseende mellem dette Land og Frankrig er dog ikke saa stor, som man i Almindelighed antager, da Indförselen i sidstnævnte, navnlig i dets sydlige Provindser i almindelige Aaringer er meget betydelig. Naar vi derfor, uden at lægge större Vægt herpaa, reducere Agerbrugets större Udbytte i England end i Frankrig fra fire til een, til tre og en Halv eller tre til een, da ville vi vistnok have indrömmet mere, end der er nödvendigt for at veie op imod den större Indförsel her i Landet. Og til Trods for denne Reduction, bliver Fordelen ganske overordentlig stor paa vor Side, og aabenbarer os i Sandhed Kilden til vor höiere Velstand. Vi see os herved i Stand til at kunne anbringe $3\frac{1}{2}$ eller 3 Personer ved Fabrikerne, Handelen eller i andre Næringsveie for hver enkelt, som saaledes kan anbringes i Frankrig, og vi blive fölgelig deelagtige i en Masse Rigdomme, Beqvemmeligheder og Nydelser, for hvilke vore Naboer ganske ere blottede, og som de ville vedblive at maatte undvære, saa længe deres Agerbrug vedbliver at staae saa langt tilbage. I et nyligt udkommet værdifuldt Skrift læse vi fölgende: „Naar den Franske Agerdyrker kun producerer lidt til almindeligt Forbrug, maa man for-

nemmeligt söge Skylden dertil i Landeiendommenes Udstykning og den deraf foranledigede Mangel paa Fordeling af Arbeidet." *

De smaae Selveiere ere meget ofte, naar de ikke have andre Midler til Erhverv, tvungne til at dyrke Sædearter, som forskaffe dem den störst mulige Mængde Föde, uagtet disse maaskee ikke saa godt egne sig til Jordbunden, som andre, eller afgive et saa godt Næringsmiddel for Befolkningen. Herpaa grunder sig Kartoffelavlens umaadelige Udbredelse i Irland, og dens store Fremskridt, i de senere Tider, i Rhinpreussen, Schweitz, Sverrig og i ethvertsomhelst andet Land, hvor Jorderne ere meget udstykkede. Det viser sig for Exempel, af de officielle Beretninger, at Middel-Udbyttet af Kartoffelavlen i Frankrig belöb sig i de syv Aar, som endte med 1824 til omtrent 40,517,000 Hectolitres,[22] hvorimod det i de syv Aar, som endte med 1835 udgjorde 63,951,000 Hectolitres, saa at der altsaa i Mellemtiden viste sig en Forögelse af ikke færre end 57 pCt. De samme Beretninger vise, at Hvedeavlen i det samme Tidsrum forögedes med 15pCt., altsaa lidt mere end en Fjerdepart af Forögelsen i Kartoffelavlen, og vi ere komne til Kundskab om, at Tilvæxten i Kartoffelavlen i Sammenligning med Hvedeavlens Tilvæxt, var endnu större i de 10 Aar, der endte med 1845.

Indflydelsen af Jordernes Udstykning paa Dyretillæget afgiver flere besynderlige Resultater. Hvad Hestene angaaer, da foröges deres Antal derved i nogle Tilfælde, medens det aftager i andre. Hiint indtræffer, naar Avlsgaarde paa 100 eller 150 Acres og derover blive udstykkede i mindre paa 15, 20 eller 30 Acres. Disse ere baade for store til at kunne dyrkes alene ved

* Patria, ou, la France ancienne et moderne &c. I, 688, Paris 1847.
[22] 1 Hectoliter = 0^{719} Tde Dansk. *R.*

Hjælp af Spaden, og dog for smaae til med Nytte og Fordeel at anvende Heste, saa at der, naar store eller middelstore Avlsgaarde blive udstykkede i mindre af omtrent ovennævnte Störrelser, i Almindelighed bliver anvendt et foröget Antal Heste, der dog sædvanlig er af en meget ringe Qvalitet. Men naar Delingen gaaer endnu videre og Landet udstykkes i Lodder, som ere mindre end 6 eller 8 acres, bliver Avlen undertiden udelukkende drevet ved Haandkraft eller Spaden; og naar de blive dyrkede deels paa denne Maade, deels ved Hjælp af Heste, da ere disse ikke sjælden mange tilgrændsende Eieres Fælledseiendom, eller ogsaa blive de leiede af dem, som trænge til dem. I saadanne Tilfælde aftager i Almindelighed Hesteantallet, medens de faa, som holdes, ere af den usleste Beskaffenhed, dvergagtige af Væxt og yderst slet fodrede. I det ene Tilfælde er der et Overskud af Hestekraft, i det andet derimod Mangel derpaa; men i intet af begge bliver den hensigtsmæssig anvendt til Fordeel eller Nytte.

Disse Omstændigheder forklare den Kjendsgjerning, at, uagtet der for nærværende Tid haves omtrent lige saa mange Heste i Frankrig, som nogensinde tidligere, er deres Godhed dog betydeligt aftaget. Uagtet Regjeringens Bestræbelser for at forbedre Hesteavlen er der dog i Frankrig en aarlig Indförsel af 25 til 30,000 Heste, fornemmeligt til Cavalleri-Regimenternes Forsyning *. Det er ogsaa umuligt at dette kan være anderledes. Naar dets Jorder vare blevne rigtigt fordeelte og dyrkede, vilde der, istedetfor at indföres, aarligt kunne udföres mange Tusinde Heste af fortrinlig Godhed. Men man kan ligesaagodt vænte at plukke Druer af Tornebuske, som at finde en rigelig Mængde af den

* Mourier, de l'Agriculture en France, II, 87, 88.

bedre Slags Heste i et Land, hvor Jorderne ere i den Grad udstykkede. Udmærkede Creaturer, Heste, Qvæg eller Faar træffer man meget sjælden, undtagen paa de rige og driftige Agerdyrkeres udstrakte Gaarde, men deraf have vore Naboer kun faa.

Hornqvægs og Faars Opdræt og Underhold kan vel lade sig forene med de smaa Avlsgaarde, naar det skeer ved Hjælp af Staldfodring. Dog, med Undtagelse af nogle enkelte Districter i Belgien, som befinde sig under meget eiendommelige Forhold, bliver Creaturers Opdræt og Fedning sjælden forsögt, ligesom det heller ikke kaster Fordeel af sig uden paa de större Avlsgaarde; det har ogsaa progressivt aftaget i Frankrig, eftersom disse ere blevne mindre. I 1789 belöb Forbruget af Kjöd, ifölge de officielle Beretninger, sig til 13,15 Kilog. pr. Hoved af Befolkningen[23], hvorimod det 1840 kun udgjorde 11 Kilog. pr. Hoved. Det er imidlertid af Vigtighed at lægge Mærke til, at Forbruget, som i det længere Tidsrum fra 1789 til 1830 kun aftog med 6 pCt., aftog med ikke færre end 8 pCt. mere i de 10 Aar, som endte med 1840. I Paris har de sidste Aars formindskede Forbrug været höist forbausende. Efter *octrois* kunne vi med temmelig Nöiagtighed angive Forbrugets Störrelse; i 1789 belöb det sig til 75 Kilog. pr. Hoved, i 1812 til 70 pr. ditto og i 1840 til ikke mere end 22 pr. ditto, hvoraf vi see, at Hovedstadens Indvaanere i 1812 forbrugte i Gjennemsnit tre Gange saa meget Kjöd, som i 1840.

Denne exempellöse Aftagen i Forbruget af et Levnetsmiddel, hvis tilstrækkelige Forbrug afgiver det bedste Beviis paa et Folks Velstand, har vakt almindelig Opmærksomhed. Den er ogsaa bleven indrömmet

[23] = 26,26 Danske Pund.

og beklaget af Forsvarerne af denne Lov, hvoraf den er en ligefrem Fölge. "Uophörlig", siger Mr. Dupuynode, "stiger Prisen, medens Godheden aftager. Dette er en sörgelig Kjendsgjerning, da det er klart beviist, at Nydelsen af Kjöd er en af de væsentligste Betingelser for Styrke og Sundhed. De Talstörrelser, som jeg just har anfört, bevise, at Qvægavlen progressivt har aftaget efterhaanden som Jordernes Udstykning er tiltaget[24]). Den lille Jordeier kan ikke lægge Qvæg til; i saa Fald maatte han have vidstrakte Græsgange og Evne til i en Tidlang at undvære Udbytte"*.

[24] Dette har nu vel sin fuldkomne Rigtighed, og det er alt i det Foregaaende til Overflod beviist, at Dyrs og Menneskers physiske, ja vel og de sidstes intellectuelle og moralske Velvære er i Frankrig aftaget i Forhold til, og paa Grund af, Udstykningens Fremskridt. Dog med Hensyn til den overordentlige Aftagen af Kjöd-Consumption i *Paris* saavel som de andre *större Steder*, opstaaer der let en Mistanke om, at denne muligt har en anden Medaarsag, som ligger i en Forandring i Sæder — i de nyere Tiders physiologiske Forestillinger — i Lægernes Forskrifter. I de Ægyptiske Feldtog under Bonaparte bemærkede Franskmændene, at Landets Folk spiste saare lidet Kjöd; ja, naar det skulde udholde svære Strabadser eller foretage lange Reiser, tog det i det Hele saare liden Næring. En overordentlig lille Kop stærk Kaffee, en Valnöds Störrelse af Chocolade, nogle faa Dadler eller deslige var ofte tilstrækkeligt for 24 Timer; og saaledes kunde man fortsætte sin 15 Miils Reise paa Dromedaren og befinde sig vel. Tog man derimod stærkere Næring, fik man i den brændende Solhede Hovedsvimmel og Næseblod. I dette samme Land, hvor den classiske Oldtids Vise skrev store Værker "om Afholdenhed fra Kjödspise" syntes altsaa Klimats-Forholdene at fraraade Brugen af Kjöd, eller nogen stor Qvantitet af anden kraftig Föde. Efter at have gjort denne Erfaring kom Franskmændene hjem til Marseille eller Paris. De bemærkede da let, at de i varme Sommerdage behövede langt mindre Kjöd end om Vinteren. Sygdomme ere i Frankrig ofte af en acut Beskaffenhed, og Lægen forböd altsaa ofte Kjöd. Jeg formoder altsaa, at denne Omstændighed er en Medaarsag til Kjöd-Consumtionens Aftagen i *Stæderne*. Naar nu dertil kommer, som Mr. Culloch har viist, at Kjödet er baade dyrt og slet, saa taber man ogsaa endnu mere Appetiten til det. *R.*

* Etudes sur la Propriété Territoriale. p. 86.

Man maa fremdeles lægge Mærke til, at Forbruget af Gjödning, uden hvilken det vilde være forgjeves at vænte en god Næpe- eller Kornavl, staaer næsten altid i temmelig nær Forhold til Qvæg- og Faareholdet, navnlig til hiint. Vi kunne derfor slutte, at Qvægets overordentlige Aftagen i Frankrig, fordi den har bevirket et tilsvarende formindsket Forraad af Gjödning, ogsaa nödvendigt maa have foraarsaget Agerdyrkningens Forfald. Dette vilde under alle Omstændigheder i England blive den uundgaaelige Fölge af et betydeligt formindsket Creaturhold; og dette har man ogsaa paastaaet at være, og vi nære ikke mindste Tvivl om at det er Tilfældet i Frankrig.

Selv denne Belysning af Lovens Indflydelse, ifölge hvilken den tvinger Massen af Befolkningen til at ernære sig med ringere Sorter Levnetsmidler og forværrer Agerbruget, er endnu ikke tilstrækkelig til at formaae Mr. Dupuynode til at opgive dens Forsvar. Han, Mr. Rossi og flere Andre bilde sig ind, i Assoeiations-Principet at have fundet Midlet til saavel i denne som i andre Henseender at standse dens fordærvelige Fölger! De smaa Eiere skulde assoeiere sig og drive deres Forretninger i Fælledsskab, og dette, fortæller man os, vil sætte dem istand til paa een Gang at blive deelagtige i alle de Fordele, der ere forbundne med de store og med de smaae Avlsgaarde. Det er vanskeligt at tale alvorligt om et saadant Projeet, og vi betvivle meget, at der findes blot et Dusin Jordbrugere i England, og sandsynligviis heller ikke flere i Frankrig, som jo vilde behandle det med den störste Ringeagt. Saadanne Forretninger, som kunde drives efter en större Maalestok, efter et temmelig eensformigt System, ved Agenter, som holdes i det særegne Öiemed, ville vel med Fordeel kunne besörges ved Foreninger. Men

Agerdyrkning er tilvisse ikke een af den Slags Forretninger. Lad os antage, at 10, 20 eller 30 smaae Jordeiere faldt paa at drive deres Jorder, hvoraf ikke to Lodder muligt vare af samme Beskaffenhed, i Fællesskab, og det er da temmelig vist, at de vilde frembyde en uendelig Forskjellighed med Hensyn til Jordbundens naturlige Egenskaber, til den Grad, i hvilken den er bleven forbedret, til Beliggenhedens Fordeelagtighed, til Stilling mod Sol og Luft, til Herredömme over Vand, og tusinde andre Ting. Hvorledes skulle de fordele Udgifterne til Jordernes förste Behandling mellem sig? og hvorledes, naar vi antage at dette lod sig gjöre, skulle de dele Avlen? Det er tydeligt nok, at Tingen er aldeles umuelig, og hvis Tvangsarvelovens ödelæggende Virkninger ikke blive bekjæmpede uden ved saadanne Midler, ville de til evig Tid udöve deres Herredömme.

Vel er det sandt, at de smaa Jordeiere kunne forene sig om at bygge Tærskemaskiner, anskaffe Plove og maaskee Heste til fælleds Brug; men selv dette vilde have sine store Vanskeligheder, og saadanne Driftsmidler ville overhovedet kunne anskaffes baade billigere og bedre af private Mænd, end af Foreninger. Anlæg af Veie og Hoved-Vandafledninger kunde ogsaa lade sig iværksætte ved at Flere forene sig, omendskjöndt det kan udföres lige saa godt, ja endog bedre ved Skatter, som lignes paa de forskjellige Eiendomme som skulle forbedres derved, og som opkræves og anvendes under Control. Sagen er, at ingen Forening, som practisk lader sig bringe istand, kan röre ved eet eneste af de Onder, som ere indgroede i, og eiendommelige for, den lille Avl. Den kan ikke sætte nogen Jordlod paa 5 til 10 Acres istand til at blive dyrket efter en saa forbedret, videnskabelig Methode, som

findes anvendt paa Avlsgaarde paa 100 til 150 Acres. Den kan ikke give Brugerne Capitaler i Hænde eller bevirke at det, som er næsten udeleligt kan blive deelt i passende Indhegninger, heller ikke kan den foraarsage, at de, som selv næsten forbruge Alt hvad deres Jorder yde dem, og hvis Bestræbelser fornemmeligt gaae ud paa, directe at forsyne sig med Alt, i nogen höi Grad vil kunne bidrage til Andres Forsyning.

Det er imidlertid unödvendigt at forfölge disse Betragtninger videre. Associationen som Universalmiddel er saa öiensynligt intetsigende, at Intet uden vor Agtelse for dem, som have opstillet det, skulde have bevæget os til at værdige det Omtale[25].

Et andet Product, Gavntömmeret, der ikke alene tjener til Landets Forskjönnelse, men ogsaa dets Ly og Productivitet forsvinder hurtigt fra private Mænds Jorder paa de fleste Steder i Frankrig. Det vilde i Sandhed være urimeligt at vænte, at de smaae Jordeiere, der leve, som man siger, fra Haanden i Munden, der ere belæssede med Gjæld, og i lige höi Grad trænge til Brændsel og rede Penge, samt til at erhverve sig Midler til at kunne opnaa en större Avl af Korn, Kartofler eller Viin, skulde tage i Betænkning at fælde de Træer, som findes paa deres Jorder. Selv i de bjergige Districter, hvor Skove ere uundværlige, saavel paa Grund af det Ly, som de forskaffe, som for at forebygge, at Jorden bliver nedskyllet, er deres Ödelæggelse bleven fortsat paa den meest ryggeslöse Maade. Vi

[25] Denne vilde Speculation forudsætter desuden en Menneskenatur, som maatte være væsentlig forskjællig fra den givne. Den forudsætter en total Bortfjærnelse af Drivter og Tilböieligheder, som overalt ere tilstede. Den forudsætter et intellectuelt og moralsk Standpunct, som endnu ikke kjendes, som det er umuligt for Associationen at skabe, men hvoraf denne derimod mueligen kunde skabes, hvis et saadant Standpunct först var opnaaet. *R.*

finde i en Beretning af M. Blanqui, udgivet i Aaret 1844 om Skovenes Tilstand i Departementerne Isère, Övre- og Nedrealper og Var, en detailleret Skildring af den Skade, som deres Ödelæggelse har foraarsaget, og hvorved visse Districter blive fuldkommen ödelagte. Istedetfor at aftage, siger han, tiltager Ondet daglig med Landboens voxende Fornödenheder, saa at Ödelæggelsen af Alpeterritoriet skrider frem med en utrolig Hastighed og Voldsomhed. I Departementerne langs med Pyrenæernes nordre Skraaning, hvor Skovvæxten er af samme Vigtighed, have lignende Virkninger fulgt paa lignende Aarsager *.

Man maa imidlertid ikke udlede af eet eller andet af det, som er anfört her eller paa andre Steder i denne Afhandling, at vi nödvendigt og under alle Omstændigheder betragte de smaae Avlsgaarde, som et Onde. Vi fralægge os ganske en saadan Mening. Smaa Avlsgaarde passe i Almindelighed bedst i Nærheden af store Byer og i en bjergfuld Egn; men hvor der forbruges mange Havevæxter eller mange af de Producter,

* Til Bekræftelse heraf tilföie vi nogle Steder af Land-Inspecteurernes Beretning fra 1843, der angik Övre-Garonne og Övre-Pyrenæerne. "Eiendommenes Udstykning begynder med Arrondissementet St. Gaudens; den bliver meer og meer bemærkelig efterhaanden som man kommer længere ind i Cantonet d'Aspet; den tiltager end ydermere i Cantonet St. Real, og naaer sin störste Höide i Cantonet Bagnères-de-Luchon. Dettes Beboere have ikke ladet sig nöie med, paa alle mulige Maader at udstykke det smalle Stykke Land, som danner denne Dal, men have lidt efter lidt indtaget de nederste Höider og derpaa de lavere Bjerge til Dyrkning. Nutildags ere de blevne nödsagede til at overföre deres jammerlige Industri paa Höider, der ere i den Grad steile, at de, som dyrke dem eller indhöste paa dem, ikke ere uden Fare. Tidligt eller sildigt vil Nöden og Fattigdommen ikke undlade at straffe disse sandseslöse Ödelæggelser, med mindre man kommer dem til Hjælp med Beplantning eller Anlæg af permanente Græsgange. Saadanne Misbrug udkræve öieblikkelig Standsning.

hvis Drift udkræver en höi Grad af Opmærksomhed i det Smaa, og meget Haandarbeide, eller hvor Jorderne ikke kunne dyrkes ved Anvendelse af Heste, og forbedrede Agerbrugs-Redskaber, ere de virkelig at foretrække for de större; heller ikke kunne et Lands Jorder blive passende fordeelte eller dets Landhusholdning opnaae den höieste Grad af Forbedring, med mindre der forefindes i Landet en tilbörlig Forskjællighed af smaae og middelstore, saavelsom store Gaarde. Men omendskjöndt vi saaledes intet have at indvende mod hine, med mindre deres Antal bliver foröget ved konstige Midler og i alt for stor Mængde, saa forkaste vi dog ubetinget en Lov, som til en saadan Yderlighed paatvinger alle Slags Landeiendomme en fortsat Deling, og som foröger Antallet af Smaalodder ud over al fornuftig Grændse; en Lov, som tilintetgjör Brugernes Driftighed, og lægger Baand paa deres fornuftige Önsker, som hindrer Opförelsen af gode Avlsbygninger, Fordelingen af Arbeidet, og Anvendelsen af forbedrede Agerbrugs-Redskaber, og som endelig opfylder Landet med en altfor talrig, kun halvtbeskjæftiget, tiggefærdig Befolkning.

Hvor Antallet af de smaa Avlsgaarde ikke overstiger hvad der er fornödent til at yde de Producter, som fornemmelig egne sig til at dyrkes paa dem, finde deres Eiere, naar de have besörget deres egen Drift, Arbeide paa de mere udstrakte Gaarde i Nabolavet, og gaae saaledes undertiden deres Naboer til Haande med at drive Ploven, kjöre Karrer o. s. v. I saa Tilfælde ere de smaae Avlsbrugere bekjendte for deres Driftighed, hvorpaa man paa nogle Steder i England finder Exempler. Hvor der derimod ikke findes store eller middelstore Landeiendomme, hvad der er Tilfældet paa særdeles mange Steder i Frankrig, have de smaa Avls-

brugere ikke Leilighed til at anvende deres ledige Timer paa andre Gaarde, og naar de da ikke forene en eller anden industriel Beskjæftigelse med deres Agerbrug, Noget, man finder paa visse Steder paa Fastlandet, blive de, paa Grund af at de mangle Leilighed og Tilskyndelse til at være driftige, nödvendigviis umaadelig dovne: kraftige, sunde Mænd foröde, som Arthur Joung har fortalt, hele Dage med at bringe et Dusin Æg eller en Kylling til Torvet. Paa Grund af den större Lethed, hvormed alle Industriens Frembringelser kunne tilveiebringes efter en större Maalestok, synes der imidlertid at være Grund til at antage, at den ovennævnte Hjælpekilde vil flyde meer og meer sparsomt, indtil Eieren af een eller to Acres Jord eller et lignende Stykke omsider intet har at tye til. Selv om de endog have fuldkommen indseet Lediggangens fordærvelige Fölger, kunne de dog ikke gjöre andet, end hengive sig dertil. Dovenskab er uadskilleligt forbunden med en höi Grad af Udstykning. Den Slövhed, som Höilandenes og Irlands Huusmænd lægge for Dagen hjemme, er saa overordentlig, at de, som have seet dem beskjæftigede paa andre Steder, ikke skulde troe det. Selv deres Gridskhed efter den mindste Vinding faaer ikke Bugt med den. Sir George Mackenzie, en uforkastelig Authoritet, beretter om Höilænderne: "Deres Familier gaae sædvanligt i Pjalter, og deres Börn modtage ingen Opdragelse; man finder ingen Slags Industri hos dem, og deres Boliger ere i höieste Grad smudsige. Det Arbeide, som findes paa deres Lodder, optager kun en ringe Deel af deres Tid, men de ere saa forfærdelig dovne og skjödeslöse, at, medens Folk fra andre Egne ere beskjæftigede med Fiskeri, Kelpfabrikation &c., og modtage höi Lön, kan Ingen af dem

faaes til et saadant Arbeide"*. Og i Irland, hvorvel den lavere Landbostands hele Udkomme beroer paa Kartoffelhösten, gaaer dens Dovenskab dog saa vidt, at den hyppigt forsömmer at tage Kartoflerne op, naar de ere fuldmodne, saa at de lide meget af Frosten, og undertiden ganske fordærves **.

Tendentsen til at foraarsage Misvæxt og Hungersnöd er ikke det ringeste af de mangfoldige Onder, der opstaae af den altfor vidt drevne Udstykning. Endog i de bedste Aaringer have de smaae Avlsbrugere kun faa Producter at afhænde, og i daarlige Aaringer blive saavel de selv, som de, de skulde forsörge, stedte i de störste Forlegenheder. De Vilkaar, hvorunder Irland befandt sig i 1846—47, afgive det bedste Beviis paa denne Paastands Rigtighed. De smaae Brugere, som almindeligt stillede deres Haab om Udkomme til Kartoffelhösten, bleve, da den slog feil, aldeles hjælpelöse, og havde England ikke paa en saa gavmild Maade understöttet dem, vilde de være totalt omkomne af Hunger. Heldigviis har den ödelæggende Udstykning hidtil kun havt liden Fremgang i Stor-Britannien, og da Kornhösten var taalelig god, kunde Kartoffel-Misvæxten ikke foraarsage nogen synderlig Trang for denne Öes Befolkning (herfra maa dog undtages nogle Dele af Höilandene), saa at vi, foruden den Hjælp, vi bragte vore egne Fattige, og de Stimer af Irske Brödlöse, som væltede sig ind over vore Kyster, desforuden vare istand til at tilveiebringe store Summer til Opkjöb af Levnetsmidler til Irland. Man gyser ved Tanken om, hvad der var blevet af Befolkningen i 1846—47, hvis England havde været udstykket i den Grad som Irland. Hun-

* Survey of Ross and Cromarty. pp. 84, 257.
** Wakefields Account of Ireland, I, 517 og 583.

gersnöden i sin frygteligste Skikkelse vilde i saa Tilfælde have hersket overalt, og de Vanskeligheder, som vi have beseiret, vilde have været tusinde Gange större.

Det nærværende Aars (1846—47) Ulykker have alene hjemsögt de Lande, hvor Udstykningen er bragt til Yderlighed. Saadanne ere: Irland, Frankrig, Dele af Belgien og Rhinpreussen, og den Omstændighed, at Kartoffelavlen har været mere almindelig i Irland end i de andre her nævnte Lande, er alene Skyld i, at Nöden viste sig störst der*. Kartoffelavlen har imidlertid hurtigt udbredt sig blandt Frankrigs og andre Landes Selveierbönder, og, uafhængig heraf, bliver Landet ved Udstykninger, som Loven om lige deelt Arv medförer, hvadenten saa Brugerne ernære sig ved Kartoffel- eller Kornavl, forvandlet til smaa Lodder, som i almindelige Aaringer kun kunne forskaffe deres Eieres Familier et usselt Udkomme. Og da saadanne forarmede Familier i daarlige Aaringer hverken kunne forsörge sig selv, eller andre, vil den Tilstand, hvori en stor Landbobefolkning, der fornemmelig bestaaer af disse, bliver bragt i saadanne bedrövelige Tider, lettere kunne forestilles end beskrives.

De Fölger, som ere fremgaaede af Jordernes Udstykning i Irland og Frankrig, burde tjene Lovgivningen og Folket i England til Advarsel. De ere tydelige som Ildbogstaverne paa Murene af Belshazzars Pallads, og der behöves ingen Prophet

* Den gav sig forövrigt tydeligt nok tilkjende blandt de smaa Selveiere paa mange Steder i Belgien og Frankrig, hvor en stor Mængde af samme geraadede i en fuldstændig hjælpelös Tilstand. Den bevirkede dertil i de nævnte to Lande en overordentlig betydelig Indförsel af fremmed Korn, samt en Fritagelse for Told og alle andre Afgifter, som tidligere vare forbundne med samme.

til at udtyde deres Mening. De ere fattelige for Alle, og burde anspore Enhver, hvis Bestræbelser have til Hensigt at bevare og befordre det almindelige Velvære, til kraftigt og i Forening at modsætte sig ethvert Forslag, som, hvor skjult og forskjönnet det end maatte fremtræde, enten directe eller indirecte gaaer ud paa at udstykke Jorderne.

Den Indflydelse, som Tvangsarveloven udöver paa de offentlige Institutioners Bestaaen, er maaskee lidet mindre mægtig, end dens Indflydelse paa Agerbruget. Det democratiske[26] eller nivellerende Princip er mere fremtrædende i Frankrig end i noget andet Europæisk Land. Naar undtages Kronens arvelige Ret, er Alt blevet omformet paa den revolutionaire Mynt. Det aristocratiske Element findes ikke mere hos det Franske Folk; uagtet de störste Philosopher og Statsmænd fra Aristoteles og Polybius indtil vore Dage ansee samme for uundværligt i en velordnet Stat; og Jordernes tvungne Deling, idet den forebygger et Aristocraties Opkomst, paatrykker Landeiendomme den samme Bevægeligheds og Foranderligheds Charakteer, som viser sig paa deres Eieres Familier. Herpaa grunder sig den herskende Mistillid til den nærværende Tingenes Ordens Bestaaen i Frankrig. Hvad findes der i hiint Land, som kan byde en revolutionair Bevægelse en kraftig Modstand? Det vilde være urimeligt at antage, at Armeen længe skulde lade sig bruge til at tvinge

26 Forfatteren mener det *pseudo-demokratiske*, men fölger den skjödeslöse, daglige Talebrug for Kortheds Skyld. Det Fölgende viser tydeligt nok, at han kjender Ordets sande classiske Betydning, som udelukker Eensidigheden, saa at det *sande Demokrati* ikke kan bestaae uden i Vexelvirkning med et sandt Aristokrati, ligesom dette heller ikke kan bestaae uden i en Vexelvirkning med hiint. *R.*

Democratiet, hvoraf den er en Deel. Med Undtagelse af Capitalisterne og de Personer, der ere ansatte ved Hoffet, vilde kun Faa behöve at frygte nogen umiddelbar Fare af en Revolution, og hines Eiendomme vilde sandsynligviis blive beskyttede. Der findes ikke længer nogen mægtig Corporation af store Godseiere, der besidde arvelige Godser og Titler, og som ere knyttede til Kronen som deres legitime Overhoved og Beskytter; og Regjeringsformen og det regjerende Personale ere Eieren af en lille Jordlod ligegyldige, forudsat at der ikke skeer nogen Forandring i de Byrder, som paahvile ham. Monarchiet i Frankrig er blevet berövet hine gamle Minder og kraftige Stötter, hvorfra det erholder næsten al sin Glands og al sin Styrke i England som i andre Lande. Tronen staaer i en isoleret, om end ikke umisundt Værdighed, uden at beskjærmes af en eneste ophöiet Gjenstand, og udsat for Angreb af de rasende Storme, som kunne opstaae fra enhver Kant af den omgivende Slette. Der er intet Mellemled, intet som kan forhindre en fjendsk Majoritet i de Deputeredes Kammer fra at tilintetgjöre den kongelige Branche af Legislaturen, eller fra at forandre det herskende Dynasti. Pairerne, der ere skabte for Livstid, ere Hoffets villige Redskaber, uden Agtelse hos Folket, uden virkelig Magt eller traditionel Indflydelse, og der findes ingen betydelig Classe med den dybe og stadige Interesse for de bestaaende Institutioners Vedligeholdelse, der synes uundværlig til Regjeringens Beskyttelse imod de Angreb, der opstaae af Folkets Fordomme og Lidenskaber, samt til at forskaffe samme den Fölelse af Sikkerhed, som er nödvendig for at sætte den istand til at handle conseqvent efter sunde Principer. Man vil sandsynligviis indrömme, at Napoleon har havt en rigtig Mening herom, naar han siger: "Aristokratiets

Tilintetgjörelse har viist sig som en Hindring for enhver fölgende Bestræbelse efter at indföre et constitutionelt Kongedömme i Frankrig. Revolutionen har forsögt at löse et Problem, der er lige saa umuligt som at styre en Ballon. Et Aristocrati er Tronens sande Stötte; det modererer, understötter og opretholder den. En Stat uden samme er som et Skib uden Roer, som en Ballon i Luften." (Las Casas, III. 23.)* En höi Grad af Dygtighed og Forsigtighed hos dem, som have Magten, vil uden Tvivl kunne opretholde en Regjering som Frankrigs for længere Tid, men dens Stilling vil alligevel altid være höist usikker som Fölge af dens Isoleerthed og Mangel paa Understöttelse af beslægtede Indretninger eller Minder. For nærværende Tid udgjöre Medlemmerne af Valg-Collegierne den eneste Slags privilegerede Personer i Riget, og Nogle mene, at der kun er ringe Grund til at frygte for Anmasselse fra Statsmagten paa den ene Side, eller Töileslöshed paa den anden, saa længe bemeldte Collegier vedblive at staae paa samme Fod. De, som dog stole paa deres Varighed, ville efter al Sandsynlighed snart finde, at

* I Fölge Forenstaltninger, der vare trufne i Aarene 1806 og 1807 udgav Napoleon 1808 en Forordning, som authoriserede Oprettelser af Majorater og arvelige Titler. Det hedder deri: "Hensigten med denne Institution har ikke alene været at omgive vor Trone med en Glands, som sömmer sig for dens Værdighed, men ogsaa for at nære en rosværdig Kappelyst hos vore Undersaatter, ved at forevige de berömmelige Minder, og henstille for de kommende Slægter et altid nærværende Billede paa de Belönninger, som en retfærdig Regjering aldrig undlader at tildele store Fortjenester af Staten". Men tiltrods for denne kloge Motivering, saa var dog dette Forsög paa at gjenoplive et Aristocrati en af de mest upopulaire Handlinger i Napoleons Regjering. Da Revolutionen i 1830 havde givet det democratiske Princip fornyet Styrke, blev det arvelige Pairsskab ogsaa kort efter afskaffet, og i 1835 blev det forbudt at oprette flere Majorater, og de faa, som alt vare oprettede, bleve indskrænkede til to Generationer.

de ikke ere mere stabile end alle andre Ting, som omgive dem. De ville maaskee for en længere eller kortere Tid kunne modstaae de Anstrængelser, som blive gjorte for at nedsætte Betingelserne for Valgret, men det er rimeligt, at disse Bestræbelser omsider ville blive kronede med Held, nemlig i Betragtning af den store Majoritet, som er udelukket fra Valgret*. Ved enhver Udvidelse af Valgbasisen vil Regjeringen blive mindre selvstændig, indtil den omsider ganske bliver afhængig af Folke-Bevægelserne —

— *sumit aut ponit secures*
Arbitrio popularis auræ[27].

Men selv om Monarchiet i Frankrig skulde blive styrtet, saa vilde man dog feile meget, naar man troede, at dets Fald nödvendigt maatte medföre en Gjentagelse af de Afskyeligheder, som ledsagede og vanærede Revolutionen 1789. Samfundet er nu indrettet paa en ganske forskjellig Maade. Naar man undtager den Lov, hvis Indflydelse vi have bestræbt os for at tydeliggjöre, er der kun faa constitutionelle Misbrug at rydde af Veien. Dommerne ere ikke, som tidligere, bestikkelige,

* Naar et Folk begynder at röre ved Valgcensus'en, kan man forudsige, at samme tidligt eller sildigt aldeles vil ophæve den. Dette er en af de uforanderligste Grund-Regler, som styre Samfundene. Efterhaanden som man udvider Grændsen for Valgretten, föler man Nödvendigheden af at udvide den endnu mere; thi efter en ny Indrömmelse foröges Democratiets Styrke, og dets Fordringer voxe med den nye Magt. De, som ere udelukkede fra Valgretten föle sig trykkede i Forhold til Mængden af dem, der ere i Besiddelse af samme. Undtagelsen bliver saaledes til Regel; Indrömmelserne fölge ustandset paa hinanden, og man hörer da ikke op, förend man har naaet en almindelig Valgret. (De Toqueville, Amérique, I, 92. 5me ed.)

[27] Den Læser som betænker, at Mr. M. Culloch skrev foregaaende og næstfölgende Paragraph i Aaret 1847, og tilbagekalder i Erindringen de siden stedfundne Begivenheder, vil kunne overtyde sig om, at vor Forfatter er en ægte Politiker, med et klart og gjennemtrængende Statsmands Blik. *R.*

partiske og ærelöse; Folket er ikke længere underkuet og forarmet ved en Skare af geistlige og feudale Tyranners Privilegier og Udsugelser, og, hvorvel dette kan være mere tvivlsomt, kan man vel antage, at det har havt tilstrækkelig Erfaring af den Daarskab, at forsöge paa at erobre Verden. Samtidig hermed maa dog enhver uhildet Iagttager tilstaae, at et saa talrigt Demoerati, der saa let lader sig henrive af Fordomme, og kun har lidt at befrygte af Forandringer, nödvendigviis maa være Gjenstand for Nabofolkenes stadige Mistanke og Aarvaagenhed. Men naar man overlader det Franske Folk til at ordne sine indre Anliggender, som det selv finder for godt, da ville andre Nationer have langt mindre at frygte for samme, end man i Almindelighed antager. I en ny Kamp vilde det aldeles mangle den populaire Sympathie, som udgjorde dets mægtigste Allierede i Begyndelsen af Revolntions-Kampene. For nærværende Tid er Frankrig et Demoerati med et arveligt Overhoved; den förste Forandring vil sandsynligviis blive et Demoeratie med et valgbart Overhoved, hvilket maaskee atter, som tidligere er skeet, vil lede til en militair eller despotisk Regjeringsform. Men selv om dette lidet önskelige Tilfælde skulde indtræffe, saa ere Chaneerne (Mulighederne) et Tusinde mod een, imod at en saadan Magt nogensinde igjen kommer i Hænderne paa en anden Napoleon[28].

I Betragtning af Omfanget af de foregaaende Details vilde det være værre end blot overflödigt, at indlade sig paa udförlige Angivelser af Udstyknings-Systemets Indflydelse i andre Lande. Der kan vel undertiden, som Fölge af locale og andre Særegenheder, findes en

[28] Hvorved Forfatteren mener en Mand med de Talenter, som gjemtes under *Onkelens* trekantede Hat. Ingen tænkte synderligt paa *Neveuen* i 1847. *R.*

ringe Forskjel i Resultaterne; men i Almindelighed stemme de i alle væsentlige Henseender overeens med dem, som vise sig i Systemets Operation i Frankrig. Ifölge Mr. Banfields Beretning vise de Tydske Selveiere (langs Rhinen) en saadan rasende Begjerlighed efter at komme i Besiddelse af Smaastykker Jord, at de i nogle Districter ikke tage i Betænkning at betale dem med L. Strl. 120 til 150 pr. Acre. De anvende, siger han, aldrig et Öiebliks Eftertanke paa, hvilke Renter eller Fordeel de ville kunne opnaae ved saadant Kjöb. De tage alene den Omstændighed i Betragtning, at de derved forskaffe sig Noget at leve af, hvorvel Fattigdom er uadskillelig derfra.

I Preussen (Neufchatel fraregnet) er Befolkningen fra 1816 til 1846 steget fra 10,169,899 til 16,112,948, og, ihvorvel denne overordentlige Forögelse i Folkemængden for en Deel har været foraarsaget ved en tiltagende Mængde Fabriker, saa har den dog for en endnu langt större Deel havt sin Grund i Landets Udstykning. For at vække Landboernes Energi imod Franskmændene, som havde overvældet Landet, bleve feudale Brugere forvandlede til Eiere, og da Hindringer for Salg af Jordegods paa samme Tid bleve fjernede, havde man saaledes givet Bönderne al mulig Opmuntring til at erhverve sig smaa Jordlodder. Nogle af de Foranstaltninger, der bleve trufne for at fremme denne Sag, vare temmelig despotiske, men de Misbrug, som derved skulde udryddes, havde slaaet saa dybe Rödder, og Vigtigheden af at faae dem hævede og derved gjenophjælpe Landet, og befri det fra de fremmede Voldsherrer, var saa indlysende, at de kun mödte ringe Modstand; og deres Hensigtsmæssighed til Opnaaelsen af de Öiemed, hvorfor de bleve iværksatte, er bleven almindelig anerkjendt. De Ulykker, hvoraf Landet den-

gang blev hjemsögt, vare af en saadan Natur, at fjærnere Virkninger af en eller anden Foranstaltning, som lovede öieblikkelig Lindring, kun lidet paaagtedes. Og det har viist sig, hvad der burde været forudseet, at det er lettere i en revolutionair Tid at forvandle Avlsbrugere til Godsherrer, end at holde dem i Besiddelse af deres Eiendomme. Den bedste Maade, hvorpaa dette kunde have ladet sig gjöre, vilde have været at indföre Förstefödsels-Retten; men Preusserne have tvertimod optaget det lige Delings-System, som hersker i Frankrig, saa at den samme Delingsproces indtræder ved de successive Eieres dödelige Afgang. Medens Eiendommenes Större1se i Preussen saaledes paa den ene Side progressivt formindskes, forøges paa den anden Side Antallet af Eiere. Denne Process er bleven gjort lettere ved Udbredelsen af Kartoffelavlen, og disse Tvendes forenede Indflydelse har tydelig aabenbaret sig i den forögede Befolkning. Paa flere Steder i Landet er Udstykningen alt bleven bragt til en saadan Yderlighed, at den maa paatrænge sig Enhvers Opmærksomhed; og, uagtet der hidtil intet er gjort for at standse dens Fremgang, saa har dog den Vigtighed, som man tillægger den, lagt sig for Dagen, idet nemlig et Forslag til at indföre Förstefödsels-Retten i visse Eiendomme udgjorde et af de vigtigste Spörgsmaale for Discussionen i de preussiske Landstænders nylig afholdte (förste) Möde*.

Förstefödsels-Retten herskede tidligere overalt i de Forenede Stater, men blev omsider afskaffet paa Revolutionens Tid eller kort derefter. Man har anfört, at den lige Deling af Landeiendommene, hvilken siden

* Fortræffelige Oplysninger om denne Sag findes i en værdifuld Artikel om den Preussiske Landbolovgivning i "Edinburgh Review" for Juli 1847.

den Tid har været indfört i America, ikke har været skadelig, og vi have slet ikke i Sinde at modbevise det. Den Lethed, hvormed man kan komme i Besiddelse af Jord, paa Grund af de uhyre Strækninger af frugtbare og uopdyrkede Lande, som tilhöre Republiken, vil være tilstrækkelig til at forklare denne tilsyneladende Afvigelse fra Regelen. Enhver bliver saaledes uden Vanskelighed forsörget. Istedetfor at forblive i Hjemmet for ved deres Fædres Död at dele Arven mellem sig, udvandre i Almindelighed Sönner af Amerikanske Jordeiere i de östlige Provindser "vest paa", saa at Lovens skadelige Indflydelse, som Mr. Chancellor Kent bemærker, bliver hævet ved Landets eiendommelige Forhold. Franskmændene og Preusserne have ingen saadanne Hjælpekilder at tye til. En Mand i Bretagne eller Schlesien, hvis Andeel af Fædrenearven kun vil belöbe sig til 5 eller 10 Acres, kan ikke, for saa godt som intet, komme i Besiddelse af 50 til 100 Acres ved blot at reise til Burgund eller Pommern. Han er ligesom bunden til den Plet, hvorpaa han födtes, og har ikke stort andet at vælge mellem, end at udstykke Fædrenearven eller krydse Atlanterhavet, og etablere sig hos et Folk, til hvis Sprog og Sædvaner han intet Kjendskab har. Det er derfor uforstandigt at paastaae, at Tvangssystemet, fordi det hidtil har været temmelig uskadeligt i America, ogsaa skal have været det i Europa. Statspolitikens store practiske Spörgsmaale lade sig ikke löse ved saadanne Sophismer. Naar America er blevet saa tæt befolket som Frankrig, vil det tvungne Delingssystem, saafremt det skulde existere saa længe, blive ligesaa ödelæggende der som i Europa.

FEMTE CAPITEL.

Om Forpagtnings-Arv[29]. *Forskjellige Love angaaende den i forskjellie Lande. Irland. Skotland.*

I Lande, hvor Lovene angaaende Testamenter og Intestat-Arvs Fordeling næsten stemme overeens, opstaaer undertiden betydelig practisk Forskjel deraf, at de opstille en forskjellig Classification af rörlig og urörlig Eiendom. I England for Exempel regnes en Avlsgaards Forpagtning for en Deel af Forpagterens rörlige Eiendom, og naar der ikke findes andre Bestemmelser i Contracten, kan han borttestamentere den, og hvis han döer uden at have gjort Testamente, gaaer den i Arv paa samme Maade som alle hans övrige rörlige Eiendele. I Skotland fölges derimod en anden Regel, idet nemlig Forpagtnings-Retten der betragtes som en fast eller arvelig Eiendom, og Forpageren har ingen Dispositions-Ret over den, med mindre, hvad der sjældent indtræffer, en Clausul i det Öiemed er indfört

[29] *Lease* er det Ord, som jeg her ikke paa nogen nöiagtig eller udtömmende Maade har udtrykt ved "*Forpagtning*". Der haves ikke et fuldkommen tilsvarende Ord paa Dansk. Det er et Kunstord i Engelsk Lov og Landhuusholdning, og betegner en Overdragelse til Brug eller Afbenyttelse paa Aaremaal eller Livstid af fast Eiendom (Huus eller Jord) til en Leier fra Eiermanden. Den förste siges *to hold on lease*, den sidste *to have let on lease*. Ordet udledes fra det Franske *laisser*. En saadan Contract kalder man dog sædvanlig ikke *lease*, med mindre den gjælder i det allermindste 3 à 5 Aar. Syv Aar og derover er vistnok en *lease*, som er *veri nominis*. De som leie paa et Aar siges ikke *to hold* eller *to have taken on lease*; og sædvanlig oprettes der ingen Contract ved saa kort en Leie, men hele Sagen afgjöres ved private Breve. *Lease at will*, hvorvel den muligviis kan komme til at gjælde for nogle faa Maaneder, er dog en virkelig *lease*, da dertil udfærdiges stemplet Contract. *Lease* betyder ogsaa den skrevne Contract eller Forpagtnings-Documentet. *R.*

i Contracten. Han kan heller ikke overdrage, bortforpagte eller udstykke Avlsgaarden, der ved hans Död arves som en udelelig Besiddelse af hans lovlige Arving.

Man kunde maaskee antage Forskjellen mellem disse Systemer for at være langt ringere, end den ved förste Öiekast synes, da Parterne i Forpagtnings-Contracterne i begge Lande kunne opstille saadanne Bestemmelser deri, som de antage vilde varetage deres gjensidige Interesser. Men der kan ikke være nogen Tvivl om, at det Engelske System har en Tendents til at befordre, hvorimod det Skotske modarbeider Jordernes Udstykning, og paa Grund heraf, som ogsaa af andre Grunde, bör dette gives Fortrinet. Da Fattiglovenes Virkninger havde gjort det til Jordeiernes Interesse, at modsætte sig Avlsgaardenes Udstykning og Opförelsen af Smaahytter (cottages), har det Engelske System, idetmindste ikke i selve England, udövet hvad man kan kalde sin fulde Indflydelse. Men i Irland har det længe været indfört, og da man indtil for nylig hverken har forhindret eller standset dets Virkninger, have disse der været ligesaa store som fordærvelige. Den Sædvane at udstykke Jorder, som i umindelig Tid har hersket i Irland, var saa dybt rodfæstet hos det Irske Folk, at de faa Godsherrer, som forudsaae den Elendighed, som uundgaaeligt vilde flyde deraf, forgjæves anstrængte sig for at forhindre det ved udtrykkeligt at forbyde Avlsgaardenes Udstykning og Fremforpagtning. Domstolene, som vare smittede af de herskende Fordomme, vare ugunstigt stemte mod saadanne Indskrænkninger, og naar Nævnene, for hvem en Sag af denne Natur undertiden blev bragt, afgav et Sandsagn[30] til Fordeel for Godsherren, saa tilkjendte

[30] Der kan neppe være nogen Tvivl om, at Sandsagn er det eneste Ord, hvorved det Engelske Ord *Verdict* rigtigt oversættes paa

de ham dog for det meste kun en nominel Skadeserstatning. Fölgeligen, istedenfor at vinde i Omfang ved Forögelsen af Capital og det mere almindelig udbredte Kjendskab til de rigtige Principer i Agerbruget, ere derfor Avlsgaardene, som besiddes af de Irske Forpagtere, gradeviis blevne mindre, i de fleste Tilfælde endog til blotte Pletter Jord. Det koster sædvanligt Jordbrugernes Efterkommere ikke lidt Overvindelse at vælge en anden Haandtering end deres Fædres, og det er en af Irlands Særegenheder, at Brugernes Familier ere fritagne for denne formeentlige Ubehagelighed. Den herskende Lov og den ringe Virkning, der er givet de indskrænkende Clausuler i Forpagtnings-Contracter, have gjort det muligt for Slægt paa Slægt at fölge deres Forfædres Fodspor, indtil det hele Land er bleven opfyldt med Hytter, Kartoffelhaver og Tiggere. Naar en Avlsgaard ikke blev udstykket i en Faders Levetid, kunde man være vis paa, at den blev udstykket ved hans Död. Selv Döttrene modtoge sædvanligt et Stykke Jord i Medgivt, saa at en Avlsgaard, der oprindelig var bortforpagtet til en Enkelt, blev senest ved hans Död, men som oftest tidligere, udstykket i saa mange Lodder, som han havde Börn. Hvor fordeelagtig endog Irlands Stilling i andre Henseender kunde have været, saa var

Dansk; ikke blot fordi Oversættelsen er bogstavelig med Hensyn til Ordets Elementer, men fordi den virkelig udtömmer Begrebet: thi det som Nævningen (*the Juryman*) altid opfordres til af Dommeren, er ***at sige sin sande*** Mening, udtale sin oprigtige Overbeviisning om det foreliggende Factum. Fremfor alt bör man vogte sig for i nogetsomhelst Tilfælde at oversætte det ved *Dom*, da en saadan Oversættelse er grundfalsk; og *Kjendelse* er ikke stort bedre.

R.

dette System dog tilstrækkeligt til at opfylde samme med Fattigdom og Elendighed[31].

De, som endog have forsögt at forsvare denne Skik, have erklæret, at det var Mangel paa Capital og ikke den Forpagterne givne Magt til at udstykke og fremforpagte deres Gaarde, som gav Anledning til, at disse bleve adsplittede. Endskjöndt Capitalens Forögelse i Irland siden 1750, eller i Löbet af sidste Aarhundrede har været mindre end i England og Skotland, har den dog været meget betydelig, og trods denne Forögelse skred Avlsgaardenes Udstykning dog frem med en uforanderlig og hurtig voxende Hastighed, indtil der i de sidste tyve Aar skeete en Standsning ved Fremforpagtnings-Aeten (*Subletting Act*). Den Skik at udstykke Avlsgaarde har virket i Irland paa lignende Maade, som Loven om tvungen Arv-Deling har virket og endnu virker i Frankrig. Den lærte Enhver at betragte Jordbunden som sin Forsörger, og idet den forskaffede dem, idetmindste saalænge Kartoffelhösten ikke slog feil, et usselt Udkomme, forbundet med kun lidet Arbeide, bevirkede den en stor Forögelse i Befolkningen, og nærede hos Irlænderne den Ladhed og Sorglöshed, hvorfor de saa længe have været bekjendte.

Det Skotske System har havt ganske forskjellige Virkninger. I dette Land har Arv af Forpagtninger

31 Den som har seet Irland og bereist flere Grevskaber af dette ellers af Naturen velsignede Land, har overalt havt den bedste Leilighed til at overtyde sig om Sandheden af den af den lærde Forfatter her leverede Skildring. Ingen vil uden at have seet det gjöre sig nogen rigtig Forestilling om, hvor smaa de Jordstykker ofte ere, som i Irland maa ernære talrige Familier; og at de dog virkelig leve af disse Strimler, ofte een Alen brede og ikke ret mange Alen lange (*ridges* kaldes de) beviser Landets overordentlige Frugtbarhed. Mærkeligt er det dog, at Lovgivningen i andre Europæiske Lande tager en Retning, som med Tiden maa före til en Tilstand lignende den Irske. *R.*

ligesom af Godser længe været ordnet efter Förstefödselsretten. De Skotske Landmænds yngre Börn blive ikke opdragede til at ernære sig ved Agerbrug. Tvertimod blive de tidlig gjorte opmærksomme paa, at Landvæsenet ikke er en Vei, som staaer dem aaben; men at det er nödvendigt at de vælge andre Leveveie. Som Fölge heraf etablere de sig i Byerne eller udvandre til andre Lande, og vi betvivle meget, at nogen enkelt Omstændighed mere end denne har bidraget til at indgyde Skotlænderne den eventyrlige og driftige Aand, hvorfor de ere bekjendte, til at holde Forögelsen i Landbobefolkningen inden passende Grændser, og til at udbrede forsynlige Skikke. Istedetfor at formindskes ere Avlsgaardene i Skotland blevne större efterhaanden som Brugernes Driftscapitaler ere forögede; og Agerdyrkning drives som et Middel til at anvende Capital med Fordeel og ikke som et Middel til at erhverve det blotte Livsophold.

Godsherrerne i Irland ere ogsaa almindelig blevne opmærksomme paa det Systems ödelæggende Natur, under hvilket deres Godser ere blevne udstykkede. En Act, 7 Geo. IV. c. 20, der forbyder Fremforpagtning, med mindre Godsherren giver sit skriftlige Samtykke dertil, udkom 1826. Var den udkommen 50 Aar tidligere, og var den bleven strængt overholdt, saa vilde den have forhindret meget af det slette Agerbrug, den Fattigdom og Elendighed, som for nærværende Tid hersker i Irland. Og trods den Udstrækning, som Ulykken alt i Forveien havde naaet, og Vanskeligheden af at forhindre svigagtig Udstykning, har denne Statut dog været yderst gavnlig. Den Irske Befolknings forholdsviis langsomme Tiltagen mellem Aarene 1830—40 kan fornemmeligt tilskrives dens Indflydelse.

Det her Fremsatte godtgjör Vigtigheden af alle de

Regler og Bestemmelser, som vedröre, om end kun indirecte, Landets Udstykning. Havde den samme Arvefölge-Regel med Hensyn til Forpagtning, som har hersket i Irland, hersket i Skotland, vilde Tilstanden i det sidstnævnte Land have faaet megen Lighed med det Förstes. Fattiglovenes Indflydelse har været mindre fölelig i Skotland end i England, og den vilde fölgelig have været mindre istand til at veie op mod Tendentsen til at udstykke Avlsgaardene, naar den var bleven sanctioneret af Arvelovene*. Men dette har heldigviis ikke været Tilfældet. Sammenhold er Regelen i den Skotske Lov, og Udstykning en sjælden Undtagelse i Praxis, og paa dette System grunder sig det höiere Standpunct, som Agerbruget og den agerdyrkende Befolkning sammesteds indtager**.

* Uagtet der i de senere Aar kun gives faa Exempler paa, at der i Lavland-Districterne i Skotland ere blevne udstædte *leases*, som gav Forpagteren Myndighed til at overdrage, udstykke og fremforpagte deres Gaarde, saa ere saadanne dog indtrufne. I et af Skotlands sydvestlige Districter, hvor Gaardene næsten uden Undtagelse ere store og Forpagterne anseelige, overlod en nylig afdöd Eier af et betydeligt Gods flere af sine Forpagtere Gaardene paa 21 Aar, med Magt til at udstykke og fremforpagte. Disse Contracter udlöb for faa Aar siden, og en af Gaardene, hvis Störrelse var henved 400 Acres, havde, da den faldt tilbage til den oprindelige Eier, over 50 contractmæssig antagne Forpagtere! Da intet andet Gods i Districtet var blevet bortforpagtet paa nævnte Maade, blev man Forpagterne let qvit; men det er klart, at det vilde have været forbundet med stor Vanskelighed at befri sig for dem, hvis Systemet havde faaet godt Fodfæste. Dette viser temmelig tydelig, at der ikke har manglet stort andet end Fuldmagt til at overdrage og udstykke Gaardene, for at bringe de Skotske Forpagtere under næsten samme Vilkaar som de Irske.

** De Fordele, som bleve Forpagterne til Deel ved Forbudet imod at fremforpagte og udstykke deres Gaarde, ved at disse gaae til den lovlige Arving, og ved at Forpagtningerne ere blevne indskrænkede til 19 eller höist 21 Aar, ere blevne slaaende skildrede i et Brev fra en meget intelligent og practisk Forpagter, og indeholdes i vor Udgave af "Wealth of Nations" (p. 565—569). Vi have givet det Plads i Tillægget til nærværende Værk (N. IV).

SJETTE CAPITEL.

Stiftelser. Indskrænkninger med Hensyn til deres Oprettelse. Testamenter, der ere oprettede paa Dödsleiet.

I de foregaaende Dele af denne Afhandling have vi betragtet, hvorledes Eiendom overföres fra de Döde til de Levende saavel ifölge Testamenter, der give fuld Eiendomsret over Arven, som under Betingelser, der ere opsatte for at bevare den som Liniearv. Det er imidlertid ikke nödvendigt at Eiendom gaaer i Arv til Individer, men den kan, hvor der er tilstaaet betydelig Testationsfrihed, ikke sjælden disponeres over til at fremme et eller andet Öiemed af sand eller supponeret Nytte. Den er den hyppigste Foranledning til Oprettelse af ***Stiftelser***, det vil sige Institutter, der skulde fremme et eller andet fromt, veldædigt eller nyttigt Öiemed. De fleste ældre og rige Lande have Stiftelser med de forskjælligste Formaal. I Middelalderen var det Skik at testamentere Eiendom til Oprettelse af Klostre, Læsning af Sjælemesser og for andre religiöse Hensigter; ogsaa til Anlæg af Skoler. De to store Universiteter i Oxford og Cambridge ere ædle Exempler paa sidstnævnte Slags Stiftelser, og et overveiende Antal af de latinske og frie Skoler i England og overhoved i Europa udlede deres Oprindelse fra den samme Kilde. En stor Deel Eiendom er ogsaa bleven testamenteret af goddædige Personer i dette og i andre Lande til Opförelse og Dotering af Hospitaler eller forskjellige Slags Pleieanstalter for Brödlöse, for Kröblinger og hjælpelöse Fattige, til Udförelse af offenlige Arbeider, og endelig undertiden ogsaa til offenlige Forlystelser og Vederqvægelse.

Naar vi see hen til de uhyre Summer, som indestaae

i Stiftelser og til disses Betydning fra et almindeligt Synspunet, kan det forekomme besynderligt, at der ikke ere fastsatte Regler, ifölge hvilke de skulle oprettes. Men i Virkeligheden er der ingen Grund til at undre sig herover, da Sagen er af ualmindelig Vanskelighed. Vi have alt i det Foregaaende seet, at det i det Hele taget maa ansees for rigtigt, at tilstaae Frihed til at kunne testamentere til Fremmede med Forbigaaelse af Börn eller Slægtninge. Men deraf fölger ingenlunde, at man bör kunne gjöre Börn og Slægtninge arvelöse, for at anvende sin Eiendom i en eller anden offenlig Hensigt. Börns eller nære Slægtninges Udelukkelse af Testamenter til Fordeel for Fremmede er en haard Adfærd, som næppe nogensomhelst slet Opförsel fra hines Side vil fuldkommen retfærdiggjöre i den offenlige Mening, og derfor er der kun ringe Grund til at befrygte, at samme nogensinde skulde blive alt for almindelig. Men idet Testamentering af Eiendom i et offenligt Öiemed, til Skade for naturlige Arvinger, er vel skikket til at nære Testatorernes Forfængelighed, saa bliver den ikke let fordömt af Offentligheden. Tvertimod bliver en saadan Testamentering undertiden gunstig bedömt. I dette Tilfælde bliver en Familie ikke forurettet, saa at kun en Enkelt höster Fordeel deraf; men det synes, som om den Enes Forurettelse skulde komme Samfundet til Gode. Der er derfor Forskjel mellem at gjöre Börn eller legitime Arvinger arvelöse til Fordeel for et eller andet offenligt Öiemed, og at gjöre det til Fordeel for andre private Arvinger, og den Forskjel er maaskee tilstrækkelig til at berettige Lovgivningen til at foreskrive Regler for at borttestamentere til offenlige Formaal. Der er noget forkeert i at et Menneske, paa samme Tid som han efterlader sin Familie uden nogensomhelst Forsörgelse, stifter et Hospital. I saadanne

Tilfælde kunde noget lignende med den Romerske Lovs lovlige Arvepart, som det synes indföres med Fordeel. Forinden en Mand skal have Lov til at hengive sig til den Forfængelighed eller til at gjöre Fordring paa den Ære at kaldes Offentlighedens Velgjörer, vilde det dog næppe synes meer end billigt, at han skulde være forpligtet til at forsörge sine Börn eller trængende Slægtninge. Den Luxus at gjöre godt mod Fremmede kunde man i Almindelighed mest passende opsætte indtil man har gjort sin Skyldighed mod sine Nærmeste.

Men hvor ingen utilbörlig eller upassende Indflydelse har gjort sig gjældende, bliver et offenligt Foretagende sjælden fremmet ved at gjöre en værdig Familie arvelös, og det kan derfor betragtes som hensigtslöst at indskrænke Testationsfriheden for at forhindre saadant Misbrug. Den store Vanskelighed ved at give Regler for Stiftelsers Oprettelse, bestaaer for det förste i at bestemme de Öiemed, til hvis Fremme de maa oprettes, og for det andet i at bestemme, hvor udstrakt en Magt der bör gives Stifterne til at opstille Regler eller Anordninger, betræffende deres Bestyrelse for Fremtiden. Det er klart, at der ved Afgjörelsen af nævnte Puncter fremstille sig Spörgsmaal af lige Vanskelighed og Vigtighed. Med Hensyn til det *förste* Punct vil man være redebon til at indrömme, at det vilde være höist urigtigt at tilstede Oprettelse af en Stiftelse med et saadant Formaal, som er uforeneligt med eller som strider imod det Almenes Tarv. Det er dog ikke saa let en Sag, som man maaskee troer, at forebygge dette. Det vilde naturligviis ikke være forbunden med stor Vanskelighed at forhindre Oprettelsen af en Stiftelse, som havde et aabenbart irreligiöst eller

umoralsk Formaal[32]; dog kan en Stiftelse, som er oprettet i de bedste Hensigter, være til megen Skade. Oprettelse af offenlige Skoler og andre Indretninger til at befordre Opdragelsen, kan i Almindelighed siges at være höist gavnligt; men naar de blive indrettede saaledes, at de give lige Adgang for Börn, hvis Forældre kunne, og for dem, hvis Forældre ikke kunne betale for dem, bliver deres Nytte ikke lidet tvivlsom. Oprettelse af Fattigboliger til Optagelse af værdige Personer, hvis Helbred er nedbrudt ved Alder og Sygelighed, og som ikke have Erhverv, er ogsaa i höi Grad gavnlig. Men saadanne Stiftelser blive som oftest Gjenstand for Misbrug, saa at de, istedetfor at blive Pleiehuse for de Fattige og Forladte, ofte blive Tilflugtsteder for ödelagte Slægtninge af Personer, der ere velhavende og rige, i hvilke Tilfælde de da foraarsage mere Skade end Gavn. Det vilde være let, hvorvel det kunde ansees for odieust, at anföre flere slaaende Exempler herpaa. De findes i de fleste store Stæder og i nogle, hvor man maaskee mindst havde væntet det, ere de i nogle Aar blevne forögede i saa höi en Grad, at de mere oplyste Borgere have for Alvor begyndt at tvivle om saadanne Stiftelser ikke vare ligefrem skadelige. Man kan opstille som en al-

[32] Et Exempel paa et umoralsk eller ugudeligt Testamente, som dog er blevet overholdt, haves i Glasgow. En meget rig Mand havde moret sig med at travestere hele Bibelen i burlesque og ugudelige Riim. Ved sin Död testamenterede han en betydelig Formue til Universitets-Bibliotheket i Glasgow, dog med den Betingelse, at Universitetet skulde besörge hans burlesque Bibel trykt, til hvilket Öiemed han ogsaa bestemte en anseelig Sum. For at erholde Legatet til Bibliotheket lod man nu Bibelen trykke, men dog ikke mere end eet eneste Exemplar deraf. Dette opbevares i Bibliotheket paa et Bord, hvortil det er fæstet med en Kjæde og det er vist et sjældent Tilfælde, at Opsynsmændene tillade at den bliver aabnet. *R.*

mindelig Grundsætning, hvorfra der er faa eller ingen Undtagelse, at hvad Folk formaae at udrette for sig selv bedst kan overlades til deres egen Omsorg og Opmærksomhed. Statens og velgjörende Mænds Hjælpsomhed burde være indskrænket til dem, som ikke have naturlige Forsörgere, eller som ikke ere istand til at forskaffe sig Livets Fornödenheder. Det vilde saaledes være klog Politik at modsætte sig Oprettelsen af hvilkensomhelst Velgjörenheds-Anstalt, som man tydeligt saae vilde stride imod denne Grundsætning.

Hvad det *andet* Punet angaaer, da bestaaer den store praetiske Vanskelighed ved at give Regler for Stiftelsers Oprettelse i at bestemme, hvor udstrakt en Magt der bör indrömmes Stiftere med Hensyn til at anordne Regler og Bestemmelser for deres fremtidige Bestyrelse. Stiftelsernes Öiemed havde i de allerfleste Tilfælde den offenlige Menings Medhold paa den Tid, da de bleve oprettede. Men denne Mening kan i Tidens Löb forandres; og selv om dette ikke skeer, synes dog den Maade, hvorpaa Stiftelsen bestyres, at kunne modtage Forbedringer, som de fleste andre Ting. Her möde vi altsaa flere Vanskeligheder; thi, naar saaledes paa den ene Side Magten til at fastsætte Regler for Stiftelsers Bestyrelse blev for meget begrændset, vilde de gavnligste Institutioner maaskee aldrig komme istand; medens paa den anden Side Fölgerne ville kunne blive höist fordærvelige, naar Stifternes Bestemmelser i alle Puncter ubetinget skulde efterleves, idet nemlig Enkeltes Taabelighed, Uvidenhed, Indbildskhed eller Alderdoms-Griller saaledes vilde blive en Rettesnor for alle kommende Tider! Det er overflödigt at bemærke, at Fordringer af denne Slags aldrig i Længden ville blive taalte, og at ingen Mand eller nogetsomhelst Udvalg af Mænd kan tillades at foreskrive kommende Slægter

Love. Det er i Sandhed vanskeligt eller maaskee snarere umuligt, *a priori* at sige, i hvor höi en Grad Lovgivningens Indblanding vilde være tilraadelig i saadanne Tilfælde; men det er kun altfor tydeligt, at samme hyppigt er ganske uundværlig, endog til en rigtig Gjennemförelse af Stifternes Planer. Det er urimeligt at drage i Tvivl, at de, som have efterladt Eiendom til Anlæg af Klostre, havde fromme og velgjörende Hensigter, men endnu urimeligere vilde det være, at nægte Reformatorerne Medhold, naar de anvendte saadan Eiendom i andre Öiemed; idet de rigtigt overveiede, at Udtrykkene i et Testament eller andet Document, der var forfattet i en forholdsviis uoplyst Tidsalder, ikke kunde hellige og opretholde et System, som havde viist sig at være ugunstigt saavel for Samfundets aandelige som timelige Interesser. De Bestemmelser, som gjordes af den store Alfred og andre Stiftere af Universiteterne i Oxford og Cambridge kunne have været fortrinlige paa de Tider, men hvis de vare blevne strængt overholdte, vilde deres Cathedre nu være besatte med Aristoteliske Doctorer, og Lærere i det Ptolomæiske Verdens-System, og Forfægtere af Pavens Ufeilbarhed.

Oprettelse af Hittebörns-Hospitaler er et andet Exempel af samme Slags. De ere blevne opförte og holdte vedlige med de bedste Hensigter, men der er kun ringe Tvivl om, hvad nu ogsaa almindeligt er blevet anerkjendt, at de have foranlediget flere Forbrydelser og större Dödelighed, end de have forhindret. Og da det forholder sig saaledes, er det höist uretfærdigt mod Stifternes Minde at antage, at de vilde have testamenteret deres Eiendom til saadanne Stiftelser, naar de havde været opmærksomme paa deres sande Beskaffenhed og Indflydelse.

Selv med Hensyn til Opdragelses-Stiftelser paa

mange Steder i England, og afseet fra de vigtige Betragtninger, som ovenfor ere berörte, vil Ingen kunne tvivle om, at deres Nytte i saare mange Tilfælde bliver meget begrændset og i ikke faa ganske tilintetgjort ved de ufornuftige Regler, der ere fastsatte for deres Bestyrelse, og ved den Schakren og Bestikkelse, hvorved deres Indtægter hyppigt blive forödte. Enhver Uhildet, som er bekjendt med Omstændighederne, vil redebon erkjende, at der gives ingen Indretninger, som trænge mere til en omhyggelig Revision og Omdannelse end bemeldte Stiftelser. Deres Nyttes Omraade vil kunne udvides overordentligt, og den Opdragelse, som de fleste af dem yde, kan betydeligt forbedres. Og der er sikkert Ingen, der vil paastaae, at man skylder at tage mere Hensyn til Stifternes Indfald, Luner og feilagtige skjöndt velvillige Anskuelser, end til Interesse og Velvære af kommende Slægter, hvilke saadanne Stiftelser kunne bruges til at forskaffe en Opdragelse, der svarer til de forskjellige Fordringer og Tarv af de Tidsaldere, i hvilke de leve*[33]. "Hvilken deres egenlige Oprindelse

* 3 og 4 Vict. c. 77 bemyndiger Cancelliretten til at udvide Opdragelses-Systemet i de lærde Skoler, ordne Adkomst-Retten til samme o. s. v. med behörigt Hensyn til Stifternes Forskrifter. Nogle Forandringer og Forbedringer ere blevne indförte i nogle faa Skoler ifölge denne Statut; dog har det hele System en omhyggelig Revision nödig.

[33] Et slaaende Exempel paa en Stiftelse, som ikke længer med Fordeel kan administreres efter Testators altfor snævre Bestemmelser, og som ikke stifter Nytte, blot i nogen Grad svarende til sine uhyre Midler, afgiver *Heriots Hospital* i Edinburgh. Det blev i Jacob I.'stes Tid stiftet af Guldsmeden Mr. Heriot, som testamenterede dertil en anseelig Formue. Den er siden bleven accumuleret til en uhyre Sum, som man allerede for 20 Aar siden var kommen i stor Forlegenhed med, da der slet ikke var tilstede et tilstrækkeligt Antal Börn af den Klasse, for hvis Opdragelse Testator havde villet sörge. Den heromtalte Mr. Heriot er den samme, som Sir Walter Scott har foreviget i *The Fortunes of Nigel.* Heriots Hospital eier store og meget pragtfulde Gader i Edinburgh. *R.*

end har været", siger en meget lærd og dygtig Forfatter, "vil det dog altid være rigtigt at betragte denne Slags Stiftelser (for Opdragelsen) som fremgaaede af et Velgjörenheds- og Folkesinds rene Bevæggrunde, og at bringe dem i Overeensstemmelse med Menneskets fremskridende Natur, maa ansees for fuldstændigt at staae i Samklang med de almindelige Grundsætninger, som deres Stiftere tilsyneladende have hyldet"*.

I sin berömte Artikel om Stiftelser i *l'Encyclopédie* paastaaer Turgot, at de i Almindelighed ere forkastelige, og at de tidligt eller sildigt nödvendigviis maa udarte og kun foranledige Misbrug. Vi kunne dog ikke være enige med ham i saaledes at skære dem alle over een Kam. At mange Stilftelser ere til mere Skade end Gavn, er kun altfor vist, men saaledes forholder det sig atter ikke med andre, og forinden man fordömmer dem i Masse skulde man paavise, at der ikke gives noget Middel til at forebygge de Misbrug, som saa let indsnige sig i deres Administration. Man maa tilstaae, at de Bestræbelser, som hidtil have været anvendte i denne Hensigt, ikke have været meget heldige; men dette viser sig snarere at være en Fölge af det uhandlelige og bekostelige Maskineri, hvoraf man betjener sig, end af nogen Vanskelighed, der nödvendigt er forbunden med Sagen. I England er Cancelliretten bleven beklædt med en almindelig Jurisdiction eller Overopsyn med Velgjörenheds- og andre Stiftelser. Den sædvanlige Fremgangsmaade er, at den efter et Andragende af *Attorney General* (Generalfiskalen) paa Kronens Vegne eftersporer og afhjælper Misbrugene i deres Be-

* Memoirs of the Life and Writings of Buchanan, by David Irving. LLD. Second ed. p. 182.

styrelse; afgjör, naar der findes Tvetydigheder om, hvilke Stifternes Hensigter have været; anvender Eiendom, som er blevet testamenteret i et Öiemed, der strider mod Loven, og bestemmer det Öiemed, for hvilket en Eiendom, som blev testamenteret for et Formaal, som siden er bortfaldet, skal anvendes. De Bekostninger og den Langsomhed, som ere forbundne med Sagföringerne i Cancelliretten ere imidlertid velbekjendte, saa at de groveste Misbrug kunne finde Sted, uden nogensinde at blive Gjenstand for Rettens Behandling. Det er nemlig ikke tilstrækkeligt, at Generalfiscalen formoder eller endog bliver gjort opmærksom paa deres Tilstedeværelse. Ifölge den almindelige Skik kan han ikke foretage noget Skridt, forinden en eller anden privat Mand, som kaldes Angiver (*relator*) forener sig med ham for at indgive Klagen; denne *relator* er ansvarlig for Sagens Förelse og for Bekostningerne i Tilfælde af at den tabes. Det er klart, at der vil udkræves noget meer end almindelig Iver, og paafaldende Misbrug, for at formaae Nogen, der skal bære Ansvaret, til at indlade sig i en Kamp til Fordeel for det Almindelige, hvormed der er forbundet en saa betænkelig og uberegnelig Resico. For at gjöre det mindre vanskeligt at faae anstillet en Undersögelse, blev Acten 52 Geo. III. c. 101 udstedt, som bestemte, at to eller flere Personer, efter at have erholdt Generalfiscalens eller Overprocuratorens Samtykke, maatte ansöge en Billighedsret[31] om at afhjælpe Misbrug i Velgjörenheds-Stiftelser. Ansögningen skal da höres summarisk, og de Forholdsregler, som Retten derpaa tager, skulle ansees for endelige og uforanderlige, med mindre Appel

[31] Dette er det generiske Navn, hvormed Cancelliretten ofte betegnes i Engelsk Lov. *R.*

derimod indgives inden to Aar. Der bleve ogsaa gjorte andre Bestemmelser, hvorved de Commissairer, der ere udnævnte i Medför af Acterne 58 Geo. III. c. 91, 2 Will. IV. c. 57, bleve bemyndigede til at undersöge Velgjörenheds-Stiftelsernes Forfatning, udhæve de Tilfælde, som maatte udkræve Generalfiscalens Indskriden o. s. v.; men disse Comissairers Functioner ophörte 1837.

Disse Foranstaltninger synes imidlertid at være ligesaa besværlige som virkningslöse. Vi frygte for, at der kun vil blive udrettet lidet til at afhjælpe Misbrug, naar det skal iværksættes ved Enkeltmænds Almeenaand eller Pligtfölelse. Mere taler for at det kunde lykkes, naar man sögte at forskaffe de Sagsögende Fordele, istedetfor Uleilighed og Tab[35]. I det Hele taget bestaae de væsenlige Mangler ved de fleste Stiftelser maaskee mindre i, at der handles uredeligt og ödsles med deres Indkomster, end i, at de ere opförte paa falske Principer, og at Skikke og Bestemmelser, som ere blevne forældede, blive haandhævede istedetfor at forandres.

35 Vistnok har den lærde Forfatter ubestridelig Ret deri, at *Relatorer* eller rettere Delatorer, som have meget at risquere og intet kunne vinde, er en meget uhensigtsmæssig Indretning; men det Middel, han her foreslaaes, synes dog virkelig noget betænkeligt; thi det vilde blive betragtet og det vilde virke som en Art af Spion-System. En Committee af Underhuset, eller maaskee bedre af Overhuset, som undersögte ved Vidneforhör, og afgav ved sin Report en Basis for en Resolution af Huset, turde være et bedre Middel; og dette behövede ikke at gjöres overmaade kostbart. Sagen er denne: der opstaaer först en *fama clamosa* om de heromtalte Misbrug. Bladene udbrede en saadan *fama*: denne, synes det, afgiver en tilstrækkelig Grund for *Attorney General* i Underhuset, eller for Lord-Cantsleren i Overhuset til at foreslaae en Undersögelses-Committee. Den Resolution af Huset, som vilde foranlediges ved Reporten (Indberetningen) burde være tilstrækkelig til at bestemme, hvorvidt Attorney General skulde være forpligtet til at anlægge Sag eller ei. Et saadant Middel turde blive mindre kostbart, mere Engelsk, og ikke mindre hurtigt virkende end det, som Forfatteren strax herefter foreslaaer. *R.*

Men omendskjöndt nu Cancellirettens Overopsyn har feilet ved först ikke at forhindre, at Misbrug opkom i Stiftelserne, og dernæst ved ikke at afskaffe de Misbrug, som fandtes, vilde det dog være temmelig overilet at slutte deraf, at dette ikke kan tilveiebringes ved andre og simplere Midler. Som et forberedende Skridt til en senere Reform vilde det sandsynligviis være tilstrækkeligt, at Regjeringen udnævnte Inspecteurer til at have Opsyn med *alle* Stiftelser, og som skulde være bemyndigede til at undersöge og indberette om Alt, hvad der staaer i Forbindelse med deres Oprettelse, Indtægter, Bestyrelse, nærværende Omstændigheder og practiske Indflydelse. En saadan Offentlighed vilde have særdeles velgjörende Fölger, og det er ikke let at see, hvad Skade den skulde foraarsage. Naar Misbrugene bleve afslörede, men ikke afhjulpne af Vedkommende, hvad der vel i Almindelighed vilde skee, saa vilde der være en fornuftig Grund for Regjeringen til at indskride i Sagen; og velgjörende Personer ville ophöre med at testamentere Eiendom til at berige eller stifte Anstalter, som havde viist sig at være af tvivlsom Nytte, eller særdeles let tilgjængelige for Misbrug.

Maaskee det ogsaa vilde være hensigtsmæssigt at anordne, at enhver Plan, saavel med Hensyn til Oprettelse af nye Stiftelser, som til Udvidelse af allerede oprettede, skulde underkastes et Gjennemsyn i Indenrigsministeriet eller et andet Departement, der, efterat Sagen saaledes var undersögt, indberettede til Parlementet hvorvidt Stifterens Plan virkelig var önskelig, og hvorvidt de Regler og Bestemmelser, ifölge hvilke Stiftelsen skulde bestyres, egnede sig til at bestaae i Længden. Der kunde da ogsaa indhentes Oplysninger angaaende Stifternes Familiers og Slægtninges Kaar,

for at der kunde blive sörget noget for dem, saafremt de skulde være efterladte i Mangel.

Cancelliretten synes ved Fortolkningen af testamentariske Legater at nære stor Forkjærlighed for Velgjörenheds-Stiftelser. Naar en Mand testamenterer Eiendom i et velgjörende Öiemed, og dette efter Rettens Mening ikke kan iværksættes eller strider mod Loven eller de almene Interesser, da tilkjender Retten ikke hans lovlige Arving Eiendommen, men anvender den i et Öiemed af samme Species eller Art som det tilsigtede, hvorvel et saadant Öiemed kan være af en meget forskjellig Varietet derfra. Dette Princip er blevet ligefrem udtalt af Sir William Grant, naar han siger: "Naar en Testator har til Hensigt at være velgjörende paa sin egen Maade eller efter sine egne Principer, da nöies vi ikke med blot at ugyldiggjöre hans Hensigt, saafremt vi misbillige den, men vi gjöre ham velgjörende paa vor Maade og efter vore Principer. Naar vi opdage et velgjörende Forsæt hos ham, saa antages det at være saa liberalt, at det kan optage i sig ikke blot Öiemed, som ligge inden for Forsættets Grændser, men ogsaa Öiemed, som endog stride derimod". Dog, trods den Agtelse man skylder en saa udmærket Dommer, saa synes denne Lære dog at være lige saa ubillig som uhensigtsmæssig. Naar det Öiemed, hvortil Eiendommen er testamenteret, er ulovligt eller upassende, bliver Testamentet derved for saa vidt ganske ugyldigt, og naar det sættes ud af Kraft bliver den lovlige Arving gjenindsat i sine fulde Rettigheder til det hjemfaldne Legat, saaledes som han havde været, naar Legatet ikke var blevet stiftet. Under saadanne Omstændigheder synes Rettens Indskriden, for at ugyldiggjöre hans Fordring, at være i höieste Grad despotisk og uforsvarlig. Saaledes have ogsaa flere juridiske Authori-

teter betragtet Sagen. Lord-Overdommer Willmot har, blandt flere Bemærkninger over en Sag, der vedrörte dette Princip, anfört: "Dersom det var *res integra*, vilde meget kunne siges til Fordeel for den lovlige Arving[36]; thi i alle andre Tilfælde, hvor Testators Hensigter *in specie* ikke kunne iværksættes, tager den lovlige Arving Godset. Og da Motivet til at gjöre arvelös til Fordeel for en Velgjörenheds-Anstalt, har sin Grund i en Forkjærlighed for den særegne Stiftelse, som han har udhævet, saa ophörer, naar denne særegne Stiftelse ikke kan oprettes, Virkningen med Aarsagen. Den lovlige Arvings Ret synes ligesaa naturligt at opstaae i dette Tilfælde, som i ethvert andet; alligevel bliver Testator, istedetfor at begunstige ham, som ellers skeer, tvungen til at gjöre ham arvelös til Fordeel for en Stiftelse, som han aldrig har tænkt paa, eller maaskee endog for en Stiftelse, som er imod hans Önsker, og som ligefrem staaer i Strid med eller modarbeider den Stiftelse, som han havde til Hensigt at oprette. Men denne Lære staaer nu saa fuldstændig fast, at der ikke kan afviges fra den*.

Flere besynderlige Tilfælde kunne anföres om den Maade, hvorpaa Cancelliretten har udövet den Magt, som Lord-Overdommer Willmot saa rigtigt har forkastet. Blandt andre kunde omtales eet, hvor en Jöde i sit Testamente efterlod 1,200 L. Strl. til Stiftelse af en *Jesûba* eller et Selskab til at læse og fortolke Mosis' Lov.

36 Her bör bemærkes, at det er den lærde Justitiarii Mening, at Sagen ikke længer er nogen *res integra* — ikke nogen *uafgjort* Sag — fordi Cancelliretten har indfört den Praxis at dömme efter et Princip, som han anseer for ubilligt. Saadanne vedtagne Retsregler eller Skikke ansee de Engelske Dommere for at være bindende for dem, selv naar de ansee dem for stridende mod sunde Retsprinciper. *R.*

* Wilmots Judgements and Opinions p. 32.

Retten erklærede dette Testamente for ugyldigt, og anvendte de 1,200 L. Strl. paa Hittebörns-Hospitalet! Det er vanskeligt at opdage saa meget som en Skygge af Grund for denne Bestemmelse. Oprettelse af en *Jesûba* kan paa ingen Maade ansees for forkastelig; men om den endog kunde, af hvad Grund skulde den lovlige Arving derfor nægtes Pengene, som netop, fordi Testamentet blev kjendt ugyldigt, blev hans Eiendom? Hvorfor skulle de frakjendes ham og skjænkes til en Stiftelse af mere end tvivlsom Nytte, og som — det Modsatte kunde Retten i ethvert Tilfælde ikke bevise — kunde være blevet misbilliget af Testator. "Man," for at bruge Mr. Millers Ord, til hvis værdifulde Værk vi henvise for nærmere Oplysning om denne Sag, "man kan ikke ret forstaae, hvorfor alle disse Exempler paa Forkjærlighed just skulde vises mod Velgjörenheds-Stiftelser, som ikke vises mod andre Parter. I Sandhed, alle Velgjörenheds-Stiftelser kunne have nödig at underkastes en nærmere Prövelse, baade hvad angaaer deres Indflydelse paa det Offentlige, paa Arvingen eller nærmeste Slægtning, og med Hensyn til Fornuften og Conseqventsen af de Regler, hvorefter denne Deel af Billigheds-Jurisdictionen bliver udövet*.

Det er sandsynligt, at der ved Anvendelsen af saadanne Forholdsregler, som de ovenfor antydede, maatte kunne udfindes en Maade til at sikkre Offentligheden alle de Fordele, som Velgjörenheds- og andre Stiftelser kunne forskaffe, uden derfor at afskrække virkelig goddædige Personer fra at testamentere Eiendom til Oprettelse af nye. I ethvert Tilfælde er en Indskriden af et betydeligt Omfang aldeles fornöden for at Stiftelserne overhoved kunne blive gavnlige for de offenlige Interesser, og harmonerende med hvad man med Rimelighed

* Miller: on the State of the Civil Laws of England p. 284.

kan antage vilde have stemmet overeens med Stifternes Önske, naar de havde kjendt Omstændighederne. Principet *laissez faire* kan vel anvendes i nogle Tilfælde, men i mange flere er det aldeles uanvendeligt, og at paaberaabe sig det ved alle Leiligheder smager mere af en Papegöies end en Statsmands eller Philosophs Politik. Naarsomhelst der önskes oprettet en Stiftelse til et almeennyttigt Öiemeds Fremme, er det Regjeringens Pligt, forinden den bevilger samme, at forsikkre sig om, at Stifterens Hensigter i Virkeligheden ere, hvad de give sig ud for, og det er fremdeles dens Pligt at drage Omsorg for, at Institutionen ikke eventuelt bliver forvandsket eller urigtig anvendt, at den Gave, som var bestemt til Fattiges og Ulykkeliges Forsörgelse, ikke bliver monopoliseret af de Rige, og at den tilsigtede Opmuntring for Flid og god Opförsel ikke bliver et Befordringsmiddel for Dovenskab og Laster. Det kan indtræffe igjen, hvad der alt flere Gange er skeet, at det Öiemed, hvori en Indretning er bleven stiftet, i Tidens Löb ophörer at existere eller bliver anseet for uværdig til Beskyttelse, og det vilde da i begge Tilfælde være en skammelig Ödslen med Nationens Midler at anvende Capitaler paa samme. Og vi burde ikke vænte paa en Reformation eller Revolution for at anbringe de Rigdomme, der paa denne Maade gaae til Spilde, paa en nyttigere Maade.

Paa Grund af Kræfternes Aftagen, og Forstandens Svækkelse saavelsom de Skrupler, som de fleste Mennesker ere tilböielige til at gjöre sig i en höi Alder, og navnlig hvor der kommer svære Sygdomme til, ere Testamenter, som have været oprettede under saadanne Omstændigheder og som udelukke de liniaire Arvinger, sædvanligt blevne betragtede med megen Mistænksomhed. I de fleste Tilfælde ere rigtignok visse Lovbestemmelser

givne med Hensyn til Testamenter, der ere oprettede i det sidste Öieblik (*in extremis*), og som sædvanligt kaldes, Dödssengs-Loven (*Law of deathbed*).

Under den Romerske Kirkes Herredömme vare saadanne Lov-Bestemmelser uundværlige. Den Lære, at Voldsgjerninger, Röverier og Udsvævelser kunde udsones ved Anger paa Dödsleiet, saafremt sammes Oprigtighed blev godtgjort ved et liberalt Legat til Fordeel for Kirken, blev i de Tider idelig prædiket af Munke og Skriftefædre, og som Fölge heraf blev en stor Deel Eiendom overfört fra de legitime Arvinger til Geistligheden. Det Fordærvelige ved en saadan Skik blev snart indlysende. Familier bleve ved Fædres Svaghed og Præstelist berövede deres Godser, og da disse saaledes kom til at tilhöre Kirken eller et eller andet Kloster, mistede Kronen sin Ret til feodal Tjeneste, tilligemed de Indkomster, der vare forbundne med Formynderskab, Lehnsfornyelse og Hjemfald o. s. v.; men som skulde svares, naar Godserne besaddes af Lægfolk og ikke af Kirken eller en anden Corporation.

Som Fölge heraf bleve flere Bestemmelser indförte i Magna Charta og i forskjellige ældre Parlements-Acter i det Öiemed at standse denne Misbrug, ved nemlig at forbyde Jorders Overdragelse i död Haand (*mortuam manum*) uden Kongens Bevilling. Men det lykkedes som oftest Geistlighedens Snildhed at udfinde Midler til at omgaae samme, og gjöre dem magteslöse, saa at den paa Reformationens Tid havde erhvervet sig en betydelig Deel af Rigets Jordegods. Siden den Tid er dens Indflydelse bleven meget formindsket, men den er endnu langt fra at være ringe, saa at der burde træffes Foranstaltninger imod de Misbrug, som nödvendigt opstaae af at syge Personer kunne testamentere Eiendom til Kirken eller til velgjörende Öiemed. De, som föle Trang til at tage

saadanne Bestemmelser med deres hele Eiendom, eller Dele deraf, skulle iværksætte samme medens de endnu ere ved godt Helbred, saa at der altsaa ikke kan være Grund til at tro, at en utilbörlig Indflydelse har gjort sig gjældende hos dem. Og da Menneskene sjælden forurette sig selv ved deres Gavers Störrelse, naar disse udredes paa egen Bekostning og ikke paa Andres, eller deres Efterkommeres, vilde deres Arvinger da ikke behöve at frygte stort for deres utidige Gavmildhed. Denne Anskuelse af Sagen er tildeels hyldet af Lovgivningen og tagen til Fölge i 9 Geo. II. e. 36, som sædvanligt kaldes *mort-main*-Acten. Den fremhæver, at "Gave eller Afhændelse af Jordegods, faste Eiendomme eller Arvegodser *in mort main* er forbudt eller indskrænket i Magna Charta og i adskillige andre sunde Love, fordi de ere skadelige for det Almenes Tarv, og at, trods dette, er dette offentlige Onde for nylig meget tiltaget ved at mange sygelige, eller döende, eller andre Personer have taget ubetænksomme Forholdsregler med deres Eiendomme i saakaldte velgjörende Öiemed, der skulde træde i Kraft efter deres Död, og hvorved de lovlige Arvinger ere blevne gjorte arvelöse, og for at forebygge saadant" &c. Acten tilföier derpaa, at intet Jordegods, faste Eiendomme eller Penge, der skulle anvendes til Kjöb af samme, kunne gives eller overdrages paa nogen Maade, eller paalægges, eller gjældbindes i Fideicommiss til nogetsomhelst velgjörende Öiemed, med mindre saadant skeer ved et intenderet[37] Brev, som besegles og udleveres i Nær-

[37] *Indented* kaldes i England Pergaments-Documenter, som ere udskaarne i Kanten omtrent i Form af Saugtænder. Naar et Document udfærdiges *in duplo* overskæres Pergamentet i Midten paa en saadan takket Maade, og vil da Takkerne eller Tænderne altid kunne bevise begge Afskrifters Ægthed. *R.*

værelse af to eller flere troværdige Vidner, tolv Calender-Maaneder forinden Giverens Död, og som bliver indregistreret i Cancelliretten sex Calender-Maaneder efter dets Opsættelse, og endelig, med mindre at saadan Gave öieblikkelig træder i Kraft, uden at kunne tilbagekaldes, eller uden at indeholde andre Clausuler til Fordeel for Giveren eller hans Efterkommere.

Efter Lord Hardwicke havde Lovgivningen to Ting for Öie ved at udstede denne Act: for det Förste at forebygge, at Jorder og fast Eiendom skulde for bestandig udelukkes fra Afhændelse, hvilket er gjort til Actens Titel, og for det Andet for at forebygge, at Nogen i Dödstimen skulde blive listigt overtalt til at bortgive sin faste Eiendom fra sin Familie.

Det maa dog tilstaaes, at disse Öiemed, hvor særdeles rosværdige de endog ere, ikke ere blevne fuldstændigt virkeliggjorte ved denne Statut. Universiteterne og Höiskolerne i Oxford og Cambridge og i Eton, Winchester og Westminster Colleges bleve udtrykkelig undtagne i Acten, og flere Undtagelser ere siden gjorte til Fordeel for forskjellige Stiftelser, som ere blevne oprettede i Mellemtiden. Det er ligesaa vanskelig at forstaae, hvorfor de Baand, som den paalægger fast Eiendom, ikke ogsaa bleve udvidede til lös Eiendom, som at indsee Grunden til den Tilladelse at testamentere Penge, men ikke Jordegods til Velgjörenheds-Stiftelser[38]. Familiernes Interesser kunne ligesaa alvorlig

[38] Folkeskikkene i England gaae ofte een Vei, og de liberale Partiers Theorier i Underhuset den modsatte Vei, og saaledes finde vi, at medens Skikkene igjennem Aarhundreder have begunstiget Arvbaand især af Land, og medens nogle Parlements-Acter i den Retning virkelig ere udstedte, saa paa den anden Side have der altid været Partier i Underhuset, som have tålt meget om Arvbaands Skadelighed især paa Jorder, og det turde ikke være meget vanskelig at bevise, at *Mort-main*-Arvbaandet var et af de allerskadeligste for Agerdyrkningen. Altsaa

blive krænkede ved hiin, efter Döden indtrædende Velgjörenhed, som ved denne. Dog er denne Parlem.-Act, uagtet dens Mangler, kraftigt bleven haandhævet af Domstolene, og har sikkert bevirket, at en stor Masse Eiendom er gaaet til Arvingerne istedenfor til velgjörende Öiemed, hvilket maaskee i nogle Tilfælde kan have været skadeligt, men som dog ikke berettiger til at drage Actens Gavnlighed i Tvivl. Forinden man opretter nye Stiftelser skulle vi stræbe at afhjælpe de Misbrug, som klæbe ved de bestaaende, og stille dem paa en god Fod. Og hvilke Öiemed der saa endog tilsigtes med testamentariske Legater, viser det sig dog at være höist utilraadeligt at tillade "sygelige eller döende Personer" at forurette deres Familier ved "ubetænksomme Afhændelser".

Haabet om at udsone tidligere Synder eller at erhverve sig Navn for at være gavmild, ved at skjænke Gaver til religiös, eller velgjörende Brug efter Döden, er ikke den eneste Svaghed, man maa agte paa. Smigrere, Snyltegjæster, og det hele Slæng af Testament-Jægere ere altid mest virksomme og farlige, naar deres Offre ere i tungsindigt Lune, eller svækkede ved Sygdom, og i nyere Tider er mere Forurettelse begaaet mod Familier ved Dödssengs-Testamenter, der ere blevne dicterede eller forberedte af Stedmödre og Maitresser,

forekommer det mig, at det liberale Parti vandt en partiel Princip-Seir ved *Mort-main*-Acten, og denne Opfattelses Rigtighed synes at bekræftes ved Actens Titel "To prevent *locking up land* from being aliened". Visse Partier hos os vilde have kaldet den: "For at forebygge at Jorder for bestandig udelukkes fra Handel". Hvad derimod Penge angaaer, saa kunne de aldrig siges at være udelukkede fra Handel, selv om de overdrages i *Mort-main*. Klart er det tillige, at selv de meest aristokratisksindede, med al deres Forkjærlighed for Arvbaand, ret godt kunde stemme for *Mort-main*-Acten, eftersom den i Grunden er en velgjörende og vigtig Stötte for Familierne. *R.*

end ved noget andet. Men sikkerlig, naar en Mand har Tilladelse til frit at disponere over sin Eiendom, er det ikke for meget forlangt, at han skulde gjöre det medens han er sin egen Herre (*sui juris*), det vil sige, medens han er ved Helbred og i fuld Besiddelse af sine Aandsevner. Magten til at gjöre Börn arvelöse er af altfor stor Vigtighed, og kan have altfor betænkelige Fölger, til at blive udövet af Mænd, som gaae i Barndom, eller dem, som ved Sygdom ere blevne svækkede paa Sjæl og Legeme. I Athen bleve Testamenter, som vare oprettede af Syge eller forstandssvage Gamle eller ifölge Qvinders Overtalelser kjendte ugyldige. "Athenienserne gjorde ingen Forskjel paa Bedrag og Nödvendighed, Smigreri og Tvang, da det ene som det andet havde ligestor Magt til at overtale en Mand fra det Fornuftige"*. Og i Rom kunde Stedmödres List og Smiger begrunde Sags-Anlæggelse (*querela inofficiosi testamenti*) for at faae Testamentet kjendt ugyldigt. ***Non est consentiendum parentibus, qui injuriam adversus liberos suos testamento inducunt; quod plerumque faciunt, maligne circa sanguinem suum inferentes judicium, novercalibus delinimentis, instigationibusve corrupti*****.

Den Skotske Lov har ogsaa lagt for Dagen stor Misgunst mod Dödssengs-Testamenter, og har givet de lovlige Arvinger Magt til at ugyldiggjöre alle de Documenter, som deres Forgængere have oprettet til deres Skade tredsindstyve Dage forinden deres Död, forudsat at dette var skeet under den Sygdom, hvoraf de döde, og de ikke efter den Tid vare blevne sete uden Bistand i Kirke eller til Torvs. Og uden her at ville paatage os specielt at angive de Betingelser, under hvilke et

* Potters Grecian Antiquités, lib. IV. c. 15.
** Digest. lib. V. tit. 2. § 4.

lignende Princip kunde indföres i Loven i denne Deel af Riget, finde vi det tilstrækkeligt i Almindelighed at erklære, at ethvert Testamente, som er oprettet paa Dödsleiet, og hvorved de liniaire Arvinger fravendes Eiendommen, burde erklæres for ugyldigt*.

* Man har sagt, at dette Princip oprindelig indeholdtes i den Engelske Lov, og at de lovlige Arvingers Samtykke, da Testationsfriheden med Hensyn til visse Slags Jorder var given, ogsaa var nödvendig for at Testamenter, der indeholdt saadanne Bestemmelser og vare oprettede paa Dödsleier eller *in articulo mortis*, kunde blive kjendt gyldige. (Dalrymple on Feudal Property, 3.ed. p. 110). Men i Tidens Löb blev dette Samtykke, om det nogensinde har været indhentet, ikke anseet for nödvendigt. Og under Henrik VIII's Regjering gav Lovgivningen, omendskjöndt den fuldvel kjendte de Ulemper, som derved tidligere havde været foraarsagede, Gyldighed til de Testamenter, som vare oprettede paa Dödsleiet, og som angik fast Eiendom.

I Indledningen til Act 27 Henrik VIII. c. 10, finde vi fölgende: "Og ligeledes (Talen er om Eiendom, som overdrages) ved Testamenter, der undertiden ere forfattede efter löse Talemaader og Ord, undertiden efter Tegn og Gestus, og undertiden ved Haandskrift, og for det Meste af saadanne Personer, som ere hjemsögte af Sygdom, i den yderste Dödsangest og Smerte, eller paa en saadan Tid, da de ikke havde god Hukommelse eller Samling, paa hvilke Tider de, forlokkede af graadige og havesyge Personer, som ligge i Baghold rundt om dem, da ofte ufornuftigen og ubetænksomt overdrage deres Jorder og Efterladenskaber, af hvilken Grund" o. s. v.

Statuten gaaer derpaa med en besynderlig Inconseqvents over til at bevilge Gyldigheden af alle de Testamenter, der ere oprettede forinden den 1ste Mai 1536, som er den Tid, hvorpaa den udkom. En senere Parlem.-Act af 1540, 32 Henrik VIII. c. 1, tillod enhver at borttestamentere Jorder, der besaddes i *Soccage*, og da Acten 12 Charles II c. 24 havde forvandlet al Besiddelsesmaade i fri og almindelig *Soccage*, blev det en Lov, at alt Jordegods kunde borttestamenteres, hvad enten dette skete *in articulo mortis* eller paa anden Maade (see *ante* Side 12).

———

SYVENDE CAPITEL.

Om Eiendom i Fælledsskab. Om agrariske Love.

Nogle speculative Philosopher og Politikere i Oldtiden saavel som i nyere Tider have, ved at bemærke de Onder, der opstaae af den private Eiendoms Krænkelser, som Nogles overordentlige Begjærlighed og Andres Elendighed og Mangel bestandig have foraarsaget, troet, at det eneste Middel til at hæve saadanne Onder vilde være at afskaffe al privat Eiendom. Under et saadant System vilde der ikke gives Testamenter; Staten eller Folket, som aldrig döer, vilde være den eneste Eier. Menneskene skulde da arbeide i Fælledsskab og dele Frugterne af deres forenede Virksomhed lige mellem sig. De, som anbefalede Stiftelsen af et saadant Samfund, troede at Egennytten, denne saa frugtbare Kilde til Ulykker, derved vilde tilintetgjöres, at Ingen vilde blive Gjenstand for Misundelse eller Forurettelse, saasom Ingen vilde være rigere eller fattigere end hans Næste, og da Hovedkilderne til Tvedragt og Forbrydelser vilde være udtörrede, vilde Menneskene bo og bygge fredeligt sammen, og kun stræbe at befordre hverandres Velvære. Saadanne Forvæntninger ere imidlertid aldeles uforenelige med den menneskelige Natur, og kunne derfor aldrig realiseres. Vi kunne ligesaagodt forsöge paa at undertrykke Fölelsen af Hunger eller Törst som Egenkjærligheds-Principet, og hvis vi kunde undertrykke det, da vilde vi med det samme undertrykke det Princip, som driver Mennesket til at arbeide, til at være opfindsom og til at opsamle Midler. "Det virksomme og unættelige Egenkjærligheds-Princip kan alene fremavle Livets Konster og Industriens Arbeidslön; og saasnart civil Bestyrelse og

personlig Eiendom ere blevne indförte, blive de nödvendige for at Menneskeslægten kan bestaae" *. Det bör vel erindres, at det ikke i nogen Maade kan lægges os til Last, at vi give os selv Fortrinnet fremfor Andre. Attraa efter Forfremmelse er kun fordærvelig, naar den tilskynder Menneskene til at arbeide sig op ved Hjælp af Midler, hvorved deres Medmennesker forurettes, thi ellers er den en Kilde til alt hvad der er meest gavnligt. Og det er hovedsageligen for at forebygge denne Misbrug og for at beskytte Enhver i Nydelsen af sin Eiendom, at man har stiftet Regjeringer. "Hanc enim ob causam", siger Cicero, "maxime ut sua tuerentur, respublicæ civitatesque constitutæ sunt. Nam etsi duce natura congregabantur homines, tamen spe custodiæ rerum suarum urbium præsidia quærebant" (De Officiis, lib. II. c. 21.) Det er taabeligt at troe, at det Princip eller Instinct, som bringer os til at foretrække egen Fordeel for Andres, nogensinde skulde kunne udryddes af Menneskets Bryst. Blev Fælledsskab i Eiendom og i Arbeide indfört, da vilde Egenkjærligheds-Principet tage en anden Retning end det gjör, saalænge det er overladt til sig selv; det vilde foraarsage Dovenskab og Armod istedenfor Flid og Velstand. Men hvorvel dets Kraft vilde være forkeert anvendt vil den derfor ikke være mindre. Lad os antage, at vi have Tusinde Mennesker, som leve og arbeide i Fælledsskab, da vilde det i dette som i alle lignende Tilfælde være indlysende for Enhver af dem, at naar han paa den ene Side lægger nogen usædvanlig Virksomhed for Dagen, om med Legeme eller Sjæl, han da kun vil höste en tusinde Part af den opnaaede Vinding, medens det paa den anden Side vil blive ham lige saa klart, at naar

* Gibbon Decline and Fall cap. 44.

det lykkes ham at undlade at udföre den ham tildeelte Part af Arbeidet, eller at erholde mere end den ham tilkommende Part af Udbyttet, han da vil blive den eneste Vindende. Under saadanne Omstændigheder er det klart, at Samfundet ikke vil kunne trives, men at det gradeviis og just ikke langsomt vil gaae tilbage. Istedenfor at blive undertrykket vil Egennyttens Princip blive ligesaa kraftigt som nogensinde ellers; men da Ingen kan vænte at forbedre sin Stilling ved Flid eller Tarvelighed, vil Hensyn til egen Fordeel lære Mennesket, at tage den modsatte Vei, nemlig den, at arbeide saa lidet og forbruge saa meget som muligt! De Onder, der ville opstaae af et saadant System, vilde være saa utaalige, at samme ikke vilde kunne ret længe fortsættes. Var dette imidlertid muligt, da vilde vi, istedetfor den Industri, Stræbsomhed og Velstand, som opnaaes ved den private Eiendom og ved Menneskenes deraf fölgende stadige Bestræbelser efter at arbeide sig op i Samfundet, overalt forefinde Dovenskab, Ligegyldighed og den forfærdeligste Elendighed. Vi vilde tilkjöbe os en Fritagelse for de Forbrydelser og Uordener, som fölge med en betydelig fremskreden Civilisation, og som Haandhævelsen af gode Love og et aarvaagent Politi i en höi Grad bidrager til at afhjælpe, med at opoffre Alt, hvad der udmærker det civiliserede Menneske fremfor den Vilde, og med at udbrede Armodens Smitte over hele Landet.

Forsög paa at begrunde et Samfund paa en agrarisk Lov * eller paa det Princip at vedligeholde Jordernes lige Fordeling mellem Samfundets forskjellige Familier,

* Vi bruge Talemaaden „Agrarisk Lov" i dens almindelige Betydning, nemlig en Lov, som sætter Grændser for hvormeget Jord der maa besiddes af Enkeltmænd.

have fornemmelig fundet Sted i det Öiemed at sikkre sig Borgernes politiske Lighed, ved at forhindre en saadan Tilvæxt af Eiendom i Enkeltes Hænder, som kunde gjöre dem farlige for Statens Frihed. En agrarisk Lov anerkjender den private Eiendomsret, og strider derfor ikke saa meget mod Tingenes Natur, som Eiendoms-Fælledsskab. Men selv om det var saa önskeligt, som det er det Modsatte, er det dog ikke muligt at begrændse Godsernes Mængde eller Udstrækning i et heelt Land af nogen betydelig Störrelse, og endnu mindre er det muligt bestandig at holde deres Eiere i næsten de samme Omstændigheder. Dersom vi antage, at de förste Colonister i et uopdyrket Land vilde komme overeens om en saadan Plan, da vilde den i mindre end tolv Aar være ganske kuldkastet, og den störste Ulighed i Formuerne vilde være indtraadt. Denne vilde opstaae af Forskjælligheden i Kræfter, Talenter og Opförsel, af Forskjælen i Börnenes Antal og Anlæg, og af andre uberegnelige Tilfælde og Hændelser, som have Indflydelse paa Menneskenes Kaar. En Lighed i udvortes Stilling kunde ikke, trods saa mægtige Aarsagers forstyrrende Indvirkning vedligeholdes, uden at beröve de Vindskibelige og Tarvelige endeel af deres Fortjeneste, for at give den til de Dovne og Uforsynlige, og uden at betjene sig af andre og endnu mere forkastelige Midler. Men det er unödvendigt at opholde sig længer ved saa grove Absurditeter. Forskjælen mellem Rige og Fattige er ikke, hvad nogle overfladiske Sophister synes at antage, konstig, men virkelig; den er ligesaa meget en Deel af Forsynets Plan, som Forskjælen mellem Kjönnene. Den beroer paa de forskjællige Menneskers forskjællige physiske og psychiske Kræfter og Anlæg, og paa de forskjællige Omstændigheder, i hvilke de tilfældigt

blive stillede; og at forsöge paa at udjævne disse Forskjælligheder ved at krænke Eiendomsretten og indföre agrariske Love eller Love af en lignende Tendents, er at forsöge paa at sætte igjennem hvad der ifölge Sagens Natur er impracticabelt, og hvorved tillige fremkaldes uundgaaelige og store Ulykker af forskjællig Art.

Vore Læsere ville vide, at Jorderne hos Jöderne bleve deelte i ligestore Stykker, som ved Lodkastning bleve de Familiers uafhændelige Eiendom, hvem de oprindelig tilfaldt. Eieren af et af disse Stykker Jord kunde rigtignok sælge sin Ret dertil paa en begrændset Aarrække; men naar Jubelfesten indtraf, hvilket skete hvert 49de Aar, faldt Jorden tilbage paa dens ældre Eier, dennes Familie eller Arvinger, uden at nogensomhelst Indlösning fandt Sted. Michaelis siger om denne Indretning, at den vedligeholdt den Lighed mellem Borgerne, som saa godt passede til Regjeringens democratiske Natur, og fremdeles siger han, at den gjorde det umuligt for nogen Israelit at blive födt til absolut Fattigdom, da Enhver havde sin Arvepart af Jorden *. Ihvorvel det er ganske vist, at den havde den förste af de Virkninger, som den philosophiske Fortolker tilskriver den, saa er det dog ikke saa særdeles indlysende, at den kunde have den anden. Naar en Mand havde seet sig nödsaget til at skille sig ved sine Jorder en 30, 40 eller 45 Aar forinden Jubelfesten, da vilde hans Familie i den lange Tid, uagtet dens Ret til engang at fordre dem tilbage, blive stedt i den fuldstændigste Nöd, og desuden Fattigdoms Forebyggelsen, som Michaelis omtaler, kunde ikke opnaaes, hvis man ingen Hindringer havde lagt i Veien for Befolkningens naturlige Tiltagen. Dette blev imidlertid bevirket paa fölgende Maade: De

* Commentaries of the Laws of Moses, I, 379.

jödiske Jordeieres Sönner besadde ingen egen Jord medens Fædrene vare ilive, og da det saaledes var umuligt for dem at forskaffe sig en uafhængig Stilling, med mindre de forlode Hjemmet for at drage til en eller anden af Byerne, bleve de fuldstændigt afhængige af Fædrene, som giftede dem, naar og med hvem de fandt for godt*, og forhindrede paa den Maade en altfor stor Tilvæxt af Folkemængden. Saaledes avler det ene konstige Tvangssystem det andet. Naar man *a priori* fastsætter og begrændser Midlerne til Livsophold, bliver man nödsaget til enten directe eller indirecte at indvirke paa Folkemængdens Tilvæxt. Skeer dette ikke, da kan Landet overvældes af Pauperisme.

Historien fra Grækenlands og Roms tidligere Perioder afgiver yderligere Beviser for Rigtigheden af disse Paastande. I sin Politik omtaler Aristoteles, at det har været Skik i flere Stater i Grækenland, at fastsætte det Maximum af Jord, som nogen maatte besidde; at de saaledes bestemte Portioner vare uafhændelige, undtagen i Tilfælde af Nödvendighed; og han tilföier, at en Lov af Oxylus forböd at laane Penge mod Pant i saadanne Jorder**. Disse Bestemmelser have megen Lighed med Jödernes. Og den Læser, som önsker at erfare mere om denne Sag, vil paa forskjællige Steder i det heromtalte Værk finde de Midler angivne, som efter Aristoteles Mening vilde udkræves, for at bringe Folkemængden i Overeensstemmelse med en saadan Fordeling. De medföre Udsættelse af Börn og andre afskyelige Skikke***.

* Jahn's Biblical Antiquities § 152.

** Politica, lib. II. c. 4 og lib. VI. c. 2. Oxylos synes at have været en Konge i Elis. (Pausanias, lib. IV. ss. 3, 4.)

*** Aristoteles ubi supra, og lib. VII, c. 14.

Det samme System med Hensyn til Jordernes Begrændsning herskede i Roms tidligere og bedre Dage *. Men de uophörlige Krige, hvori Republiken var indviklet, og Erobringerne, som foraarsagede et bestandigt Aflöb for Soldater og forskaffede de fattigere Classer af Borgerne rigelige Hjælpekilder, gjorde Vanskeligheden ved at forene en saadan Fordeling af Jorden med Befolkningens frie Tiltagen mindre fölelig, end i de Græske Stater. Det undlod imidlertid ikke at lægge sine Fölger for Dagen, og efterlade sig dybe, varige og modbydelige Spor i Republikens og Keiserdömmets Lovgivning.

Som nogen Undskyldning for de her omtalte agrariske Systemer kan anföres, at deres voldsomme Indblanding i Enkeltmænds huslige Anliggender og de Hindringer, som de opstillede mod Cultur og Opsamling af Midler, ikke bleve betragtede paa samme Maade i

* I de sidste Aar har man paastaaet, at der i Virkeligheden aldrig har været sat nogen Grændse for, hvormeget Jord en Borger i Rom maatte besidde, og at den ovennævnte Begrændsning kun angik den Deel af erobrede eller offentlige Jorder, som Enkeltmænd kunde komme i Besiddelse af. Vi derimod hylde samme Mening som Dureau de la Malle og de Critikere, som paastaae, at der ikke er tilstrækkelig Grund til at antage en saadan indskrænket Fortolkning. Der var uden Tvivl sat Grændse for hvormeget af de erobrede eller Staten tilhörende Jorder Enkeltmænd lovligt turde besidde; men en saadan Begrændsning behöver paa ingen Maade at udelukke en lignende med Hensyn til de private Jorder. At dette virkelig var Tilfældet bliver udtrykkeligen bekræftet af Varro, Cato, Cicero, Livius, Columella og Plinius. Og foruden Vidnesbyrd af en saa overvældende Vægt maa endnu bemærkes, at Begrændsningen af de private Godser var overeensstemmende med Oldtidens Skikke og med Alt, hvad man kjender af Romernes Historie. Den Mening, at de agrariske Love alene angik Statens Jorder, synes at bære en ubeföiet Slutning af et Sted hos Appian (i hans Historie om Roms Borgerkrige), en Egyptisk Græker, som var samtidig med Adrian og Antoninus, og derfor af langt ringere Vægt end de ovennævnte Skriventer (Jfr. Dureau de la Malle, Economie Politique des Romains, liv. IV. c. 1 og c. 4; Fuss, Roman Antiquities, s. 143 etc.

Oldtiden, som i nyere Tider. I Oldtiden tabte Enkeltmænds Interesser deres Betydning lige overfor Staten. Krigerære og offentlig Veltalenhed vare de höie Formaal for Ærgjerrigheden. Handelen var almindelig foragtet, og Haandværkerne overlod man til de laveste Folkeclasser og til Slaver. De ældre Grækere og Romere tillagde Rigdomme kun lidet Værd, og de störste Formuer skaffede deres Eiere kun en ringe Deel af den Anseelse, som de længere hen i Tiden og endnu ved blive at bringe med sig. Deraf kan man forklare sig, hvorfor de betjente sig af saadanne raae og slette Midler for at haandhæve den Lighed i Formue, der er saa nödvendig for en eensidig democratisk Forfatning, og hvorfor man havde saa lidet at indvende mod dem. De syntes at blive retfærdiggjorte ved det tilsigtede Öiemed, og de harmonerede med Tidens Philosophi Men efterhaanden som Samfundet skred frem tabte de ældre Meninger gradviis deres Indflydelse. Den Attraa at opsamle Rigdomme, og ved deres Hjælp at opnaae en större Udmærkelse, vil kunne controlleres for en Tid, men den kan aldrig ganske udryddes, og den vil ved den förste givne Leilighed atter lægge sig for Dagen. De ældre Romeres Tarvelighed og Sparsomhed vilde meget længere kunne have holdt sig, hvis deres Herredömme havde været indskrænket blot til Latium. Men da Italiens Rigdomme og de, som hentedes fra de udstrakte Lande udenfor dets Grændser, begyndte at blive opdyngede i Rom, blev Forfædrenes Sparsomhed foragtet af alle Classer. Ulykken var nu, at Massen af Befolkningen, som ikke havde lært nogen Haandtering eller vænnet sig til nogen Industri, saaledes at den paa en ærlig Maade havde kunnet erhverve sig Formue, blev fristet til at see sig om efter fremmede Hjælpekilder, Plyndring og Bestikkelse som de sikkreste og

hurtigste Midler til at forfremme sig. Men disse, hvorvel de forförte Mange, berigede kun Faa, saa at, medens Patriciernes, Generalernes og andre Folkelederes Familier i Republikens mere fremrykkede Periode for det Meste besadde store Rigdomme, var Resten af Borgerne derimod fattig, doven, bestikkelig og rovbegjerlig. Og, uagtet Indflydelsen af Grachernes Love og Bestræbelser, vedbleve saavel hines Rigdomme som disses Fattigdom, Fordærvelse og Afhængighed at tiltage. Til Slutningen blev Middelclassen saagodtsom tilintetgjort, og Efterkommerne af Pyrrhus' og Hannibals Beseirere bleve ydmyge Slaver af Despoter, som forsynede dem med Bröd og Skuespil — *Panem et circenses*[39].

Det maa indrömmes, at de Franske Lovgivere have indfört et System med Hensyn til Eiendoms-Arv, der er bedre skikket til at vedligeholde Ligheden i Formue, end de her korteligen berörte Systemer*. Det Franske

[39] I denne vistnok sandfærdige Skildring af den Romerske Republiks og Keiserstats Forfald har man at læse mellem Linierne den Tröst for den Engelske Republik: "Vi (Engelskmænd) ere ved vor levende Handel, Fabrikflid, industrielle Vaner, Overlegenhed i alle nyttige Konster og ved vore storartede Foretagender, for mange Tidsaldere betryggede mod et Forfald lignende Roms". Og vistnok ere de her angivne Punkter af ingen ringe Betydning. Men der er et andet Sammenligningspunkt, som her forekommer mig at være endnu vigtigere. *Religionen* hos Romerne geraadede i Forfald, og med dens Forfald, som allerede paa Cicero's Tid var langt fremrykket, holdt Republikens Forfald stadig Skridt, og det varede meget længe inden den sig lidt efter lidt indtrængende Christelige Religion kunde træde istedenfor den gamle som et for Staten opbyggende Element; ja den gamle Stat var oplöst, tildeels ved den, inden dette skete. Den Christelige Religion derimod er i England endnu kraftig og i Fremadskriden, og deraf turde vel udledes de heldigste Varsler for Storbritanniens Fremtid. *R.*

* Vi have alt i det Foregaaende seet, at den lærde og skarpsindige M. Dureau de la Malle har udtrykt sin Forundring over, at de Gamle ikke forsögte at gjennemföre den ligelige Arvegangsmaade. (Jvfr. p. 23).

System gjör Det indirecte, som hine gjorde directe, og det har det Fortrin, at det har Skin af at være begrundet paa de billigste Principer, og af at bringe en Mands Eiendom til at blive lige fordeelt mellem dem, hvis Fordringer dertil ere lige berettigede. I andre Henseender staae de dog næsten paa det samme Trin. Michaelis Udsagn, at enhver Jöde var födt til at modtage Jord, kan med ligesaa god Grund anvendes paa de fleste Franskmænd. Men istedenfor, som han troede, at dette skulde blive en Betryggelse mod Fattigdom er denne Afhængighed af Jord derimod den öiensynligste Grund til sammes Forögelse. Vi have berört de Midler, hvorved dens Indflydelse i denne Henseende blev formindsket i Judæa, Grækenland og Italien. Men heldigviis vil den nyere Tids Aand ikke tillade selv de önskeligste Resultater at efterstræbes ved saadanne Hjælpemidler, saa at Systemet i Frankrig derfor vil blive overladt til dets naturlige Gang, eller alene blive modvirket af deres Klögt og Selvfornægtelse, som ere dets Virkning undergivne.

Men selv om det nu var muligt, hvad det dog ikke er, at forhindre den skadelige Indflydelse, som udöves af de Franske og andre Systemer, hvis Formaal er at forebygge Eiendoms Opsamling og Vedbliven i de samme Familier, vil man dog tillidsfuldt kunne forudsige, at det i Fremtiden ligesom hidindtil vil mislykkes dem at realisere deres store Formaal, nemlig dette: at sikkre Democratiets bestandige Overvægt. I gamle og tæt befolkede Lande, hvor Massen af Befolkningen nödvendigviis er fattig og afhængig, er et Aristocrati uundværligt som Stötte for et frit Regjeringssystem. "Ethvert Folk, hvis Hensigt det er at blive eller forblive mægtigt, maa nödvendigviis have et Aristokrati, det vil sige, en arvelig eller ikke arvelig Corporation, som bevarer og

vedligeholder Traditionerne, som giver Politiken Sammenhæng, og som indvier sig til den vanskeligste af alle Konster, som dog nutildags Enhver troer at have fattet, den at regjere. Et Folk uden Aristocrati kan vel glimre i Videnskaber og Konster, men dets politiske Glands forekommer mig at maatte blive forbigaaende som et Meteor*. Med Undtagelse af Sparta, Carthago og Rom, hvor der var en stærk Indblanding af det aristocratiske Element, var der ingen af Oldtidens Republiker, som holdt sig for en længere Tid; men de bleve enten kuldkastede af Tyranner eller sönderrevne og piinte af rivaliserende Partiers voldsomme og blodige Kampe. Et mægtigt og vidtforgrenet Aristocrati, som det der findes i England, som ikke hviler paa skadelige eller undertrykkende Love, og som ikke nyder andre Privilegier end saadanne, som ere til Gavn for hele Samfundet, er nödvendigt for at skaffe Regjeringen Stabilitet og Sikkerhed og Folket Frihed. Og da nu vore Arvelove egne sig vel til at understötte et saadant Aristocrati, og til samme Tid indgyde de andre Classer Lyst til at virke og stræbe fremad, vilde det ikke alene være daarligt men ogsaa forbryderisk at forandre samme: en *lèse-majesté* mod de almene Interesser. De (Arvelovene) have i höi Grad været tjenlige til at forskaffe os en större Deel offentlig og privat Frihed, Hyggelighed og Nydelse, end der nogensinde er blevet et andet Folk til Deel. Og da dette er Tilfældet, bör deres Kuldkastelse, hvis den nogensinde skulde finde Sted, blive Andres og ikke vort eget Værk.

* Chevalier, Lettres sur l'Amérique, II, 379.

Tillæg.

№ I.

En Act af det Skotske Parlement, 1 Jacob VII. c. 22, 1685, som opretter stedse varende Arvbaand.

VOR souveraine Herre, med hans Parlements Stænders Raad og Samtykke, forordner og erklærer at det for hans Majestæts Undersaatter skal være lovmedholdeligt, at arvbinde deres Jorder og Landgods, og at substituere Arvinger i deres Arvbaand, med saadanne Bestemmelser og Betingelser, som de finde passende; og at modificere deres Arvbaand med ugylddiggjörende og oplösende Clausuler, saaledes at det ikke bliver lovmedholdeligt for Arvbaandets Arvinger, at sælge, fra Arvbaand löse, eller disponere over deres Jorder, eller nogen Deel deraf, eller at contrahere Gjæld, eller foretage nogen anden Handling, hvorved samme kunne vorde vurdeerte, fradömte eller frakjendte fra de andre som ere indsatte i Arvbaandet, eller Arvefölgen tilsidesat eller afbrudt; da alle saadanne Handlinger herved erklæres at være i sig selv döde og magteslöse; og at den næste Arving i Arvbaandet kan strax, i Overtrædelses Tilfælde, lægge Sag an mod Overtræderne, og indsætte sig selv til dens Arving, som sidst döde i Besiddelse af Lehnet og ikke overtraadte; uden Nödvendighed paa nogen Maade at repræsentere Overtræderen. Dog erklæres tillige at kun saadanne Arvbaand kunne erholde Gyldighed, i hvilke de förbemeldte ugyldiggjörende og oplösende Clausuler ere indförte i Afkalds-Brevene, Charterne, Mandaterne og Adkomstbrevene; og naar det oprindelige Arvbaandsbrev er en Gang fremlagt for Lorderne af Sessions-Retten paa en judiciel Maade, og befales disse herved at stadfæste samme ved deres Embedsmyndighed; og naar Optegnelse er skeet i en særegen Register-Bog som föres i dette Öiemed, hvori skal anföres Arvbaands-Stifternes Navne og de almindelige Betegnelser af Herregaardene og Baronierne, og de i Arvbaandet indeholdte Bestemmelser og Betingelser, med de förbemeldte ugyldiggjörende og oplösende Clausuler dertil föiede, for at opbevares i bemeldte Register *in perpetuam rei memoriam.* Og for denne Optegnelse skal der betales til Register-Secretairen eller hans Fuldmægtige de samme Sportler, som der betales

for Adkomstbreves Registrering, og skulle bemeldte Bestemmelser og ugyldiggjörende Clausuler gjentages i alle de paafölgende Skjöder af bemeldte arvbundne Godser til enhversomhelst af Arvbaandsarvingerne. Og naar de ere saaledes indförte, erklærer hans Majestæt med förbemeldte Raad og Samtykke samme at være virkelige og gyldige, ikke blot mod Overtrædere og deres Arvinger, men ogsaa mod deres Creditorer, Comprisers, Adjudgers[10] og andre særegne Successorer af hvilkensomhelst Slags, hvad enten ifölge legal eller conventionel Adkomst.

Og bliver herved erklæret, at hvis bemeldte Bestemmelser og ugyldiggjörende Clausuler ikke gjentages i de Adkomstbreve og Skjöder, ved hvilke nogensomhelst af Arvbaands-Arvingerne har i Brug og nyder det arvbundne Gods, da skal en saadan Forglemmelse ansees som en Overtrædelse af de ugylddiggjörende og oplösende Clausuler hos den Person og den Persons Arvinger, som undlader at indföre samme, hvorved bemeldte Gods *ipso facto* hjemfalder, gaaer over og overdrages til den næste Arvbaands-Arving, dog skal det ingen Virkning have mod Creditorer eller andre særegne Successorer, som kunne have contraheret *bona fide* med den Person, som er belehnet med bemeldte Gods, i hvis Adkomstbreve de ugyldiggjörende og oplösende Clausuler vare udeladte. Og endydermere erklæres herved, at intet i denne Act skal præjudicere hans Majestæt med Hensyn til Confiscationer eller Mulkter til Straf for Forbrydelser, eller hans Majestæt eller nogen anden lovlig Overherre i Henseende til Lehnsherre-Tilfældigheder, som af det arvbundne Gods kunne tilkomme dem; men disse Mulkter og Tilfældigheder skulle ikke ansees som Tilsidesættelse af den ugylddiggjörende Clausul.

№ II.

Parlements Act, 10. Georg III. c. 51, 1770, for at opmuntre Jordforbedring, samt Forbedring af Faste Eiendomme og Arve-Eiendomme i den Del af Storbritannien, som kaldes Skotland, som haves i Besiddelse under strængt Arvbaand.

Eftersom ved en Act af det Skotke Parlement, udstedt i Aaret 1685 under Titel af „Act betræffende Arvbaand", alle hans Majestæts Undersaatter bemyndiges til at arvbinde deres Jorder og Landgods i Skotland med saadanne Bestemmelser og Betingelser som de finde passende, og med saadanne ugyldiggjörende og oplösende Clausuler som de finde for godt; hvilke Arvbaand, naar de udföres og bekjendtgjöres paa den Maade, som foreskrives ved bemeldte Act, erklæres at være virkelige

[10] *Comprisers*, i Skotsk Lov, de som bemægtige sig en andens Jord; *Adjudgers*, de som erhvetve Dom for en saadan Bemægtigelse. *R.*

og gyldige mod Kjöbere, Creditorer og andre, af hvilkensomhelst Slags; og eftersom mange Arvbaand paa Jorder og Landgods i Skotland, som ere oprettede saavel för som efter Udstedelsen af bemeldte Act, indeholde Clausuler som forbyde Arvbaands-Arvingerne at udstede Fæster eller Forpagtninger af længere Varighed end deres eget Liv, kun for et ringe Antal Aar, hvorved Agerdyrkning i den Deel af dette Rige i höi Grad forhindres, og det Offentlige lider megen Skade; hvilket maa daglig tiltage, saalænge den Lov som tilsteder saadanne Arvbaand bestaaer, dersom ikke eet eller andet Middel udtænkes derimod: derfor, for at forebygge Vanheld og Ulæmpe, som er saa skadelig for det Offentlige, være det forordnet ved Kongens meest ophöiede Majestæt, ved og med Raad og Samtykke af de geistlige og verdslige Lorder, og Menigmænd, i dette nærværende forsamlede Parlement, og ved sammes Myndighed, at det skal være, og maa være lovligt for Eieren af et arvbundet Gods udi den Deel af Storbritannien, som kaldes Skotland, at udstæde Fæster eller Forpagtnings-Contracter for det Hele eller en Deel, eller Dele deraf for ethvertsomhelst Antal Aar som ikke overstiger fjorten Aar, fra næste Pintse Termin, efter sammes Datum, og for en Persons Liv, som nævnes i Fæste- eller Forpagtningsbrevet; eller for to Personers Liv som nævnes deri, og som ere i Live da samme bliver udstedt, og for den længst levendes Liv af disse; eller for ethvertsomhelst Antal Aar, som ikke overstiger een og tredive Aar, fra ovennævnte Termin.

2. Alletider forudsat, at ethvert saadant Forpagtningsbrev, for to Liv, skal indeholde en Clausul, som forpligter Leieren eller Leierne til at omhegne og indeslutte, paa en vedbörlig og varig Maade, alle de Jorder, som han saaledes tager i Forpagtning, inden et Tidsrum af tredive Aar, og to tredie Dele deraf inden et Tidsrum af tyve Aar, og een tredie Deel deraf inden et Tidsrum af ti Aar, dersom Forpagtningen vedbliver for saadanne respective Terminer; og at enhver saadan Forpagtnings-Contract for ethvertsomhelst Antal Aar som overstiger nitten Aar, skal indeholde en Clausul, som forpligter Leieren eller Leierne, til at indhegne og indeslutte paa samme Maade alle de saaledes i Forpagtning tagne Jorder i Löbet af en saadan Termin, og to tredie Dele deraf inden to tredie Dele af en saadan Termin ere forlöbne, og een tredie Deel deraf inden een tredie Deel af en saadan Termin er forlöben.

3. Ligeledes forudsat at enhver saadan Forpagtnings-Contract for to Liv, eller for enhversomhelst Termin af Aar, som overstiger 19 Aar, skal indeholde en Clausul, som forpligter Leieren eller Leierne til at holde og bevare Indhegningerne, efter de ere opförte, i god og vedbörlig Stand under Forpagtningstiden, og saaledes aflevere dem ved dens Udlöb; og at ingen Indhegninger som opföres, skulle indeholde mere end fyrgetyve *Acres* i een Mark; undtagen hvor Jorderne bestaae

af Höie eller andet Jordsmon, som er af en saadan Beskaffenhed, at det er uskikket eller ubrugeligt til Dyrkning ved Ploven; i hvilket Tilfælde Indhegningerne kunne gjöres af en saadan Udstrækning som Jordsmonnets Beskaffenhed maatte kræve.

4. Og eftersom Anlæg af Landsbyer og Huse paa arvbundne Godser kunne i mange Tilfælde være nyttige for det Offentlige, og ofte kunde foretages og blive udförte, dersom Arvbaands-Arvinger vare berettigede til at opmuntre dertil, ved at udstede langvarige Forpagtninger af Jorder for at opföre Bygninger derpaa; saa være det herved forordnet ved ovenbemeldte Myndighed, at det skal være, og er herved erklæret at være, lovligt for enhver Eier af et arvbundet Landgods at udstede Forpagtninger af Jord, for at opföre Bygninger, for ethvert Antal af Aar som ikke overstiger ni og halvfemsindstyve Aar.

5. Alletider forudsat, at ikke mere end fem *Acres* skal tilstaaes nogensomhelst enkelt Person, enten i hans eget Navn, eller til nogensomhelst anden Person eller Personer som handle paa hans Vegne; og at enhver saadan Forpagtnings-Contract skal indeholde den Betingelse, at Contracten skal blive ugyldig, og samme erklæres herved for ugyldig, hvis ikke et Vaaningshuus, hvis Værdi i det Mindste ikke er under ti Pund Sterling, inden ti Aars Forlöb fra Contractens Datum er opfört, for enhver halv Acre af Jord som indbefattes i Contracten; og at bemeldte Huse skal holdes i god, beboelig og vedbörlig Stand; og at Contracten skal være ugyldig naar der findes at være et mindre Antal af Vaaningshuse, end eet af ovenmeldte Værdi, for hver halv *Acre* af Jord, holdt i saadan Stand som ovenmeldt, staaende paa den forpagtede Grund.

6. Ligeledes forudsat, at den Forpagtnings Berettigelse som herved gives, i intet Tilfælde skal udstrække sig til, eller forstaaes at indbefatte, en Berettigelse til at bortforpagte, eller bortfæste Hovedgaardspladsen (*manorplace*), Udhusene, Haugerne, Frugthaverne, eller Indhegningerne, som ligge nærmest Hovedgaarden, som have sædvanlig været i Eierens naturlige Besiddelse, eller ere sædvanligen ikke blevne bortlejede for en længere Tid end syv Aar, naar den besiddende Arving havde naaet Lavalder; og at ingen Forpagtning af Jorder skal udstedes, under denne Acts Bemyndigelse, for Anlæg af Landsbyer eller Opförelse af Huse indenfor tre hundrede Yards (900 Engelske Fod) fra Hovedgaardspladsen, som er i Eierens naturlige Besiddelse.

7. Alletider forudsat, og være det forordnet, at alle Forpagtninger, som udfærdiges eller udstedes under denne Acts Bemyndigelse, skal udfærdiges eller udstedes for en Afgift, som ikke er mindre end Afgiften, som betaltes af den sidste Forpagtning eller Fæste, og uden *grassum*, Godtgjörelse eller Haandpenge (*foregift*), eller nogen Fordeel af hvilkensomhelst Slags, som directe eller indirecte, forbeholdes eller tilfalder

Forpagtnings-Udstederen, med Undtagelse af Afgiften, som er at betale ifölge Forpagtnings-Contracten; og at ingen saadan Forpagtning skal udstedes för, end efter Udlöb eller anden Afslutning af enhversomhelst forudgangen Forpagtnings-Contract paa den samme Eiendom; eller at en saadan Forpagtning, dersom den er udstedt paa bestemt Tid, skal udlöbe inden eet Aar, og at alle Forpagtnings-Contracter, som paa anden Maade udstedes, skulle være ugyldige og magteslöse.

8. Og være det bestemt og erklæret ved ovenbemeldte Myndighed, at dersom noget Arvbaandsbrev, enten udtrykkeligen eller ved Slutningsfölge kommer til at indeholde en mere udstrakt Forpagtnings Bemyndigelse, end her er given, skal det staae de besiddende Arvbaands-Arvinger frit for, at udöve en saadan Magt, paa samme Maade, som om denne Act aldrig var bleven udstedt.

9. Og eftersom det kan være af stor Fordeel for det Offentlige, at Eiere af arvbundne Godser opmuntres til at gjöre Udlæg af Penge, for at indhegne, plante, aflede Vand, eller for at opföre Landbrugs-Bygninger og Stalde og Udhuse paa deres arvbundne Jorder og Arve-Eiendomme: og eftersom saadanne Eiere kunne ledes og opmuntres til at gjöre dette, hvis de, deres Executorer og Befuldmægtigede kunde erholde Forsikkring om en billig Godtgjörelse for de Penge, som udlægges for slige Forbedringer, af de efterkommende Arvbaands Arvinger; saa være det forordnet ved den ovenbemeldte Myndighed, at enhver Eier af et arvbundet Gods, som udlægger Penge for at indhegne, plante, aflede Vand, eller for at opföre Landbrugshuse, og Stalde og Udhuse, til Forbedring paa sine Jorder og Arve-Eiendomme, skal være sine efterkommende Arvingers Creditor for tre Fjerdedele af de Penge, som bleve udlagte for bemeldte Forbedringer.

10. Alletider forudsat, at den Pengesum eller de Pengesummer, som udlægges for saadanne Forbedringer, af nogensomhelst een Arvbaands-Arving, i hans eller hendes Besiddelsestid, ikke i nogetsomhelst Tilfælde skal kunne udgjöre en gyldig Fordring imod de efterkommende Arvbaands-Arvinger, for mere end fire Aars fri Afgift af bemeldte arvbundne Gods, efter Fradrag af alle offentlige Paalæg, Livrenter, og Gjælds Renter som kunne paahvile bemeldte Gods, saadan som dette maatte befindes at være ved den förste Pintse Termin efter den Arvings Död, som gjorde det Pengeudlæg, hvorfor Godtgjörelse kræves.

11. Ligeledes forudsat, at enhver Eier af et arvbundet Gods, som har isinde at gjöre Pengeudlæg for slige Forbedringer, idetmindste tre Maaneder för han paabegynder samme, meddeler en skriftlig Underretning derom til den Arvbaands-Arving, som nærmest er berettiget til at succedere til bemeldte Gods, efter bemeldte Eiers kjödelige Arvinger, hvis han opholder sig i Storbritannien, eller Irland, og dersom den til at succedere nærmest berettigede Arving ikke opholder sig i

Storbritannien eller Irland, da meddeler en skriftlig Underretning til den nærmeste mandlige Slægtning paa Faderens Side, og som er fuldmyndig, eller til hans vitterlige Factor eller Fuldmægtig, om et saadant sit Forehavende, specielt angivende i en saadan Underretning af hvilken Slags den tilsigtede Forbedring er, og de Avlsgaarde eller Dele af Godset, paa hvilke man har isinde at foretage Forbedringerne; og tillige overgiver en Afskrift deraf til Sheriffen eller Forvaltningsskriveren i det Grevskab, hvori Jorderne befindes.

12. Tillige forudsat, at Eieren af et arvbundet Gods, som gjör Udlæg af Penge for at foretage Forbedringer paa sit arvbundne Gods, i den Hensigt at blive de efterkommende Arvbaands-Arvingers Creditor, paa den ovenanförte Maade, aarligen, saalænge saadanne Forbedringer fortsættes, inden fire Maaneder efter Martinsmesse-Termin, overgiver til Sheriffen eller Forvaltningsskriveren af det Grevskab, i hvilket de forbedrede Jorder og Arvegods befindes, en Regning over de af ham for slige Forbedringer udlagte Penge, i de tolv Maaneder, som gik forud for Martinsmesse-Terminen; og skal en saadan Regning være underskreven af ham, og forsynet med de Bilag, ved hvilke dens Rigtighed bevises, naar Betaling fordres eller ad retlig Vei indkræves.

13. Ligeledes forudsat, og være det end ydermere forordnet, at naar en Sum, som er lig med fire Aars frie Afgift er bleven udlagt paa den ovenfor angivne Maade, af een Arvbaands-Arving, eller flere Arvinger, og skal forblive en bestaaende Fordring paa de efterkommende Arvinger, saa skal det ikke være lovmedholdeligt for nogensomhelst af de efterfölgende Arvinger, at udlægge flere Penge, ifölge denne Acts Bemyndigelse, for nogensomhelst af de ovennævnte Forbedringer.

14. Og være det forordnet ved ovenbemældte Myndighed, at alle Sheriffs, eller Forvaltnings-Fuldmægtige, til hvilke Regningerne, Bilagene og Afskrifter af Underretningerne ere overleverede, skulle inden en Maaneds Forlöb derefter, optegne dem i en Bog, som holdes for dette Öiemed, og tilbagelevere dem naar saadant forlanges; og skal denne Bog staae aaben for alle Personer som önske at see samme; og de skulle meddele verificerede Afskrifter eller Extracter af alle Regninger, Bilage, og Copier af Underretninger, som ere optegnede, idet de modtage for deres Uleilighed det sædvanlige Gebyr for Optegnelse af Documenter og Meddelelse af Extracter, og sex Pence Sterl. af enhver Person, som slaaer op i den Bog, i hvilken Regningerne, Bilagene og Afskrifter af Underretningerne ere optegnede.

15. Og være det forordnet ved ovenmeldte Myndighed, at Executoren eller Executorerne, Curatoren eller Curatorerne, eller en anden Person eller Personer, som have Rettighed til Fordring, der reiser sig af Penge, der ere udlagte af Eieren til et arvbundet Gods, for sammes Forbedring, kunne efter et Aars Forlöb fra den Arvings Död, som ud-

lagde Pengene, fordre at den til Godset næst succederende Arving betaler en saadan Deel deraf, som der skyldes i Medför af denne Acts Bemyndigelse, med de lovlige Renter fra den Tid til hvilken den succederende Arvings Ret til Afgivterne af Godset begyndte, naar han modtager en tilbörlig Qvittering og Anviisning paa hemeldte Fordring; og blive Pengene ikke betalte inden tre Maaneder efter Fordringens Foreviisning, skal det da blive lovligt for den Person eller Personer, som have Rettighed dertil, at anlægge Sag i Sessions-Retten (see foran S. 58 Note 10) imod den Arving som da er i Besiddelse, for at tvinge ham til at betale Pengene med paalöbne Renter, og naar han har erhvervet Dom, skal han, hun eller de have Lov til at anvende enhver Slags af Inddrivelses-Maade eller Execution, som er authoriseret ved Skotsk Lov, for at opnaae Betaling af Gjæld, med Undtagelse af Erhvervelses-Dom mod det arvbundne forbedrede Gods; og i alle Spörgsmaal om Concurrence for Afgifterne af det arvbundne Gods, skal den Person eller Personer, som have anlagt Sag og erhvervet Dom i Medför af denne Act, eller den Person eller Personer, som have Ret til en saadan Dom, have Fortrin for den til Godset succederede Arvbaands-Arvings andre Creditorer.

16. Alletider forudsat, at naar nogensomhelst Arving, som er i Besiddelse, bliver stævnet for Penge, som skyldes formedelst Forbedringer, som ere udförte paa et arvbundet Gods i Medför af denne Act, da skal han i ethvert Tilfælde frifindes i en saadan Sag, naar han anviser og med fuld Virkning overdrager til Creditoren eller Creditorerne een tredie Deel af de frie Afgivter af det arvbundne Gods, for hans Livstid, eller indtil de saaledes skyldte Penge derved ere fuldkommen afbetalte.

17. Og eftersom det kan hændes at Arvbaands-Arvingen, som næst succederer den Eier, som udlagde Pengene for Forbedring af det arvbundne Gods, kan döe, inden de Penge, som han skyldte formedelst Forbedringer, udförte paa Godset, ere betalte, hvorved den Person eller de Personer, som ere berettigede til de skyldte Penge, kunne have Vanskelighed ved at faae dem udbetalte: saa, for at skaffe Retsmiddel i et saadant Tilfælde, være det forordnet ved ovenmeldte Myndighed, at den Person eller de Personer, som ere berettigede til de skyldte Penge, kunne enten stævne Arvingerne og Successorerne til hemeldte næste Arvbaands-Arving til Gjenbetaling med nogetsomhelst andet Gods end det arvbundne, eller den Arvbaands-Arving, som næst succederer ham, eller begge, og anvende enhver Slags af Inddrivelses-Maade, eller Execution, som er sanctioneret ved Skotlands Lov for at erholde Afbetaling af Gjæld, imod dem eller deres Gods, undtagen Doms Erhvervelse mod det arvbundne Gods, indtil de skyldte Penge ere fuldkommen afbetalte; og den Person, eller de Personer, som ere berettigede til de skyldte Penge, skulle ved enhversomhelst Concurrence for

Afgifterne af de arvbundne Godser, have Fortrin for den besiddende Arvbaands-Arvings personlige Creditorer; og den Person eller Personer, som ere berettigede til de skyldte Penge, skulle paa samme Maade være berettigede til at lægge Sag an mod enhver succederende Arvbaands-Arving, indtil Pengene ere fuldkommen betalte; og de skulle have den samme Forrettighed til Afgifterne af det arvbundne Gods, i Tilfælde af Concurrence mellem saadanne Arvbaands-Arvingers Creditorer.

18. Alletider forudsat, og være det forordnet ved ovenmeldte Myndighed, at den Arving, som næst succederer til det arvbundne Gods, efter den Eier, som udlagde Pengene, under denne Acts Bemyndigelse, for at udföre Forbedringer paa Godset, og en saadan Arvings Arvinger og Successorer skulle være forpligtede til at befrie alle efterkommende Arvinger fra alle saadanne Dele af Gjælden, som paalöb ved Godsets Forbedring under denne Acts Bemyndigelse, som bör at betales af dem selv, til et Belöb af en tredie Deel af de Afgivter, som tilfaldt samme först succederende Arving, eller hans Arvinger eller Executorer; og naar tredie Delen af de Afgivter, som have tilfaldet den först succederende Arving, eller hans Arvinger eller Executorer, er udtömt, da skal den næst succederende Arving og hans Arvinger og Successorer, paa samme Maade være forpligtede til at friholde alle efterkommende Arvinger, til Belöb af en tredie Deel af de Afgivter, han har oppebaaret; og Friholdelsen skal paa samme Maade være gyldig for enhver efterkommende Arving, som har at betale, mod den foregaaende Arvings Arvinger og Successorer.

19. Ligeledes forudsat, og være det forordnet ved ovenmeldte Myndighed, at naar en Arvbaands-Arvings Arvinger og Successorer, paa noget andet end det arvbundne Gods, drages til Ansvar for de Penge som skyldtes for Forbedringer, udförte paa et arvbundet Gods under denne Acts Bemyndigelse, at de da i alle Tilfælde frifindes i saadanne Sager, naar de yde Betaling af en tredie Deel af det arvbundne Godses Afgivter, som saadan en Arvbaands-Arving eller hans bemeldte Arvinger eller Successorer have oppebaaret.

20. Og eftersom Ulæmper og Forvirring kunde foranlediges derved, at Executoren, Curatoren eller en anden Person eller Personer, som ere berettigede til den Fordring som reiser sig af de Penge, som Eieren af et arvbundet Gods har udlagt for dets Forbedring, ikke betids nok anmode den til Godset næst succederende Arving om at betale, hvad de ere berettigede til at erholde under denne Acts Bemyndigelse, og stævne en saadan Arving, for at tvinge ham til at betale, hvis Betaling ikke erlægges: saa, for at tilveiebringe et Retsmiddel i et saadant Tilfælde være det forordnet ved ovenmeldte Myndighed, at Executoren, Curatoren, eller en anden Person eller Personer, som ere berettigede til Fordring, som hidrörer fra de Penge, som Eieren af et arvbundet

Gods havde udlagt paa dets Forbedring, skulle være forpligtede inden to Aars Forlöb efter den Eiers Död, som udlagde Pengene, at forlange Betaling af den succederende Arving; og inden sex Maaneders Frist efter bemeldte to Aars Forlöb at anlægge Sag i Sessions-Retten, hvis Pengene ikke ere betalte; og uophörligt procedere for at erhverve Dom for den skyldte Sum, og anvende den yderste Flid for at inddrive Betaling af samme, eller i det mindste til Belöb af en tredie Deel af Godsets frie Afgifter, som ere forfaldne til Betaling, til en saadan succederende Arving.

21. Alletider forudsat, og være det forordnet ved ovenmeldte Myndighed, at Executoren, Curatoren, eller en anden Person eller Personer, som ere berettigede til Fordring hidrörende fra Penge, udlagte af et arvbundet Godses Eier, som maatte forsömme at anmode den næste, eller nogensomhelst anden succederende Arving eller Arvinger om at yde Betaling, og som maatte lade en saadan succederende Arving eller Arvinger dö, uden at inddrive Betaling fra ham eller dem, til Belöb af en tredie Deel i det Mindste, af de Afgifter, som ere forfaldne til Betaling til en saadan Arving eller Arvinger, skulle ophöre at være Creditorer til den derefter fölgende Arving eller Arvinger respective til Belöb af en tredie Deel af de Afgivter, som forfaldt til Betaling til den saaledes som föremmeldt döende Arving eller Arvinger; og skulle være berettigede til at erholde Betaling af deres Fordring til Belöb af en saadan tredie Deel af Afgifterne, kun fra Executörerne eller Arvingerne af den förste, eller nogensomhelst anden succederende Arving eller Arvinger, udaf nogetsomhelst andet end det arvbundne Gods; og skulle være berettigede til at erholde Betaling af Overskuddet af deres Fordring, hvis der er et saadant, og ikke mere af den derefter succederende Arving eller Arvinger respective.

22. Og da det kan skee, at den Arving, som næst succederer den Eier, som udlagde Penge for at udföre Forbedringer paa et arvbundet Gods, kan betale det Hele eller en Deel af de Penge, som skyldtes formedelst saadanne Forbedringer, og at han ikke lever saa længe, at han bliver skadeslösholdt ved den tredie Deel af Afgifterne, som han eller hans Arvinger eller Executorer komme til at oppebære: saa være det forordnet ved ovenmeldte Myndighed, at dersom den Arving, som först succederer til et arvbundet Gods efter den Eier, som udlagde Pengene, betaler det Hele eller en Part af de Penge, som skyldes formedelst de udförte Forbedringer, og ikke lever længe nok til at blive skadeslösholdt for hvad han betaler ved en tredie Deel af de Afgifter, han oppebærer, eller hans Arvinger eller Executnrer oppebære, saa skal det være lovmedholdeligt for hans Executorer eller Curatorer retlig at affordre Godtgjörelse af den succederende Arvbaands-Arving for en saadan Andeel af Pengene, som ikke bliver tilbagebetalt med en tredie Deel af de

Afgivter som han, eller hans Arvinger eller Executorer oppebære; og Godtgjörelse skal paa samme Maade være lovmedholdelig til Executorerne eller Curatorerne af enhver Arvbaands-Arving, som betaler mere end der bliver tilbagebetalt ved en tredie Deel af de Afgifter som han, eller hans Arvinger eller Executorer oppebære.

23. Og være det fremdeles forordnet ved ovenmeldte Myndighed, at ingen Penge som udlægges for at udföre Forbedringer paa et arvbundet Gods, for hvilke Dom erhverves i Sessions-Retten, skal kunne begrunde en saadan Gjeld, at Godset, hvorpaa Forbedringerne udförtes, bliver Creditor tildömt; og hvis nogensomhelst Dom eller Tilkjendelse erhverves imod det arvbundne Gods for en saadan Gjeld, saa skal enhver saadan Dom være, og samme erklæres herved for at være, magteslös.

24. Og være det ligeledes forordnet ved ovenmeldte Myndighed, at dersom den Arvbaands-Arving, som succederer til et arvbundet Gods, hvorpaa Forbedringer ere gjorte, bliver berettiget til en Gjældsfordring, hidrörende fra saadanne Forbedringer, som den nærmest Beslægtede, eller ved Testamente eller Bestemmelser af den Arvbaands-Arving, som udlagde Pengene; da skal i ethvert saadant Tilfælde, Gjældsfordringen være, og den erklæres herved for at være for stedse tilintetgjort, og den kan aldrig mere anföres som Gjæld mod nogensomhelst efterfölgende Arving.

25. Og være det endydermere forordnet ved ovennævnte Myndighed, at dersom nogen Arvbaands-Arving, mod hvem der opstaaer en Gjæld for Forbedringer, foretagne paa det arvbundne Gods, til hvilket han succederer, undslaaer sig for at betale de Penge, som affordres ham under denne Acts Bemyndigelse, og hvis Dom erhverves mod ham for det Hele af den Sum eller Summer af Penge, som der affordres ham at betale; skal Tiltalte i ethvert saadant Tilfælde forpligtes til at betale alle Sagens Omkostninger; og dersom der ikke erhverves Dom for det Hele af den Pengesum eller Summer, som ere blevne fordrede, skal Retten efter eget Skjön tilkjende enten den ene eller den anden Part Sagens Omkostninger, efter Retfærdighedens Fordring i foreliggende Tilfælde.

26. Og da Spörgsmaal kunne opstaae betræffende Belöbet af de Summer, som ere udlagte under denne Acts Bemyndigelse, efter en meget lang Tid, da de virkelige Vidner kunne være döde: saa, for at tilveiebringe et Retsmiddel, og for i rette Tid at bestemme Belöbet af de saaledes anvendte Summer; saa være det endydermere forordnet, at det skal være og er lovligt for enhver Arvbaands-Arving, efter han har udlagt Penge paa sit arvbundne Godses Forbedring som ovenmeldt, og efter han har fuldendt Forbedringen af hele Godset, eller af nogen særegen Deel af samme, at anlægge, hvis han finder for godt, en Declarator-

Sag[41] for Sessions-Retten, eller en Process for Sheriffen, hvortil han skal kalde den Arving, som næst efter hans egne kjödelige Arvinger er berettiget til at succedere, og han skal i en saadan Process fremlægge behörige Beviser for de Penge, som ere udlagte for saadanne Forbedringer; og bemeldte næste Arving, eller nogensomhelst anden Arvbaands-Arving skal være berettiget til at fremlægge tilbörlige Beviser for at afvise eller formindske en saadan Fordring: og det skal være og er lovligt for bemeldte Sessions-Ret, eller for bemeldte Sheriff, at afsige en Dom for en saadan Deel[42] af den bemeldte Sum, som ifölge denne Acts sande Mening tilsigtes at skulle constituere en Fordring paa de til bemeldte arvbundne Gods succederende Arvinger; hvilken Dom, hvis den afsiges af Sheriffen, skal blive afgjörende, med mindre den ved Suspension appelleres til Sessions-Retten, inden sex Maaneder efter at den er bleven afsagt; og hvis den afsiges af Sessions-Retten, i en Declarator- og Appel-Sag, bliver afgjörende, dersom Appel ikke skeer[43] inden tolv Maaneder.

27. Og da det hyppigt indtræffer, at der paa arvbundne Godser ikke findes Vaaningshuse og Udhuse, som passe til Godserne og ere indrettede for Arvbaands-Arvingernes Beqvemmelighed; og at Vaaningshusene og Udhusene paa arvbundne Godser undertiden ödelægges ved Ildebrand, eller ved andre tilfældige Aarsager, eller at de formedelst Ælde blive ubrugbare; og da det sigter til det Offentliges Vel at opmuntre Arvbaands-Arvinger i saadanne Tilfælde, til at bygge Huse og Udhuse, som svare til deres Godser, og ere indrettede efter deres Familiers Beqvemmelighed; saa være det forordnet ved ovennævnte Bemyndigelse, at enhver Arvbaands-Arving, som udlægger Penge for at bygge Vaaningshuse og Udhuse, eller for at udbedre eller udvide Vaaningshuset eller Udhusene paa sit Gods, skal blive en Creditor til den næst efterfölgende Arvbaands-Arving, til et Belöb af de tre Fjerdedele af de Penge, som af ham bleve udlagte.

28. Alletider forudsat, at den Pengesum eller Pengesummer, som udlægges af nogensomhelst een Arvbaands-Arving for at bygge et Vaaningshuus eller Udhuse, eller for at udb. el. udv. Vaaningsh. ell. Udh. aldrig i nogetsomhelst Tilfælde bliver gyldig til at constatere en Fordring paa den efterfölgende Arvbaands-Arving, som belöber sig til mere end to Aars Afgifter af bemeldte arvbundne Gods, efter Afdrag

[41] Det Skotske Lov-Udtryk er *an action of Declarator*. Dets Mening vil Læseren letlelig fatte af Sammenhængen i det Fölgende. *R.*

[42] Siden Parlementet siger *en saadan Deel*, uden at tilföie „eller det Hele", saa synes derved at tilkjendegives, at Parlementet antager, at de Fordringer som opstilles i disse Declarator-Sager altid vil blive saa höie, at Retten næsten aldrig vil kunne give dem sit fulde Medhold. *R.*

[43] Til det Brittiske Overhuus. *R.*

af alle offentlige Byrder, Livrenter, og Gjældsrenter, hvormed bemeldte Gods kan være belastet, saaledes som samme kan findes at være ved förste Pintse-Termin efter den Arvings Död, som udlagde de Penge, hvorpaa Fordring gjöres.

29. Ligeledes forudsat, at Eieren af det arvbundne Gods, som udlægger Pengene, i Forveien meddeler skriftlig Underretning derom til den Arvbaands-Arving, som næst efter hans egne kjödelige Arvinger er berettiget til at succedere til bemeldte Gods, og at han lader optegne en Afskrift af samme tilligemed Regningerne over de udlagte Penge, og Bilag til disse i Sheriffens eller Grevskabs-Forvalterens Böger under det Grevskab, hvor Vaaningshusene eller Udhusene ere beliggende, i den Form og paa den Maade, som ovenfor er foreskrevet med Hensyn til Penge, som ere udlagte for Forbedringer paa arvbundne Godser.

30. Og være det forordnet ved ovennævnte Myndighed, at Executoren eller Executorerne, Curatoren eller Curatorerne, eller en anden Person eller Personer, som have Rettighed til den Fordring, der hidrörer fra Penge, som ere udlagte af Eieren til et arvbundet Gods, for at opföre et Vaaningshuus eller Udhuse, eller for at udbedre eller udvide Vaaningshuset eller Udhusene paa hans Gods, kunne efter eet Aars Forlöb fra den Arvings Död som udlagde Pengene, fordre af den til Godset næst succederende Arving at han betaler det Hele, eller en saadan Deel deraf, som skyldes under denne Acts Bemyndigelse, med lovlige Renter, at regne fra den Termin, til hvilken den succederende Arvings Ret til Godsets Afgifter begyndte; imod at modtage en tilbörlig Qvittering for og Anviisning paa bemeldte Fordring; og blive Pengene ikke betalte inden tre Maaneder efter en saadan Fordring, skal det være lovligt for den Person eller Personer, som have Ret dertil, retlig at tiltale den næst succederende Arving, paa den Maade, som ovenfor er foreskreven for at inddrive Penge, som blive udlagte for Forbedring paa arvbundne Godser.

31. Og være det endydermere forordnet ved ovennævnte Myndighed, at de samme Godtgjörelses-Regler for succederende Arvbaands-Arvinger og Successorer i Henseende til Gjældsfordring, og i Henseende til Fortrin i Concurrence for Afgiften, og i Henseende til at paalægge de Tiltalte Udredelse af Omkostninger og for at bestemme den udlagte Sum, skulle komme til Anvendelse i Henseende til Penge, som udlægges for Bygning, Udbedring eller Udvidelse af Vaaningshuse eller Udhuse paa arvbundne Godser, under denne Acts Bemyndigelse, som ovenfor ere forordnede med Hensyn til Penge, som ere udlagte af arvbundne Godsers Eiere, for at udföre Forbedringer paa deres Godser, i den Hensigt at forhöie sammes Afgifter og Værdi.

32. Og da det ofte kan indtræffe, at Indhegning af Jorder i Skotland kan forsinkes eller forhindres, eller i det mindste, vanskeliggjöres

derved, at Arvinger til arvbundne Godser ikke have i deres Magt at ombytte smaa Parceller af deres arvbundne Godser for andre Jorder, som ere beqvemme for det arvbundne Gods, og mere gavnlige for Landets Forbedring i det Hele: saa, for at tilveiebringe et Hjælpemiddel i saa Tilfælde, være det forordn. v. o. M. at det skal være, og er lovligt for arvbundne Godsers Eiere, at gjöre Tusk eller Ombytning af Jorder, med alle og enhver Person eller Personer, for bemeldte Godsers Gavn og Fordeel, og for den Egns Forbedring, hvor saadanne Godser ere beliggende, hvad enten det maatte være ved Indhegning eller paa andre Maader.

33. Forudsat, at ikke mere end tredive *Acres* af Plovland, og ikke mere end eet hundrede *Acres* af Jorder, som bestaae af Höie eller andet Jordsmon, som ifölge sin Natur er ubrugeligt eller uskikket til Dyrkning ved Plov, af saadanne arvbundne Godser, og som befindes i Sammenhæng paa et Sted, blive bortgivne til Ombytning; og at en æquivalerende Jord som stöder til det arvbundne Gods, hvormed Ombytning gjöres, modtages i Stedet for den Jord, som gives i Bytte: og for at bestemme og ligne Værdien af de Jorder, som skulle ombyttes, skal det arvbundne Godses Eier, i det Öiemed henvende sig til Sheriffen eller Grevskabs-Forvalteren i det Grevskab, hvor det arvbundne Gods er beliggende, som derpaa skal udnævne to eller flere kyndige Personer, for at syne og ligne Værdien af de Jorder, man har isinde at omtuske eller bytte, og naar de med Ed bekræfte, at Byttet vil blive retfærdigt og lige, kan Sheriffen eller Forvalteren bemyndige, og det bliver ham herved paalagt at bemyndige Byttet som skal skee ved Mageskifte-Contract; og naar denne er udfört og optegnet i Sheriffens, eller Forvalterens Böger inden tre Maaneder efter sammes Fuldbyrdelse, skal den være gyldig for alle Hensigter og Oiemed; og den Jord, som gives tilbytte til det arvbundne Gods, skal ansees for at være en Deel deraf, og skal blive alle de forbydende, ugyldiggjörende og oplösende Arvbaands-Clausuler underkastet paa samme Maade, som om den oprindelig havde været en Deel af Godset; og de fra det arvbundne Gods bortgivne Jorder, skulle derefter ansees for at være gangne ud af Arvbaandet, og befriede fra alle forbydende, ugyldiggjörende og oplösende Clausuler i samme.

34. Og være det end yderm. forordnet og erklæret ved den ovennævnte Myndighed, at denne Act skal udstrække sig til og omfatte alle Arvbaand paa Jorder og Arvegods i den Deel af Storbritannien, som kaldes Skotland, som ere udförte eller senere blive udförte, og hvad enten de ere af et tidligere eller senere Datum end bemeldte Act, som udstedtes i Aaret eet Tusind sex hundrede og fem og firsindstyve.

№. III.

En Beretning om Jordforpagtning efter *Metayer*-Systemet (S. 111) af en Artikel om Agerdyrkning i Frankrig, i *Révue* Trimestrielle, for April 1828.

»Quand les propriétaires ne cultivent pas eux-mêmes leurs terres, le mode de leur loyer est la circonstance la plus influente sur l'état de leur culture. *Ce mode en France est généralement détestable.* A l'exception de la Flandre et de ce très-petit nombre de provinces où le système de la culture alterne est suivi depuis très long-temps, la durée des baux est beaucoup trop courte, pour que le fermier ait le temps de recouvrer les dépenses que nécessite l'établissement d'une nouvelle méthode de culture et pour retirer quelques avantages de ce changement. Enfin, dans une très-grande partie du royaume, dans toutes les provinces du centre, les fermiers sont à peine connus. Les terres sont cultivées par de malheureux *métayers*, travailleurs à moitié fruit, qui se chargent pour trois ans de tous les travaux de la culture, et qui doivent rendre au propriétaire la moitié de ses produits bruts. Le métayer apporte ses bras, son ignorance et son bon appétit; le propriétaire lui confie un sol épuisé, tout le mobilier indispensable à sa chétive exploitation, le grain necessaire au premier ensemencement, et même celui qui doit le faire subsister lui et sa famille, jusqu'à la première récolte. Le métayer laboure, sème, moissonne, et vit là-dessus. Lui et les siens repus, le propriétaire a la reste. Quelquefois, entre le propriétaire et le métayer, qui est un pauvre paysan, il s'interpose sous le nom de fermier un troisième individu, le plus souvent un petit bourgeois de village, très-rusé, qui assure au premier sur le produit du travail du second un petit revenu fixe et indépendant de l'abondance et du prix des récoltes. Cet homme ne prend aucune part active aux travaux de la culture, mais il assiste à tous les dépouillements de récolte que fait le métayer, il le suit à tous les marchés pour s'emparer de la moitié qui lui est due de tous les produits; son habileté consiste à prendre au delà de cette moitié sur la part du métayer; comme il sait lire et ecrire, et qu'ordinairement le métayer ne le sait pas, il a beaucoup d'avantage sur lui pour embrouiller les comptes, et finalement le voler. Sous ce maître toujours présent la condition du métayer est encore bien plus misérable. Ce fermier qui a généralement quelques avances, paie la rente du propriétaire avec assez de régularité; il fait de petites spéculations sur la vente de ses denrées, et quelquefois il s'enrichit. Cette combinaison est assez commode pour le propriétaire, qu'elle décharge de toute surveillance, et auquel elle offre quelque garantie de payement: mais elle est ruineuse pour la culture parce qu'elle maintient dans une extrême misère le métayer, qui

cultiverait moins mal s'il pouvait faire quelques profits et quelques épargnes dans les années d'abondance; elle l'empêche de s'élever jamais à la condition de fermier-cultivateur; elle fait passer dans la poche de la ruse la récompense du travail."

№ IV.

Spörgsmaal forelagte afdöde Mr. *Oliver*, Forpagter af Lochend og Millrig, i Mid-Lothian, en overmaade forstandig praktisk Forpagter, med hans Svar derpaa.

Spörgsmaal 1. — Vilde det være fordeelagtigt for den Skotske Agerdyrknings Interesse, hvis Forpagterne, især i de bedst dyrkede Districter, fik Lov til at fremleie deres Forpagtergaarde?

2. — Naar vi forudsætte, at Leierne i de heromtalte Districter fik Lov til at dele deres Forpagtergaarde og bortlestamentere dem, hvad vilde blive den sandsynlige Virkning af en saadan Tilladelse paa Landets Agerdyrkning, og paa Leiernes Livs-Stilling?

Mr. Olivers Svar paa foregaaende Spörgsmaal.

„1. — Med Hensyn til det *förste* af disse Spörgsmaal, saa forekommer det mig, at selv om Leierne fik Lov til at fremleie, vilde ingen stor Forandring i Skotlands nærværende Landhuusholdning og Landbrug finde Sted for en temmelig lang Tid. Da den Praxis at bortforpagte Jorder heri Landet paa nitten Aar har været ganske almindelig næsten i eet Aarhundrede, og Lov til Fremleie meget sjælden er blevet tilstaaet, have Jorderne naturligviis faldet i en saadan Klasse af Brugeres Hænder, som begive sig til Landvæsenet med det faste Forsæt, at opoffre det sin hele Livstid. Personer af denne Slags vilde sandsynligviis ikke strax afbenytte Tilladelsen til Fremleie. En temmelig lang Tid vilde udfordres til at frembringe en saa stor Forandring i deres Skikke og Anskuelser; men at den dog vilde frembringes, hvis Tilladelsen blev given, er, troer jeg, vist. Meget af den Skotske Agerdyrknings Fortrin maa tilskrives Landbrugernes satte og driftige Charakteer; og det System at bortforpagte Jorder paa et bestemt Antal Aar, med Forbud mod Overdragelse eller Fremleie har bidraget meget til Dannelsen af hiin Characteer og Driftighed. En Mand som tiltræder en Forpagtning paa nitten, eller eet og tyve Aar, vel vidende, at han ikke har Tilladelse til at overföre den paa en anden; og at hans Interesse i Forpagtergaarden ophörer med det accorderte Tidsrums Udlöb, bliver ansporet til en kraftig og tidlig Paabegyndelse af de nödvendige Forbedringer, da han veed, at jo længere de udsættes, desto mere vil den ved dem opnaaelige

Fordeel formindskes. For at frembringe denne Virkning, er det uundværligt at Leieren, eller hans lovlige Arving forbliver i Besiddelse af Gaarden, saalænge Forpagtnings-Contracten er i Kraft; og fölgelig at der ingen Tilladelse gives til at overdrage eller fremleie. Mange Personer, som sandsynligviis ikke vilde afbenytte en saadan Rettighed, kunde dog alligevel hvis den blev tilstaaet, begynde at blive tvivlraadige angaaende Fremleien; Virkningen af denne Tvivlraadighed vilde snart vise sig paa Gaardens Husholdning. Det kan maaskee antages, at Rettighed til Fremleie vilde ikke bringe Forpagteren til at formindske sine Bestræbelser, eftersom jo mere Jorderne forbedres, jo större bliver deres Værdi. Dette vilde ogsaa, uden Tvivl, blive Tilfældet indtil en vis Grad; men man maa vel erindre, at en Leier som har besluttet at tage en Forpagtergaard i Brug, har kun at overbevise sig selv om at en Forbedring vilde være fordeelagtig; hvorimod hvis han tænker paa Fremleie, eller blot er tvivlraadig derom, han maa föle at hans Gjengjæld for Udlæg beroer paa, om han er i Stand til at overbevise dem, som skulle blive hans Fremleiere, at de udbragte Penge vil indbringe Gevinst. Leiere, som befinde sig i en saadan Stilling altsaa, ledes ganske naturlig til helst at udföre saadanne Forbedringer, som falde meest i Oiet og synes at være fordeelagtige; medens de som ere virkelig gavnlige, og som de vilde have udfört, hvis de fra Begyndelsen havde været ganske visse paa, at de selv vilde have deres Gaarde i Brug indtil Forpagtningens Udlöb, enten slet ikke paatænkes, eller udsættes. Af disse og andre Grunde, som det er unödvendigt at anföre, forekommer det mig, at den bedste Forpagtningsmaade er, at bortforpagte Jorderne paa et fastsat, bestemt Aaremaal, uden Tilladelse til Fremleie eller Overdragelse, og at derved saavel Eieres som Leieres Interesse meest befordres. Og jeg troer ikke at noget andet Aaremaal end det, som næsten overalt i Skotland er brugeligt, nemlig nitten Aar, vilde være gavnligt at sætte i Stedet for det. Nitten eller eet og tyve Aar forskaffe fuldkommen tilstrækkelig Leilighed til, med Fordeel at udföre de til det egentlige Agerbrug strængt taget henhörende Forbedringer, medens dette Aaremaal ikke er saa langt, at det forleder Leieren til Opsættelse eller Dorskhed. Da det saaledes er min klart fattede Mening, at det System, at bortforpagte Gaarde paa nitten Aar, uden Tilladelse til at overdrage eller fremleie, har været et af de vigtigste Hjælpemidler til at skabe heri Landet (Skotland) en Klasse af Landbrugere, som er, det vover jeg at sige, de fleste andre Landes Jordbrugere overlegen, og tilvisse den eneste Klasse, i hvis Hænder Agerdyrkningen kan stadigt blomstre, saa vilde jeg ansee Alt hvad der maatte have nogensomhelst Tendents, selv i den allerringeste Grad, til at indföre en lavere Slags af Leiere, som skadeligt. Men Tilstaaelsen af Ret til Fremleie vilde ikke frembringe nogen ringe Virkning. Den vilde langsomt, maaskee, men

jeg troer, sikkert, tilveiebringe en Forandring til det Værre i vore Anskuelser og Skikke; og den vilde i al Sandsynlighed, drage ind i denne Næringsgreen, i Særdeleshed paa Tider, da der var megen Velstand hos den agerdyrkende Klasse, Personer, som snarere vilde speculere paa at fremleie deres Gaarde for forhöiet Afgift, end paa at tage dem i Brug for hele Forpagtningstiden.

Jeg veed at mange oplyste Personer have tænkt, at Rettighed til Fremleie er fornuftmæssig, og at den vil befindes at være gavnlig for Agerdyrkningen. De paastaae, at entreprenerende Leiere, som vare i Besiddelse af Fags-Kundskab med Fags-Færdighed og Capital tillige, vilde yde Agerdyrkningen væsentlig Tjeneste, og at de med det samme betydelig vilde foröge deres egen Vinding, ved at leie Gaarde som behöve Forbedring, forudsat at de kunde fremleie dem, efter de havde undergaaet Forbedring, til Leiere som havde mindre Capital; saa at, ved at tilstaae Rettigheden til Fremleie, hele Landet vilde hurtigere blive forbedret, medens en vid Mark vilde blive aabnet for de Forpagteres Virksomhed, som ere af den höiere Klasse. Hvis nogen saadan Fordeling af af Agerdyrknings-Klögt og Capital virkelig kunde opnaaes, saa vilde dette vistnok vise sig at være gavnligt; men jeg anseer det for at være ligefrem umuligt. Ingen forsynlig Forpagter vil nogensinde forlade sig paa, at de Penge han har udlagt i Forbedringer, vil blive ham gjenbetalte ved en Persons Drift, som staaer tilbage i Kundskab og Midler: gjör han det, saa vil han, naar det er for sildigt, opdage sin Vildfarelse. Iblandt Forpagtere, som i enhver anden Klasse, findes Fags-Kundskab og Raadighed over Capital langt hyppigere forenede hos een og samme Person med *Forsigtighed*, end med den Slags af speculativ Entreprise, som kunde före til den paatænkte Fordeling. Rettigheden til at fremleie Forpagtergaarde *hele og udelte* (thi hidtil har jeg betragtet Sagen blot fra dette Synspunkt) vilde altsaa i Stedet for at være en fordeelagtig Ting enten for Agerdyrkningen, eller for Forpagterstanden i Almindelighed, vise sig at være, derom föler jeg mig overbeviist, fordærvelig for begge. Dog vilde Ulykken vise sig tifold foröget, dersom Rettighed til at *udstykke* Gaarde blev given tilligemed Rettigheden til Fremleie. Ved denne yderligere Impuls vilde Fremleie-Systemet og Tilintetgjörelsen af de nærværende Landbrugere gaae frem med stærkt foröget Hastighed. En saadan Tingenes Tilstand kunde næppe andet end tilsidst bringe Agerdyrkningen til det yderste Forfald, ved at indföre en Klasse af Leiere, som hverken besad tilstrækkelig Klögt eller Capital for Jordens tilbörlige Dyrkning.

Den stærke Attraa hos den störste Flerhed af dem, som ere hævede eet eller to Trin over den simple Arbeider-Klasse, efter at besidde et Stykke Jord, er bleven utvivlsomt constateret ved ethvert Lands Erfaring, hvor Leilighed er bleven given til dens Tilfredsstillelse. Og at

denne Attraa skulde existere og være særdeles mægtig, er slet ikke at undres over. Enhver önsker at blive uafhængig, og mange ere kun altfor tilböielige til at forestille sig, at naar de have faaet Forpagtnings-Contract paa saamegen Jord, som vil forsyne dem med Mælk, Meel, Kartofler og andre af de vigtigste Næringsmidler, samt et Huus (hvorpaa efter deres Opfatningsmaade ingen Deel af Afgiften nogensinde hviler), saa have de opnaaet, eller i det Mindste ere paa gode Veie til Uafhængighed. Sjælden betænke de, at de samme Sager kunne erhverves med mindre Bekostning af dem, som gjöre Agerdyrkning til deres Profession, og som besidde Midler til at fremmane alle Jordsmonnets Kræfter. Men selv om de betænkte dette, er det ikke meget sandsynligt, at det vilde bringe dem til at forandre deres Beslutning. Der er en Fornöielse, aldeles uafhængig af Forestillingen om Vinding eller Tab, i at blive forsynet med Levnetsmidler og andre Sager, som ere avlede paa vor egen Gaard, og under vort eget Tilsyn. Disse uddeles mere rundhændet, og fortæres mere frit, end Sager som erhverves ved ligefrem Penge-Udlæg, og som kun kan erhverves igjen ved at gjentage den samme altid uvelkomne Griben i Lommen. Men der ere andre Betragtninger, som udöve kanskee en endnu större Indflydelse i at bringe Folk af lavere Stand til at tage Forpagtergaarde. Den forögede locale Indflydelse og Betydning, som de opnaa ved at blive Forpagtere, ansporer dem til at byde paa Forpagtninger. Men det er aabenbart, at de ikke kunne faae Jorder i Besiddelse uden ved at tilbyde overdrevne Afgifter. Ingen Leier vil skille sig ved en Portion af sin Gaard, med mindre han erholder, ikke blot Afgiften, som skal betales til Godsherren, men tillige det Hele eller næsten det Hele af den Profit, som han pleiede at faae ud af samme; og hvis Gaarden var ansat til fuld Afgift, medens den var udeelt, saa er det en ligefrem Fölge, at selv om den blev bortforpagtet uden forhöiet Afgift, bliver Afgiften dog for höi naar den bliver udstykket i et Antal smaa Forpagtninger; thi Agerbrugs-Forretninger, naar man stiller Klögt og Kundskab lige, kunne aldrig udföres saa godt efter en lille som efter en stor Maalestok; da den tilsteder en behörig Arbeidsfordeling saavel som Anvendelse af Maskineri. Vistnok vilde det, som ovenmeldt, fordre en temmelig lang Tid at bringe Fremleie og Udstyknings-Systemet i fuld Gang i et Land som Skotland, der haves i Brug af Landmænd, hvis nærværende Anskuelser og Vaner saa lidet stemme overeens med en saadan Skik. Alligevel synes der at være tilstrækkelige Grunde til at antage, at den stærke Attraa hos en meget stor Klasse efter at komme i Besiddelse af et Stykke Jord, næsten paa hvilkesomhelst Vilkaar, vilde bringe en saadan Klasse til at byde Afgifter langt over den virkelige Værdi som Jordstykket kan have, naar det skal anvendes udelukkende for Agerbrugs Öiemed. Og der kan ikke være nogen Tvivl om, at denne for-

höiede Afgift vilde i Længden kraftigen overtale Forpagterne til at udstykke og fremleie deres Gaarde. Thi, hvorvel den forhöiede Afgift man lovede, vilde i de fleste Tilfælde blive slet betalt, saa vilde dog Fristelsen, især efter at Systemet en Gang var blevet indfört, vise sig at være for mægtig for Forpagteren at modstaa. At Sagerne, tidligere eller sildigere, vilde saaledes stille sig, hvis Forpagterstanden fik Rettighed til Fremleie og Udstykning af deres Gaarde, er efter min Formening ganske vist; og under en saadan Tingenes Tilstand vilde Agerdyrkningen gaae tilbage næsten ligesaa hurtigt som den er skreden frem i de sidste hundred Aar her i Landet. Agerdyrkningen har i ethvert Land i Europa, saavel i ældre som nyere Tider været blomstrende, eller det modsatte, just i Forhold til *den virkelige Brugers* Kapital og Klögt. Agerdyrkningens Historie kjender, saavidt jeg veed, ingen Undtagelse fra denne Regel. I Sandhed, slet Agerdyrkning er saa uadskillelig forbunden med Brugere af den lavere Klasse, at selv i Skotland, hvor man dog nu saa godt forstaaer sig paa Landhuusholdning, er det dog et yderst sjældent Tilfælde, at man træffer en lille Gaard paa tyve til halv tredsindstyve *acres*, som de virkelige Brugere, der levede for et hundred Aar siden, ikke vilde have anseet for yderlig ussel. Det forekommer mig at være ligesaa ufornuftigt at antage, at Agerdyrkningen ikke vilde tage Skade ved at indföre den Art af Leiere, som gradviis vilde udbrede sig over hele Landet, dersom Fremleie og Udstykning blev tilladt, som at Hurtigheden af Hendes Majestæts Postbefordring intet vilde lide, dersom Londons Bryggerheste bleve antagne istedenfor den Race af fyrige Gangere, som bruges for nærværende Tid.

II. — Det andet Spörgsmaal: — Naar vi for det förste antage, at Leiere fik Rettighed til at dele og testamentere deres Gaarde til mandlige Arvinger, men at de ikke fik Lov til at overdrage eller fremleie til nogen anden Slags af Personer, saa er jeg vistnok af den Mening, at en saadan Rettighed vilde tilsidst i höi Grad skade Agerdyrkningen, Virkningen af denne Forholdsregel vilde dog for nogen Tid ikke blive særdeles iöinefaldende, idetmindste for dem, som ere ubekjendte med Agerdyrkningens praktiske Details, og for en temmelig lang Tid maaskee vilde dens Virkninger ikke föles. Siden den Amerikanske Krig have Skotske Jordbrugere havt den stærkeste Lyst til at udvide deres Forpagtnings Drift; og hvor dette ikke lod sig opnaa ved at faa tilstödende Jorder i Forpagtning, har man hyppigt taget sin Tilflugt til et Tillæg af Gaarde, som kunde være beliggende fem, ti, ja endog tyve (Engelske) Miil borte fra Forpagterens Opholdssted. Saa almindelig i Sandhed har i de senere Tider Begjærligheden efter store Forpagtninger været, og saa dybt er den Tanke indpræget Forpagternes Gemyt, at Agtværdighed for en stor Deel er afhængig af Besiddelsen af en stor Jordstrækning, at en lille Forpagter ifölge deres Dom næsten er en ligesaa uanseelig Person som en Haand-

værkssvend. Det er denne Fölelse, troer jeg, som tildeels maa forklare den Kjendsgjerning, at Jorder af anden Klasse i lang Tid have været ansatte til höiere Afgift i Forhold til deres Værdi end Jorder af förste Klasse; da store Gaarde af den förste Slags kunde med Lethed erholdes, hvorimod det sammenligningsviis var vanskeligt at erholde saadanne af den sidste Slags. Den samme Fölelse gjör sig gjældende hos smaa Capitalister, naar de kjöbe Jordeiendom. De fleste ville hellere betale den samme Sum for 1,000 *acres* end for 200 eller 300, skjöndt den Indkomst, som den förstnævnte Jordlod kunde yde dem, vilde blive noget mindre end den de kunde vænte af den sidste. Da de Fölelser og Skikke, som for nærværende Tid gjöre sig gjældende hos den Skotske Forpagter ere af denne Beskaffenhed, saa er det ikke meget rimeligt, at de vilde for det förste formindske Störrelsen af deres Gaarde. De vilde synes, at de ikke havde anbragt — de kalde det *put down* — deres Sönner paa en anstændig Maade, dersom hver af dem kun fik en Portion af deres Faders Gaard, og fölgelig vilde Udstyknings-Processen i nogen Tid kun skride langsomt frem. Men dog, hvor stor en Hindring unægteligen gammel Vane end lægger i Veien for Udstykningen, er der kun altfor god Grund til at frygte, at den gradviis vilde blive overvunden. Forpagteres Sönner vise en næsten uovervindelig Attraa efter at fölge deres Fædres Beskjæftigelse. Og dette vil ikke synes underligt for Nogen, som kjender til den Maade, hvorpaa de opdrages. Jeg har seet den Paastand anfört et eller andet Sted, at Drenge i en meget tidlig Alder lægge for Dagen en Forkjærlighed for Pidske, og Piger for Dukker. Men hvordan det end er, saa er jeg vis paa, at en Forpagters Sön aldrig saa snart er istand til at bruge sine Been, förend han önsker at blive Herre over en Pidsk, og at faae Tilladelse til at gjöre Brug af samme paa Gaardens Qvæg. Derpaa önsker han at stige til Hest, og ved Tjenestefolkenes Föielighed opnaaer han ofte denne Tilfredsstillelse i en meget tidlig Alder. Som han voxer op bliver Skuespillet endnu mere lokkende. Han seer at hans Fader er Herre over Alt paa Gaarden. Alle föie sig efter hans Behag og adlyde hans Befalinger. Han synes at være det eneste Væsen, som faaer ethvert Önske tilfredsstillet, og som besidder en uomtvistet Magt over enhver Person indenfor hans Sphære. Næppe til nogen Tid af Aaret synes Forretningernes Krav i höi Grad at lægge Beslag paa hans Tid eller Önsker. Det er sandt, at han ofte maa være ude paa Marken og have Tilsyn med de Arbeider, som der gaae for sig; men i de fleste Tilfælde forekommer en Yngling dette kun at være en Fornöielse. Og saa er der Herredömme over Heste, Hunde, Geværer og undertiden over Jagthunde (Rævehunde); og den derved opnaaelige Forlystelse see de unge Mænd, eller tro at see, lader sig fuldkommen godt forene med en rigtig Bestyrelse af en Forpagtergaard. Saaledes, Alt hvad der er meest önskeligt staaer ifölge deres Anskuelse

i Forbindelse med Landvæsen, og dette endydermere paa en Tid, da Sindet er meest modtageligt for Indtryk af en dyb og varig Beskaffenhed; og naar man tager i Betragtning, at de i al Sandsynlighed aldrig have havt nogen Leilighed til at sammenligne denne Levemaade med Nogetsomhelst, der var halv saa tiltrækkende, kan man da undres over, at de næsten alle hige efter at blive Forpagtere? Med mindre, i Sandhed, Drengenes Forældre i en tidlig Periode beslutte at lade ham vælge eet af de lærde Fag, eller at sende ham udenlands, og de have sörget for at opdrage ham for et saadant Öiemed, saa har han kun Valget mellem en Forpagters Beskjæftigelse, og en Urtekræmmers, en Silkekræmmers, en Brændeviinsbrænders eller noget saadant. Men for at komme ind i en eller anden af disse Næringsveie udfordres der en tre til fem Aars Læretid, og i denne Tid bliver Ynglingen fra Landet, som pleiede fra Morgen til Aften at streife omkring paa Marken, dömt til at staae tolv Timer om Dagen bagved en Kramboddisk og veie Thee i pundeviis, eller maale Potter Rom, eller Baand i alenviis; og selv efter hans Læretid er omme, maa han, hvis han skal gjöre sig Haab om at komme frem, lægge sig efter sit Handelsfag med utrættelig Flid. Disse ere nogle af de Omstændigheder, som gjöre det saa vanskeligt, selv under den nærværende Tilstand, at formaa Forpagteres Sönner til at vælge en anden Levevei; men de have intet Valg, og de vide dette. Det store Belöb af Capital, som der fordres til at besætte og forbedre en Gaard af den Udstrækning, som vil være Borgen for Anstændighed, tilligemed Forbudet imod at dele Gaarden mellem to eller flere Sönner ved Faderens Död, gjör det næsten uundgaaeligt for en Forpagter, som har tre eller fire Sönner, at anvise de to eller tre af dem en anden Levevei, og dette opnaaes ved at indprente deres unge Sind lige fra Barndommen, hvor aldeles umueligt det er at de nogensinde kunne blive Forpagtere. Men hvis Forpagterne havde Lov til at dele og borttestamentere deres Gaarde til deres Arvinger, kan der ikke efter mit Skjön være nogen Tvivl om, at Sönnernes Begjærlighed efter at blive Forpagtere, da tillige Muligheden for at de opnaaede deres Önskers Maal vilde bestyrkes ved Forandringen i Jordernes Besiddelsesmaade, vilde gradviis, og ikke meget langsomt formindske Gaardens Störrelse, hvilket da tilsidst vilde lede til en saadan Udstykning, som vilde gjöre dem for smaa, for husholdningsmæssigt og med Fordeel at kunne haves i Brug. I Begyndelsen, da Gaardene vilde tilfalde erfarne Forpagteres Sönner, vilde der ikke spores nogen Aftagen i Brugernes Klögt eller Agerdyrkningskonst; men saasnart som Udstyknings-Processen havde gjort nogen betydelig Fremgang, vilde en tilsvarende Formindskelse vise sig i deres Capital og Evner. Smaa Gaarde maa nödvendigviis forskaffe forholdsviis mindre Vinding end store. Det er fölgelig klart, at under et saadant System vilde hvert paafölgende Slægtled blive mindre og mindre skikket

for Landhuusholdningen. Agerdyrknings-Capital kan hverken tilveiebringes eller bevares uden en stor Masse af afsættelige Jordproducter, som kunne yde Afgift og Vinding; men denne Productmasse maa sammenligningsviis blive ringe i ethvert Land, hvor Jorderne ere udstykkede i smaa Lodder. Den lille Gaard maa ernære en Familie saavelsom den store; og dersom vi tör rette os efter Irsk Erfaring, saa synes det at Börnenes Antal istedenfor at formindskes med Gaardenes Formindskelse snarere tiltager i omvendt Forhold. I ethvert Tilfælde kan Driftens Bekostning ikke andet end foröges, naar Gaardene reduceres under den tilbörlige Störrelse, og der maa fölgelig enten en Formindskelse af Afgift, eller af Vinding finde Sted. For en temmelig lang Tid maaskee vilde den tiltagende Efterspörgsel efter Gaarde foraarsage, at en större Deel af denne Formindskelse maatte falde paa Vindingen, men tilsidst vilde den ogsaa naae til Afgifterne. Eftersom Vindingen formindskedes saa maatte ogsaa Driftsmidlerne aftage, og hvad der kanskee er af en endnu större Vigtighed, Midlerne til at dyrke, de paafölgende Forpagter-Slægters Aandsevner; og uden en saadan Dannelse vilde selv Capitalen, hvis den havdes, være af ligesaa liden Nytte som en Sabel i en Plovmands Haand, naar denne havde en flink Fægtemester til Modstander.

„I de foregaaende Bemærkninger har jeg overveiet Virkningerne af at udstykke Gaarde og borttestamentere dem til Arvinger under den Forudsætning, at kun *mandlige Arvinger* skulde være Arvetagere Men dersom qvindelige Arvinger og Sidelinier skulde succedere paa samme Maade, vilde Agerdyrkningens Interesser lide en endnu större Skade. Det kan ikke antages at Forpagteres Döttre i ethvert Tilfælde vilde indlade sig i Ægteskab kun med Forpagteres Sönner. Vel er dette et hyppigt Tilfælde; men hvis Forpagtere kunde give deres Döttre en Portion af deres Gaarde, saa vilde en saadan Medgift lokke Personer, hvis Levefag vare mindre behagelige, til at söge Ægteskabs-Forbindelser med unge Fruentimre af deres Caste. Dette, forsaavidt som det kunde have nogen Indflydelse, vilde aabenbart have en Tendents til at indföre en Slægt af Brugere, som var aldeles ubekjendt med Agerdyrkning; hvilket i Forening med Gaardenes ubetydelige Störrelse, vilde bidrage sit til at bringe Avlsbruget ned til det laveste Standpunkt.

„I det Hele altsaa, forekommer det mig, at den nærværende Jordforpagtnings-Maade i Skotland, med Contrakter paa 19 eller 21 Aar, og med strængt Forbud imod at overdrage, fremleie, eller dele Gaardene, har væsentligen bidraget til Agerdyrkningens Opkomst, og til Forpagternes Agtværdighed og Anseelse. Vor Besiddelses-Maade giver os fuldkommen Sikkerhed for, at vi ville höste den fulde Nytte af vore Udlæg, imedens tillige den Vished, at vor Interesse i Jorden ophörer, naar de nitten Aar ere forlöbne, tilskynder til en kraftig og uopsat Udlörelse af de nödvendige Forbedringer; og tillige Forbudet mod at

fremforpagte, udstykke og overdrage, fuldstændig forebygger Gaardenes Udparcellering, og Indförelsen af en mindre velhavende og mindre intelligent Klasse af Brugere. Jeg vilde derfor formene, at enhversomhelst Forandring i den bestaaende „Lov for Jorddrot og Leier", eller i Forpagtnings-Skikken, som tilstedede Fremforpagtning eller Udstykning i nogensomhelst Skikkelse, eller Testamentering til flere Arvinger, vilde vise sig at være i höi Grad skadelig for Leiere og Jorddrotter."

ENDE.

Rettelse.

S. 107, 10de Linie nedenfra: for **11**,550,000 læs **21**,550,000.

